

Uniwersytet Jagielloński
Wydział Polonistyki

Magdalena Kukulak

**Naglówek telewizyjny (pasek) jako środek
retoryczny w przekazie audiowizualnym**

Praca napisana pod kierunkiem

Prof. dr hab. Jolanty Antas

Kraków 2023

PODZIĘKOWANIA

Moment ukończenia rozprawy doktorskiej to jednocześnie konstatacja, że (przynajmniej w przypadku tej pracy) był to swego rodzaju wysiłek grupowy. Z tego powodu w tym miejscu chciałabym wspomnieć wszystkich tych, bez których różnorodnego wsparcia najpierw napisanie pierwszego zdania, a wreszcie postawienie ostatniej kropki, nie byłoby możliwe.

Serdeczne podziękowania kieruję w stronę promotorki tej pracy, prof. dr hab. Jolanty Antas, która kilka lat temu przyjęła mnie w poczet swoich uczniów, a następnie ukierunkowała moją językoznawczą ciekawość, podsuwając tematy i lektury warte zgłębienia i wreszcie wspierała mnie podczas procesu powstawania rozprawy doktorskiej fachowymi poradami, cennymi wskazówkami, konstruktywnymi uwagami, a także życzliwym podejściem i wyrozumiałością.

Mojemu mężowi, Szymonowi, który jest *spiritus movens* kontynuowania przeze mnie przygody z nauką, dziękuję przede wszystkim właśnie za to, a także za wiarę we mnie, za cierpliwość, za bycie pierwszym czytelnikiem i krytykiem zrębów tej pracy, za dbanie o mój dobrostan i wreszcie za przejęcie opieki nad naszym synem, w kluczowych momentach procesu twórczego. Karolowi, który był świadkiem powstawania tej pracy od dnia swoich narodzin, a nawet jeszcze wcześniej, chcę w tym miejscu przekazać, że jest moją motywacją i radością.

Dziękuję moim rodzicom nie tylko za niezwykle istotne wsparcie operacyjne, bez którego pisanie pracy na pewno trwałoby o wiele dłużej, ale przede wszystkim za ich radość z tego, że taki wysiłek w ogóle podjęłam, co każdorazowo utwierdzało mnie w powziętym zamiarze. Mamie dziękuję ponadto za inspirację i bycie wzorem łączenia wielu ról, a Tacie za zrozumienie moich trudności i bycie duchową podporą.

Mojej rodzinie z wyboru, a więc moim wspomniałym przyjaciółkom Magdzie, Agnieszce, Asi, Dorocie i Kasi dziękuję za wyrozumiałość i nieustające kibicowanie przez cały czas pisania tej pracy.

Osobno wyrażam też wdzięczność moim bezpośrednim przełożonym z Philip Morris International SCE, Piotrowi Gruszkowskiemu i Damianowi Homie, których życzliwe podejście i elastyczność umożliwiły mi łączenie obowiązków zawodowych z powinnościami naukowymi.

Magdalena Kukulak, maj 2023.

*Pamięci Janiny Wypchał,
Dobrego Człowieka,
Najdzielniejszej Kobiety,
Kochanej Babci, za której mądrością i miłością tęsknię każdego dnia.*

WSTĘP

Zainteresowanie nagłówkami telewizyjnymi (paskami) w kontekście naukowym jest pokłosiem mojej fascynacji językiem polityki, reklamy i telewizji, a zwłaszcza sprawianiem, że niewielka liczba słów niesie ze sobą treści daleko szersze. Kolejnym bodźcem, który przybliżył mnie do szczegółowej analizy tego tematu było zaistnienie pasków, jako istotnego elementu kultury popularnej, obecnego w internetowych memach, artykułach prasowych, publikacjach satyrycznych i popularno-naukowych. Wreszcie pierwsze prace naukowe, dotyczące nagłówków z „Wiadomości” TVP naprowadziły mnie na szereg pytań, które stały się podstawą niniejszej rozprawy.

Najważniejszym założeniem pracy jest przyjrzenie się paskom, jako zjawisku całościowemu, nieograniczonemu do jednego programu telewizyjnego czy wybranych wątków tematycznych. Niesie to za sobą oczywiście ograniczenia, nie tylko w postaci braku możliwości dokonania analiz detalicznych, opisujących niemal każdy element zebranego materiału, ale także wydłuża proces badawczy, ze względu na objętość bazy danych przekraczającą 15 tysięcy jednostek tekstu. Z drugiej jednak strony, podejście holistyczne pozwala na ukazanie telewizyjnych nagłówków z szerszej perspektywy, także w kontekście porównawczym, pomiędzy programami informacyjnymi skierowanymi do różnych grup docelowych, i na wyciągnięcie wniosków ogólnych. Duża baza materiałowa umożliwia też przeprowadzenie wiarygodnych analiz ilościowych korpusu oraz znalezienie prawidłowości, które zostałyby odrzucone, jako przypadki jednostkowe, przy zawężeniu pola badawczego.

Pierwsze pytanie, na które poszukiwałam odpowiedzi, to dociekania o genezę pasków, jako elementu wizualnego, zapowiadającego materiał dziennikarski. Wobec powszechnego użycia takiej formy nagłówka programach telewizyjnych (wydaje się, że jest to przyjęty obecnie standard), w rozdziale pierwszym (po dokonaniu przeglądu stanu badań) analizuję historię pięciu polskich programów informacyjnych („Wiadomości” TVP1, „Faktów TVN, „Wydarzeń” Polsatu, „Informacji dnia” Telewizji Trwam i „Dzisiaj” Telewizji Republika) skupiając się na ewolucji nagłówków we wszystkich badanych serwisach, opisując kolejne ich przekształcenia, aż do czasów współczesnych. Wskazuję programy, które dokonują licznych zmian tego elementu wizualnego, jak również takie, których autorzy konsekwentnie trzymają się raz przyjętego modelu.

Rozdział drugi poświęcam opisowi materiału badawczego, kryteriów jego doboru, a także przybliżam proces pozyskiwania poszczególnych jednostek tekstu ze wszystkich badanych programów. W dalszej części dokonuję pierwszych obserwacji wynikających z podejścia konkretnych nadawców do tytułowania telewizyjnych newsów. Sprawdzam więc,

czy wszystkie newsy są tytułowane (czy tylko wybrane), jaka jest oryginalność jednostek tekstu (ile pasków się powtarza), poszukuję też odpowiedzi na pytania o konkretnych autorów odpowiadających za ostateczny kształt paska w każdej ze stacji. Ostatnią kwestią są też parametry techniczne, a więc długość nagłówków, a także ewentualne błędy (językowe i technologiczne) zaobserwowane podczas gromadzenia materiału. Wreszcie w tej części pracy wprowadzam też podział zebranego materiału na trzynaście kategorii tematycznych, dokonuję charakterystyki każdej z kategorii ze szczególnym uwzględnieniem podobieństw i różnic pomiędzy badanymi programami telewizyjnymi. Powodem wprowadzenia podziału na kategorie (poza organizacją zebranych jednostek tekstu w mniejsze grupy) była hipoteza robocza, jakoby komponent odautorski, niezwiązany z rzeczywistością pozajęzykową był ściśle zależny od tematu newsa. Inne pytanie badawcze, na które odpowiadam w tym rozdziale to dociekania na temat istnienia schematu tworzenia nagłówków charakterystycznego dla każdego z badanych programów,.

W rozdziale trzecim zajmuję się składnią nagłówka telewizyjnego omawiając wszystkie formy, jakie pasek może przyjąć (z woli autora). Jest to też miejsce pierwszych analiz możliwych funkcji pasków, które są bezpośrednio implikowane przez wybraną przez autora formą gramatyczną. Szczególnie dużo miejsca poświęcam zdaniom z osobową formą czasownika (w opozycji do równoważników zdań i zawiadomień), oraz wypowiedziom pytającym (w opozycji do oznajmujących i rozkazujących), wskazując na skutki wyboru takich formatów nagłówków i porównując rodzaje i częstości ich użycie w zależności od stacji telewizyjnej, a także obszaru tematycznego, którego dotyczy zapowiadany w ten sposób materiał dziennikarski. Zwracam również uwagę na takie kategorie gramatyczne jak czas, osobę i liczbę czasownika oraz zaprzeczenie.

Kolejny rozdział koncentruje się na zagadnieniu funkcji pasków, gdzie analizę rozpoczynam od rozważań na temat funkcji przedstawieniowej w nagłówkach poszczególnych serwisów informacyjnych, a także przybliżenia pojęcia dyskursu medialnego, co jest przyczynkiem do późniejszych poszukiwań odpowiedzi na kolejne operacyjne pytanie, o widoczność linii programowej danej stacji we wszystkich badanych jednostkach tekstu. Proponowany przeze mnie przegląd środków stylistycznych, znalezionych w treści pasków, ma w zamierzeniu odpowiedzieć na pytania o częstotliwość pojawiania się komponentów odautorskich zależnie od tematyki, o wachlarz środków używany w każdym z badanych programów i wreszcie o to, czy poszczególne tropy są używane w ten sam sposób przez wszystkich autorów pasków czy też można zaobserwować istotne różnice w zastosowaniu.

Opisana powyżej analiza jakościowa jest uzupełniona w rozdziale piątym o badania ilościowe. Stworzone za pomocą ogólnodostępnego narzędzia do badania korpusów listy frekwencyjne pozwalają mi na poczynienie istotnych obserwacji w temacie częstości użycia konkretnych rzeczowników, przymiotników i czasowników, a także kolokacji oraz słownictwa charakterystycznego. Dodatkowo analiza porównawcza umożliwiła odpowiedź na pytanie o stopień wzajemnej bliskości poszczególnych par korpusów i stworzenie swoistych list rankingowych zestawiającej programy leksykalnie mniej i bardziej od siebie odległe.

Rozdział szósty jest próbą zastosowania narzędzi z dwóch poprzednich części pracy na fragmentach materiału dotyczących ograniczonego zakresu tematycznego. Analiza ma za zadanie pokazać jak konkretnie mogą wyglądać różnice i podobieństwa w opisie wydarzeń, widzianym tylko przez pryzmat pasków i jak bardzo autorzy w tych konkretnych przypadkach wpływają na ostateczną interpretację.

Kończący niniejszą rozprawę rozdział siódmy stanowi efekt poszukiwań rodzajów obecności pasków w szeroko pojętej kulturze. Badając zawartość różnych mediów społecznościowych staram się znaleźć przyczyny zainteresowania odbiorców telewizyjnymi nagłówkami, a także powody, dla których to zainteresowanie w dalszym ciągu jest fragmentaryczne i dotyczy pasków tylko z części badanych programów.

I. PASKI JAKO KOMPONENT TELEWIZYJNYCH SERWISÓW INFORMACYJNYCH

I.1. Pasek ruchomy – historia powstania, perspektywa naukowa.

Wykorzystanie dolnej części ekranu telewizyjnego jako przestrzeni do prezentowania treści widocznych dla widzów, a będących uzupełnieniem przekazywanych przez prezentera i reporterów informacji, było dość upowszechnione już w ubiegłym stuleciu, jednak przestrzeń ta była zarezerwowana dla notowań giełdowych, informacji pogodowych czy rezultatów sportowych zmagania. Jakościową zmianę przyniosły tragiczne wydarzenia z 11.09.2001 roku, kiedy to stacje telewizyjne na żywo relacjonowały ataki terrorystyczne na World Trade Center i Pentagon oraz wiążące się z nimi porwania samolotów pasażerskich. Informacji do przekazania było tak dużo (a do śledzenia audycji wciąż dołączali nowi widzowie, których trzeba było od początku wprowadzać w sytuację), że jedna z amerykańskich stacji, Fox News, zdecydowała się na przewijanie u dołu ekranu paska, na którym w sposób ciągły pojawiały się wiadomości o relacjonowanym wydarzeniu, mające ułatwić odbiorcom zorientowanie się w temacie i uporządkowanie coraz to nowych faktów (Dwornik, 2018). Bardzo szybko, bo już po niecałym kwadransie, takie samo rozwiązanie wdrożyła stacja CNN, a jeszcze w tym samym dniu do telewizji komunikujących się z widzami za pomocą paska dołączyło MSNBC (Stoeffel, 2011). Wkrótce takie rozwiązanie technologiczne zostało przyjęte przez nadawców telewizyjnych z całego świata, a dolna jedna trzecia ekranu (ang: *lower third*) jest miejscem zarezerwowanym dla przewijanego paska, nazywanego *ticker*, *crawler*, *scroll* lub *slide*.

Rysunek 1 Pierwszy pasek z tekstem taśmowym, telewizja Fox News, 11.09.2001.¹

¹ Źródło: <https://www.businessinsider.com/september-11-911-news-ticker-2018-9?IR=T>, dostęp 26.11.2018

Na gruncie polskim na zastosowanie wynalazku telewizji Fox News trzeba było poczekać jeszcze 4 lata, a pierwsze wykorzystanie informacji na pasku, nazywane też tekstem taśmowym (Trojanowska-Bis, Francuz, 2007) przypadło na koniec marca 2005 roku, kiedy to tematem głównym we wszystkich rodzimych mediach był najpierw pogarszający się stan zdrowia ówczesnego papieża Jana Pawła II, następnie jego śmierć, zbiorowe przeżywanie żałoby, a wreszcie pogrzeb. Kolejnym wydarzeniem, podczas relacjonowania którego sięgnięto kolejny raz po paski, było zawalenie się hali wystawienniczej Międzynarodowych Targów Katowickich w Chorzowie 28.01.2006 roku, nazywane największą katastrofą budowlaną we współczesnej historii Polski.

Rysunek 2 Wykorzystanie pasków w Polsce i TVP1 po śmierci Jana Pawła II, 02.04.2005.²

Z czasem zaczęto jednak odchodzić od pierwotnego użycia paska w sytuacji ekstraordynaryjnej i upowszechniono go do tego stopnia, że obecnie jest on stałym elementem graficznym, obecnym non-stop w każdej telewizji informacyjnej, takiej jak TVP Info, TVN24, Polsat News, a także w stacjach lokalnych o ograniczonym zasięgu (Fudala-Barańska, 2015: 286). Znacząco poszerzył się również zakres funkcji pełnionych przez paski. Jak zauważono, w związku z tendencją widzów do ignorowania *stricte* reklamowego przekazu, ruchomy pasek u dołu ekranu przejmuje czasem funkcje marketingowe, będąc miejscem na treści autopromocyjne danej stacji (Fruitaldo, 2017).

Na polskim gruncie autorami interesujących badań pasków są Karaśkiewicz i Lubawy (Karaśkiewicz, Lubawy, 2012), którzy przeprowadzili na próbie 60 widzów eksperyment z użyciem okulografu. Badanie oprócz sprawdzenia na jaki elementy audytorium kieruje wzrok obaliło też hipotezę, jakoby pasek miał wpływ na zapamiętanie treści materiału informacyjnego. Prekursorami takich analiz byli jednak Agnieszka Trojanowska-Bis i Piotr Francuz, którzy badali jak *osoby zależne i niezależne od pola* rozumieją przekaz

² Źródła: <https://www.youtube.com/watch?v=fCjKYdzuuF8>, dostęp 26.11.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=qEfOb2OFoCo>, dostęp 26.11.2018,

audiowizualny z tickerem, wyciągając wniosek, iż dodatkowa grafika i tekst na ekranie są mniej istotne dla widza, a sam pasek bywa przezeń traktowany jako dystraktor (Trojanowska-Bis, Francuz, 2007). Najnowsze badania nad wpływem pasków na odbiorcę i jego percepcję informacji to eksperyment psychologów, przeprowadzony w 2020 roku. Badacze dowodzą, że pozytywne obrazy towarzyszące materiałowi reporterskiemu sprzyjają pozytywnemu odbiorowi osoby-bohatera newsa, ale zaskakująco pozytywny ticker prowadzi do oceny negatywnej. Odwrotnie – pasek prezentujący daną osobę w świetle negatywnym skutkuje u widza pozytywną oceną tej osoby. W przypadku braku konsystencji treści materiału reporterskiego z treścią paska, ten ostatni jest natomiast przez widza ignorowany. (Maj i Lewandowsky, 2020, s. 1–18).

I.2. Pasek - tytuł informacji w perspektywie badawczej.

I.2.1. Tytuł informacji telewizyjnej w perspektywie językoznawczej i medioznawczej

Wykorzystanie krótkiego, najczęściej jednozdaniowego komunikatu (może też występować w formie równoważnika zdania, a nawet jednego lub dwóch słów), jako zapowiedzi materiału reporterskiego jest obecnie powszechne w serwisach informacyjnych emitowanych przez polskich nadawców. Nieruchomy pasek tytułujący kolejne informacje jest wyświetlany najczęściej w momencie, kiedy prezenter rozpoczyna odczytywanie zapowiedzi materiału reporterskiego i pozostaje widoczny aż do jej zakończenia. Umieszczenie takiego komunikatu jest z reguły analogiczne do omawianego wcześniej tekstu taśmowego, z tym, że można go też (choć w nielicznych przypadkach) zaobserwować w obrębie planszy graficznej, znajdującej się w jednym z górnych rogów ekranu. Warto zauważyć, że ten typ mimo szerokiego rozpowszechnienia (jest obecny we wszystkich programach informacyjnych głównych nadawców telewizyjnych) nie posiada w literaturze własnej nazwy (Kłosińska, Zimny i Żukiewicz, 2018, s. 20), jest nazywany po prostu paskiem, (rzadziej) belką (Chomik i Wojsław, 2018, s. 73), można też spotkać się z określeniem napis banerowy (Czechowski, 2019, s. 51). W tej pracy oprócz dwóch użytych przed chwilą nazw będę się również posługiwała wymiennie określeniami „tytuł” bądź „nagłówek”.

Nieruchomy pasek gatunkowo zbliżony jest do tytułu lub nagłówka materiału dziennikarskiego (w tym przypadku zapowiadanego przez prezentera reportażu newsowego), chociaż może być od niego tematycznie bardziej odległy niż tytuł prasowy i w ten sposób bliższy sloganowi (Daszkiewicz, 2018). W zastosowaniu praktycznym pasek posiada przede wszystkim właściwości przypisywane tytułom – a więc cechują go lapidarność, celność czy

treściwość, natomiast pod względem gramatycznym może on być zarówno zdaniem pojedynczym, złożonym, jak i pytaniem (Furman, 2006d, s. 225), przy czym zarówno wątek gramatyki pasków, jak i ich powiązań z tytułem czy nagłówkiem będą rozwijać w dalszej części pracy.

W badaniach naukowych opisujących paski najczęściej uwagi do tej pory poświęcono materiałom pozyskanym z „Wiadomości” nadawanych przez Telewizję Polską. Pierwsza i bardzo istotna praca (mająca zresztą szeroki oddźwięk nie tylko w środowisku naukowym, ale także w mediach drukowanych i internetowych oraz w mediach społecznościowych) to „Sprawozdanie ze stanu języka polskiego za lata 2016-2017. Język informacji politycznej” (Kłosińska, Zimny i Żukiewicz, 2018), w którym autorzy analizują bazę 306 pasków przydzielonych do 13 kategorii tematycznych. W pracy zbadano wykorzystanie środków językowych, które uzyskują oddziaływanie perswazyjne zależnie od wyboru autora, a także tych, które potencjał perswazyjny posiadają systemowo. Przeprowadzone badania udowodniły, że większość analizowanych jednostek tekstu pełni funkcje inne niż informacyjne i narzuca odbiorcy określoną interpretację wydarzenia jeszcze przed przedstawieniem jego szczegółów. Autorzy wskazują na problem oddzielenia informacji od komentarza, możliwość naruszenia etyki dziennikarskiej (zwłaszcza poprzez użycie epitetów, stereotypów, stygmatyzacji czy słów nacechowanych), co biorąc pod uwagę powiązanie TVP ze strukturami państwa może wpływać na podważenie zaufania obywateli nie tylko do konkretnego medium, ale i do państwa jako instytucji, do rozpadu więzi społecznych poprzez wykluczenie części podmiotów i przyzwolenie na agresję słowną wobec nich. W kolejnym artykule poświęconym paskom Kłosińska rozwija temat ich potencjału perswazyjnego, a także przybliża jego status gatunkowy, wskazując na powiązanie z nagłówkiem prasowym i internetowym, a także szczegółowo omawia okoliczności, które sprawiają, że pasek jako taki ma potencjał perswazyjny, a więc zajmowanie strategicznej pozycji w tekście, podatność paska jako gatunku na rytualizację i nastawienie odbiorcy na bycie poinformowanym (oczekiwanie treści obiektywnych, a nie opinii) (Kłosińska, 2019).

Kolejna praca to „O językowych i retorycznych środkach służących tworzeniu opozycji „MY” kontra „ONI” w paskach informacyjnych „Wiadomości” (Mormol i Kuraś-Szczepanek, 2019), gdzie analiza korpusowa 237 pasków pozwoliła na wyróżnienie środków wartościujących pozytywnie i negatywnie, które służą do stworzenia podziału na dwie kategorie „MY” z pozytywnymi wartościami, oraz „ONI”, której to kategorii przypisane są wartości negatywne. Inne prace na temat pasków dotyczą również całodziennego programu TVP Info emitowanego również przez nadawcę publicznego, jak na przykład „Pasków TVP

Info życie po życiu. Internetowy dyskurs wokół współczesnych tickerów telewizyjnych” (Chomik, Wojsław 2018), w której autorzy przyglądają się paskom TVP Info jako zjawisku, obecnemu nie tylko w mediach tradycyjnych, ale przede wszystkim internetowych, tworzonych przez odbiorców przekazu (temu zjawisku w niniejszej pracy poświęcono w całości rozdział siódmy).

Kolejne przykłady recepcji naukowej pasków to prace, gdzie są one obecne niejako na drugim planie badanych zagadnień. Daszkiewicz w swoim artykule porównuje zaprezentowane widzom informacje w „Wiadomościach” TVP1 i Faktach TVN, gdzie oprócz analizy treści materiałów dziennikarskich zestawia też ze sobą tytułowe belki (Daszkiewicz 2018). Podobnie u Czechowskiego, który badając występujące w „Wiadomościach” pojęcia *totalna opozycja* i *poprzedni rząd* poświęca część analizy paskom (autor nazywa je napisami banerowymi, tytułami i sloganami), w których zauważa istnienie *obrazów ideacyjnych*, będących opinią o zabarwieniu negatywnym (Czechowski, 2019, s. 53–54). Jeszcze mniej miejsca tytułom informacji poświęciła Rutkowska, analizując sposoby wywierania wpływu na odbiorcę w telewizyjnych serwisach informacyjnych. Nagłówki „Wiadomości”, „Faktów” i „Wydarzeń” są tutaj opisane pod względem przyjętej konwencji w danej stacji (używanie znanych sformułowań w „Faktach”), oraz formatowania treści tytułu poprzez używanie lub nie konkretnych leksemów, nasuwających możliwą interpretację informacji (Rutkowska, 2013, s. 145–146).

Przeglądając polskie badania na temat nagłówków telewizyjnych nasuwa się wniosek, że po pierwsze autorzy skupili się przede wszystkim na opisie flagowego serwisu informacyjnego Telewizji Polskiej, badając w szczególności materiały dziennikarskie poświęcone tematyce polskiej polityki. Po drugie, we wszystkich tych pracach można znaleźć wątki odnoszące się do perswazyjności, ekspresyjności i kreacyjności belek tytułowych, a także do wykorzystywania ich jako elementu wywierania wpływu na widza, przy jednoczesnym odsunięciu na dalszy plan ich informacyjności.

Marginalnie w badaniach pojawia się telewizja TVN, ze swoim głównym programem informacyjnym „Fakty” oraz Polsat i jego „Wydarzenia”. Trzeba jednak zauważyć, że nie była to nigdy obecność samodzielna, lecz niejako kontrast do treści pochodzących z „Wiadomości” TVP.

Próbując odpowiedzieć na pytanie na ile wnioski opisane są reprezentatywne również dla innych mediów krajowych, zwłaszcza tych o odmiennej od telewizji publicznej linii programowej, w niniejszej pracy rozszerzyłam zakres badań o trzy kolejne stacje telewizyjne, próbując spojrzeć na zagadnienie z szerszej perspektywy. Jednocześnie próbowałam zbadać

czy opisane wyżej funkcje językowe występują we wszystkich analizowanych programach informacyjnych z uwzględnieniem kategorii tematycznych, wykraczających poza polską politykę.

I.2.2. Ewolucja nagłówka informacji telewizyjnej – analiza pięciu badanych programów

Wobec relatywnie niewielkiej obecności nagłówka telewizyjnego w piśmiennictwie naukowym przybliżę teraz jego zastosowanie praktyczne w programach newsowych. Swoistą ewolucję tytułów newsów telewizyjnych, prezentowanych jako wydzielony element graficzny w serwisach informacyjnych chciałabym prześledzić na przykładzie wszystkich pięciu programów, które stanowiły bazę materiałową tej pracy (dokładny opis doboru próby jest opisane w rozdziale drugim), a więc bazując na „Wiadomościach” TVP, „Wydarzeniach” Polsatu, „Faktach” TVN, „Dzisiaj” Telewizji Republika i „Informacjach Dnia” Telewizji Trwam.

1.2.2.1. „Wiadomości” TVP1

Przekształcenie „Dziennika Telewizyjnego” w „Wiadomości” 18.11.1989, przyniosło ze sobą nie tylko zmianę nazwy, poruszanych tematów czy prezenterów i reporterów, ale również istotne rewolucje w formie przekazywania treści widzom. Autorzy programu porzucili dawny oficjalny, a nawet koturnowy język, wprowadzając styl bardziej swobodny, zorientowany na widza (Dąbała, 2010). Zmieniła się też oprawa graficzna serwisu informacyjnego i już wkrótce (w 1990 roku) prezenterkiej zapowiedzi newsa zaczęła towarzyszyć plansza (umieszczona po lewej stronie dziennikarza, a po prawej stronie ekranu), zawierająca obraz, nawiązujący do omawianego właśnie wydarzenia: mogło to być zdjęcie, symbol organizacji, mapa konturowa kraju, na którego terenie rozgrywały się opisywane fakty, a także logo „Wiadomości”, gdy wydawca nie zdecydował się na zilustrowanie zapowiedzi dodatkową grafiką. Taki stan rzeczy trwał aż do roku 1992, kiedy to obraz uzupełniono umieszczonym pod nim jednowyrazowym tytułem. Opis odnosił się do miejsca zdarzeń (np. *Bośnia i Hercegowina*, *Sejm*) lub ogólnej informacji na temat zaistniałego faktu (np. *Umowa*, *Wizyta*, *Wybory '93*). Zdarzały się jednak informacje, którym oprócz zapowiedzi prezentera nie towarzyszył żaden dodatkowy element graficzny. Zaskakujące jest, że w kolejnych latach porzucono koncepcję tytułowania newsów, pozostawiając jednak wolne miejsce po prawej stronie ekranu, które w latach 1994 – 1997 zajmowała plansza ze znakiem graficznym „Wiadomości”. Pierwsze próby tytułowania informacji (lub jego braku) zestawia poniższa grafika:

Rysunek 3 Pierwsze próby tytułowania informacji w „Wiadomościach”, lata 1990 – 1997.³

Kolejne lata przyniosły zmianę w oprawie graficznej programu, w postaci zamiany miejsc zajmowanych na ekranie pomiędzy prezenterem i planszą tytułową. Od roku 1998 przez okres 10 lat prezenter zajmował prawą część ekranu, a po jego lewej stronie widz mógł zobaczyć graficzne nagłówki kolejnych informacji. We wspomnianym 1998 roku była to grafika i jedno- lub dwuwyrzowy podpis, co stanowiło tytuł zapowiadanego newsa. Nagłówki były bardzo ogólnym, często ograniczającym się do jednego słowa, wprowadzeniem do aktualnego tematu, jak na przykład *dożywocie*, *wybory jesieni*, *Węgry*, *pielgrzymka* czy *skup*. Zdarzały się jednak wydania, kiedy grafiki tytułowej nie było wcale, lub pozbawiona była podpisu.

Z biegiem czasu słowny tytuł informacji nie tylko został jednak stałym elementem wizualnym studia „Wiadomości”, ale również został poddany transformacji. Po pierwsze stopniowo nagłówek stał się oddzielnym od zdjęcia elementem obrazu, a po drugie jego treść została wzbogacona o przekaz odautorski, gdzie oprócz (lub zamiast) informacji o wydarzeniu, widz mógł też odnaleźć elementy ekspresyjne (wykrzyknienia: *terror!*, *wiwat Europa!*, *obalić go!*), a także wyrażenia potoczne i humorystyczne (*flagowy interes*, *Kowalski do Unii*) oraz metaforyczne (*1:0 dla rządu*). Ten etap rozwoju telewizyjnego nagłówka w najważniejszym programie informacyjnym Telewizji Publicznej obrazuje poniższa ilustracja:

Rysunek 4 Tytuły informacji w „Wiadomościach TVP” w latach 1998 – 2004.⁴

W następnych latach (2006 – 2008) utrzymano formę tytułu informacji jako kombinacji zdjęcia i podpisu, widać jednak pewne eksperymenty w wyodrębnieniu graficznym tej części

³ Opracowanie własne, na podstawie własnych materiałów wideo, a także ogólnodostępnych nagrań z serwisu YouTube oraz ze strony internetowej „Wiadomości”. Zdjęcia pochodzą z następujących wydań programu: 18.11.1990, 03.07.1992 oraz 17.06.1995.

⁴ Opracowanie własne, na podstawie własnych materiałów wideo, a także ogólnodostępnych nagrań z serwisu YouTube oraz ze strony internetowej „Wiadomości”. Zdjęcia pochodzą z następujących wydań programu: 20.03.1998, 28.11.2001, 30.03.2002 oraz 30.09.2004.

kompozycji lub też wtapieniu jej w tło studia telewizyjnego. Te drobne zmiany ilustruje zestawienie zdjęć z głównych wydań programu:

Rysunek 5 Ewolucja nagłówka „Wiadomości”, lata 2006 – 2008.⁵

Przełomowy na tej drodze ewolucji okazał się być rok 2008, kiedy to zrezygnowano z zamieszczania zdjęcia czy innego obrazu, a sam tytuł informacji umieszczono w dole ekranu, tuż pod prezenterem, w formie paska lub inaczej: belki. To umiejscowienie okazało się być finalnym i nie zostało zmienione aż do czasu pisania niniejszego tekstu. Pasek nadal podlegał jednak drobnym transformacjom. Początkowo element tytułowy składał się z dwóch składowych: nadtytułu i paska właściwego, który dominował wizualnie, co nasuwa przypuszczenie, że jest on podstawowym tytułem wiadomości. Analiza treści tych par tekstów dostarcza też dowodów na to, że to w nadtytułach pozostawiano treści mające przyciągać uwagę widzów, na co wskazuje obecność słów nacechowanych, jak „*afera*” czy „*masakra*” przy raczej zachowawczym tonie właściwych pasków. Zamieszczona niżej tabela zestawia pary belek i ich nadtytułów z tamtego okresu.

Nadtytuł	Pasek
Kastrować pedofilów	Radykalna propozycja premiera
Afera pomnikowa	Ruszył proces
Rosjanie wytłumaczą	Wizyta Ławrowa
Masakra w Srebrenicy	Nie będzie odszkodowań
Wyrok krakowskiego sądu	Ziobro musi przeprosić
Wałęsa i IPN	Spór o pamięć
Dziwny rynek owoców	Kto na tym zarabia?

Tabela 1 Przykładowe pary pasków i ich nadtytułów z „Wiadomości” TVP w latach 2006-2007⁶

Innym sposobem wzbogacenia paska o dodatkową informację było też dodanie do niego elementu graficznego, przykładowo flagi państwa, na którego terenie rozgrywały się opisywane w materiale reporterskim wydarzenia, zdjęcia przedstawiającego głównego

⁵ Opracowanie własne, na podstawie własnych materiałów wideo, a także ogólnodostępnych nagrań z serwisu YouTube oraz ze strony internetowej „Wiadomości”. Zdjęcia pochodzą z następujących wydań programu: 24.04.2006, 13.12.2006, 18.11.2007

⁶ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Wiadomości” z 25.08.2008 i 09.10.2008

bohatera omawianych faktów czy też symbol, taki jak znak drogowy, logo organizacji itp. Ten kształt belki tytułowej został jednak zmieniony w roku 2011, kiedy to widzowie oprócz właściwego tytułu wiadomości mogli znaleźć dodatkowe informacje na temat zapowiadanej informacji w umieszczanym komplementarnie podtytule, a także (w przypadku wybranych newsów) w niewielkim elemencie graficznym towarzyszącym obu tekstom. Tym razem, w odróżnieniu od poprzedniej koncepcji paska, eksponowana większą czcionką belka tytułowa przejęła rolę elementu mającego zaciekać widza, odwołać się do jego emocji czy nawet rozśmieszyć. Nie sposób odgadnąć na jej podstawie, czego dotyczy dany news. Enigmatyczną treść paska wyjaśniał dopiero podtytuł, którego celem było informowanie o faktycznym temacie wiadomości. Dodatkowo po zakończeniu zapowiedzi prezentera pasek zniknął, lecz informacyjny w charakterze podtytuł towarzyszył materiałowi reporterskiemu przez cały czas jego emisji. Poniższe zestawienie prezentujące pary pasków i uzupełniających ich podtytułów dowodzi braku informacyjnych cech elementu eksponowanego jako tytuł – nie jest możliwe wydedukowanie treści przekazywanej widzowi wiadomości, dopiero całość nagłówka, z dopełniającym pasek podtytułem pozwala zorientować się widzowi w tematyce newsa.

Pasek	Podtytuł
Plan lotu	Tupolew z komisją wylądował w Polsce
Głowa ministra	SLD chce odwołania Jacka Rostowskiego
Firma rodzinna	Nepotyzm w agencji żeglugi powietrznej
Dramat Japonii	Radiacja nad Polską obojętna
Polskie ekstrema	Powiatom grozi bankructwo
Da Vinci w Polsce	Super-robot operował we Wrocławiu
Dzieci dla Królowej	Polski chętniej rodzą na wyspach
Cukier za dewizy	Polacy kupują taniej za granicą
Ostatnia prosta	6 dni do wyborów parlamentarnych
Ateny nad przepaścią	Pesymistyczny projekt budżetu Grecji
Wielka trójka	Medyczny nobel za badania nad odpornością
Nie dajmy się złamać	Coraz więcej Polaków ma osteoporozę
Siłczka	Akcja zbierania pieniędzy dla chorej Pauliny
Paryż z prądem	Wypożyczalnie elektrycznych samochodów
Droga z przeszkodami	Blokady na krajowej siódemce
Pan płaci, pani płaci	Wszyscy dopłacamy do "mundurówek"
Rewolucyjne ceny	W Egipcie taniej, w Polsce drożej
Ziemia atakuje	Prawie, jak lot na Marsa

Tabela 2 Zestawienie par pasków i ich podtytułów, „Wiadomości” TVP.⁷

Opisane powyżej zmiany w wyglądzie tytułowego paska towarzyszącego kolejnym informacjom w „Wiadomościach TVP” (wraz ze ewolucją wyglądu samego studia telewizyjnego) prezentuje poniższa grafika:

⁷ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Wiadomości” z 14.02.2011, 28.03.2011 i 03.10.2011.

Rysunek 6 Paski „Wiadomości” TVP w latach 2008 – 2013⁸

W 2013 roku belce tytułowej w nadawanych w publicznej telewizji „Wiadomościach” nadano ostateczną formę białego tekstu na niebieskim tle. Zrezygnowano z użytkowanych wcześniej uzupełniających pasek podtytułów i nadtytułów czy też elementów graficznych. Jedynym dodatkiem do tytułu informacja jest logo programu (po lewej stronie paska) oraz adres witryny internetowej, umieszczony początkowo pod belką, a obecnie tuż nad nią. Pozostałe zmiany wiążą się z kolejnymi korektami wyglądu studia i jego kolorystyki. Ostatni etap na drodze ewolucji paska prezentuje rysunek:

Rysunek 7 Paski „Wiadomości” TVP w latach 2013-2020.⁹

W zaprezentowanym zestawieniu kolejnych sposobów eksponowania tytułu newsa w „Wiadomościach” TVP można zauważyć, że na drodze do finalnego kształtu belki autorzy testowali wiele rozwiązań i przeprowadzali liczne modyfikacje, dotyczące obecności dodatkowego elementu graficznego, umiejscowienia tekstu, a także dodawania elementów jak podtytuł czy nadtytuł. Ostateczny kształt i miejsce belki nagłówek informacji przyjął w 2008 roku, podlegając od tego czasu niewielkim modyfikacjom.

1.2.2.2 „Wydarzenia” Telewizja Polsat

W przypadku najstarszej polskiej telewizji prywatnej, stacji Polsat, tak samo, jak u nadawcy publicznego, autorzy serwisu informacyjnego „Informacje” (przekształconego później w „Wydarzenia”), niemalże od początku nadawania szukali sposobu na zaprezentowanie widzom tytułu newsa. Analogicznie do przeanalizowanej już ewolucji paska głównego programu informacyjnego Telewizji Polskiej, także i w Polsacie pierwsze próby prezentacji nagłówka informacji polegały na umieszczeniu planszy graficznej wraz z enigmatycznym podpisem (odnoszącym się do miejsca prezentowanych wydarzeń lub jego

⁸ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Wiadomości” TVP z 09.10.2008, 18.11.2009 i 14.02.2011.

⁹ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Wiadomości” TVP z 04.06.2013, 30.12.2015 i 20.04.2020

głównych aktorów) po lewej stronie prezentera (a po prawej stronie ekranu). Taki zabieg zastosowano już w 1994 roku, czyli w rok po rozpoczęciu nadawania audycji przez Polsat. Stopniowo tytuły podległy drobnym przeobrażeniom, zawierały więcej elementów informacyjnych (*Sophia Loren w Polsce*), ale również odautorskich zabiegów stylistycznych, mających inne niż przedstawieniowe funkcje, jak np. nagłówek *kosmiczni reporterzy*, zapowiadający materiał o testowaniu wojskowej aparatury telewizyjnej. Kolejna zmiana to wprowadzone w 1997 roku wyróżnienie miejsca relacjonowanego zdarzenia wersalikami, przy pozostawieniu pozostałej części tytułu w zapisie małymi literami (np. *JUGOSŁAWIA opuszczają Kosowo*, *TURCJA islamiści tracą władzę*). Warto nadmienić, że w niektórych przypadkach zamiast grafiki z podpisem obok prezentera (kiedy z jakiegoś powodu autorzy programu nie zdecydowali się na zatytułowanie newsa) emitowano czasami logo programu. Przykłady nagłówków informacji z Polsatu z lat dziewięćdziesiątych XX wieku prezentuje grafika:

Rysunek 8 Tytułowanie newsów w „Informacjach” Polsatu, lata 1994 – 2001.¹⁰

Początek dwudziestego pierwszego wieku odznaczył się dalszymi zmianami w szacie graficznej polsatowskiego serwisu informacyjnego, które pociągnęły za sobą również modyfikacje w sposobie prezentowania tytułów poszczególnych wiadomości. Pierwsza zmiana, z 2002 roku, była niewielka i polegała na zastosowaniu wielkich liter (wcześniej wielkie litery używane były tylko do zapisu nazw własnych i skrótowców). Jednak już rok później telewizja Polsat pokazała tytuł informacji w formie belki umieszczonej pod prezenterem, przy czym paskowi tytułowemu towarzyszył oprócz tego podtytuł, stanowiący uzupełnienie często enigmatycznego nagłówka. Co jednak ciekawe, inaczej niż w przypadku TVP, forma belki była formą przejściową, a po drodze do kształtu finalnego tytułu stacja zaprezentowała widzom jeszcze inne formy graficzne.

¹⁰ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Informacji” Telewizji Polsat z 30.08.1994, 16.07.1995 i 29.03.1999.

Rysunek 9 Tytułowanie newsów w „Informacjach” Polsatu, lata 2002-2003¹¹.

W kolejnych latach emisji programu informacyjnego telewizji Polsat widzowie mogli obserwować kolejne zmiany w oprawie graficznej programu. Od 11.10.2004 serwis zmienił nazwę na „Wydarzenia”, co pociągnęło za sobą również istotne przeobrażenia w wyglądzie studia. Zrezygnowano z dopiero co wprowadzonej belki i powrócono do koncepcji grafiki z podpisem, przenosząc ją jednak na drugą stronę względem prezentera. Początkowo tytuł wyświetlany był na niebieskim tle, co zmieniła nowa koncepcja kolorystyczna studia wprowadzona w 2009 roku. Od tego momentu zarówno tytuł informacji, jak i jej nadtytuł umieszczano na szarym pasku (ciemniejszy dla nadtytułu, jaśniejszy dla nagłówka właściwego), przy czym nadtytuł zapisywany był białą czcionką. Kolejną zmianę przyniósł rok 2011, kiedy to dokonano drobnej modyfikacji, zamieniając ze sobą koncepcje kolorystyczne tytułu i jego ogólniejszego (często jednowyrazowego) nadtytułu oraz dodając element graficzny w postaci czerwonego paska.

Rysunek 10 Tytułowanie newsów w „Wydarzeniach” Polsatu, lata 2004-2013¹².

Nie był to jednak koniec zmian w eksponowaniu tytułu informacji. Kolejna większa przeróbka tego elementu graficznego zdarzyła się w 2014 roku. Zdecydowano wtedy o powrocie do belki, jako kształtu nagłówka, nadając mu formę paska, wyświetlanego w dolnej części ekranu, podobnie, jak miało to już chwilowo miejsce w 2003 roku. Zarówno tekst, jak

¹¹ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Informacji” Telewizji Polsat z 15.10.2002 i 21.03.2003.

¹² Opracowanie własne na podstawie nagrań „Wydarzeń” Telewizji Polsat z 02.02.2005, 19.02.2009 i 20.04.2011.

i tło utrzymane były w odcieniach szarości, dodano też do niego dodatkową belkę z adresem witryny internetowej telewizji. Natomiast w miejscu dotychczas przeznaczonym na tytuł (lewa strona ekranu) realizatorzy umieszczają wielkoformatowe zdjęcie, będące ilustracją prezentowanego newsa. W 2022 roku, a więc już po zakończeniu zbierania materiałów do tej pracy, autorzy „Wydarzeń” dokonali kolejnej modyfikacji i nagłówek powrócił na lewą stronę ekranu, ponownie uzupełniany przez element graficzny. Zmieniono też kolor na granatowy, co również jest powrotem do sprawdzonego już schematu oraz powrócono do zapisu w dwóch wierszach.

Rysunek 11 Pasek tytułowy w telewizji „Polsat”, lata 2014-2023.¹³

Analiza kolejnych przeobrażeń szaty graficznej polsatowskich „Wydarzeń” (wcześniej: „Informacji”) pokazuje, że inaczej, niż w przypadku nadawcy publicznego, forma belki nie jest póki co¹⁴ kształtem telewizyjnego nagłówka, a rolę tę wypełnia podpis pod zdjęciem. Trzeba jednak zauważyć, że podłużny pasek służył wyeksponowaniu tytułu informacji nie tylko przez 8 lat od 2014 roku, ale też wcześniej, bo już w 2003 roku, a więc jeszcze zanim upowszechnił się pasek umieszczany w tej części ekranu jako miejsce na dodatkowe informacje. Z tej perspektywy można więc stwierdzić, że pierwsza polska prywatna stacja telewizyjna była prekursorką tytułowania telewizyjnych newsów właśnie w taki sposób i wprowadziła do polskiej przestrzeni medialnej nagłówki w formie belki umieszczonej pod sylwetką prezentera.

1.2.2.3. „Fakty” TVN

Zupełnie odmienne, niż opisane już w przypadku dwóch stacji telewizyjnych, podejście do kwestii eksponowania tytułu newsa można natomiast zauważyć, analizując kolejne wydania „Faktów” TVN. Autorzy tego programu od samego początku jego emitowania (1997) są wierni opisanej już wcześniej (podczas analizy dwóch poprzednich nadawców) formie zdjęcia z podpisem, znajdującego się po lewej stronie ekranu, a po prawej stronie prezentera. Z czasem dokonywano zaledwie niewielkich korekt graficznych, zmieniając czcionkę, wielkość liter i ich umiejscowienie czy też dodając nazwę programu.

¹³ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Wydarzeń” Telewizji Polsat z 25.10.2014 i 18.05.2020 i 29.10.2022

¹⁴ Stan na pierwszy kwartał 2023 roku.

Rysunek 12 Tytuły informacji w „Faktach” TVN w latach 1997-2010¹⁵

Jak widać na powyższej grafice przeobrażenia nagłówka dotyczyły umiejscowienia tekstu pod lub nad zdjęciem ilustrującym materiał, wielkości liter (początkowo stosowano wersaliki, obecnie w nagłówku informacji występują tylko małe litery, z wyłączeniem nazw własnych czy akronimów, co czyni tytuły z „Faktów” ewenementem wobec propozycji prezentowanych w innych serwisach informacyjnych), a także zapisu tekstu w jednej bądź dwóch liniach.

Zasadniczy kształt tytułu newsa nie uległ poważniejszym zmianom aż do dnia zakończenia niniejszej analizy. Pewne drobne korekty wymusiło przejście z formatu wyświetlania obrazu 4:3 do 16:9 (format panoramiczny stosowany w telewizji wysokiej rozdzielczości) w 2011 roku. Pozwoliło to realizatorom programu na wykorzystanie grafiki większych rozmiarów, natomiast sam tytuł pozostawiono bez ingerencji. Ostatnia ze zmian z 2013 roku sprowadzała się do miejsca wyświetlania paska tytułowego pod grafiką (wcześniej był umieszczony nad nią) oraz włączenia go do całości elementu graficznego.

Rysunek 13 Tytuł Informacji w Faktach TVN od 2012 do 2021 roku¹⁶

Kończąc analizę ewolucji nagłówka informacji telewizyjnej w „Faktach” TVN, należy podkreślić po pierwsze niezmiennność jego formy od początków nadawania programu. W tej stacji tytuł newsa ma formę kilku słów towarzyszących grafice, przy czym nie wszystkie newsy są poprzedzone takim nagłówkiem, części zapowiedzi towarzyszy wielkoformatowa grafika wyświetlana za prezydentem, która za pomocą obrazu ma wprowadzić widza w temat newsa.

¹⁵ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Faktów” Telewizji TVN z 07.05.1999, 02.09.2003 oraz 29.09.2006.

¹⁶ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Faktów” Telewizji TVN z 14.06.2012 i 13.11.2013.

1.2.2.4 „Informacje dnia” Telewizja Trwam oraz „Dzisiaj” Telewizja Republika

Stacje telewizyjne, które rozpoczęły nadawanie dopiero w XXI wieku miały już gotowe schematy prezentacji tytułu wiadomości, z jakich mogły korzystać. Pierwsza z nich, Telewizja Trwam, zaczęła emisję „Serwisu Informacyjnego” (od 30.11.2007 pod nową nazwą - „Informacje dnia”) 12.06.2003 roku. W pierwszych latach nadawania stacja w ogóle nie dodawała elementów graficznych jako uzupełnienia odczytywanych przez prezentera informacji. Dopiero w drugiej dekadzie wieku wydawcy podjęli decyzję najpierw o umieszczeniu za prezenterem wielkoformatowego zdjęcia, a następnie (w 2014 roku) o dodaniu pod sylwetką prezentera tytułowej belki. Co ciekawe, przez kolejne lata układ graficzny nie uległ istotnym przeobrażeniom. Autorzy programu zmniejszyli jedynie czcionkę, którą zapisano nazwę serwisu (po lewej stronie belki) i przesunęli zegar na wysokość ruchomego paska, który towarzyszy paskowi nieruchomemu przez cały czas wyświetlania oraz jest też pokazywany samodzielnie podczas emisji materiałów reporterskich.

Rysunek 14 Tytuły informacji w programie „Informacje Dnia” Telewizji Trwam w latach 2014-2021¹⁷

Najmłodsza z analizowanych, Telewizja Republika, nadająca swój program informacyjny „Dzisiaj” od 10.04.2013 roku, początkowo posilkowała się podpisami pod zdjęciami (w dwóch wersjach kolorystycznych), by następnie, w roku 2016, zmienić oprawę graficzną programu, a wraz z nią wprowadzić znaną już widzom z innych telewizji belkę tytułową, mieszczącą się pod prezenterem.

Rysunek 15 Tytuły informacji w programie „Dzisiaj” Telewizji Republika w latach 2013-2021.

¹⁷ Opracowanie własne na podstawie nagrań „Informacji Dnia” Telewizji Trwam z 04.03.2014, 29.06.2016

1.2.2.5. Ewolucja nagłówka telewizyjnego na gruncie polskim – podsumowanie analizy.

Podsumowując ewolucję sposobu tytułowania poszczególnych newsów w badanych w niniejszej pracy serwisach informacyjnych, nie sposób nie zauważyć pewnego ogólnego trendu (któremu nie poddała się jedynie telewizja TVN), który od lakonicznych podpisów zamieszczanych pod zdjęciem czy grafiką doprowadził trzy z pięciu stacji do powszechnej obecnie formy belki, znajdującej się pod sylwetką prezentera, odczytującego zapowiedzi kolejnych informacji. Do tej grupy przez dłuższy czas należała też telewizja Polsat i jej program „Wydarzenia”, jednak w ostatnim czasie ponownie zdecydowano o powrocie do formy podpisu pod zdjęciem. Stacje, które rozpoczęły nadawanie we wczesnych latach dziewięćdziesiątych (w przypadku Telewizji Polskiej można mówić o nowym początku), mają na swoim koncie zdecydowanie więcej eksperymentów z graficzną oprawą serwisów informacyjnych niż te, które nadawanie rozpoczęły na przełomie stuleci i później. Autorzy programów debiutujących na antenie później mieli poniekąd ułatwione zadanie, co uwidoczniło się chociażby postawieniem od razu na kolorystykę w odcieniach błękitu, która jest obecnie telewizyjnym standardem. Porównując współczesne nagłówki informacji telewizyjnych można w trzech na pięć przypadków z całą pewnością mówić o jednolitej formie niezależnie od nadawcy. Telewizja TVN i od niedawna Polsat nieco odmiennie podchodzą do szaty graficznej studia pozostając przy podpisie pod zdjęciem, co dla programów pozostałych telewizji było przejściowym stadium ewolucji przed ostatecznym ukształtowaniem się paska – belki, umieszczanej pod sylwetką prezentera.

1.3. Nagłówek telewizyjny (pasek), a tytuł prasowy

Jak zaznaczyłam wcześniej, zarówno na podstawie analizy zebranego materiału, jak i dostępnych publikacji, gatunkowo nagłówkowi telewizyjnemu (paskowi, belce, napisowi banerowemu) najbliższym jest do tytułu materiału dziennikarskiego, przy czym w szczególności będzie to paralela do tytułu prasowy, bardzo dobrze opisanego w polskim piśmiennictwie. Posiłkując się tylko i wyłącznie definicją słownikową *nagłówek* (lub inaczej *headline*) jest początkowym elementem materiału dziennikarskiego, a składa się z tytułu uzupełnionego podtytułem i nadtytułem (Furman, 2006c, s. 127). Podtytuł i nadtytuł dopełniają tytuł właściwy w ten sposób, że precyzują treść materiału, zwłaszcza w przypadku, gdy tytuł nie zawiera elementów funkcji przedstawieniowej (Furman, 2006b, s. 127). Przedstawiona w poprzednim podrozdziale analiza przypadków z polskich stacji telewizyjnych dowodzi, że taka struktura jest też obecna w nagłówku telewizyjnym i historycznie można ją było zaobserwować zarówno w „Wiadomościach” TVP, jak i w „Wydarzeniach” Polsatu. W obu

tych programach przyjęto schemat, gdzie jeden z elementów nagłówka był enigmatycznym hasłem, zbyt ogólnym, by odbiorca mógł zorientować się co do treści zapowiadanego przezeń materiału reporterskiego, natomiast drugi precyzował temat newsa. Nagłówek telewizyjny jest (podobnie jak nagłówek prasowy) wydzielony graficznie, widz, zanim zostanie mu przedstawiony materiał dziennikarski, widzi tylko tytuł, czemu towarzyszy zapowiedź prezentera (inaczej *biała*), pełniąca w przekazie telewizyjnym funkcję *lidu* (lub *główki*), który w odniesieniu do gatunków prasowych jest również wyróżniony wizualnie i ma wprowadzać odbiorcę w treść materiału, zaciekać i przedstawić poruszaną problematykę i pytania, na które zostanie udzielona odpowiedź (Furman, 2006a, s. 110; Rutkowska, 2013, s. 146). Widać więc, że użycie nagłówka w telewizji jest bardzo podobne do stosowania go w ramach tekstów prasowych, co uzasadnia dopełnienie rozważań teoretycznych nad telewizyjnym nagłówkiem jego odpowiednikiem z mediów drukowanych.

Autor pierwszej polskiej monografii nagłówków, Walery Pisarek, analizując tytuły tekstów informacyjnych, publicystycznych i literackich wskazuje takie cechy nagłówka, jak precyzowanie treści utworu, uwydatnienie nastroju i gatunku i wskazanie odbiorcy, a dopiero w dalszej kolejności, wbrew powszechnemu pogładowi, zaciekawienie odbiorcy, z tym, że ta ostatnia cecha jest bardziej akceptowana przy tekstach publicystycznych niż w informacyjnych (Pisarek, 1967, s. 25–28, s. 113–114). Natomiast w warstwie leksykalnej wprowadza podział na wyrazy, których obecność w tekście została zdeterminowana rzeczywistością pozajęzykową (będące zatem częścią nagłówków pełniących funkcje przedstawieniowe) oraz takich, których użycie zależy od wyboru autora (Pisarek, 1967, s. 48–49). Z analizy zawartości prasy przeprowadzonej przez Pisarkę wynika, że tytuły wiadomości prasowych formalnie są zdaniami lub oznajmieniami z dużą obecnością rzeczowników odczasownikowych. Bardziej zróżnicowane okazały się tytuły tekstów publicystycznych czy literackich, gdzie autor dostrzegł większą zawartość przymiotników, dominującą formę zawiadomienia, obecność znaczeń przenośnych i wyrazów nacechowanych. (Pisarek, 1967, s. 108–109). Co ciekawe Pisarek wskazuje też na współistnienie z tekstem elementów wizualnych, jak np. zdjęcie, które mogą być dopełnieniem tytułu i powodem, dla którego część informacji w nagłówku może zostać pominiętych, gdyż wyjaśnia je dodana grafika (Pisarek, 1967, s. 108). Tym bardziej więc widać tutaj paralele z omawianym przeze mnie nagłówkiem telewizyjnym.

Podobnie określają nagłówek Wolny-Zmorzyński, Kaliszewski i Furman, również wskazując na różnice pomiędzy tytułem publicystycznym, który może zawierać stanowisko autora i prowokować do przemyśleń a informacyjnym, który ma przedstawiać istotę

zagadnienia. Podobnie też na dalszy plan odsuwają atrakcyjność nagłówka, którą to cechę przypisują prasie brukowej. Opisując względy formalne piszą o zwięzłości tytułu, o preferowanym czasie teraźniejszym bez czasowników w trzeciej osobie. Pod względem funkcji wypowiedzi, postulują powstrzymanie się od treści ekspresywnych i manipulacyjnych, jednocześnie wskazując na różnorodność środków stylistycznych we współczesnych nagłówkach, takich jak użycia tytułów dzieł bądź ich parafrazę, gry słów, cytaty i znane powiedzenia (Wolny-Zmorzyński, Kaliszewski i Furman, 2006, s. 187).

Temat atrakcyjności nagłówka rozwija Maria Wojtak, pisząc nawet o kontraście pomiędzy tematyką informacji a publicystycznym tytułem (który nazywa alternacyjnym w opozycji od kanonicznego, powiadamiającego zwięzłe o danym zdarzeniu), gdzie nadawca prowadzi pewną grę z odbiorcą. Wymienia takie jej postaci, jak gry formą graficzną, foniczną lub gramatyczną, oraz tworzenie neologizmów, modyfikacja istniejących frazeologizmów i używanie leksyki o określonym zabarwieniu (Wojtak, 2004, s. 79–81). Dodatkowo autorka zauważa obecność modyfikacji nagłówków w inne formy wypowiedzi, takie jak repliki i wymiany dialogowe, ogłoszenia, konwencje listu, telegramu, przemówienia i podręcznika. (Wojtak, 2004, s. 97–98).

Oryginalność i atrakcyjność są też tematem rozważań Agnieszki Sadowskiej, która czyni z nich wymóg, pisząc również o prostocie i niewyszukanym słownictwie. Nagłówek ma być w świetle tej teorii przynętą, która skusi odbiorcę do zapoznania się z materiałem dziennikarskim. Sadowska dokonuje też podziału nagłówków ze względu na pełnione funkcje: informującą, w formie pytań retorycznych, wywołującą emocje i zmuszającą do zajęcia stanowiska, intrygującą i enigmatyczną oraz alarmującą. Zauważa też istnienie wielu form gramatycznych, stylistycznych i leksykalnych. (Sadowska, 2007, s. 401–413).

W ujęciu Ślowskiej tytuł jest jednym z najmniejszych, ale jednocześnie najistotniejszych tekstów pojawiającym się w mediach. Autorka zwraca również uwagę na przyciągającą wzrok odbiorcy lokalizację przestrzenną tytułu. Z badań składniowych wynika przewaga równoważników zdań nad zdaniami pojedynczymi i będącymi w zdecydowanej mniejszości złożonymi, są też obecne nagłówki w formie pytań czy cytatów. Ślowska zauważa, że współcześnie tytuły informacji nie spełniają wymogów postawionych przez Pisarkę, lecz w większości odpowiadają opisywanym przezeń cechom nagłówka publicystycznego. Dołącza też do istniejącego już katalogu kolejną funkcję nagłówka, który ma również bawić i szokować odbiorcę. Sporo uwagi autorka poświęca tytułom intertekstualnym, nawiązującym do tytułów dzieł literackich czy filmowych lub przekształcającym znane cytaty (Ślowska, 2008, s. 117–126).

Nagłówek prasowy jest też przedmiotem badań z perspektywy retoryki, rozumianej po arystotelesowsku, jako sztuka przekonywania. W ten sposób można analizować tytuły informacji nie tylko pod względem przywołanych już wcześniej środków przyciągających odbiorcę i sprawiających, że chce się on z materiałem dziennikarskim zapoznać, ale również takich, które skutkują manipulacją językową (zmiana znaczeń słów) oraz stosowaniem technik perswazyjnych, wpływających na wolę i uczucia odbiorców. W praktyce tworzenia nagłówków będzie to realizowane poprzez dobór leksykalny (użycie słów wartościujących, wykluczenie z użycia pewnych słów) i posługiwanie się tropami, a przede wszystkim metaforą (Kajtoch, 2007, s. 401–420).

Na zakończenie analizy teoretycznej chciałabym jeszcze powrócić do wspomnianych już wcześniej cech wspólnych nagłówka telewizyjnego i sloganu, które wspomniano przy okazji rozważań nad paskami (Czechowski, 2019, s. 53; Daszkiewicz, 2018). Odwołując się do definicji Reboula jest to formuła najczęściej polemiczna (wymierzona w kogoś lub w coś), której celem jest nakłonienie odbiorcy do działania. Wśród funkcji sloganu Reboul wyróżnił wytwarzanie więzi, przyciąganie uwagi i podsumowywanie (Reboul, 1980, s. 329). Podobną definicję i cechy podaje też Kochan, podkreślając polemiczny i zwięzły charakter sloganu, a także jego nakierowanie na szeroką publiczność i emocjonalny wydzźwięk (Kochan, 2002, s. 18–19). Co ciekawe, ten termin został zapożyczony przez marketing polityczny, gdzie pierwotnie podkreślano jego pejoratywny charakter, tak jak w definicji Muszyńskiego, który porównuje slogan z frazesem czy komunałem (Muszyński, 2001, s. 64), jednak z czasem, przynajmniej na gruncie tej dziedziny, pojęcia slogan zaczęto używać wymiennie z hasłem (Szalkiewicz, 2006, s. 105). Nie zmienia to jednak faktu, że etymologicznie slogan oznacza okrzyk wojenny szkockich górali i pochodzi od celtyckiego słowa *sluagh-gharim*, gdzie pierwszy człon oznacza wojsko, a drugi wołanie (Kopaliński, 2007, s. 529).

Powyższe założenia teoretyczne da się połączyć z częścią nagłówków telewizyjnych, jednak będzie wiele takich, które nie będą posiadały żadnej z wymienionych cech dystynktywnych pojęcia. Zdecydowana większość tytułów informacji pochodzących z „Faktów” TVN jest zwięzła w formie, tę właściwość mają też części jednostek tekstu z pozostałych stacji (najmniej z Telewizji Trwam). Nakłanianie odbiorcy do działania będzie wyróżnikiem wszystkich nagłówków w formie apelu, natomiast, jak już dowiodły badania omówione w podrozdziale o paskach w perspektywie medioznawczej i językoznawczej, część z nich posiada cechy polemiczne i jest wymierzona w określonego przeciwnika (osobę, grupę, ideologię, itd.). Nie da się więc powiedzieć, że wszystkie nagłówki telewizyjne mają cechy

sloganu, natomiast zdecydowanie da się je opisać i zbadać za pomocą aparatu pojęciowego i metodologicznego stosowanego do analizy nagłówków prasowych.

II. PREZENTACJA ZEBRANEGO MATERIAŁU I OBSERWACJE WYNIKAJĄCE Z PODZIAŁU NA KATEGORIE

II.1. Okres badawczy, materiał do badań, metody pozyskiwania materiału badawczego

II.1.1. Kryteria doboru materiału badawczego

Podstawowy problem doboru próby badawczej wiązał się z przyjęciem takich kryteriów, które zapewniałyby obiektywizm otrzymanego materiału i spełniały wymogi niezbędne podczas analizy zawartości mediów (Lisowska-Magdżiarz, 2004). Jednym z podstawowych założeń metodologicznych, będących podstawą prezentowanych w tej pracy badań, było uzyskanie możliwie najbardziej kompleksowego materiału badawczego, który pozwoliłby na przeanalizowanie pasków tytułujących wiadomości telewizyjne, jako całościowego zjawiska, a nie jego fragmentu. Z tego względu zdecydowałam o zbieraniu pojedynczych tekstów przez okres jednego roku – od początku stycznia do końca grudnia 2018 roku, co po pierwsze pozwoliłoby na zgromadzenie zróżnicowanego materiału, a jednocześnie byłoby kompletne, bo obejmujące swym zakresem wszystkie powtarzalne wydarzenia, mające swoje stałe miejsce w kalendarzu i będące jednocześnie niezmiennie, rokrocznie medialnym tematami. Ostatecznie jednak, w związku z relacjonowaniem w środkach masowego przekazu szeroko komentowanych wydarzeń, jakimi były strajki pracowników transportu (tzw. „żółtych kamizelek”) we Francji, oraz mającego miejsce na początku stycznia 2019 roku bezprecedensowego zabójstwa czynnego polityka, Pawła Adamowicza, które to wydarzenia stały się następnie podstawą do analiz przypadku w niniejszej pracy, podjęłam decyzję o przedłużeniu okresu badawczego o kolejny miesiąc, kończąc definitywnie ten etap pracy ostatniego dnia stycznia 2019 roku. Łącznie dało to sumę 396 dni emisji serwisów informacyjnych, które stały się bazą dla pozyskiwania poszczególnych jednostek badawczych, czyli pojedynczych nagłówków (pasków / belek / napisów banerowych).

Kolejny istotny problem stanowił dobór stacji i programów telewizyjnych, które miałyby być źródłem danych do badań. O ostatecznej selekcji nadawców rozstrzygnięto na podstawie raportów Centrum Badań Opinii Społecznej, które opisywały między innymi wskazania próbki respondentów pytanych o źródła pozyskiwania wiedzy na temat wydarzeń w kraju i na świecie, (*Ocena wiarygodności telewizyjnych programów informacyjnych i publicystycznych*, 2017) i korelację oglądanych serwisów informacyjnych z poglądami politycznymi (*Powiedz mi, który program informacyjny najchętniej oglądasz, a powiem ci,*

kim jesteś, 2016). Jak podkreślają autorzy raportów, są to badania zupełnie inne niż analiza oglądalności, gdyż pomijają wskazania ilościowe, takie jak częstotliwość czy czas spędzony przed odbiornikiem telewizyjnym, koncentrując się na głębszej analizie ocenianej przez widzów jakości poszczególnych programów i ich przydatności jako źródła informacji. Ankietowani wskazali we wszystkich badaniach¹⁸ pięciu nadawców: Telewizję Polską, TVN, Polsat, Telewizję Trwam i Telewizję Republika, a następnie poszczególne stacje (m.in. TVP1, TVP2, TVP Info, TVN 24, Polsat News) i programy („Wiadomości”, „Panorama”, „Teleexpress”, „Fakty”, „Wydarzenia”, itd.). Co ciekawe, wyniki badań nie zmieniły się na przestrzeni lat. W 2021 roku kolejność i dobór wskazanych stacji nie uległy zmianie, a jedyne parametry podlegające fluktuacjom, to zmniejszanie się udziału telewizji na korzyść Internetu przy jednoczesnym zachowaniu pierwszego miejsca przez telewizję jako głównego źródła informacji o wydarzeniach w kraju i na świecie (*Postrzeganie telewizyjnych programów informacyjnych i publicystycznych*, 2021). Na tej podstawie do badania włączono każdego ze wskazanych pięciu nadawców, a w przypadku istnienia więcej niż jednego programu stacji, skupiono się na tzw. głównej antenie, będącej najstarszym kanałem nadawcy, najszerzej dostępnym, mającym charakter ogólny. Dodatkowo cytowane wcześniej badania mediów CBOS dowodzą, że ta sama grupa ankietowanych ogląda jeden lub więcej programów danego nadawcy, przy czym to główna stacja była wskazywana najczęściej. W ten sposób wykluczono wszystkie anteny Telewizji Polskiej poza TVP1 oraz analogicznie wszystkie programy Grupy TVN i Polsatu poza ich podstawowymi kanałami. Kolejne ograniczenie to wybór najważniejszego serwisu informacyjnego stacji. W ten sposób z grupy badanych programów wykluczono nadawany w TVP1 „Teleexpress”, głównie ze względu na humorystyczny charakter tej audycji (Najszybszy program informacyjny, 2014). Ostatnim zawężeniem próbki badawczej było natomiast wzięcie pod uwagę tylko głównych wydań serwisów informacyjnych, z reguły najdłuższych i emitowanych wieczorem, pomiędzy godzinami 18:30 a 20:30, gromadzących też największą widownię. Reasumując, materiał do badań pozyskano z następujących programów: „Wiadomości” Telewizji Polskiej (wydania główne z godz. 19:30), „Fakty” TVN (wydania główne z godziny 19:00), „Wydarzenia” Polsatu (wydania główne z godz. 18:40), „Informacje” Telewizji Trwam (wydania główne z godz. 20:00) oraz „Dzisiaj” Telewizji Republika (jedyne wydania w okresie badawczym były emitowane o godz. 18:30).

¹⁸ Podobne analizy były przeprowadzane przez CBOS również wcześniej, m.in. w roku 2012 czy w 2006. Te badania nie zostały wzięte pod uwagę z powodu pojawienia się nowych nadawców na rynku medialnym.

II.1.2. Metody gromadzenia materiału badawczego

Zbieranie materiału badawczego było przeprowadzone na dwa sposoby, zależnie od dostępności serwisów informacyjnych. W związku z tym, że „Wiadomości” nadawane w pierwszym programie TVP nie są archiwizowane na ogólnodostępnych platformach internetowych dłużej niż przez dwa tygodnie od emisji (taką zasadę przyjęto na oficjalnej stronie programu www.wiadomosci.tvp.pl), zbieranie tytułów informacji musiało odbywać się na bieżąco, poprzez zapisywanie kolejnych pasków w miarę nadawania programu. Podobnie rzecz miała się w przypadku „Faktów” TVN, gdzie nadawca na swojej stronie internetowej (www.fakty.tvn24.pl) rzadko archiwizuje całe odcinki, częściej są to pojedyncze wiadomości, których analiza byłaby bardzo czasochłonna. Również i w tym przypadku zdecydowałam się więc na korzystanie z odbiornika telewizyjnego i bieżący zapis.

Pozostałe analizowane w tej pracy programy są nie tylko archiwizowane przez nadawców, ale także poszczególne wydania są udostępniane bez ograniczeń w Internecie. Wyemitowane już odcinki „Wydarzeń” Telewizji Polsat można było¹⁹ oglądać zarówno na stronie internetowej stacji (www.polsat.pl/program/wydarzenia), jak i na platformie ipla.tv, oferującej użytkownikom dostęp do programów telewizyjnych oraz filmów (www.ipla.tv/wideo/news/Wydarzenia). Jeszcze większą łatwość w dostępie do materiałów archiwalnych zapewniają Telewizja Republika i Telewizja Trwam, zamieszczając nagrania swoich serwisów informacyjnych na prowadzonych przez siebie kanałach w serwisie Youtube: (są to adresy www.youtube.com/c/TelewizjaRepublikaPolska/featured - kanał Telewizji Republika www.youtube.com/user/RadioMaryjaOfficial - kanał Telewizji Trwam i Radia Maryja). Dodatkowo nadawca katolicki umożliwia oglądanie archiwalnych materiałów wideo (w tym „Informacji dnia”) na swojej stronie internetowej (<https://tv-trwam.pl/local-vods?genre=informacje-dnia>). Taka polityka prowadzona w większości z analizowanych stacji telewizyjnych zdecydowanie ułatwiła i przyspieszyła zbieranie materiału do badań oraz sprawiła, że większość z zebranych tekstów jest weryfikowalna bez konieczności uzyskiwania dostępu do telewizyjnych archiwów.

Gromadzenie tekstów do analizy ostatecznie zakończono w czerwcu 2019 roku. Łącznie zebrano 15455 pojedynczych tytułów poszczególnych informacji, pochodzących ze wszystkich pięciu serwisów²⁰. Najpełniejszy materiał pod względem kompletności pochodzi z „Faktów” TVN, gdyż udało się zmagazynować paski ze wszystkich 396 dni, co dało łącznie

¹⁹ W czasie gromadzenia pracy była taka możliwość, obecnie stacja Polsat również wprowadziła ograniczenia dostępności archiwum.

²⁰ Zgromadzone dane zostały zarchiwizowane na dysku będącym własnością Katedry Teorii Komunikacji Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

2014 jednostek tekstu. Prawie tak samo satysfakcjonujące rezultaty osiągnięto w przypadku Telewizji Trwam i jej programu „Informacje dnia”, zebrawszy 2307 pasków pochodzących z 395 dni, co daje 99,7% całości materiałów wyemitowanych w okresie badawczym. Nie udało się pozyskać pasków tylko z jednego dnia (21.10.2018), na skutek braku tego konkretnego materiału wideo zarówno na stronie internetowej telewizji, jak i w serwisie YouTube. Tylko odrobinę gorzej prezentuje się zgromadzony materiał badawczy z „Wiadomości” TVP oraz „Dzisiaj” Telewizji Republika. W obu przypadkach udało się pozyskać 99% dostępnych jednostek tekstu, a więc paski z 392 dni (a więc dla każdego programu brakuje po 4 dni), co przełożyło się na 4161 pasków pochodzących z programu Telewizji Polskiej i 3311 z programu informacyjnego Telewizji Republika. Na tym tle nieco słabiej prezentuje się efekt zbierania jednostek tekstu pochodzących z „Wydarzeń” Polsatu. W związku z ogólnodostępną informacją, jakoby wszystkie audycje miały być archiwizowane w serwisie internetowym ipla.tv jak również na portalu internetowym Telewizji Polsat podjęłam decyzję o powrocie do tych materiałów po pewnym czasie. Niestety okazało się to prawdą dla sporej większości wydań, jednak nie dla wszystkich materiałów (w przypadku wybranego przeze mnie okresu badawczego było to 350 z 396 możliwych dni, a więc 88% całości). W ten sposób udało się pozyskać 3665 jednostek tekstu. Nie zmienia to jednak faktu, że ogólny odsetek zebranego materiału przekracza 97%, co czyni go reprezentatywną próbką, a braki stanowią nieznaczny ubytek, bez istotnego wpływu na kształt końcowej analizy.

II.2. Ogólne informacje o badanych stacjach telewizyjnych, programach i podejściu do tytułowania poszczególnych informacji w serwisach

II.2.1. TVP 1, „Wiadomości”

Telewizja Publiczna nazywana w skrócie TVP to, rzecz jasna, najstarsza stacja telewizyjna w Polsce, której powstanie jest tożsame z początkami telewizji jako takiej w naszym kraju. Oficjalnie wystartowała w 25 października 1952 (Szarłat, 2015, s. 21) i aż do 1989 roku była monopolistą dzieląc antenę jedynie pomiędzy dwa programy tego samego nadawcy. Od 1956 roku państwowa telewizja rozpoczęła nadawanie „Wiadomości TVP”, programu, którego prototypem były kroniki filmowe. Jednak już niecałe 2 lata później, 2 stycznia 1958 zmieniono nazwę programu informacyjnego na „Dziennik Telewizyjny”, który istniał aż do 1989 roku. W tym miejscu warto wspomnieć, że początkowo serwis informacyjny trwał aż 70 minut, dopiero stopniowo ulegał stopniowemu skracaniu, aż do formy współczesnego serwisu informacyjnego, o długości nieprzekraczającej pół godziny (Świerczyńska-Głównia, 2006, s. 44).

Przemiany demokratyczne z 1989 roku niejako wymusiły na państwowym nadawcy zmiany. Po utworzeniu rządu Tadeusza Mazowieckiego we wrześniu tego roku, coraz wyraźniejsze stały się naciski społeczne, domagające się zmian w Telewizji Polskiej, a zwłaszcza w sektorze informacji. Dlatego też zdecydowano o zakończeniu nadawania „Dziennika Telewizyjnego”, jako symbolu poprzedniego ustroju, a w jego miejsce od 18.11.1989 ponownie rozpoczęto emisję „Wiadomości”, powracając do pierwotnego tytułu z początku lat 50 ubiegłego stulecia. Jednym z głównych założeń programu miało być czytelne oddzielenie informacji od komentarza, co miało zbliżyć odnowiony program do standardów współczesnego dziennikarstwa (Jakubowska i Snopkiewicz, 1991, s. 47–48).

Główne wydanie „Wiadomości” nadawane jest codziennie o 19:30. Oprócz tego program jest nadawany o godzinie 8:00, 12:00 i 15:00 (od poniedziałku do piątku). W wieczornym wydaniu, trwającym około 30 minut prezentowanych jest około 11 materiałów reporterskich (choć w badanym przedziale czasowym zdarzyły się emisje nawet z 15-toma newsami), dotyczących przede wszystkim polskiej polityki i relacji międzynarodowych. Szczegółowy rozkład zawartości tematycznej poszczególnych informacji przedstawia poniższa tabela.

PODZIAŁ INFORMACJI NA KATEGORIE "WIADOMOŚCI"		
TYP INFORMACJI	ILOŚĆ	ILOŚĆ PROCENTOWO
Polska polityka	1559	37%
Relacje międzynarodowe	569	14%
Informacje ze świata	447	11%
Okolicznościowe	366	9%
Autopromocja	334	8%
Sport	242	6%
Tragiczne i Kryminalne	137	3%
Religia	131	3%
Natura	94	2%
Pozostałe	282	7%

Tabela 3 Zestawienie informacji poprzedzanych paskami tytułowymi w „Wiadomościach” TVP1 z podziałem na kategorie tematyczne. Opracowanie własne.

Każdy materiał reporterski jest poprzedzany paskiem umieszczonym pod sylwetką prezentera i wyświetlany przez cały czas trwania zapowiedzi. Tekst belki jest zawsze zapisywany wielkimi literami białą czcionką na niebieskim tle. Od momentu rozpoczęcia zbierania materiału do tej pracy, aż do czasu jej finalizacji drobne szczegóły graficznej oprawy studia „Wiadomości” uległy zmianie, ale nie dotyczyło to kształtu paska, co pokazuje poniższa grafika.

Rysunek 16 Sposób eksponowania paska w „Wiadomościach” TVP.²¹

Standardowy pasek wiadomości składa się statystycznie z 33 znaków, co stawia „Wiadomości” wśród programów z dłuższymi nagłówkami.. Najkrótsze belki, to *Cud życia*, *Cel życia* i *Solidarni*. Natomiast najdłuższe wyświetlone teksty miały aż 51 znaków i zapowiadały następujące informacje: *Koncert: jaka wigilia taki cały rok o 20:30 w TVP1* i *2. Miejsce i rekord skoczni Kamila Stocha w Sapporo*. Prawie 92% pasków to jednostki tekstu różne od siebie, pozostała część, a więc 331 belek to użycia tych samych nagłówków dla informacji prezentowanych w różnych wydaniach (czasem była to informacja o wydarzeniu trwającym dłuższy czas, a czasem były to wydarzenia kompletnie ze sobą niezwiązane). Tabela przedstawia wszystkie te paski, które zostały użyte w „Wiadomościach” w badanym okresie trzy lub więcej razy.

Pasek	LICZBA POWTÓRZEŃ	Znaczenie
Polacy stawiają na Prawo i Sprawiedliwość	12	Wyniki sondażu
Trzymamy kciuki za biało-czerwonych (skoczków)	9	Wydarzenia sportowe
Polska pomaga	6	Zbiórki i akcje charytatywne
Rząd inwestuje w bezpieczeństwo Polaków	6	Działania rządu
"Korona Królów" o 18:30 w TVP 1	5	Autopromocja
Prawo i Sprawiedliwość rozmawia z Polakami	5	Trasa PiS
Zmiany w Sądzie Najwyższym	5	Reforma sądownicza
Wielkie święto Niepodległości	4	Informacja
40-lecie wolnych związków zawodowych	3	Informacja
550 lat polskiego parlamentaryzmu	3	Informacja
Bój o samorządy	3	Wybory Samorządowe
Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego	3	o NATO
Konstytucja dla nauki	3	Nowa ustawa
Kto ma lepszy pomysł na Warszawę?	3	Wybory Samorządowe
Niedziela z dala od centrów handlowych	3	Nowa ustawa
Polacy korzystają ze wzrostu gospodarczego	3	Działania rządu
Polska broni reformy sądownictwa	3	Reforma sądownicza
Polska pomaga ofiarom wojny w Syrii	3	Zbiórki i akcje charytatywne
Rozmowy Prawa i Sprawiedliwości z Polakami	3	Trasa PiS
Rządowe wsparcie dla niepełnosprawnych	3	Działania rządu
Rządowe wsparcie dla rolników	3	Działania rządu
Sojusz polsko-amerykański	3	Wizyty polityków
Spotkania z Polakami	3	Trasa PiS
Zagrożenie ze wschodu jednoczy sojuszników	3	Informacje o Rosji

Tabela 4 Najczęściej używane tytuły informacji w „Wiadomościach” TVP1. Opracowanie własne.

²¹ Źródło: archiwum wiadomosci.tvp.pl, wydania z 10.05.2018 i 29.01.2023

Najczęściej używany pasek, który miał aż 12 wystąpień, zawierał treść *Polacy stawiają na Prawo i Sprawiedliwość* i zwyczajowo wyświetlany przed materiałem o wynikach sondażu poparcia dla partii politycznych. Prawo i Sprawiedliwość w takich badaniach opinii zajmowało pierwsze miejsce, ale jest pewnego rodzaju nadużyciem wskazywanie na ogół Polaków, którzy deklarują swój głos w potencjalnych wyborach na tę formację polityczną. Nietrudno jednak zauważyć, że taka narracja w pasku pojawia się częściej i przyglądając się pozostałym pozycjom w tabeli można odnaleźć jeszcze osiem innych belek, gdzie wskazuje się na Polskę lub Polaków: *Polska pomaga* (informacje o zbiórkach charytatywnych), *Rząd inwestuje w bezpieczeństwo Polaków* (podsumowanie działań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, budowa wału przeciwpowodziowego, zakup sprzętu dla Policji i wyposażenie komisariatów, awanse oficerskie i podwyżki, sukcesy Policji, modernizacja armii oraz podwyżki w wojsku), *Prawo i Sprawiedliwość rozmawia z Polakami* (Trasa PiS, czyli przedwyborczy objazd polityków partii rządzących po kraju i spotkania z wyborcami), *Polacy korzystają ze wzrostu gospodarczego* (informacje o wzroście PKB i innych wskaźnikach ekonomicznych), *Polska broni reformy sądownictwa* (relacje z wystąpień lub wywiadów z politykami związanymi z partią rządzącą, którzy wypowiadali się o wyłącznych kompetencjach kraju w sprawach wewnętrznego sądownictwa), *Polska pomaga ofiarom wojny w Syrii* (relacje z koncertów charytatywnych, wizyta Beaty Kempy w Jordanii), *Rozmowy Prawa i Sprawiedliwości z Polakami* (Trasa PiS), *Spotkania z Polakami* (Trasa PiS). Pozwala to wyciągnąć wniosek, że jest to pewna zamierzona strategia komunikacji z widzami poprzez paski, gdzie Polska i Polacy odgrywają istotną rolę (jako podmioty) w treści nagłówka.

Od strony technicznej „Wiadomości” prezentują dość wysoki poziom, pomyłki i usterki zdarzały się bardzo rzadko. Zaledwie 6 pasków spośród wszystkich ponad 4 tysięcy (a więc niewiele ponad promil) zawierało drobne błędy. Dwa z nich to błędy w odmianie rzeczownika: *Sting i Shaggy zagrają w Polskim Radio*²² zamiast „Sting i Shaggy zagrają w Polskim Radiu” oraz *Gospodarka polska nabiera wiatr w żagle*²³ zamiast „Gospodarka polska nabiera wiatru w żagle”. Inne potknięcie językowe to błąd w nazwisku, w tym przypadku przywódcy Korei Północnej Kim Dzong Una, którego imię i nazwisko zapisano w pasku „Wiadomości” bez jednej litery: *Donald Trump i Kim Dzon Un w Singapurze*²⁴. Kolejne

²² 12.04.2018

²³ 20.05.2018

²⁴ 10.06.2018

niedociągnięcia to braki łącznika w belce *Nie ma zgody na sędziów złodziei*²⁵ i przecinka w *Dobre bo polskie*²⁶. W tym miejscu trzeba jednak zauważyć, że interpunkcja w paskach jest traktowana mało rygorystycznie. Co prawda znaki zapytania kończą wypowiedzenia pytające, a wykrzykniki wykrzyknienia, ale nie każde zdanie jest zakończone kropką. Dlatego też brak przecinka czy łącznika jest tu też potwierdzeniem pewnego stylu (nie zawsze zgodnego z zasadami poprawnej polszczyzny) przyjętego przez osoby odpowiedzialne za tworzenie pasków. Ostatni błąd to użycie stopniowania opisowego przymiotników w sytuacji, kiedy powinien być on stopniowany na sposób prosty, a więc zamiast *Finanse Polski coraz bardziej bezpieczne*²⁷ nagłówek powinien brzmieć „Finanse Polski coraz bezpieczniejsze”.

Paski pochodzące z programów Telewizji Publicznej (w tym z „Wiadomości”) jako pierwsze przedostały się do przestrzeni medialnej, zarówno tradycyjnej, gdzie o doborze treści decydują dziennikarze, jak i do nowych nowych mediów, gdzie decyzje o publikacji podejmuje użytkownicy (co jest przedmiotem szczegółowej analizy w rozdziale szóstym tej pracy) i stały się samodzielnym zjawiskiem medialnym i kulturowym istniejącym nawet w oderwaniu od zapowiedzi prezentera czy materiału reporterskiego. To w odniesieniu do serwisów informacyjnych, zarówno „Wiadomości”, jak i całodobowego TVP Info, powstały również derywaty od słów *pasek* i *belka*, a więc *paskowy* i *belkowy*, nazywające profesję tworzenia nagłówków telewizyjnych. Z artykułów prasowych, a także wspomnień pracowników telewizji wiadomo też, że tworzenie pasków to osobna funkcja przypisana konkretnym osobom, pełniącym dyżury (Sajór, 2022). Treść nagłówków telewizyjnych emitowana zarówno w TVP Info, jak i w „Wiadomościach” konsultowana jest natomiast z wydawcą, a w sprawie ważnych newsów - z osobami zarządzającymi Telewizyjną Agencją Informacyjną (Kowalewski, 2019, s. 123–124).

II.2.2. Telewizja TVN, „Fakty”

Właścicielem telewizji TVN (oraz całej grupy medialnej z nią związanej) jest od 2017 roku amerykański koncern Discovery (od 2022 roku jest to grupa Warner Bros. Discovery), do którego należą również nadawane na całym świecie kanały edukacyjne (np. Animal Planet, Discovery Channel), sportowe (Eurosport) czy lifestylowe (TLC) (Pallus, 2017). Wcześniej właścicielem TVN był holding ITI założony jeszcze w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku przez Jana Wejcherta i Mariusza Waltera. Zgodnie z koncesją Krajowej Rady

²⁵ 17.03.2018

²⁶ 07.10.2018

²⁷ 17.01.2019

Radiofonii i Telewizji, stacja ma charakter ponadregionalny i uniwersalny.²⁸ Program informacyjny tej stacji, „Fakty”, jest nadawany od pierwszego dnia działania telewizji, a więc od 03.10.1997 roku. Początkowo główne wydanie serwisu nadawane było o 19:30, jednak już w kolejnym roku, prawdopodobnie ze względu na nadawane w tym samym czasie „Wiadomości” TVP, dla których od początku serwis TVN miał być konkurencją, przeniesiono je na godzinę 19:00²⁹. Oprócz serwisu wieczornego TVN na swojej głównej antenie emituje jeszcze jedno wydanie programu informacyjnego, „Fakty po południu”, o godz. 16:00.

Główne wydanie „Faktów” trwa 26 minut i prezentowanych jest w nim około 10 informacji. Jednak w odróżnieniu od praktyki przyjętej przez realizatorów wszystkich pozostałych analizowanych w tej pracy serwisów informacyjnych, w TVN nie tytułuje się wszystkich newsów, lecz tylko kilka wybranych (z reguły około 5-6 na jedno wydanie). Główne tematy dnia (te, które pojawiają się na samym początku serwisu) nie mają swojego paska, zamiast tego plecami prezentera wyświetlana jest grafika (zdjęcie lub kolaż) w dużym formacie, co stanowi obrazową zapowiedź mającego nastąpić materiału reporterskiego.

Rysunek 17 Informacja bez, tytułu w głównym wydaniu „Faktów” TVN z 06.07.2020, godz. 19:00³⁰.

Pozostałe informacje, prezentowane widzom w dalszej części serwisu są już opatrzone swego rodzaju paskiem. Tytuł nie ma jednak formy poziomej belki wyświetlanej tuż pod wizerunkiem prezentera (a takie właśnie rozwiązanie przyjęli prawie wszyscy pozostali

²⁸ <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,217--97-T.html>, dostęp 08.05.2020

²⁹ <https://kariera.tvn.pl/onas/historia,1.html>, dostęp 21.06.2020

³⁰ Źródło: <https://fakty.tvn24.pl/>, dostęp 07.07.2020.

nadawcy), lecz jest podpisem zdjęcia, widocznego za nim. Również forma zapisu samego paska odbiega od modelu znanego z pozostałych stacji telewizyjnych: zamiast wersalików realizatorzy „Faktów” stosują małe litery (za wyjątkiem nazw własnych lub skrótowców). Inne jest też założenie co do roli takich podpisów: w stacji TVN są one traktowane jako element uatrakcyjniający przekaz (pracownicy telewizji takie plansze z obrazem i tekstem nazywają „ozdobnikami”) a ich tworzenie jest traktowane, jak zabawa dla całego zespołu realizacyjnego, a czasem nawet bywa konkursem na najlepszą grę słów (Jędrzejowski, 2010). Również długość paska odbiega od standardów przyjętych w redakcjach pozostałych programów informacyjnych i wynosi średnio 15 znaków (w badanym okresie długość pasków TVN wahała się od 5 znaków: *popis*, do 33: „*Superwizjer*” *TVN24 godzina 20:00*), co oznacza, że standardowy tytuł newsa składa się z dwóch – trzech słów i jest najkrótszy w odniesieniu do pozostałych programów informacyjnych z konkurencyjnych stacji telewizyjnych.

Rysunek 18 Informacja tytułowana, pasek widoczny pod zdjęciem. „Fakty” TVN³¹

Tematy poprzedzane tytułami w „Faktach” to na pierwszym miejscu informacje traktujące o polskiej polityce. Następne pod względem częstotliwości są newsy poświęcone działalności przestępczej wypadkom i tragediom. Kolejne na liście kategorie mają już niewielkie i zbliżone do siebie udziały procentowe w ogóle informacji, szczegóły przedstawia poniższa tabela.

³¹ 06.07.2020, godz. 19:00. Źródło: <https://fakty.tvn24.pl/>, dostęp 07.07.2020.

PODZIAŁ INFORMACJI NA KATEGORIE "FAKTY"		
TYP INFORMACJI	ILOŚĆ	ILOŚĆ PROCENTOWO
Polska Polityka	822	41%
Zdarzenia losowe i kryminalne	489	24%
Relacje międzynarodowe	118	6%
Sport	95	5%
Edukacja	94	5%
Zbiórki, akcje charytatywne	77	4%
Natura	77	4%
Okolicznościowe	64	3%
Informacje ze Świata	48	2%
Pozostałe	130	6%

Tabela 5 Zestawienie informacji poprzedzanych paskami tytułowymi w „Faktach” TVN z podziałem na kategorie tematyczne

Niewątpliwie realizatorzy „Faktów” wykazali się dużym stopniem profesjonalizmu, gdyż w badanym materiale, mimo jego obszerności, nie udało się znaleźć żadnego błędu, czy to związanego ze złym wyświetleniem paska czy też błędu w treści, np. literowego. Warto jednak zwrócić uwagę, że tytuły powtarzają się i widać wyraźnie tendencję autorów do stosowania tych samych pasków do wiadomości o podobnym temacie. Takie podejście ułatwia lakoniczność tytułów poszczególnych informacji (będąca konsekwencją ich niewielkiego rozmiaru), umożliwiającą podpięcie większej liczby newsów pod jedno wspólne określenie ze względu na brak szczegółów określających partykularne wydarzenie. Spośród 2014 pasków 360 to treści powtarzające się, co stanowi 18% wszystkich jednostek tekstu. Poniższa tabela zestawia najczęściej używane tytuły w „Faktach” wraz z opisem wydarzeń, które owe tytuły zapowiadały.

PASEK	LICZBA POWTÓRZEŃ	OPIS TREŚCI NEWSÓW
20:00 w TVN 24	15	Autopromocja
Akt oskarżenia	6	sprawy sądowe, również polityczne
Inny punkt widzenia	6	różne opinie, także odmienne wyroki w apelacji
Operacja specjalna	6	Operacje chirurgiczne, akcje CBA
Chora sytuacja	5	Strajk w służbie zdrowia, masowe L4 w służbach mundurowych
Lekcja historii	5	ironicznie o działalności IPN, ministra Glińskiego, bez ironii o żołnierzu AK
Sprawa dla prokuratora	5	sprawy kryminalne
Tragedia na drodze	5	wypadki
Twarde lądowanie	5	użycie dosłowne (lądowanie samolotu na autostradzie), degradacja M. Hermaszewskiego, nieudane zakupy śmigłowców, budowa CPK, problemy lotniska Okęcie
Za i przeciw	5	różne opinie stron w sprawach politycznych i nowych rozwiązań prawnych
Zatrzymany	5	sprawy kryminalne, ujęcie podejrzanego
Film grozy	4	nagranie wypadku
Nie do wiary	4	sprawy kryminalne
O krok od tragedii	4	wypadki
Pożegnanie	4	pogrzeb
Walka o życie	4	akcje ratunkowe, zbiórki pieniędzy
Akcja i reakcja	3	zabójstwo Adamowicza, sprawa I. Stachowiaka, ostatnia niedziela handlowa
Akcja specjalna	3	Zatrzymania przestępców
Aresztowany	3	znaczenie dosłowne
Bez wyobraźni	3	wypadki
Czarno na białym	3	materiał edukacyjny o szczepionkach, protest lekarzy, autopromocja
Drogo, coraz drożej	3	wzrost cen
Drugie życie	3	medycyna
Dzień pamięci	3	rocznice
Gang rozbity	3	znaczenie dosłowne
Kasa gra	3	premie dla ministrów, obchodzenie zakazu handlu
Lekcja wychowawcza	3	lekcje o konstytucji w szkołach, materiał o niebezpiecznych falochronach
Nie tędy droga	3	wypadki, wyższe opłaty drogowe
Oddział zamknięty	3	zamykane szpitale
Pałacy problem	3	upały, pożary
Pamięć i polityka	3	pomniki, rocznice
Pod napięciem	3	ceny prądu, ustawa o IPN
Pokaz siły	3	manewry NATO, defilada wojskowa, spisywanie Obywateli RP przez policję
Poszukiwania	3	znaczenie dosłowne
Powrót do domu	3	uratowani z wypadku, młodzi ludzie wracający do rodziców
Prosto z Polski	3	"Zimna wojna", polscy strażacy w Szwecji, obietnice wyborcze
Przed sądem	3	znaczenie dosłowne
Punkt widzenia	3	różne zdania na jeden temat
Rozmowy w toku	3	relacje międzynarodowe
Skazany	3	znaczenie dosłowne
Stan zagrożenia	3	kradzież agregatu ze szpitala, zły stan bloku, ofiary dopalacze
Surowa kara	3	wyroki sądowe
Śmiertelna pułapka	3	pożary, cienki lód
W obronie konstytucji	3	działania KOD, Obywateli RP
W zawieszeniu	3	Wisła Kraków w ekstraklasie, zawieszenie członka PiS, decyzja SN
Wyścig z czasem	3	zbiórka, leczenie udaru, akcja ratunkowa
Zmiana planów	3	tematy polityczne, znaczenie dosłowne

Tabela 6 Najczęściej używane tytuły informacji w „Faktach” TVN. Opracowanie własne.

Widoczny trend wśród przedstawionych, powtarzalnych nagłówków „Faktów” to używanie tych samych tytułów dla informacji kompletnie ze sobą niepowiązanych. Przykładowo tytuł *akcja i reakcja* to zapowiedź zarówno informacji o politycznym kontekście

zabójstwa prezydenta Gdańska, Pawła Adamowicza w styczniu 2019 roku, protestów po ujawnieniu okoliczności śmierci Igora Stachowiaka w trakcie zatrzymania przez wrocławskich policjantów oraz newsa o zupełnie innym ciężarze gatunkowym, traktującego o sposobach polskich przedsiębiorców na obejście przepisów zakazujących handlu w niedziele. Jest też pewna grupa tytułów, które wykorzystywane są standardowo do określonego typu informacji: *akt oskarżenia, sprawa dla prokuratora, tragedia na drodze, zatrzymany, aresztowany, gang rozbity, skazany*, wszystkie wymienione zapowiedzi informacji użyte są przez autorów w sposób dosłowny, choć ogólnikowy. Dopiero zapoznanie się z materiałem reporterskim pozwala odbiorcy na poznanie szerszego kontekstu prezentowanych wydarzeń. Ciekawym zabiegiem stosowanym w stacji jest też wykorzystywanie tytułów programów emitowanych w stacji, jako zapowiedzi newsów. Przykładowo „Inny punkt widzenia” to nazwa emitowanego do 2017 roku publicystycznego, autorskiego programu Grzegorza Miecugowa, w którym prowadzący przeprowadzał wywiady z osobami ze świata kultury i nauki (jego gościem była między innymi prof. Jadwiga Puzynina), natomiast w „Faktach” tytuł ten zapowiadał newsy dotyczące kwestii spornych lub spraw sądowych, gdzie w kolejnych instancjach zapadały odmienne wyroki. Z kolei „Rozmowy w toku”, to prowadzony przez kilkanaście lat przez Ewę Drzyzgę talk-show, gdzie zaproszeni goście opowiadali swoje autentyczne, często kontrowersyjne historie. Tytuł programu używany jest w serwisie informacyjnym TVN jako wprowadzenie do informacji o tematyce międzynarodowej, kiedy relacjonuje się kolejne fazy ustaleń pomiędzy poszczególnymi państwami czy organizacjami. Pasek zapowiadający informacje kryminalne, *nie do wiary* jest jednocześnie tytułem nieemitowanego już programu o zjawiskach nadprzyrodzonych. Pozostałe przykłady zastosowania tytułów programów jako zapowiedzi informacji to *czarno na białym i pod napięciem*.

Innym zabiegiem stosowanym przez autorów serwisu informacyjnego jest używanie tego samego paska tytułowego w różnych znaczeniach, na przykład dosłownym i ironicznym. Tak stało się w przypadku nagłówka *lekcja historii*, który kilkakrotnie miał wydźwięk ironiczny, kiedy zapowiadał materiał o Instytucie Pamięci Narodowej publikującym spot o wejściu Polski do NATO bez Bronisława Geremka, o pracowniku IPN wyzywającym przeciwników pomnika „Żołnierzy Wyklętych” od swołoczy, czy o wywiadzie ministra Glińskiego dla czasopisma „Wprost”. Z drugiej jednak strony informacja o żołnierzu Armii Krajowej żydowskiego pochodzenia była poprzedzona również tym samym paskiem, tym razem bez jego podwójnego znaczenia, sugerując widzom, że postać bohatera reportażu i jego dzieje wojenne są ekwiwalentem szkolnej lekcji historii. Podobnie wygląda użycie paska

„twarde lądowanie”. Jedyne raz został on użyty w znaczeniu dosłownym, kiedy relacjonowano awaryjne lądowanie samolotu na autostradzie. W pozostałych przypadkach było to znaczenie przenośne i odnosiło się do planów pozbawienia rangi generalskiej Mirosława Hermaszewskiego, nieudanych zakupów śmigłowców, problemów z budową Centralnego Portu Komunikacyjnego i sytuacji na warszawskim lotnisku Okęcie. Wszystkie użycia pozostały zatem w temacie lotnictwa, a paski miały za zadanie wskazać, że prezentowane zdarzenia nie są pozytywnymi wiadomościami.

II.2.3. Telewizja Polsat, „Wydarzenia”

Telewizja Polsat to pierwsza w Polsce komercyjna stacja ogólnopolska, która rozpoczęła swoje nadawanie (jako Polska Telewizja Satelitarna Polsat) 09.12.1992 roku z Holandii, na niecałe trzy tygodnie przed uchwaleniem Ustawy o Radiofonii i Telewizji, która umożliwiła powstawanie telewizji prywatnych na podstawie przyznawanych koncesji (Filas, 1999, s. 41) . Ogólnokrajowe prawo emisji programów dla Polsatu stało się symbolem końca dupololu medialnego dwóch anten Telewizji Polskiej. (Filas, 2010, s. 34; Mielczarek, 2016, s. 103). Jednocześnie już od 15 sierpnia 1993 roku rozpoczęto codzienne nadawanie „Informacji”, pierwszego serwisu informacyjnego będącego alternatywą dla programów telewizji publicznej. Kilka lat później flagowy program zmienił swoją nazwę na „Wydarzenia” (Radkowski, 2022).

Główny serwis informacyjny Polsatu jest nadawany codziennie o 18:50 i trwa około 30 minut (pozostałe wydania są emitowane o 12:50, 15:50 i 21:50), podczas których widzowi zostaje zaprezentowanych około 10 różnych materiałów reporterskich, ich liczba w jednym wydaniu waha się od ośmiu do czternastu. Wszystkie informacje poprzedzone są paskami tytułowymi, dodatkowo początek programu to skrót wideo wybranych informacji, którym również towarzyszą paski, nie zawsze są one jednak tożsame z nagłówkami prezentowanymi widzom podczas czytania zapowiedzi przez prezentera. Średnia długość tekstu wyświetlanego na belce to blisko 19 znaków, co plasuje paski Polsatu w grupie krótszych jednostek tekstu. Najkrótszy pasek miał zaledwie 3 znaki i słowem *Cud* zapowiadał materiał o chłopcyku, który przeżył pomimo poparzeń obejmujących powierzchnię 95% ciała, zaś najdłuższy, *Falszywe sztuczki, prawdziwe odszkodowania* (42 znaki) poprzedzał informację o osobach wyłudzających pieniądze.

Jak opisano w pierwszym rozdziale, umiejscowienie paska zmieniało się wielokrotnie. Jeszcze w czasie gromadzenia materiałów do niniejszej pracy w „Wydarzeniach” umieszczano belkę pod prezenterem, podobnie jak w „Wiadomościach” z tym, że w kolorze

szarym, który odróżniał program Polsatu od serwisów pozostałych stacji. Jednak w 2022 roku zrezygnowano z dotychczasowej formy belki, powracając do umiejscowienia tytułu materiału reporterskiego pod grafiką, umieszczoną po lewej stronie prezentera.

Rysunek 19 Ekspozowanie nagłówka informacji w „Wydarzeniach” Polsatu.

Wszystkie bez wyjątku informacje poprzedzane są wyświetlanym na ekranie nagłówkiem. Tak jak w pozostałych stacjach największą liczbę pasków stanowią te związane z polską polityką. Kolejne miejsce (z bardzo niewielką stratą do pierwszego) dla wydarzeń tragicznych i kryminalnych (zdarzeń losowych) jest już jednak ewenementem spośród wszystkich badanych stacji. Szczegółowy podział pasków na kategorie tematyczne zestawia poniższa tabela.

PODZIAŁ INFORMACJI NA KATEGORIE "WYDARZENIA"		
TYP INFORMACJI	ILOŚĆ	ILOŚĆ PROCENTOWO
Polska Polityka	953	26%
Tragiczne i kryminalne	941	26%
Autopromocja	300	8%
Informacje ze świata	260	7%
Sport	225	6%
Natura	214	6%
Okolicznościowe	135	4%
Edukacja	117	3%
Pozostałe	317	9%

Tabela 7 Zestawienie informacji poprzedzanych paskami tytułowymi w „Wydarzeniach” Telewizji kobiet z podziałem na kategorie tematyczne. Opracowanie własne.

Analizując powtarzalność jednostek tekstu odnalazłam 466 pojedynczych pasków, które zostały użyte więcej niż jeden raz w badanym okresie, co stanowi 13% wszystkich zebranych w programie nagłówków. Najczęściej powtarzającymi się belkami były te związane z reklamą własnych programów stacji. Taka rolę pełniły na przykład tytuły *Polecamy w Polsat News* (102 użycia), *W Polsat News* (39 użycie), *Polecamy* (9 użycie) czy *Dziś o 20:00 w Polsat News* (8 użycie). Pozostałe paski, które zostały wykorzystane więcej niż dwa razy dotyczą między innymi zdarzeń losowych i kryminalnych, do zapowiedzi których autorzy programu stosują zwroty takie, jak *Czarna seria*, *Rodzinna tragedia*, *Chwila*

nieuwagi, *Niszczycielski żywioł* czy *Akcja ratunkowa*. Inne przykładowe utarte schematy to *Dobra pomoc*, jako zapowiedź materiału o akcjach charytatywnych oraz *Hołd bohaterom* przy relacjach z obchodów ważnych rocznic. W odróżnieniu od opisanej wcześniej praktyki z „Faktów” TVN nie ma jednak wieloznaczności w używanych nagłówkach, przeważają znaczenia dosłowne a ujęcia przenośne są używane zawsze w podobnym kontekście. Poniższa tabela zestawia wszystkie paski użyte więcej niż dwa razy w badanym okresie wraz z opisem treści następujących po nich newsów.

Pasek	Liczba Powtórzeń	Opis treści newsa
Polecamy w Polsat News	102	Autopromocja
W Polsat News	39	Autopromocja
Polecamy	9	Autopromocja
Dziś o 20:00 w Polsat News	8	Autopromocja
Węzeł gordyjski	6	spór wokół sądów
Czarna seria	5	Seria katastrof, wypadków, zgonów w szpitalach i oszustw
Pat trwa	5	protesty
Rodzinna tragedia	5	Morderstwa i wypadki
Wielki przekręt	5	oszustwa, komisja ds. reprivatyzacji
Chwila nieuwagi	4	Przyczyny wypadków
Niszczycielski żywioł	4	tornado, burze, upały
Złe zachowanie	4	różne przypadki nagannych zachowań
Akcja ratunkowa	3	Znaczenie dosłowne, różne wydarzenia
Atak nożownika	3	Znaczenie dosłowne, różne wydarzenia
Dobra pomoc	3	Zbiórki fundacji Polsat
Dramat za zamkniętymi drzwiami	3	Tragedie rodzinne
Dziękujemy!	3	Dobre wyniki oglądalności, A. Radwańska kończy karierę
Hołd bohaterom	3	Rocznice Powstania Warszawskiego, Grudnia 80
Jutro w Polsat News o 9:00	3	Autopromocja
Kolejne zatrzymania	3	Afera getback
Ofensywa premiera	3	spot po angielsku, objazd po Polsce
Oskarżenia	3	Znaczenie dosłowne, różne wydarzenia
Ostatnia prosta	3	negocjacje z KE, Wybory Samorządowe
Szokująca historia	3	Zbrodnie przeciwko dzieciom
Tragiczny wypadek	3	Wypadek z ofiarami śmiertelnymi
Trudny dialog	3	między Polską a Izraelem, oraz z niepełnosprawnymi
Wydanie specjalne	3	Autopromocja
Zuchwały napad	3	różne napady rabunkowe

Tabela 8 Zestawienie najczęściej występujących pasków w „Wydarzeniach” Telewizji Polsat. Opracowanie własne.

Tworzenie nagłówków do newsów telewizyjnych jest, jak wynika z informacji prasowych pozyskanych drogą wywiadu z pracownikami redakcji, podobnie jak w redakcji „Faktów” TVN wysiłkiem kolektywnym. Paski zgodnie z założeniami mają mieć charakter informacyjny, a układają je autorzy programu pod kontrolą wydawców (Sajór, 2022). W zebranych materiale zidentyfikowałam sześć błędów, z których trzy wiążą się ze złym

przyporządkowaniem paska do następującego po nim materiału reporterskiego, dwa to niewłaściwa odmiana rzeczownika, a ostatni to błąd interpunkcyjny. Usterka techniczna powodująca niedopasowaniem treści belki do materiału skutkowałą emisją tytułu *Wielka forma Abella*³² (03.04.2018) w trakcie odczytywania przez reportera informacji o wejściu w życie ustawy o sądach. Podobna sytuacja miała miejsce kiedy wyświetlono sam pasek *Śmiertelny atak nożem*, który w ogóle nie był powiązany z żadną informacją w serwisie z 08.05.2018 i zaraz został zastąpiony właściwym tytułem newsa. Nieco inne potknięcie miało miejsce 16.07.2018, kiedy to belka *Płonąca ciężarówka* zapowiadała materiał o pożarze autokaru. Problem z odmianą rzeczownika (lub brakująca część paska, np. słowo „news”) był przyczyną wyświetlenia tekstu *Polecamy w Polsat* (22.01.2019). Drugi z błędów wiązał się z nieprawidłową odmianą nazwy firmy Google. Widzowie mogli przeczytać na pasku *Szef Googla w Warszawie* (21.01.2019). Tymczasem zgodnie z zaleceniami Poradni Językowej PWN dopuszczalne zapisy to albo bez odmiany (a więc *szef Google w Warszawie*) albo jako rzeczownik męskożywotny odmieniany z apostrofem (*szef Google'a w Warszawie*) lub jako rzeczownik *plurale tantum* (występujący tylko w liczbie mnogiej), co skutkowałąby paskiem *szef Googli w Warszawie*. (Bańko, 2008). Do zbioru błędów należy jeszcze niepotrzebny przecinek w nagłówku *Uwaga, na pasach!* (28.09.2018). Sześć błędów w populacji ponad trzech tysięcy jednostek tekstu to jednak rezultat bardzo dobry (poniżej dwóch promili), który stawia „Wydarzenia” Polsatu obok posiadających zbliżoną wartość uchybień „Wiadomości” TVP.

II.2.4. Telewizja Trwam, „Informacje Dnia”

Telewizja Trwam jest podmiotem należącym do Fundacji Lux Veritatis powołanej w 2002 roku przez redemptorystów o. Tadeusza Rydzyka i o. Jana Króla, do której (obok różnych innych podmiotów) należy też katolickie Radio Maryja. Jako telewizja satelitarna rozpoczęła nadawanie w 2003 roku (Filas, 2010, s. 41). Zgodnie z założeniami zgłoszonymi przyznającej koncesje Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji program nadawany przez stację ma charakter „wyspecjalizowany, edukacyjno-poradniczy i religijny”³³ Codzienny program informacyjny „Informacje dnia” jest emitowany od pierwszego dnia nadawania telewizji, co miało miejsce 10 czerwca 2003 roku.³⁴ Poza głównym wydaniem transmitowanym codziennie o godzinie 20:00, z którego pochodzą materiały analizowane w niniejszej pracy, Telewizja Trwam prezentuje widzom również 3 wydania poranne, 2 popołudniowe i jedno wieczorne –

³² Joe Abell to amerykański bokser wagi ciężkiej.

³³ Decyzja KRRiT nr 188/K/2012-T z 31.07.2012, źródło <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,188--K--2012-T.html> dostęp 12.11.2019

³⁴ <http://web.archive.org/web/20040501123527/http://www.tv-trwam.pl/> dostęp 21.06.2019

wszystkie trwające o połowę krócej niż dwudziestominutowe wydanie główne. Najważniejszy w ciągu dnia serwis informacyjny składa się średnio z sześciu – siedmiu poszczególnych newsów prezentowanych widzom. Tematyka wiadomości to na pierwszym miejscu relacje dotyczące rodzimej sceny politycznej (również w wymiarze lokalnym), następnie te odnoszące się do stosunków pomiędzy Polską a innymi krajami i organizacjami międzynarodowymi, kolejne miejsca zajmują informacje z zagranicy i treści religijne (ze względu na katolicki profil stacji nie dziwi dość duży udział procentowy tego typu informacji). Szczegółowy podział informacji (a tym samym pasków) na kategorie tematyczne zestawiono w poniższej tabeli.

"INFORMACJE DNIA" PODZIAŁ INFORMACJI NA KATEGORIE		
TYP INFORMACJI	ILOŚĆ	PROCENTOWO
Polska Polityka	934	40%
Relacje międzynarodowe	386	17%
Informacje ze świata	264	11%
Religia	259	11%
Okolicznościowe	170	7%
Autopromocja	94	4%
Tragiczne i kryminalne	64	3%
Sport	43	2%
Pozostałe	93	4%

Tabela 9 Informacje poprzedzane paskami tytułowymi w Telewizji Trwam z podziałem na kategorie tematyczne.

Wydawcy programu „Informacje dnia” z reguły tytułują paskami każdy news, który jednocześnie jest zapowiadany przez prezentera. Pasek wyświetlany jest tuż pod prezenterem: na niebieskim tle z logo programu znajduje się jasny pasek z granatowym tekstem. Wielkość czcionki jest uzależniona od objętości paska (najkrótszy tytuł, *Mały ZUS* liczył zaledwie 8 znaków, najdłuższy, *Irlandia: lekarze i pielęgniarki nie chcą uczestniczyć w tzw. aborcji*, składał się z 69 znaków i był jednocześnie najdłuższym paskiem w całym zgromadzonym materiale badawczym). Jednocześnie z belką przez cały czas trwania audycji przewijany jest ruchomy baner, tzw. *crawler*, na którym widzowie oprócz skrótu informacji mogą też znaleźć dane do przelewu na fundację Lux Veritatis.

Rysunek 20 Pasek tytułowy w programie „Informacje dnia”³⁵,

Pomimo ogólnego założenia, że pasek wyświetlany jest przed każdym materiałem reporterskim, w okresie z którego pochodzi zebrany materiał znalazło się 19 wydań, podczas których belki tytułowe nie były wyświetlane w ogóle, a następnie wydawca powracał do poprzedzania materiału reporterskiego paskiem.³⁶ Nadawcy zdarzały się również sytuacje, kiedy jedna lub więcej informacji w poszczególnych wydaniach serwisu nie była poprzedzona paskiem (12 wydań w analizowanym okresie). Nie sposób orzec czy powyżej opisane przykłady braku konsystencji są zabiegiem zamierzonym czy też błędem. Niewątpliwie jednak uchybieniem technicznym są sytuacje, kiedy pasek wyświetlany był zbyt krótko, żeby widz miał szansę odczytać jego treść (do niniejszej analizy konieczne było zastosowanie stop-klatki). Inny przykład błędu realizacyjnego to poprzedzenie informacji paskiem zupełnie niezwiązanym z jej treścią (np. tytuł *Kościół wobec pluralizmu w życiu społecznym. Dialog czy konflikt?* przed informacją o spotkaniu przywódcy Korei Północnej Kim Dzong Una z prezydentem USA Donaldem Trumpem³⁷ lub belka *Europejski dzień pamięci ofiar stalinizmu i nazizmu* wyświetlana podczas prezentowania newsa o wraku tupolewa rozbitego w katastrofie smoleńskiej³⁸). Takie pomyłki wiązały się ze zdublowaniem

³⁵ główne wydanie z dnia 20.06.2020, źródło: <https://tv-trwan.pl/local-vods/vod.44698>, dostęp 21.06.2020.

³⁶ Najdłużej trwająca taka sytuacja miała miejsce w dniach 03.04.2018 – 12.04.2018, kiedy to paski nie były emitowane, natomiast już od 13.04.2018 powrócono do tytułowania każdej wiadomości. Nieco krótszy, trzydniowy okres braku belek tytułowych zaobserwowano w dniach 08-10.04.2018. Pozostałe przypadki braku pasków były jednorazowe, ograniczające się do jednego dnia.

³⁷ „Informacje dnia” z 11.06.2018, godz. 20:00

³⁸ „Informacje dnia” z 23.08.2018, godz. 20:00

pasków (właściwy pasek poprzedzał informację, po czym ponownie wyświetlono go przed kolejnym, zupełnie innym, newsem), zamianą ich kolejności oraz (najrzadziej) z wykorzystaniem paska, który w żaden sposób nie był powiązany z jakąkolwiek relacją reporterską prezentowaną w danym dniu.

Realizatorom „Informacji dnia” sporadycznie zdarzają się też błędy w treści pasków. Rodzaje takich pomyłek to przykładowo braki polskich znaków diakrytycznych (*świecenia* zamiast *święcenia*³⁹, *misje* zamiast *misję*⁴⁰), błędy gramatyczne (*Rozwój huta stalowa wola*⁴¹, *Rozbudowana autostrady A2*⁴²), pomyłki w nazwach własnych (PL LOT zamiast PLL LOT⁴³, *Alfiego Ewansa*⁴⁴ zamiast *Afliego Evansa*), błędy literowe w tekście (*Pozmienia*⁴⁵ zamiast *porozumienia*, *pogram*⁴⁶ zamiast *program*) oraz niekompletne paski (*Trudna sytuacja polskich uczniów na*⁴⁷). Ogólna liczba belek zawierających błędy to 60, co stanowi 3% całości zebranego materiału. Jest to najwyższy odsetek spośród wszystkich analizowanych programów informacyjnych i stawia program Telewizji Trwam na pierwszym miejscu pod względem wpadek realizacyjnych.

Autorzy serwisu informacyjnego nie przyjęli jednolitych założeń odnośnie budowy formalnej paska tytułowego. Jak wspomniano wcześniej, rozmiar belki może mieć zarówno kilka, jak i kilkadziesiąt znaków, a co za tym idzie, równie dobrze może się składać z dwóch wyrazów, jak również być dłuższym zdaniem oznajmującym. Paski stosowane w Telewizji Trwam są statystycznie najdłuższe w porównaniu do pozostałych stacji i w ten sposób zbliżone formą do tych wyświetlanych w „Wiadomościach” TVP. Wśród pasków pojawiają się również pytania i wykrzyknienia. Ślady schematyczności są za to widoczne w treści niektórych pasków, a konkretniej w ich powtórzeniach. W analizowanym przedziale czasowym znalazło się 381 belek tytułowych, które nadawca zastosował dwukrotnie lub częściej. Część z nich to skutek informowania o zaistniałym fakcie lub wydarzeniu więcej niż jeden raz (np. pasek *Puchar świata w Zakopanem*, który został użyty czterokrotnie), inne odnoszą się do wydarzeń cyklicznych (*Anioł Pański z Ojcem Świętym Franciszkiem* – taka belka pojawiła się w serwisie Telewizji Trwam 11 razy). Kilka przypadków powtórzeń to efekt opisanych już wcześniej błędów, kiedy dany pasek został przypisany do więcej niż

³⁹ ŚWIECENIA BISKUPIE KS. G. OLSZOWSKIEGO, „Informacje dnia” z 12.09.2018, godz. 20:00

⁴⁰ NATO WYŚLE MISJE SZKOLENIOWĄ DO IRAKU, „Informacje dnia” z 15.02.2018, godz. 20:00

⁴¹ „Informacje dnia” z 18.02.2018, godz. 20:00

⁴² „Informacje dnia” z 03.01.2019, godz. 20:00

⁴³ NIE BĘDZIE JUTRO STRAJKU W PL LOT, „Informacje dnia” z 30.04.2018, godz. 20:00

⁴⁴ ŚWIADECTWO ALFIEGO EWANSA, „Informacje dnia” z 29.04.2018, godz. 20:00

⁴⁵ BRAK POZMIENIA NA LINII WARSZAWA – KIJÓW, „Informacje dnia” z 17.02.2018, godz. 20:00

⁴⁶ POGRAM DLA ŚLĄSKA, „Informacje dnia” z 19.09.2018, godz. 20:00

⁴⁷ „Informacje dnia” z 21.01.2018, godz. 20:00, informacja o dzieciach na Litwie.

jednej informacji, a drugie wystąpienie nie miało żadnego związku z prezentowaną treścią. Poza powyżej wskazanymi przypadkami, wielokrotne użycia tej samej belki tytułowej łączą się również z wydarzeniami będącymi częścią większej całości. Przykładowo pasek *Dzika reprivatyzacja* został użyty w „Informacjach dnia” 31 razy i za każdym razem zapowiadał relację z innego wydarzenia związanego z działaniem sejmowej komisji ds. reprivatyzacji nieruchomości warszawskich. Były to między innymi zeznania świadków, decyzje komisji, informacje o konkretnych przypadkach badanych przez komisję czy też doniesienia o działalności władz Warszawy, przede wszystkim ówczesnej prezydent, Hanny Gronkiewicz-Waltz. Pomimo faktu częstego stosowania przez tego nadawcę tytułów o wysokim stopniu szczegółowości (również przy okazji relacjonowania kolejnych etapów badania warszawskiej reprivatyzacji, np. *Mąż i córka prezydent Warszawy zwrócili pieniądze za kamienicę* lub *Nie będzie jawnego przesłuchania Jakuba R.*), nietrudno zauważyć, że zdecydowana większość materiałów dotyczących tego tematu była poprzedzona krótkim paskiem *Dzika reprivatyzacja* (31 na 46 przypadków) bądź dłuższym, lecz zawierającym w sobie tę frazę (kolejne 4 użycia). Można więc wnioskować o jasnym zamierzeniu odautorskim, aby wydarzenia związane z wyjaśnieniem nieprawidłowości powstałych przy okazji przejmowania własności w stolicy widz kojarzył z konkretną, wcale nie neutralną nazwą.

Analogiczna sytuacja to tytułowanie informacji traktujących o nowelizacji ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej⁴⁸ i związanych z nią reakcji społeczności międzynarodowej belką *Walka o prawdę historyczną*, natomiast pasek *W obronie życia* jest stale zarezerwowany dla opisywania działalności organizacji lobbujących na rzecz całkowitego zakazu aborcji. Poniżej zestawiono najczęściej używane paski w programie „Informacje dnia”.

⁴⁸ Wprowadzenie odpowiedzialności karnej za przypisywanie Polsce i Polakom odpowiedzialności za zbrodnie III Rzeszy.

PASEK	LICZBA POWTÓRZEŃ	KATEGORIA
Dzika reprivatyzacja (w Warszawie)	31	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Wybory samorządowe	18	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Światowe Dni Młodzieży (w Panamie)	12	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Walka o prawdę historyczną	12	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Anioł Pański z Ojcem Świętym (Franciszkiem)	11	Wydarzenie cykliczne
Kampania wyborcza (na finiszu / przed wyborami samorządowymi)	10	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Komisja śledcza ds. (afery) Amber Gold	10	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Szczyt klimatyczny w Katowicach	9	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Protest (rodziców i) opiekunów osób niepełnosprawnych	6	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Reforma wymiaru sprawiedliwości	6	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
W obronie życia	6	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Dni ze Świętym Janem Pawłem II	5	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Naciski na Polskę	5	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Podróż apostołska Ojca Świętego Franciszka	5	Wydarzenie cykliczne
Reparacje wojenne	5	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Spór wokół sądu najwyższego	5	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Komisja śledcza ds. (wyłudzeń) VAT	4	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Marsz niepodległości	4	Jedno wydarzenie, wiele relacji
Ograniczenie handlu w niedzielę	4	Jedno wydarzenie, wiele relacji
Puchar Świata w Zakopanem	4	Jedno wydarzenie, wiele relacji
Rekonstrukcja rządu	4	Jedno wydarzenie, wiele relacji
Spór wokół ustawy o IPN	4	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Afera getback	3	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Batalia o sąd najwyższy	3	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Dialog z Komisją Europejską	3	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Kryzys migracyjny	3	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Narodowy program trzeźwości	3	Jedno wydarzenie, wiele relacji
Nie będzie podwyżek cen energii	3	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Nominacje generalskie	3	Wiele wydarzeń, ogólna nazwa
Spór o sąd najwyższy	3	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Walka z mafią śmieciową	3	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Wizyta kanclerz Niemiec w Polsce	3	Jedno wydarzenie, wiele relacji

Tabela 10 Zestawienie najczęściej występujących pasków w programie informacyjnym Telewizji Trwam. Opracowanie własne.

Program „Informacje Dnia” to jedyny z omawianych w tej pracy serwisów, gdzie nie udało mi się dotrzeć do żadnej informacji na temat autorstwa nagłówków zapowiadających materiały reporterskie. Nie wiadomo więc czy jest to jedna osoba odpowiedzialna za paski (jak ma to miejsce w Telewizji Polskiej), czy też decyzja podejmowana jest kolektywnie w redakcji (TVN, Polsat) lub przez autora materiału dziennikarskiego.

II.2.5. Telewizja Republika „Dzisiaj”

Telewizja Republika⁴⁹ to jedyna stacja z analizowanych, która nie posiada koncesji na nadawanie w trybie naziemnym, lecz tylko i wyłącznie za pomocą urządzeń satelitarnych, co w znaczący sposób ogranicza potencjalną widownię. Jest także najmłodszą z badanych telewizji, pierwszy program został nadany 10.04.2013 roku. Początkowo (w 2013 roku) właściciele telewizji zarejestrowali ją jako kanał o charakterze publicystyczno-informacyjnym⁵⁰, jednak już dwa lata później na mocy decyzji Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji stacja rozszerzyła swój profil na uniwersalny⁵¹. Linia programowa nadawcy określona jest jako konserwatywno-patriotyczna⁵², założyciele medium powiązani są z takimi tytułami jak „Frona”, „Do Rzeczy” czy „Gazeta Polska”. Nie jest tajemnicą, że od dziennikarzy wymaga się konkretnego nastawienia ideologicznego, a jako jedno z kryterium dla kandydatów ubiegających się o pracę w Republice wymienia się „serce po prawej stronie”⁵³.

Codzienny program informacyjny Telewizji Republika nosi nazwę „Dzisiaj” i nadawany jest każdego dnia o 18:30. Serwis składa się najczęściej z ośmiu newsów, każdy z nich jest poprzedzony paskiem tytułowym. Tak samo jak u pozostałych nadawców, których serwisy poddano analizie w niniejszej rozprawie, również Republika przede wszystkim prezentuje widzom informacje dotyczące krajowej polityki. Jednak to, co odróżnia tę telewizję od pozostałych jest dość duży udział procentowy newsów z zagranicy. Relatywnie dużo czasu antenowego jest też poświęćcane autopromocji. W prawie każdym serwisie informacyjnym reklamowane są inne programy stacji – zarówno publicystyczne, jak również podróżnicze czy religijne. Dokładne zestawienie rodzajów newsów prezentowanych w „Dzisiaj” obrazuje poniższa tabela.

⁴⁹ Pełna nazwa: Telewizja Republika Spółka Akcyjna

⁵⁰ Decyzja KRRiT nr 523/2013-T z 06.05.2013, źródło <http://www.krrit.gov.pl/dla-nadawcow-i-operatorow/koncesje/wykaz-koncesji-i-decyzji/details,523--2013-T.html>, dostęp 12.12.2019

⁵¹ Decyzja KRRiT nr DR-222/2015-2/523 z 22.09.2015,

⁵² <https://telewizjarepublika.pl/centrum-informacji/o-nas/historia-telewizji-republika.html> dostęp 08.05.2020

⁵³ Oferta pracy „Dziennikarz on-line”, źródło: <http://arch.telewizjarepublika.pl/praca-dziennikarz-on-line.html>, dostęp 14.06.2020

PODZIAŁ INFORMACJI NA KATEGORIE "DZISIAJ"		
TYP INFORMACJI	ILOŚĆ	ILOŚĆ PROCENTOWO
Polska Polityka	977	30%
Informacje ze świata	659	20%
Autopromocja	460	14%
Relacje Międzynarodowe	372	11%
Okolicznościowe	231	7%
Tragiczne i kryminalne	173	5%
Religia	118	4%
Pozostałe	341	10%

Tabela 11 Zestawienie informacji poprzedzanych paskami tytułowymi w Telewizji Republika z podziałem na kategorie tematyczne.

Jak już wspomniano wcześniej, każda informacja wchodząca w skład serwisu informacyjnego Telewizji Republika jest poprzedzona belką tytułową. Oprócz tego paski są umieszczane są w krótkich migawkach pokazujących widzom skrót treści konkretnego wydania (tzw. *forszpan*). Do kwietnia 2018 roku stacja dodatkowo stosowała zapowiedź prezentera, który na samym początku programu w pozycji stojącej odczytywał tytuły kolejnych tematów, które składały się na pierwszą część programu. Natomiast mniej więcej w połowie wydania ponownie wyświetlano krótkie zapowiedzi newsów wraz z belkami tytułowymi.

Rysunek 21 Telewizja Republika, „Dzisiaj”, zapowiedzi informacji⁵⁴.

⁵⁴ Wydanie główne z dnia 03.03.2018, źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=IOPYqV7yMx8&t=709s>, dostęp 04.05.2020

Rysunek 22 Telewizja Republika „Dzisiaj”, filmowy skrót informacji wraz z belką tytułową.⁵⁵

Sposób prezentowania informacji w programie „Dzisiaj” znacząco zmienił się od dnia 23.04.2018 roku, kiedy wraz z nową oprawą graficzną (zmieniona czołówka, muzyka, wystrój studia, biurko prezentera) zrezygnowano z wyświetlania na planszy pasków tytułujących poszczególne informacje. Kolejna zmiana to ograniczenie migawek do jednej, która jest wyświetlana jeszcze zanim na ekranie pojawi się prezenter i, ponownie jak przed zmianami, zawiera skrót wideo najważniejszych informacji (z całego wydania, a nie jak wcześniej z podziałem na części programu), uzupełniony o pasek tytułowy. Odświeżenie szaty graficznej i oprawy muzycznej przyniosło też drobną zmianę w wyglądzie tytułowych belek. W „Dzisiaj”, tak jak w większości programów informacyjnych konkurencyjnych stacji, pasek w wyświetlany jest pod prezenterem w formie niebieskiego prostokąta z treścią zapisaną białymi wersalikami. W odnowionej wersji programu do belki dodano logo serwisu oraz dołożono delikatne cieniowanie koloru, gdzie belka nie jest już jednolicie granatowa.

W trakcie pisania tej pracy dokonano jeszcze jednej zmiany w oprawie wizualnej programu. Modyfikacja z 3 lutego 2022 roku skutkowałą (poza zmianą czołówki, nie mającą wpływu na nagłówki) zmianą położenia (przesunięcie do góry), rozjaśnieniem koloru paska, usunięciem z niego nazwy programu, przy pozostawieniu logotypu z globusem. Natomiast zamiast grafiki w formie prostokąta po lewej stronie prezentera widać wielkoformatowe

⁵⁵ Wydanie główne z dnia 03.03.2018, źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=IOPYqV7yMx8&t=709s>, dostęp 04.05.2020

zdjęcie (rozwiązanie zbliżone do tego, stosowanego w „Faktach” TVN), które dopełnia wizualnie zapowiedź newsa.

Rysunek 23 Fragmenty programów „Dzisiaj” ilustrujące zmiany szaty graficznej⁵⁶.

Wydawcy „Dzisiaj” zdecydowali się poprzedzać paskiem każdą z prezentowanych informacji i w analizowanym okresie czasu nie zdarzyło się, aby z jakiegoś powodu pasek nie został wyświetlony. Jedynym błędem technicznym była sytuacja, kiedy belka nie była powiązana z treścią materiału i pierwotnie była przypisana do zupełnie innego newsa (pasek *Papież w Peru* poprzedzał informację o programie „Geopolityczny tygiel” emitowanym w Telewizji Republika⁵⁷). Realizatorom nie udało się również uniknąć drobnych błędów w zapisie pasków, w sumie takich sytuacji było 40, co stanowi niewiele ponad 1% całości materiału z tej telewizji. Katalog błędów jest bardzo podobny do tego opisanego wcześniej, przy okazji omawiania kształtu pasków w Telewizji Trwam. Mamy więc sporadycznie do czynienia z problemami z polskimi znakami diakrytycznymi (*zyje* zamiast *żyje*⁵⁸, *pamięci* zamiast *pamięci*⁵⁹), błędy gramatyczne (*Niemcy: stop imigrantów z nożem w dłoni*⁶⁰, *Lubnauer wyrzuciła Misilo*⁶¹), błędy w nazwach własnych (*Falenia* zamiast *Falenta*⁶², *Rayanair* zamiast *Ryanair*⁶³), błędy literowe w tekście (*bezkani* zamiast *bezkarni*⁶⁴, *dezycję* zamiast *decyzje*⁶⁵) oraz błędy interpunkcyjne takie jak brak znaków interpunkcyjnych (*Kukiz Jakubiak może odejść*⁶⁶) lub zastosowanie nieprawidłowego znaku interpunkcyjnego (*Biało - czerwony dreamliner*⁶⁷). Ogólna liczba wszystkich potknięć realizacyjnych jest co prawda dużo mniejsza niż w omawianej wcześniej Telewizji Trwam, jednakże obie stacje

⁵⁶Po lewej wydanie główne z 03.03.2018, źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=I0PYqV7yMx8&t=709s>, dostęp 04.05.2020, na środku wydanie z 23.04.2018, źródło <https://www.youtube.com/watch?v=5Bbd6nzgUek&t=1411s>, z prawej wydanie z 12.02.2023 źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=fuCPtq0Y6L0>

⁵⁷ „Dzisiaj” z 19.01.2018 godz. 18:30

⁵⁸ KOFI ANNAN NIE ZYJE, „Dzisiaj” z 18.08.2018 godz. 18:30

⁵⁹ PAMIĘCI MATYLDY GETTER, „Dzisiaj” z 08.08.2018 godz. 18:30

⁶⁰ „Dzisiaj” z 28.08.2018 godz. 18:30

⁶¹ „Dzisiaj” z 30.11.2018 godz. 18:30

⁶² FALENIA ZA KRATAMI, „Dzisiaj” z 31.01.2019, godz. 18:30

⁶³ RAYANAIR ZNOWU STRAJKUJE, „Dzisiaj” z 05.08.2018, godz. 18:30

⁶⁴ BEZKANI OBYWATELE RP, „Dzisiaj” z 21.08.2018, godz. 18:30

⁶⁵ KOLEJNE DEZYCYJĘ KOMISJI WERYFIKACYJNEJ, „Dzisiaj” z 02.08.2018, godz. 18:30

⁶⁶ „Dzisiaj” z 27.10.2018, godz. 18:30

⁶⁷ „Dzisiaj” z 28.06.2018, godz. 18:30

zdecydowanie odstają poziomem realizacyjnym od nadawcy publicznego, Polsatu i telewizji TVN, gdzie błędy nie zdarzają się wcale lub są bardzo sporadyczne i niemal niezauważalne.

Pasek tytułujący informacje w „Dzisiaj” może mieć różną długość – od zaledwie jednego słowa (np. *Hańba!*) poprzez krótkie dwu- i trzywyrazowe hasła, aż do dłuższych treści, będącymi nawet zdaniami złożonymi (najdłuższy pasek *Powrót Gersdorf, czyli anarchia w Sądzie Najwyższym* zawierał 51 znaków). Dominują jednak paski o średniej długości 22 znaków, co stawia belki Telewizji Republika dokładnie pośrodku skali, biorąc pod uwagę paski wszystkich analizowanych stacji. Warto zwrócić uwagę na fakt, że paski „Dzisiaj” cechuje prawie zupełny brak powtarzalności, za wyjątkiem informacji autopromocyjnych, dotyczących reklam innych programów stacji, kiedy to nadawca zawsze stosuje ten sam zabieg, a mianowicie poprzedza informację tytułem danej audycji w niezmienionej formie. Tego typu paski zaprezentowano w serwisie aż 422 razy, co stanowi blisko 13% wszystkich belek tytułowych z Republiki. Poza tym można znaleźć tylko sześć jednostek tekstu, które zostały powtórzone więcej niż dwa razy:

PASEK	LICZBA	
	POWTÓRZEŃ	KATEGORIA
Zamach w Kabulu	4	Różne wydarzenia
Batalia o Brexit	3	Jedno wydarzenie rozciągnięte w czasie
Pałka praworządności	3	Różne wydarzenia
Powrót do życia	3	Różne wydarzenia
Prezydent w ONZ	3	Jedno wydarzenie, wiele relacji
Strategia Kaczyńskiego	3	Różne wydarzenia

Tabela 12. Zestawienie najczęściej występujących pasków w programie informacyjnym Telewizji Republika. Opracowanie własne.

Widać więc wyraźnie, że jeżeli w „Dzisiaj” stosuje się wybrany pasek wielokrotnie, to najczęściej są to podobne wydarzenia, którym można nadać tę samą nazwę (np. *Zamach w Kabulu*⁶⁸, *Prezydent W ONZ*⁶⁹). Zdarzają się też przypadki, kiedy zupełnie niezwiązane ze sobą wydarzenia zostały zatytułowane w ten sam sposób: pasek *Powrót do życia* poprzedzał zarówno informacje o odnalezieniu w zalanej jaskini w Tajlandii młodych piłkarzy jak i o wyjściu na wolność Tomasza Komendy, który w wyniku pomyłki śledczych niesłusznie odbywał karę więzienia, natomiast belka *Strategia Kaczyńskiego* odnosiła się do wyborów parlamentarnych, podkomisji smoleńskiej i rekonstrukcji rządu. Nie zmienia to jednak faktu, że powtarzanie belek, poza opisanymi wyżej przykładami, w Telewizji Republika zdarza się

⁶⁸ 3 różne wydarzenia w badanym okresie

⁶⁹ 3 różne wydarzenia w badanym okresie

relatywnie rzadko, również dla informacji, które dotyczą wydarzeń cyklicznych, tworzy się niepowtarzalne, oryginalne paski.

Podczas gromadzenia materiałów z Telewizji Republika natrafiłam na wypowiedź prezentera, która pozwala mieć pewne przypuszczenia co do procesu układania treści pasków w serwisie „Dzisiaj”. Ryszard Gromadzki podczas odczytywania treści jednego z newsów powiedział „*Pozwólcie państwo, że wytłumaczę się z tego enigmatycznego tytułu*”⁷⁰. Takie sformułowanie nasuwa hipotezę, że prezenter mógł mieć wpływ na ostateczny kształt paska lub może być jego autorem, a przynajmniej poczuwać się do osobistej odpowiedzialności za jego treść.

II.3. Podział materiału badawczego na kategorie tematyczne

II.3.1. Powody wprowadzenia kategoryzacji tematycznej

Już pobieżna analiza zebranego materiału przyniosła pierwsze wnioski, prowadzące do konstatacji, iż niektóre paski odznaczają się sporą dawką schematyzmu, będąc czasem jedynie pozbawioną stylistycznych ozdóbek informacją, natomiast inne zawierają sporą dawkę wkładu autora, gdzie do przekazywanej treści dołożono dodatkowy element, np. emocjonalny, humorystyczny czy ironiczny. Zdecydowanie widać też zależność formy i treści od przynależności danej informacji do konkretnej grupy tematycznej. Dodatkowo jedną z hipotez tej pracy jest różna zawartość komponentów odautorskich w zależności od tematyki newsa. Z tego względu niezbędna stała się kategoryzacja zebranego materiału i podział na następujące 13 grup (zostały przedstawione poniżej w porządku alfabetycznym, jednak w następującym w kolejnych podrozdziałach opisach są już uporządkowane pod względem częstości występowania):

- Autopromocja
- Kultura
- Natura
- Nauka
- Okolicznościowe
- Polska polityka
- Relacje międzynarodowe
- Religia
- Sport

⁷⁰ Zdarzenie miało miejsce 05.03.2018 roku

- Śmierć i pogrzeb
- Świat
- Zdarzenia losowe i kryminalne
- Zbiórki publiczne i akcje dobroczynne

W kolejnych podrozdziałach zostanie przedstawiony opis zawartości poszczególnych kategorii tematycznych. Przybliżę też charakterystyczne dla danej grupy stosowane formy pasków obecne u wszystkich omawianych w tej nadawców telewizyjnych bądź typowe dla konkretnej stacji, a nieobecne u medialnych konkurentów. W przypadkach liczniejszych ilościowo kategorii konieczne okazały się też dalsze podziały, które pomogą na następnych etapach analizy wyprowadzić szczegółowe wnioski. Dokładny podział tematyczny pasków w każdym z pięciu analizowanych w tej pracy serwisów informacyjnych wraz ze wskazaniem udziału procentowego w danej grupie, a także w ujęciu łącznym zestawia poniższa tabela.

Kategoria	TVP		TRWAM		TV REPUBLIKA		Polsat		TVN		ŁĄCZNIE	
Autopromocja	333	8%	94	4%	460	14%	300	8%	42	2%	1229	8%
Kultura	73	2%	10	0%	41	1%	88	2%	37	2%	249	2%
Natura	94	2%	24	1%	107	3%	214	6%	77	4%	516	3%
Edukacja	76	2%	23	1%	16	0%	117	3%	94	5%	326	2%
Okolicznościowe	366	9%	170	7%	231	7%	135	4%	64	3%	966	6%
Polska polityka	1560	37%	934	40%	977	30%	953	26%	822	41%	5246	34%
Relacje	569	14%	386	17%	372	11%	202	6%	118	6%	1647	11%
Religia	131	3%	259	11%	118	4%	65	2%	23	1%	596	4%
Sport	242	6%	43	2%	75	2%	225	6%	95	5%	680	4%
Śmierć	71	2%	24	1%	67	2%	59	2%	28	1%	249	2%
Świat	447	11%	264	11%	659	20%	260	7%	48	2%	1678	11%
Zdarzenia losowe	137	3%	64	3%	173	5%	941	26%	489	24%	1804	12%
Zbiórki	62	1%	12	1%	15	0%	105	3%	77	4%	271	2%
RAZEM	4161		2307		3311		3664		2014		15457	

Tabela 13 Liczba pasków w poszczególnych kategoriach tematycznych. Opracowanie własne.

II.3.2. Polska polityka

Największą grupę spośród zebranego materiału stanowią paski poświęcone polskiej polityce. Do tej kategorii włączyłam informacje o bieżących wydarzeniach związanych z działalnością organów państwowych szczebla centralnego i lokalnego, a także z działalnością obywatelską⁷¹, z działalnością przedstawicieli czołowych partii politycznych działających w Polsce. W badanym materiale jest ich 5247, co stanowi 34% całości zebranego materiału badawczego. Dodatkowo, są to też najliczniej reprezentowane tytuły w obrębie newsów każdego z analizowanych serwisów informacyjnych. Wewnątrz kategorii można wyróżnić kilka podkategorii łączących jednostki tekstu o zbliżonej tematyce. Jest to związane z kluczowymi wydarzeniami na polskiej scenie politycznej w roku 2018, którymi były m.in wybory samorządowe, spór o reformę sądownictwa, działalność komisji śledczych ds. podatku VAT, Amber Gold czy Krajowego Nadzoru Finansowego, a także protesty różnych

⁷¹ Vide definicja słowa „polityka” w (Długosz-Kurczabowa, 2008, 500).

grup zawodowych (pielęgniarki, nauczyciele) i społecznych (rodzice osób niepełnosprawnych). Dodatkowo nagłówki przekazywały zapowiedzi informacji o działalności rządu, prezydenta, i opozycji, a także o wydarzeniach na szczeblu samorządowym.

Inaczej niż w wielu innych kategoriach – ciężko tutaj znaleźć wspólne elementy paska o tematyce politycznej obecne u wszystkich nadawców. Każdy z wątków tematycznych to zupełnie inny sposób formatowania nagłówka, a sympatie polityczne (czy też linia programowa danej telewizji) są tu widoczne bardzo wyraźnie na przykład przez używanie zwrotów *dzika reprivatyzacja*, *złodziejska reprivatyzacja*, *totalna opozycja*, *afery* czy *awantura*. Również dobór środków retorycznych jak metafora, peryfraza, użycie pytania dowodzą konkretnej interpretacji danego wydarzenia. Dobrym sprawdzianem zaangażowania konkretnej telewizji jest też zbadanie obecności humoru, a konkretnie kierunku, w który wymierzone jest ostrze satyry. Wszystkie wspomniane tutaj elementy będę szerzej opisywać w rozdziałach czwartym i piątym, poświęconym analizie środków retorycznych i badaniom frekwencyjnym.

II.3.3. Zdarzenia losowe i kryminalne

Drugą kategorią pod względem liczebności są paski zapowiadające informacje o zdarzeniach losowych i kryminalnych. Ta grupa obejmuje 12% materiału (1803 jednostki tekstu). Warto jednak zwrócić uwagę na dysproporcję pomiędzy poszczególnymi stacjami – tak wysokie miejsce tej kategorii w hierarchii ilościowej to wpływ „Faktów” TVN i „Wydarzeń” Polsatu, gdzie nagłówki tego typu stanowią około jedną czwartą spośród wszystkich prezentowanych widzom⁷². Tymczasem w programach informacyjnych pozostałych stacji belki poświęcone tej tematyce stanowią zaledwie 3-5% całości, ustępując miejsca innym grupom tematycznym. Do tej grupy nagłówków zaliczyłam jednostki poprzedzające informacje o katastrofach (ale nie naturalnych, spowodowanych przez żywioły), wypadkach komunikacyjnych, a także o przestępstwach kryminalnych z wyłączeniem tych, w które zaangażowani są czynni lub byli politycy, gdyż te ostatnie zostały zakwalifikowane do kategorii polska polityka lub świat.

Ze względu na tematykę nie dziwi fakt, że często stosowane są słowa o zabarwieniu emocjonalnym, które mają zwrócić uwagę odbiorcy. Z reguły są to określenia przywołujące skojarzenia negatywne, chociaż zdarzają się również pozytywne wyjątki: *katastrofa*, *tragedia*, *okrucieństwo*, *makabra*, *horror*, *terror*, *groza*, *masakra*, *szal*, *furia*, *mord*, *piekło*, *koszmar*,

⁷² W „Faktach” TVN część wiadomości nie jest poprzedzana tytułem, co było już omówione we wcześniejszej części pracy.

bestialstwo, bestia, oprawca, szaleniec, sadysta, bandyta, makabryczny, zatrważający, szokujący, skandaliczny drastyczny, groźny, brutalny, śmiertelny, zabójczy, heroiczny, bohaterski, cud. Inną praktyką stosowaną w „Faktach” i w „Wydarzeniach” jest też informowanie o wypadku, który się nie zdarzył lub którego skutki mogły być gorsze poprzez używanie sformułowań sugerujących jak niewiele brakowało od najgorszego możliwego zakończenia: *krok od tragedii, metr od tragedii, centymetry od nieszczęścia minuty od tragedii, o włos od śmierci, o włos od nieszczęścia, w ostatniej chwili.*

Mimo w większości ponurej tematyki także i w tej kategorii zdarzają się (poza programem Telewizji Trwam) próby nawiązania gry z widzami poprzez stosowanie wieloznaczności, nawiązań do kultury czy humorystycznych elementów: *Falszywy lup, prawdziwa odsiadka, Proces polskiego Hannibala Lectera, Wielka bitwa o 11 metrów kwadratowych*, („Wiadomości”), *Czekoladowa autostrada, Dzisiaj jest D-day* („Dzisiaj”), *Zima mroźna, zima groźna, Zasadzka na hienę cmentarną, Wojna słupkowa* („Wydarzenia”), *domowe przedszkole, kto ma race?, Dom zły, Zbrodnia i kara* („Fakty”). W tym miejscu chciałabym zwrócić uwagę na pasek z „Wiadomości” TVP, który w zamyśle miał zapewne mieć zabarwienie humorystyczne, co zupełnie nie przystawało do treści materiału dziennikarskiego. Nagłówek *Niemiecka niesolidność* odnosi się do powszechnego przekonania o skrupulatności i dokładności naszych zachodnich sąsiadów, a w tym przypadku zaprzeczenie tej cechy zapowiadało materiał o zderzeniu pociągów w Bawarii, w której zginęły dwie osoby, a 14 zostało rannych. Chęć pokazania Niemców w złym świetle w tym przypadku była więc większa niż współczucie należne ofiarom i ich rodzinom.

II.3.4 Świat

Pod względem liczebności grupa nagłówków zapowiadających informacje ze świata zajmuje trzecie miejsce spośród wszystkich kategorii tematycznych. Łącznie jest to 1666 pasków (11% wszystkich jednostek tekstu w pracy), przy czym udział w poszczególnych programach telewizyjnych waha się od 2% („Fakty” TVN) aż do 20% („Dzisiaj” Telewizja Republika). W omawianej grupie tytułów znalazły się takie, które zapowiadały informacje spoza Polski, w głównej mierze związane z polityką wewnętrzną danego kraju, ale również przedstawiające konflikty zbrojne pomiędzy państwami, ale bez wyraźnego wskazania na jakąkolwiek bezpośrednią współzależność z Polską. Poruszane były też tematy imigracji, terroryzmu i światopoglądu.

Podobnie jak w omawianej już grupie pasków związanych z polską polityką nie sposób wyznaczyć tutaj pewnych konwencji tytułów, jak to udało się przeprowadzić w

przypadku nagłówków autopromocyjnych czy poświęconych tematowi śmierci. W tym przypadku wydaje się, że dobór środków stylistycznych i samej formy paska ściśle współgra z linią programową stacji, rozumianą jako zbiór założeń i wytycznych istniejący w redakcji, który odzwierciedla preferencje światopoglądowe, a także idee, interesy i wytyczone cele (Fischer, 2006, s. 111). Wspólną cechą jest na pewno umieszczanie nazwy kraju w nagłówku, przy czym w Telewizji Trwam przyjęto formę zapisywania nazwy kraju i dwukropka, a dopiero potem reszty nagłówka, co ma zapewne umożliwić odbiorcy lepsze zorientowanie w temacie: *Czechy: wybory prezydenckie, Francja: protest policjantów, Iran: Zamach podczas parady wojskowej*.

Pośród nagłówków zapowiadających newsy ze świata można więc znaleźć zarówno takie, gdzie przeważają elementy informacyjne, jak np. *Izrael jako pierwszy użył w walce myśliwca F-35, Wybory prezydenckie w Czechach, Macedonia zmieni nazwę, Stan Wojenny, Zaproszenie do Białego Domu* (zacytowane paski pochodzą kolejno z „Informacji dnia”, „Wiadomości”, „Dzisiaj”, „Wydarzeń” i „Faktów”), jak i takie, gdzie obecne są gry znaczeniem i elementy humorystyczne: *May day, dobra zmiana* (TVN), *Bitwa morska na przegrzebki, Gafy i dyplomatyczne rafy* (Polsat), *Brexit po liftingu, Donald sam w Białym Domu* (Telewizja Republika), *Demokracja po francusku* (TVP). W tej części materiału widoczne są też słowa nacechowane, zwłaszcza przy opisywaniu konfliktów zbrojnych (*dramatyczny, krwawy, burzliwy, tragiczny, zabójczy, szokujący koszmar, masakra*) ale również kiedy dany program eksponuje swoje stanowisko względem prezentowanych wydarzeń: *kontrowersyjny, polityczny, awantura, atak, afera*. Szczegółowy opis używanych środków retorycznych i leksykalna analiza frekwencyjna są przedmiotem rozważań w kolejnych rozdziałach.

II.3.5. Relacje międzynarodowe

Następna grupa pasków poprzedza materiały dziennikarskie związane z przynależnością Polski do organizacji międzynarodowych, takich jak NATO, Unia Europejska czy Grupa Wyszehradzka, a także o wizytach polskich polityków w innych krajach oraz reprezentantów innych państw w Polsce oraz o działalności polskich europarlamentarzystów. Można więc powiedzieć, że lektura nagłówków z tej kategorii może przynieść informacje o relacjach Polski z innymi państwami i organizacjami. W analizowanym materiale belek tego typu jest 1646 co stanowi 11% i plasuje tę kategorię tematyczną na czwartym miejscu pod względem liczebności.

Wspólnym elementem obecnym u wszystkich nadawców jest informowanie o podróżach zagranicznych w formie *premier w (...), z wizytą w (...), wizyta (...) w (...)*. W TVP w takich sytuacjach pisze się na pasku o *sojuszu* lub *sojuszniakach*, pojawiającym się określeniem jest też *ofensywa dyplomatyczna*. Telewizja Trwam informuje natomiast o *relacjach*. W pozostałej tematyce występuje już rozdźwięk dotyczący chociażby nazywania podmiotów (*Bruksela, KE lub Komisja Europejska*), doboru słownictwa nacechowanego (również używanie nazw innych krajów pejoratywnie, np. *niemiecki rosyjski* tylko w znaczeniu negatywnym). Podobnie jak w przypadku polskiej polityki, w związku z dużą obecnością wybieranych przez autorów środków retorycznych, ich szczegółowa analiza zostanie przedstawiona w kolejnych rozdziałach.

II.3.6. Autopromocja

Tytuły informacji poświęcone tak zwanej reklamie własnej występują w zebranych materiale 1230 razy, co stanowi 8% całości materiału, a jednocześnie daje piąte miejsce wśród wszystkich kategorii pod względem ogólnej liczby. Oczywiście odsetek belek autopromocyjnych jest różny zależnie od badanego programu. Prym wiezie tutaj Telewizja Republika, gdzie paski o tym temacie stanowią aż 14% zebranego materiału. W każdym wydaniu programu „Dzisiaj” można zaobserwować przynajmniej 2 newsy, w których nadawca reklamuje swoją własną antenę. Nieco niższe wyniki można zaobserwować w serwisach informacyjnych TVP1 i Polsatu (po 8%). Najmniej miejsca autopromocji poświęciły natomiast Telewizja Trwam i TVN (odpowiednio 4% i 2% spośród wszystkich zebranych nagłówków).

Treść belek w kategorii autopromocja to przede wszystkim informacje o innych programach stacji, gdzie tytułowi często towarzyszą dokładne daty i godziny emisji. Inny poruszany temat to doniesienia o osiągnięciach osób związanych z daną telewizją, jak nagrody dziennikarskie, a także o sukcesach całej grupy medialnej, czyli o oglądalności programów, o zaufaniu widzów czy o nowinkach technologicznych, mających mieć realny wpływ na poprawienie wrażeń odbiorców. Do tej grupy zaliczam też wszelkie wzmianki o imprezach organizowanych i współorganizowanych przez stację bądź pod jej patronatem. W literaturze takie newsy zalicza się do aktywności public relations, które mają służyć budowaniu reputacji całego przedsiębiorstwa medialnego (Jupowicz-Ginalska, 2015, s. 697).

Najczęstsze w tej kategorii są paski będące zapowiedzią innych programów, a także całej ramówki. W Telewizji Republika taką funkcję pełni sam tytuł programu, bez wskazania czasu emisji. W analizowanym okresie każdego dnia przynajmniej dwa paski były

przeznaczone właśnie na taką zapowiedź, jak *Koniec systemu, Starcie cywilizacji, Geopolityczny tygiel, Otwartym tekstem czy Studnia*. W innych stacjach w takim przypadku najczęściej nazwa programu zostaje uzupełniona o godzinę, lub dzień emisji, w przypadku gdy jest inny niż data serwisu informacyjnego, np. w Telewizji Publicznej: *Sprawiedliwi jutro o 21:20 w TVP1, Mecz Polska - Kolumbia już jutro o 20:00 w TVP1*. Podobne treści pojawiają się też w innych programach, np. w Telewizji Trwam *Polski punkt widzenia godz. 21:40, w Polsacie Wysokie C jutro o 17:00* czy w „Faktach” TVN *Superwizjer TVN24 godzina 20:00*. W Polsacie i TVN istnieje też bardziej ogólna forma zachęty do oglądania konkretnych programów, gdzie nie pada ich nazwa, lecz tylko sam czas emisji, bądź ogólna informacja o poleceniu. W takim schemacie powstają wielokrotnie powtarzane na przestrzeni okresu badawczego belki Polsatu: *Dziś o 20:00 w Polsat News, Polecamy, Polecamy w Polsat News, W Polsat News o 20:00* oraz „Faktów” TVN: *20:00 w TVN24*. Ogólnie taką formę reklamy programów nazywa się reklamą typu *call to action* gdzie komunikat pełni funkcję nawoływania do konkretnego działania (Jupowicz-Ginalska, 2015, s. 697). Warto wspomnieć, że podobne praktyki są też obecne w prasie i nazywane zapowiedzią, informacją o informacji lub reklamą informacji, a ich obecność w mediach łączona jest z faktem konkurencji rynkowej i koniecznością zabiegania o uwagę odbiorcy (Wojtak, 2004, s. 101–102).

Do tej grupy nagłówków należy również szczególny typ pasków to występujących zarówno w Polsacie, jak i w Telewizji Polskiej, będących zapowiedziami programów interwencyjnych, odpowiednio „Państwa w Państwie” i „Alarmu”. Prezentowany widzom tytuł programu, do którego odsyłają belki jest z reguły intrygujący, zawierający słownictwo nacechowane, co ma zachęcić widza do obejrzenia tych publikacji. Przykładowe nagłówki z tej grupy to w przypadku TVP1: *Alarm! Deweloperzy i prezydent Krakowa, Alarm! Dzieci na sprzedaż, Alarm! Dziwne interesy Jana Burego, Alarm! Kto odpowiada za dramat T. Komendy?, Alarm! Podrabiany węgiel, toksyczna trucizna, Alarm! Sąd wypuszcza morderczynię, Alarm! Szokujące kulisy brutalnej zbrodni, Alarm! Wielkie pieniądze i krzywda lokatorów*, a odpowiednio z Polsatu *Bezduzna decyzja, Bezprawie, Lichwiarska Mafia, Niewyjaśniona śmierć, Policjanci bez kary, Samobójstwo czy morderstwo? Skandaliczna bezkarność*. Trzeba w tym miejscu dodać, że oryginalny tytuł programu to „Alarm!” i „Państwo w Państwie”. Zacytowane wyżej tytuły są publikowane tylko w programie informacyjnym, jako bezpośrednia reklama docelowych audycji. Nagromadzenie wyrazów nacechowanych negatywnie, obecność struktur pytajnych, silna retoryczność i znikoma

wartość informacyjna każą jednak rozpatrywać te tytuły jako *clickbaity*⁷³ lub *atraktory* (Lisowska-Magdziarz, 2019, s. 22–25).

Kolejny format nagłówka autopromocyjnego to prezentacja sezonowej ramówki telewizyjnej, która ma miejsce dwa razy do roku, przed startem okresu wiosennego oraz po wakacjach szkolnych. Paski tego typu występują u trzech największych nadawców. Charakterystyczne dla „Wiadomości” TVP jest używanie słów takich jak *hit* (*Wiosenne hity już w Telewizji Polskiej*), *najlepszy* (*Najlepsze seriale i rozrywka tylko w TVP*) *gwiazda* (*Świąteczny czas gwiazd*) *emocje* (z reguły w odniesieniu do rozgrywek sportowych, jak na przykład *Piłkarskie emocje tylko w Telewizji Polskiej*), *niezwykły* (*Niezwykła jesień w Teatrze Telewizji*), *przebojowy* (*Przebojowa jesień na antenie TVP*), *wielki* (*Wielka piłka w Telewizji Polskiej*) czy *wyjatkowy* (*Wyjatkowa jesień w TVP*). Część z tych określeń występuje również w „Wydarzeniach” Polsatu: *Gwiazdy na ekranie*, *Niezwykły film*, *Piłkarskie emocje w Polsacie*, *Tańczące gwiazdy*, *Atrakcja goni atrakcję*, natomiast pośród wszystkich pasków zebranych z telewizji TVN był tylko jeden powstały zgodnie z tym schematem : *Wiosna z gwiazdami*, inne były bardziej zachowawcze, jak np. *Wiosna w TVN*. Jeszcze inne apele, skierowane do widza w pasku, to na przykład pochodzące z „Wiadomości” *Warto spędzić wieczór z Telewizją Polską* lub wskazanie na ekskluzywność, poprzez zapewnienie *Tylko w TVP: samotny atak na szczyt K2*.

Jeszcze inna tematyka poruszana w nagłówkach mających autopromocyjny charakter ma związek z informacjami o sukcesach stacji i osób z nią związanych, a także o innych podmiotach zrzeszonych w ramach koncernu medialnego. Są to przede wszystkim doniesienia o nagrodach, oglądalności, nowinkach technologicznych, zdarzają się też odniesienia do konkurencji czy przeciwników. Temat oglądalności zajmuje najczęściej miejsca w Telewizji Polskiej. W „Wiadomościach” z tym wątkiem wiążą się takie belki, jak *Wiadomości daleko przed konkurencją*, *Wiadomości zdeklasowały konkurencję*, *Dzieci wybierają TVP ABC*, *Historyczny sukces TVP*, *Programy TVP z wielomilionową widownią*, *Sukces wiosennej ramówki TVP*. Określenia takie, jak *sukces*, *hit*, *wielomilionowa widownia*, *dominacja* są często używane właśnie w takim kontekście. W pozostałych stacjach odniesienia do oglądalności wystąpiły jeszcze tylko w Polsacie, gdzie informację poświęconą dobrym wynikiem zatytułowano *Dziękujemy!*. Podobny pasek wykorzystano też w „Wiadomościach”, pisząc na belce *Widzowie wybierają TVP. Dziękujemy*.

⁷³ Przyciąganie uwagi za pomocą tytułów wyolbrzymiających znaczenie materiału dziennikarskiego

Zmiany w technologii wydawania programu ogłaszane są widzom w dość podobny sposób we wszystkich programach. „Wiadomości” zapowiadały *Nowa supernowoczesna odsłona TVP Info* i *Od jutra TVP Info w nowej odsłonie*, a „Wydarzenia” zachęcały *Zapraszamy w nowej odsłonie*. O nagrodach informowano natomiast w sposób raczej pozbawiony emocji: *Nagroda za prawdę (TVP)*, *TV Trwam najbardziej opiniotwórczą stacją telewizyjną*, *Nagroda dla Fundacji Polsat*, *Superwizjer z nagrodą (TVN)*.

Ostatnia grupa pasków to takie, które zapowiadają materiały dziennikarskie na temat przeciwników danej telewizji. Te mogą mieć zarówno charakter informacyjny (np. *Polsat wygrywa w sądzie*, *Republika wygrała z Kulczykami*), jak i zawierający inne komponenty: *Telewizja Polska gromi komercyjną konkurencję*, *Komu przeszkadza sukces Telewizji Polskiej?*, *Wyrok ws. kłamliwego artykułu*, *Kłamliwe oskarżenia (Telewizja Trwam)*, *Zamach na wolność słowa*, *Kto grozi Cenckiewiczowi (Telewizja Republika)*.

Formatowanie nagłówka zapowiadającego materiał dziennikarski reklamujący konkretne produkty telewizji i ją samą może więc być podobne we wszystkich analizowanych stacjach, jak dzieje się to w przypadku najprostszej formy tego typu działalności, czyli informacji o dacie emisji konkretnego programu. W pozostałych aspektach tematycznych wiele jednak zależy od przyjętego schematu, który każe podkreślać własne osiągnięcia i piętnować działalność konkurencji, bądź informować o takich wydarzeniach w sposób powściągliwy.

II.3.7. Okolicznościowe

Do kolejnej kategorii tematycznej włączyłam informacje o rocznicach wydarzeń historycznych i ich obchodach, o jubileuszach ważnych postaci żyjących i nieżyjących, a także doniesienia związane ze świętami i innymi wydarzeniami przypadającymi cyklicznie, w każdym roku kalendarzowym (poza świętami religijnymi), jak dzień dziecka, dzień strażaka czy początek astronomicznych pór roku. W zebranych materiale było 966 takich jednostek tekstu (6%), z tym, że relatywnie więcej materiałów o rocznicach i świętach zawiera zbiór pochodzący z TVP (9%), Telewizji Trwam (7%) i Telewizji Republika (7%) niż z Polsatu (4%) i TVN (3%).

W 2018 roku sporo miejsca wszystkie stacje telewizyjne poświęciły obchodom setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i przygotowaniom do hucznych obchodów. Z perspektywy czasu ta rocznica została w padaniu opinii publicznej wybrana najważniejszym krajowym wydarzeniem (*Wydarzenie roku 2018 w Polsce i na świecie*, 2019). Jakkolwiek sam opis przygotowań do jubileuszu był opisywany dość podobnie, gdzie

często pojawiał się liczebnik *sto* zapisywany cyframi lub słownie oraz odniesienia do koloru polskiej flagi, a więc *biało-czerwony*, to im bliżej do samych obchodów, tym więcej różnic między stacjami można było dostrzec. Tuż przed samymi obchodami w Telewizji Republika i w TVP1 można więc było przeczytać tendencyjne pytania i oskarżenia (na ogół nieobecne w tej kategorii) *Kto się cieszy a kto smuci, Kto chce skompromitować polskich patriotów* (TVP), *Chcą zohydzić marsz niepodległości, III RP nie chce świętować 100 lat niepodległości, Komu przeszkadza niepodległość?* (Telewizja Republika). Jak widać jubileusz został w tych przypadkach potraktowany jako pretekst, gdzie właściwym celem była krytyka konkretnej siły politycznej.

Poza powyższym wątkiem podejście do tematu rocznic jest dość podobne, nagłówki z reguły są informacyjne, chociaż zdarza się, że słowo *rocznica* zostaje zamienione na określenie *pamięć o* (wszystkie stacje) lub *hold* („Wiadomości” i „Wydarzenia”). Powszechną praktyką jest też stosowanie peryfrazy w opisie świąt, jak np. *Święto sprzedawców marzeń*, czyli dzień bibliotekarzy (TVP), *Święto bratanków*, czyli rocznica powstania węgierskiego (Telewizja Republika), *Najpiękniejsze święto*, czyli dzień matki (Polsat). Poza programem Telewizji Trwam w paskach zapowiadających okolicznościowe informacje o lżejszym charakterze można też odnaleźć wiele przykładów humoru i gier z odbiorcą: *Nowy chrząszcz brzmi w Szcebrzeszynie* („Wiadomości”), *Bilans trzylatka* („Dzisiaj”), *Mamy kota na punkcie kota* („Wydarzenia”).

II.3.8. Sport

Paski zakwalifikowane do kategorii sport odnoszą się do newsów przede wszystkim dotyczących sukcesów polskich sportowców, a także o ważnych imprez sportowych organizowanych cyklicznie). Łącznie zebrałam 680 belek odpowiadających tym kryteriom, co stanowi 4% z liczny wszystkich jednostek tekstu. Odsetek sięga nawet 6% w większych stacjach telewizyjnych (TVP1, Polsat, TVN) i oscyluje wokół 2% w przypadku Telewizji Republika i Telewizji Trwam.

W odróżnieniu od wszystkich pozostałych programów „Informacje dnia” Telewizji Trwam prezentowały treści bardzo mało urozmaicone, przeważał komponent informacyjny. Jedyne słowa, które mają emocjonalny wydźwięk i zostały użyte do tytułowania doniesień sportowych to *historyczny* oraz *sukces*. W przypadku pozostałych telewizji można już dostrzec nieco więcej elementów, które mają pokazać odbiorcy ważność danego osiągnięcia czy emocje z nim związane. We wszystkich czterech programach obecne są wykrzyknienia *Ale jazda!*, *3 razy Stoch!* *Wstyd i hańba!* (Telewizja Republika, jedyna stacja, gdzie

wykrzyknienie w temacie sportu zostało użyte również w kontekście negatywnym), *Żyła i Stoch na podium w Engelbergu!*, *Polska drużyna się nie zatrzyma!* (TVP1), *Mundial 2018 rozpoczęty!*, *Co za finisz!* (Polsat), *do boju!* (TVN). Powszechne jest też stosowanie peryfrazy w funkcji opisu szczególnych osiągnięć danego sportowca: *Orzeł z Zębu*, *Czarodziejka kortu* („Wiadomości”), *Złoty Orzeł*, *Król Kamil* („Dzisiaj”), *Gigant*, *Król Mediolanu* („Wydarzenia”), *Potrójny twardziel* („Fakty”). Dodatkowym zabiegiem jest pisanie nagłówka w pierwszej osobie liczby mnogiej, gdzie *My* albo odnosimy sukcesy razem ze sportowcami albo wspólnie im kibicujemy: *Trzymamy kciuki za biało-czerwonych*, *Znamy szeroką kadrę na Mundial* (TVP), *Mamy wicemistrza świata!!!*, *Dziękujemy* (Polsat), *Jesteśmy mistrzami* (Telewizja Republika), *Nasi w Oberstdorfie* (TVN). Wspomnianą już praktyką w zapowiadaniu sportowych newsów jest zawarcie w nagłówku słów posiadających ładunek emocjonalny. Przoduje w tym Polsat i „Wydarzenia”, gdzie użytych określeń tego typu jest zdecydowanie najwięcej: *złoty*, *wielki*, *triumfalny*, *walka*, *potęga*, *rekord*, *sukces*, *heroiczny*, *historyczny*. Część z nich (oraz kilka nowych) pojawiła się również w programach informacyjnych konkurencyjnych stacji: *wielki*, *potęga*, *złoci* („Dzisiaj”), *walka* (TVN), *wielki*, *sukces*, *świetny*, *fenomenalny*, *gorący*, *sensacja*, *świetny*, *bohater* (TVP). Charakterystycznym zabiegiem stosowanym w telewizji publicznej jest też bardzo częste używanie nazwy naszego kraju wraz z derywatami, a więc *Polska*, *polski*, *Polacy*, *Polka*, *Polak*, często w połączeniu z dyscypliną *polscy skoczkowie*, *polscy siatkarze*, *polscy lekkoatleci* lub samodzielnie *Polska w grupie G eliminacji Euro 2020*, *Polacy w półfinale*. Sport jest też kolejnym tematem, gdzie powszechnie (poza Telewizją Trwam) stosuje się gry podwójnych znaczeń oraz humor. Do takiej grupy należą następujące nagłówki: *Aktorskie popisy słynnego piłkarza* („Wiadomości”), *Szybcy i wściekle*, *Czeska tragedia*, („Wydarzenia”), *tylko dla orłów*, *Euro-Mundial* („Fakty”), *Niemcy kaput* („Dzisiaj”).

II.3.9. Religia

Jak wynika z nazwy, do tego zbioru materiałów zostały włączone informacje o wydarzeniach związanych z kultem religijnym, a więc o świętach kościelnych, głowach kościołów, świętych. Warto zwrócić uwagę, że zdecydowana większość takich doniesień dotyczy wyznania rzymskokatolickiego religii chrześcijańskiej, rzadziej pojawiają się informacje związane z Prawosławiem (trzy wystąpienia w „Wiadomościach”, jedno w „Dzisiaj”, jedno w „Informacjach dnia”) występują też pojedyncze jednostki tekstu odnoszące się do Judaizmu (po jednym w „Wiadomościach” i „Informacjach dnia” i islamu (dwa wystąpienia w „Wiadomościach”, oba ukazujące tę religię w kontekście negatywnym: *Islam*

w szkole bez zgody rodziców, *Walka z chrześcijaństwem sprzyja islamizacji*). Biorąc pod uwagę dane liczbowe paski o tematyce religijnej to jedna z mniej licznych grup, obejmująca 595 jednostek (4%), przy czym największy odsetek tego typu materiałów pochodzi z Telewizji Trwam (11%), gdzie u pozostałych nadawców wynik ten nie przekracza 4%.

Nastawienie autora paska do religii jest widoczne już po sposobie nazwania święta w tytule informacji. Może to być *Boże Ciało* lub *Wielki Piątek*, a więc nazwy neutralne i stosowane w Telewizji Polsat i TVN, a mogą to być nazwy bardziej podniosłe i zawierające ściśle religijne słownictwo, jak *Bóg pośród ludzi* (Telewizja Republika), *Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa* (Telewizja Trwam) czy *Dzień męki i śmierci Chrystusa* (TVP1). Z wszystkich stacji wyróżnia się siłą rzeczy Telewizja Trwam, która jako katolicki nadawca przybliży nauczanie papieża poprzez umieszczanie w tytule cytatów oraz informuje widzów o działalności głowy kościoła w stałych formatach: *Anioł Pański z Ojcem Świętym*, *Audience generalna*, *Pielgrzymka Ojca Świętego* oraz *Podróż apostolska Ojca Świętego*. Każda z zacytowanych belek wystąpiła wielokrotnie w zebranych materiale. W programach „Wiadomości”, „Dzisiaj” i „Informacje dnia” są dodatkowo widoczne odniesienia do przeciwników religii, nieobecne w pozostałych dwóch stacjach: *Opozycja atakuje Kościół*, *Rzekome elity atakują Kościół katolicki* (TVP1), *Ataki na Kościół*, *Lewica znów atakuje Kościół* (Telewizja Trwam), *Nie pluć na księży!*, *To zdrada Jezusa* (Telewizja Republika). Z kolei w programach TVN i Polsatu można dostrzec nieobecne u trzech pozostałych nadawców lżejsze treści, gry podwójnymi znaczeniami i elementy humorystyczne: *Papież u papieża*, *Kaplica racjonowana* („Wydarzenia”), *Nowe szaty papieża*, *E-taca* („Fakty”).

II.3.10. Natura

Do kolejnej kategorii tematycznej zostały zakwalifikowane nagłówki wyświetlane przed emisją newsów poświęconych zjawiskom atmosferycznym, katastrofom naturalnym, a także tym, które traktują o ciekawych zjawiskach przyrodniczych czy o niespotykanych często aktywnościach zwierząt. Podobnie jak poprzednia, jest to jedna z mniejszych pod względem ilościowym grup, składa się bowiem z 516 pasków, co stanowi 3% całego zebranego materiału. Procentowo najwięcej miejsca tego typu newsom poświęcono w Telewizji Polsat. Programy TVN, Telewizji Republiki i TVP1 emitowały takie materiały w liczbie zbliżonej do średniej, natomiast w serwisie Telewizji Trwam newsy (a co za tym idzie paski) o naturze występowały najrzadziej, stanowiąc 1% wszystkich jednostek analizowanych dla tej stacji telewizyjnej.

Paski zapowiadające doniesienia meteorologiczne często są sformułowane tak, by przekazać widzowi informację o danym zjawisku pogodowym, co jest praktyką w „Informacjach dnia” Telewizji Trwam: *Burze i silne wiatry, Nad Polskę nadciąga fala upałów*. Podobne podejście jest też zauważalne w pozostałych czterech stacjach, ale oprócz tego można w treści belek dostrzec elementy podkreślające gwałtowność i intensywność zjawisk, jak np. *arktyczny mróz, afrykański upał, rekordowe temperatury, atak zimy, Armagedon* („Wiadomości”), *ekstremalne upały, Armagedon, mróz trzyma* („Wydarzenia”), *arktyczny wir, zima stulecia, zimniej niż na Marsie* („Dzisiaj”), *ekstremalne ocieplenie, żar z nieba, zima w natarciu, rekord* („Fakty”). Podobieństwa pomiędzy czterema programami podkreśla fakt użycia prawie identycznego paska w trzech z pięciu programów: *Uff...Ale gorąco!* (TVP), *Uff jak gorąco* (Telewizja Republika) i *UFF jak gorąco!* (Polsat).

W opisie gwałtownych zjawisk naturalnych, takich jak powódź, pożary, huragany, trzęsienia ziemi czy susze nie dziwi u wszystkich nadawców obecność takich wyrazów, jak *kataklizm, katastrofa, groza* czy *tragiczny*. Wśród wszystkich stacji wyróżnia się jednak „Dzisiaj” Telewizji Republika, gdzie można zaobserwować niezwykle różnorodność stosowanych określeń. Przykładowo autorzy pasków korzystają faktu nadawania imion większym huraganom i piszą w tytułach paski w formie *(nazwa huraganu) nadchodzi, nadciąga, pustoszy*. Odbiorca może też odczytać z nagłówka określenia *dramat, pożoga, klęska, katastrofalny, zabójczy, potwór*. Podobne praktyki widoczne są też w TVN (*groźna Fryderyka*) i Polsacie (*Bestia z Syberii*), jednak w dużo mniejszym natężeniu. Unikalnym sposobem informowania widzów o opisywanych zjawiskach naturalnych w Telewizji Republika jest też łączenie ze sobą dwóch żywiołów (wody i ognia, wiatru i ognia), w celu spotęgowania wrażenia o gwałtowności i nieprzewidywalności danej klęski. W ten sposób powstały paski *sztorm ognia* czy *tornado ognia*.

Prawie wszystkie badane telewizje (z wyjątkiem Telewizji Republika) realizują w ramach pasków należących do tematyki związanej z naturą swego rodzaju misję, emitując nagłówki informacji w formie ostrzeżeń pogodowych. Ich formuła jest dość podobna: *Uwaga na burze, Uwaga wieje!, Alarm* („Wydarzenia”), *Uwaga kleszcze, Uwaga!, Alarm pogodowy, Alert* („Fakty”), *Uwaga na silny wiatr, Uwaga na warunki drogowe* („Informacje dnia”), *Uwaga na drogach!, Uwaga na upały!, Uwaga ślisko!, Prosimy nie deptać krokusów*. Jedynym celem tych nagłówków jest zwrócenie uwagi widza na możliwe zagrożenie, a do odczytania komunikatu (z wyjątkiem tych lakonicznie sformułowanych) odbiorca z reguły nie potrzebuje zapoznawać się z całością materiału dziennikarskiego.

Ostatnia grupa belek w tej kategorii tematycznej poprzedza newsy na temat zwierząt, a konkretnie ich niespotykanej aktywności. Takie wątki są obecne w trzech największych stacjach telewizyjnych, a więc TVP1, Polsacie i TVN. Niezależnie w programach informacyjnych tych nadawców obecna jest praktyka ukazywania zwierząt w zabawnym kontekście. Stąd nagłówki takie, jak *Kot-turysta*, *Pobudka po zimie*, *Misie na śmietniku* („Wiadomości”), *operacja „krowa”*, *sezon na kaczki* („Fakty”), *Łoś w salonie*, *Dziki pojedynek*, *Krowa uciekiniarka*, *Ciężarowe losie* („Wydarzenia”). Trzeba jednak zwrócić uwagę, że zdarza się, iż chęć stworzenia śmiesznego nagłówka przesłania autorom tytułu sens zapowiadanego wydarzenia. Ostatni z cytowanych nagłówków poprzedzał bowiem artykuł o zderzeniu ciężarówki ze zwierzętami na autostradzie, co dla rogowców nie skończyło się szczęśliwie.

II.3.11. Nauka

Nagłówki telewizyjne zapowiadające materiały reporterskie na tematy naukowe, a także pełniące funkcje edukacyjne to kolejna słabo reprezentowana kategoria w całym materiale. Największy procentowy udział, bo aż 5% wszystkich tytułowanych newsów pochodzi ze stacji TVN. Na kolejnych miejscach plasują się Polsat, TVP, Telewizja Trwam i na końcu Telewizja Republika, w której programie informacyjnym było zaledwie 16 pasków (0,4%) z tej kategorii tematycznej. Wszystkich nagłówków „naukowych” jest 326, co stanowi 2% zebranego materiału badawczego.

Zawartość treściowa pasków tego typu, to przede wszystkim aktualne doniesienia o najnowszych odkryciach z różnych dziedzin nauki, takich jako astronautyka z astronomią, medycyna z farmakologią, archeologia czy najnowsze technologie. Do tej kategorii zaliczyłam też wszystkie belki, które wyświetlane są jako zapowiedź materiału o akcjach edukacyjnych skierowanych do widzów.

Jest to jedna z mniej zróżnicowanych kategorii tematycznych, gdzie widać wyraźne podobieństwa w formułowaniu nagłówków we wszystkich pięciu analizowanych programach. Kampanie edukacyjne są zapowiadane belkami informacyjnymi lub formułowanymi w trybie rozkazującym: *Badanie, które może uratować życie*, *Nie wyrzucajmy żywności* (TVP1), *Nowe metody leczenia raka nerki*, *Nie podpisujmy umów na pokazach* (Telewizja Trwam), *Niebezpieczne udary*, *Oddaj nie wyrzucaj* (Polsat), *bezcenny szpik*, *chrapaleś, nie jedź!* (TVN). W Telewizji Republika ostrzeżenia mają nieco inną formułę: *Uwaga na dopalacze!*. Paski poprzedzające doniesienia o odkryciach naukowych, jeśli nie są tylko i wyłącznie skrótem informacji (w czym przoduje Telewizja Trwam), mają formę gry podwójnych

zniczeń z odbiorcą, we wszystkich stacjach występują też powtarzające się słowa *kosmiczny* (wiadomości z obszaru astronomii i astronautyki), *cud*, *rewolucja* (głównie w odniesieniu do medycyny), *niezwykły*, *sensacyjny*, *unikatowy*, *przełomowy*, *historyczny*, *wyjątkowy*. W czterech z pięciu stacji (z wyjątkiem programu Telewizji Trwam) poza wspomnianymi grammi słów często występują też akcenty humorystyczne: *Mamut w metrze* („Wiadomości”, „Wydarzenia”), *Torturowane zabawki*, *O czym szumią taśmy* („Wydarzenia”), *Chiński królik na księżycu*, *Odra nad Wisłą* („Dzisiaj”), *smartfonowe bóle* („Fakty”). Widać wyraźnie, że ta kategoria tematyczna wyjątkowo inspiruje autorów nagłówków do tworzenia publicystycznych tytułów, które mają zaintrygować odbiorcę.

II.3.12 Zbiórki charytatywne i akcje dobroczynne

Następna z wyszczególnionych grup tematycznych nagłówków odnosi się do pasków poprzedzających informacje zbiórkach pieniędzy oraz apele o pomoc dla poszkodowanych, chorych i innych potrzebujących, a także pozytywne historie o ludziach chorych, którzy mimo niepełnosprawności dokonali rzeczy wielkich. W tej kategorii znalazły się też informacje o działających organizacjach pożytku publicznego związanych z nadawcami jak Fundacja Polsat czy Fundacja TVN. Jest to jedna z mniej licznie reprezentowanych grup i stanowi 2% całości materiału, co przekłada się na 271 jednostek tekstu, od niecałego procenta w Telewizji Republika, do 4% w TVN.

W „Wiadomościach” częstą formą tytułowania takich newsów jest *Polska pomaga Polacy pomagają* lub *Polska pomoc*. W Polsacie i TVN występuje zwrot *dar serca*. Jednak w większości przypadków tytuł konstruowany jest w zależności od konkretnych okoliczności danego newsa. Powtarzające się słowa, które zawierają emocjonalny ładunek to: *wielki*, *niezwykły*, *szlachetny*, *dobry*, *walka*, *cud* i *serce*.

II.3.13. Kultura

Paski zapowiadające materiały reporterskie poświęcone kulturze są najrzadsze w badanym materiale (na równi z nekrologami), łącznie jest to 249 belek tytułowych. We wszystkich programach ich udział procentowy nie przekraczał 2% spośród wszystkich jednostek. Treść tych nagłówków porusza takie wątki tematyczne, jak informacje o wydarzeniach w szeroko pojętym świecie kultury, a więc na temat koncertów, wystaw, premier filmowych i teatralnych, wernisaży. Pojawiają się też wzmianki o reprezentantach wspomnianych dziedzin sztuki oraz przekazy o nagrodach związanych z twórczymi osiągnięciami. Analizując konkretne przykłady z pięciu stacji można zauważyć, że „Wiadomości” stosują w większości nagłówki informacyjne, czasem pojawiają się też słowa

nacechowane, jak *niezwykły* czy *bezcenny*. Do tej kategorii należą również trzy paski w zamyśle humorystyczne: *Podróż w przeszłość fortepianem Chopina* i *Dżem w metalowym sosie* oraz *Miś uszatek* i *"Colargol" uratowani*. Bardzo podobne tytułowanie informacji na temat kultury można zaobserwować w „Wydarzeniach”, z tym, że w programie Polsatu widać jeszcze więcej niż u nadawcy publicznego pasków zawierających metafory czy inne figury retoryczne, również mających cel humorystyczny, jak *Święty Jerzy po liftingu* czy *Myszka z przeszłością*. Także tutaj można też odnaleźć określenia, które mają wskazać na szczególność danego zjawiska kulturalnego: *niezwykły*, *rekordowy*, *ekskluzywny*, *rewolucyjny*. Jeszcze większą przewagę gier z czytelnikiem pasków, za pomocą gier językowych i środków retorycznych można zaobserwować w „Faktach”. Również tutaj odbiorcy mogą przeczytać tytuły humorystyczne, a nagłówki zawierają słowa takie jak *hit*, *rekord* czy *wielki*.

Wszystkie belki „Informacji Dnia” były wyłącznie informacyjne i zawierały nazwy opisywanych dzieł czy wydarzeń kulturalnych. Nieco odmienne podejście do nagłówków zapowiadających materiały dziennikarskie poświęconą tematami z dziedziny kultury można zaobserwować w „Dzisiaj” Telewizji Republika. Podczas gdy w pozostałych stacjach odstępstwem od paska informacyjnego był taki, który zawierał gry językowe lub słowa nacechowane pozytywnie, wskazujące na wyjątkowość danego wydarzenia kulturalnego, w tym przypadku odbiorca stykał się też z treściami o zabarwieniu negatywnym. Zapowiedź newsa telewizyjnego była więc dla autorów tego programu okazją do eksponowania poglądów niejako polemicznych wobec opisywanych wydarzeń, stąd obok sformułowań takich jak *aukcja stulecia*, pojawiły się też inne: użyte w negatywnym znaczeniu słowo *polityczny*, a także *nagonka*, *skandal*, oraz *homolobby*.

II.3.14. Śmierć i pogrzeb

Przekazywanie informacji o śmierci znanych osób, o okolicznościach tejże, a następnie o dacie i szczegółach pochówku z reguły ma skonwencjonalizowaną formę w każdej z badanych telewizji. Są to jednak nagłówki najrzadsze, zebrano ich 249, a więc 2% z całego materiału i jako jedyna kategoria tematyczna są równomiernie reprezentowane w każdym z analizowanych programów informacyjnych.

Najpowszechniejszą formą informowania o czyjejś śmierci w „Wiadomościach” jest formuła *Imię + Nazwisko + rok urodzenia + rok śmierci*. W ten sposób powstały paski *Irena Szewińska 1946 – 2018*, *Wojciech Pokora 1934-2018*. Inne, rzadsze u publicznego nadawcy sposoby przekazania odbiorcom takich informacji to *Nie żyje + Imię + nazwisko*, lub *zmarł + imię + nazwisko*. Te schematy odzwierciedlają następujące tytuły: *Nie żyje Robert Brylewski*,

Zmarła Barbara Wachowicz-Napiórkowska. W Telewizji Trwam występują tylko dwie formuły: *nie żyje* oraz *zmarł*: *Nie żyje Barbara Wachowicz, Zmarł senator John McCain.* Telewizja Republika ma również dwa podstawowe formaty nagłówka na taką okazję. Może to być albo *nie żyje* (przy czym personalia zmarłego mogą być dodane przed lub po zaprzecznym czasowniku) albo *odszedł*. Przykładowe paski wyglądają w następujący sposób *Aretha Franklin nie żyje, Nie żyje Antoni Zambrowski, Odszedł Witold Sobociński.* Jednolitą formułę na tytuł telewizyjnego nekrologu prezentują „Fakty”, gdzie pasek składa się tylko z dat rocznych urodzenia i śmierci osoby, o której mowa: *1926 – 2018, 1956-2018.* Telewizja Polsat jako jedyna nie wypracowała sobie stałego modelu konstruowania pasków informujących o czyjejś śmierci. Mamy tu więc do czynienia z wieloma możliwymi rozwiązaniami, znanymi już z opisanych wcześniej programów konkurencyjnych stacji: *1934 – 2018, Roman Kłosowski 1929 – 2018, Zmarł Stephen Hawking,* albo ich wariacjami, kiedy zamiast nazwiska osoby zmarłej występuje peryfraza: *Odeszła Legenda Jazzu, Śmierć reżysera, Syn premiera Millera nie żyje.* W „Wydarzeniach” i w „Dzisiaj” istnieje też forma mówienia o śmierci nie wprost lub podając w nagłówku jej przyczyny: *Koniec pewnej epoki, Z Pokorą przez życie, Lekarze zrobili co w ich mocy, Przegrała z rakiem (Polsat), Koniec pewnej epoki, Nikt tak nie pisał o Polsce, Pani Ireno - Dziękujemy!, Stephen Hawking i teoria wszystkiego (Telewizja Republika).*

Wspomniana już peryfraza jest powszechnym środkiem stylistycznym używanym w telewizyjnych nagłówkach zapowiadających newsy o śmierci. Często używa się jej jako podkreślenia czyichś zasług (wtedy dodanie personaliów jest zbędne ze względu na fakt, że zmarły był postacią powszechnie znaną albo bardziej znaną jako osoba sprawująca daną funkcję), lub stosuje dodatkowo, obok imienia i nazwiska osoby zmarłej, żeby wyjaśnić widzom kim była: *Nie żyje królowa soulu, Nie żyje mistrz obrazu, Nie żyje wokalistka the Cranberries, Nie żyje ceniony operator Włodzimierz Głodek, Reżyser Bernardo Bertolucci nie żyje* („Wiadomości”), *Nie żyje ikona obrony życia w Polsce, Nie żyje prezydent Gdańska* („Informacje dnia”), *Odszedł żołnierz niezłomny, Założyciel IKEI nie żyje, Odszedł pastor Ameryki* („Dzisiaj”), *Pierwsza dama sportu, Odeszła Legenda Jazzu* („Wydarzenia”).

Informując w tytułowej belce o pochówku zmarłego stacje telewizyjne używają naprzemiennie określeń *pogrzeb* bądź *pożegnanie*. Alternatywnie pojawiają się też określenia *uroczystości pogrzebowe* (w TVP1 i w Telewizji Trwam) oraz *hold i pochówek* (w Telewizji Republika). Wyjątkiem ponownie jest Polsat, gdzie pożegnanie wzbogacone bywa przymiotnikami: *serdeczne, smutne, wyjątkowe.* W „Wydarzeniach” występują też formy *ostatnia droga*, oraz nagłówki, które informują obrazowo o miejscu lub okolicznościach

pogrzebu: *Spocznie w Bazylice Mariackiej, Pogrzeb z psem, Hawking obok Newtona*. Widać więc, że Polsat wyróżnia się pod względem urozmaicenia nagłówków zapowiadających materiały dziennikarskie o śmierci czy pogrzebie, gdzie pozostałe stacje telewizyjne mają raczej standardowe konwencje wypracowane na takie okoliczności.

II.3.15. Podział na kategorie tematyczne - podsumowanie

Analiza materiału podzielonego na kategorie tematyczne nasuwa kilka wniosków. Po pierwsze przypisanie danego paska do danej grupy musi odbywać się po zapoznaniu się z następującym po nim materiale dziennikarskim. Sugerując się tylko i wyłącznie treścią nagłówka można założyć, że *zima groźna, zima groźna* to zapowiedź mrozów, tymczasem jest to nagłówek z „Wydarzeń” Polsatu, poprzedzający informację o karambolu na autostradzie. Podobnie pasek z „Dzisiaj” Telewizji Republika *Psalm 33* nie odnosi się, jakby się mogło wydawać, do tematyki religijnej, lecz jest polityczną akcją czytania treści biblijnych ze wskazaniem na wers *On miłuje prawo i sprawiedliwość*, co było zawołaną działalnością kampanijną w okresie ciszy wyborczej w dniu głosowania w wyborach samorządowych, toteż pasek został zaklasyfikowany do kategorii polska polityka.

Po drugie w zebranych materiale widać spore zróżnicowanie w doborze tematów pomiędzy poszczególnymi stacjami telewizyjnymi, co wiąże się z *gate keepingiem*, czyli selekcjonowaniem (akceptowaniem i odrzucaniem) newsów wewnątrz redakcji, której pracownicy decydują o wartości informacyjnej (z ang. *newsvalue*) konkretnego wydarzenia, mając już pewne informacje na temat preferencji odbiorców. W związku z tym kryteria selekcji są inne w każdej redakcji medialnej (Kołodziej, 2006, s. 65–66).

Po trzecie istnieją kategorie, wewnątrz których nadawcy przyjmują pewną konwencję (lub kilka jej wariantów) wedle której układane są nagłówki informacji. Do takich grup należy autopromocja, nauka, natura, kultura, informacje okolicznościowe, religia, sport, śmierć, i zbiórki. Jednak nawet wewnątrz tych grup zdarzają się różnice wynikające z podążaniem za linią programową stacji. W przypadku zdarzeń losowych chociaż taki ogólnie przyjęty format nie istnieje, to jednak zauważalna jest dominacja określeń emocjonalnych i ogólna tendencja to obrazowego przedstawiania takich wydarzeń. Pozostałe kategorie, które wszystkie związane są z polityką, cechują się ogromną różnorodnością w formie i doborze środków stylistycznych, co będzie przedmiotem pogłębionej analizy w następnych rozdziałach tej pracy.

III. SKŁADNIA NAGŁÓWKA TELEWIZYJNEGO

III.1. Wprowadzenie

W tej części rozważań chciałabym przyjrzeć się budowie składniowej pasków. W tym celu będę korzystać ze sposobów kategoryzacji wypowiedzenia zaproponowanych przez Strutyńskiego (Strutyński, 1997). Każdy z nich będzie przyczynkiem do innych wniosków i do dalszej charakteryzacji zebranego materiału, a przede wszystkim do wskazania podobieństw i różnic w jednostkach tekstu zebranych od różnych nadawców. Wyodrębnienie kategorii gramatycznych pozwoli również na przeanalizowanie ogólnych tendencji formatowania nagłówka telewizyjnego, a w połączeniu z wprowadzonym już podziałem na kategorie tematyczne, pozwoli na wyciągnięcie dalszych konstatacji co do szczegółowych cech nagłówków w zależności od zapowiadanego przezeń materiału dziennikarskiego.

Do dalszych analiz przyjmuję również za Strutyńskim definicję wypowiedzenia, rozumianego, jako najmniejsza jednostka, komunikatywna, która może być wyrażona zarówno zespołem wyrazów, jak i jednym wyrazem. Dodatkowo wypowiedzenie jest wewnętrznie spójne gramatycznie pod względem językowym i wyodrębnione prozodyjnie (wyodrębnienie brzmieniowe może nastąpić, gdy widz odczyta tytułowy pasek z ekranu lub gdy zrobi to prezenter informacji). Wszystkie te cechy wyczerpują jednostki zebranego materiału badawczego, co pozwala na przyjęcie takiej metodologii badawczej.

III.2. Podział ze względu na postać wykładnika predykcji

III.2.1. Paski – równoważniki zdań i zawiadomienia

Zdecydowana większość analizowanych jednostek tekstu ma pod względem gramatycznym postać równoważników zdań lub zawiadomień. Jest to zatem analogiczna obserwacja, jaka była rezultatem badań nagłówków prasowych, wspomnianych już w tej pracy (Pisarek, 1967; Ślawska, 2008). Paski mogą więc przybierać następujące formy składniowe:

- równoważniki z bezokolicznikiem (brak formy w „Informacjach dnia” Telewizji Trwam) *Zagrać tak jak Maroko i Iran*, („Wiadomości”) *Kamila stać na wszystko* („Dzisiaj”), *Wygrać z Koreą* („Wydarzenia”), *Pokonać smog* („Fakty”);
- równoważniki z nieosobową formą czasu przeszłego (brak tej formy w „Dzisiaj” Telewizji Republika i w „Faktach” TVN) *Kiszczak papers - tym szantażowano Wałęsę?*, („Wiadomości”), *W Poznaniu pożegnano prof. Kazimierza Tobolskiego* („Informacje dnia”), *Podpisano Chagall* („Wydarzenia”);

- równoważniki z czasownikiem niefleksyjnym *Można składać wnioski o "dobry start"*, („Wiadomości”), *Można składać papierowe wnioski o świadczenie "dobry start"* („Informacje dnia”), *Trzeba skończyć ten protest* („Dzisiaj”), *Trzeba grać do końca* („Wydarzenia”), *Warto rozmawiać* („Fakty”);
- równoważniki z imiesłowem przysłówkowym współczesnym lub uprzednim (w niektórych stacjach forma ta występuje tylko w połączeniu ze zdaniem, w „Wydarzeniach” Polsatu forma z tym imiesłowem nie występuje w ogóle) *Moskwa szantażuje Ukrainę zakręcając gaz* („Wiadomości”), *Otwierając się na potrzeby innych, dokonujemy cudów* („Informacje dnia”), *Czekając na Tillersona* („Dzisiaj”), *Czekając na pomoc* („Fakty”);
- równoważniki z imiesłowem przymiotnikowym *Bank skazany za polisolokaty* („Wiadomości”), *Prezydent Francji wygwizdany przez rolników* („Informacje dnia”), *Izrael ostrzelany ze strefy Gazy* („Dzisiaj”), *Przebudzony do życia* („Wydarzenia”), *Odebrany sygnał* („Fakty”)
- zawiadomienia mianownikowe *Debata o sporcie* („Wiadomości”), *Protesty w Iranie* („Informacje dnia”), *Japonia - egzekucja sekty* („Dzisiaj”), *Potyczki kampanijne* („Wydarzenia”), *Operacja K2* („Fakty”);
- zawiadomienia określnikowe *Bez zmiany na Kremlu* („Wiadomości”), *Bez dowodu i OC od października* („Informacje dnia”), *Na tropie Michnika* („Dzisiaj”), *Przeciw Polsce* („Wydarzenia”), *Ponad podziałami* („Fakty”).

Występowanie wymienionych wyżej form gramatycznych jest uzależnione w dużej mierze od długości paska. W „Faktach” TVN dominują więc zawiadomienia, co nie tylko jest pochodną standardowo przyjętego rozmiaru nagłówka w tej stacji, ale również konwencji tytułowania newsów w sposób zwięzły, o czym mówią sami dziennikarze tego serwisu (Jędrzejowski, 2010, s. 670). Podobnie w „Wydarzeniach” Polsatu, zawiadomienia stanowią większość nagłówków. „Dzisiaj” Telewizji Republika to serwis, gdzie zarówno można znaleźć nagłówki krótkie, jak i bardzo długie, nie ma wyraźnie dominującego formatu. Natomiast zarówno „Informacje dnia” Telewizji Trwam, jak i w „Wiadomościach” TVP1 przeważają dłuższe formy (nawet zdania złożone), chociaż, jak wykazałam powyżej, również zawiadomienia są formą, po którą sięgają twórcy pasków.

III.2.2. Pasek jako zdanie

Rzadszą formą gramatyczną paska jest zdanie z osobową formą czasownika. W zebranych materiale nagłówkach w tym kształcie wystąpił 2722 razy, co przekłada się na 18% wszystkich

jednostek tekstu. Jak dowodzi Pisarek analizując nagłówki prasowe, sięgnięcie po osobową formę czasownika i zastąpienie nią rzeczownika odczasownikowego sprawia, że tekst zyskuje dynamizm (Pisarek, 1967, s. 118–119). W paskach tego typu staje się jasne dla odbiorcy nie tylko *co zostało zrobione*, ale przede wszystkim odpowiada się na pytanie *kto*, wskazując wyraźnie podmiot. Biorąc pod uwagę te założenia można więc przyjąć, że już sam wybór zdania z osobową formą czasownika jako formatu paska jest sposobem odautorskiego wpływu na interpretację nagłówka przez odbiorcę. Analizując zebrane jednostki tekstu poddałam je więc również analizie na obecność (lub jej brak) osobowej formy czasownika. Wyniki pokazały, że przede wszystkim udział takich struktur jest różny w badanych serwisach informacyjnych i w ujęciu procentowym wynosi od 4% („Fakty” TVN) do 24% („Wiadomości” TVP). Uszczegóławiając analizę do kategorii tematycznych otrzymujemy też różne nasycenie grup tematycznych zdaniami z osobową formą czasownika, przy czym jedynie dwie kategorie - polska polityka i świat - powtarzają się w ramach każdej stacji, jako te, z relatywnie wysoką obecnością zdania, jako kształtu składniowego nagłówka.

Szczegółowe wyniki badań przedstawia poniższa tabela, gdzie zielonym kolorem oznaczono w każdej stacji pięć kategorii z najwyższym współczynnikiem obecności zdania zarówno w ujęciu liczb obiektywnych, jak i procentowo (w odniesieniu do wszystkich pasków w tej stacji należących do danej grupy tematycznej). W skład zdań zaliczyłam również oznaczone w nagłówkach cytaty, jednak będą one wyłączone ze szczegółowego opisu, ponieważ cytaty jako takie będą przedmiotem osobnych rozważań w kolejnym rozdziale.

Kategoria	TVP		TV TRWAM		TV REPUBLIKA		Polsat		TVN		ŁĄCZNIE	
Autopromocja	34	10%	6	6%	11	2%	131	44%	1	2%	183	15%
Kultura	10	12%	3	30%	6	15%	6	7%	1	3%	26	10%
Natura	17	18%	8	33%	17	16%	30	14%	1	1%	73	14%
Edukacja	10	13%	3	13%	2	13%	22	19%	4	4%	41	12%
Okolicznościowe	45	12%	19	11%	32	14%	10	7%	2	3%	108	11%
Polska polityka	479	31%	190	20%	242	25%	102	11%	41	5%	1054	20%
Relacje	136	24%	78	20%	93	25%	16	8%	3	3%	326	20%
Religia	13	10%	27	10%	11	9%	3	5%	2	9%	56	9%
Sport	68	28%	4	9%	21	28%	24	11%	5	5%	122	18%
Śmierć	22	31%	14	58%	42	63%	9	15%	0	0%	87	35%
Świat	120	28%	79	30%	178	27%	29	11%	4	8%	410	25%
Zdarzenia losowe	19	12%	11	17%	23	13%	125	13%	13	3%	191	10%
Zbiórki	23	36%	2	17%	2	13%	11	10%	7	9%	45	16%
RAZEM	996	24%	444	19%	680	21%	518	14%	84	4%	2722	18%

Tabela 14 Udział zdań we wszystkich formach składniowych pasków. Opracowanie własne.

III.2.2.1 Pasek-zdanie w „Wiadomościach” TVP1

Blisko połowa ze wszystkich 992 zdań pochodzących z „Wiadomości” TVP została użyta do zatytułowania informacji dotyczących polskiej polityki. Tematy, gdzie formuła zdania z osobowym czasownikiem występowała najczęściej to doniesienia o działaniach rządu i większości parlamentarnej (116 zdań) oraz opozycji (rozumianej jako osoby

wyrażające odmienne poglądy niż te bliskie koalicji rządzącej), gdzie formy zdania osobowego użyto 105 razy.

Materiały dziennikarskie o działalności rządu, gdzie przyjęto formułę zdania to przede wszystkim takie paski, gdzie podmiotem jest *rząd* lub *polski rząd*. Nagłówki tego typu wystąpiły aż 40 razy. Jeśli zaś chodzi o orzeczenia łączone z *rządem*, to są one następujące: *inwestuje* (14 wystąpień), *stawia na* (9), *wesprze/wspiera* (4), *ma (plan/pomysł)* – 2. Drugim znaczącym podmiotem są *inwestycje / innowacje* łączone z czasownikiem *napędzają* lub *przyspieszają*. Pozostałe przykłady zdań to już pojedyncze przykłady połączeń, jednakże zdecydowana większość z nich (poza jednym, które jest cytatem z premiera „*Kto chciał zabrać Polakom czarne złoto?*”) odnosi się do informacji pozytywnej, związanej z działalnością instytucji państwowych, w domyśle zarządzanych przez przedstawicieli PiS.

Inna, chociaż zbliżona do działalności rządu grupa tematyczna pasków, gdzie można odnaleźć sporą reprezentację zdań z osobowym czasownikiem to informowanie widzów (w tym przypadku „Wiadomości”) o skutkach wprowadzonych zmian. Trzeba podkreślić, że z reguły są to informacje o sukcesach i zadowoleniu obywateli, bardzo rzadko pojawiają się nagłówki zapowiadające informację konotowaną negatywnie (np. podwyżki, bezrobocie czy inflacja). W tej grupie belek znalazły się 33 zdania, a najczęstszym podmiotem są *Polacy, Polscy przedsiębiorcy i przedsiębiorcy* (łącznie 16 wystąpień w grupie), którzy zgodnie ze sformułowaniami z „Wiadomości” *cenią rząd za walkę z patologiami, doceniają programy społeczne rządu, korzystają ze wzrostu gospodarczego* (pięciokrotne użycie), *kupują nowe samochody, nie chcą już emigrować, odpoczywają* (w tym czasie *gospodarka zyskuje*), *popierają piątkę Morawieckiego, popierają walkę z korupcją, zyskują na mocnym złotym, łapią wiatr w żagle, stawiają na innowacje, docenili politykę rządu*. Podobne treści dotyczą też *Polski i polskiej gospodarki* (łącznie 5 wystąpień): *nabiera wiatru w żagle, dołączyła do gospodarczej elity, rośnie najszybciej w UE, przyciąga globalnych inwestorów, uzyskuje suwerenność energetyczną*. Również w tej grupie ważnym podmiotem jest *rząd* lub *rząd Zjednoczonej Prawicy*, któremu przypisuje się w paskach następujące dokonania: *dotrzymuje obietnic / słowa, ograniczył deficyt, skutecznie zwalcza biedę*. Ostatnim z powtarzalnych podmiotów są *świat, turyści oraz obcokrajowcy*, którzy *chcą pracować w Polsce, cenią piękną i bezpieczną Polskę, zazdroszczą Polsce sukcesu gospodarczego*.

Z kolei w odniesieniu do opozycji wszystkie przykłady wiążą się ze skojarzeniami negatywnymi. Najczęstszymi bohaterami pasków są

- **opozycja / totalna opozycja** (14 wystąpień), która: *chce imigrantów wbrew woli Polaków, gra krzywdą rolników, krytykuje, nie ma programu, ma groźby pogrążyć się*

w konfliktach / kryzysie politycznym (3 razy), sięga po argument siły, zmienia zdanie, stawia na protesty, tworzy alternatywną rzeczywistość, wpadła w turbulencje, wspiera Ubeków i Esbeków, zwiększa presję na posłów;

- **Platforma / Platforma Obywatelska / PO / Koalicja Obywatelska** (18 wystąpień), która: bagatelizuje zarzuty, broni kolegów z zarzutami, broni (...) uwikłanych w afery, wspiera Esbeków, broni relikwów PRL, krytykuje repolonizację, broni się atakując, obawia się Biedronia, pogrąża się w kryzysie, rekomunizuje stolicę, tęskni za cenzurą, straszy Polaków, ma garstkę zwolenników, ratowała czy likwidowała LOT, znowu zmienia zdanie, chce odebrać 500+ rodzicom bez pracy, atakuje prezesa PiS, przyznaje się do oszustwa;
- **Donald Tusk / Tusk** (8 wystąpień), który: chce pouczać Polaków, dał Kulczykowi zielone światło, przestrzega (znaczenie ironiczne), sam sobie przeczy, wspierał interesy Marcina P. (2 razy), straszy Polaków wyjściem z UE, znów atakuje Polskę;
- **Nieokreśleni bohaterowie zbiorowi [ONIJ]** (4 wystąpienia): Chcą zapomnieć co mówili o Adamowiczu, Czčili Sowietów, nie chcą pomnika smoleńskiego, Dużo mówią o demokracji, ale jej nie szanują, Wygrywali przetargi dzięki oszustwom.

Pozostałe podmioty to albo konkretne osoby związane z opozycją (*Schetyna, J. Owsiak, Arłukowicz, Róża Thun, Petru, Wałęsa*), albo grupy (*Nowoczesna, PSL, politycy opozycji*). Wszystkie przypisywane im czyny są kojarzone negatywnie.

Wartą wspomnienia grupą zdań z pasków, które w „Wiadomościach” zapowiadają materiały o opozycji są też pytania. Jest ich w tej grupie 30, a najwięcej powstało w formule od zaimka pytającego *komu* lub *kto*: *Komu przeszkadza siła polskiej waluty?, Komu Platforma chce zabrać 500+, Kto chciał zniszczyć polskie stocznie?, Kto pozwolił na grabież za rządów PO-PSL?*⁷⁴.

Kolejnym tematem w ramach polskiej polityki, gdzie autorzy pasków w „Wiadomościach” posłużyli się zdaniem to wybory samorządowe (43 zdania). Tę grupę pasków trzeba jednak rozpatrzeć łącznie z nagłówkami zapowiadającymi materiały o sondażach (22 zdania) i polityce lokalnej (14 zdań). Prawie wszystkie zdania zapowiadające materiały na tematy lokalne (poza jednym *Presja ma sens, samorzady przyspieszają*) mają wydźwięk negatywny i opisują naganne (zdaniem „Wiadomości”) działania samorządów. Przykłady to *Gdańsk cuchnie fekaliami, Warszawiacy znów zapłacą za Gronkiewicz-Waltz*,

⁷⁴ Zagadnienie pytań w nagłówkach telewizyjnych zostanie omówione szczegółowo w dalszej części pracy, w trakcie analizy wypowiedzeń, których forma gramatyczna sugeruje na określone intencje nadawcy.

Władze Częstochowy nie chcą tanich mieszkań. Odwrotnie w przypadku pasków poprzedzających informacje o sondażach (22 zdania) – tutaj dominuje nastrój pozytywny, a głównym bohaterem są Polacy, którzy *stawiają na Prawo i Sprawiedliwość* (13 wystąpień), *wybierają Prawo i Sprawiedliwość* (2 wystąpienia), *ufają liderom Zjednoczonej Prawicy*, *docenili Prawo i Sprawiedliwość*. Analizując natomiast paski w formie zdań, które zapowiadają newsy dotyczące kampanii wyborczej i samych wyborów widać większą różnorodność. Siedem razy pojawia się wariant pytania *Kto ma lepszą ofertę dla Polaków / regionów / samorządów* lub *lepszy pomysł na Warszawę?* Oczekiwaniem odbiorcy będzie zapewne odpowiedź na zadane pytania w następujących zaraz po nich materiałach dziennikarskich. Pięciokrotnie „Wiadomości” zapowiadają materiał dotyczący kampanii zdaniem *Prawo i Sprawiedliwość rozmawia z Polakami*. Tylko jedno zdanie dotyczy kampanii kandydata PiS (choć i tam pojawia się kontrkandydat): *Jaki stawia ultimatum Trzaskowskiemu*. Wszystkie pozostałe zdania o kandydatach dotyczą tych z list opozycji: *Platforma porzuciła Ujazdowskiego*, *Polityczne błędy obciążają Trzaskowskiego*, *Polityk PO stawia na Berlin a nie na Warszawę*, *Posel w Krakowa chce wrócić do Warszawy*, *Prezydent z wyrokiem nie rezygnuje* i *Trzaskowski powtarza niespełnione obietnice* i w większości wynika z nich negatywny wydźwięk zapowiadanego materiału. W tej grupie pasków pojawiają się też zdania neutralne, mające przede wszystkim poinformować odbiorcę o samym akcie głosowania (*Pamiętaj: jedna karta - jeden głos*, *Polacy wybierają władze samorządowe*, *Polacy wybrali władze samorządowe*), wyników (*Prawo i Sprawiedliwość wygrało wybory*, *PIS wygrywa wybory samorządowe*, *PKW: Prawo i Sprawiedliwość wygrało wybory*, *Ludowcy przegrali wybory*), a także ich następstw (*PiS buduje lokalne koalicje*, *Polacy doceniają spełnione obietnice wyborcze*). Dychotomia pomiędzy dwoma stronami politycznego sporu nie jest więc aż tak widoczna, jak w zestawieniu nagłówek, które zapowiadały materiały o działalności z jednej strony rządu, a z drugiej – opozycji i władz lokalnych.

Przy okazji analizy pasków-zdań zapowiadających newsy z polskiej polityki trzeba jeszcze wspomnieć o wielowątkowych sprawach badanych w 2018 roku przez komisje śledcze. Mowa tu o sprawie Amber Gold, o komisji do spraw podatku VAT, Komisji Nadzoru Finansowego oraz reprivatyzacji w Warszawie. Powtarzalną formą paska w „Wiadomościach” było pytanie z zaimkiem *kto*: *Kto blokował akcję ABW ws. Amber Gold?*, *Kto chronił Marcina P.?*, *Kto kłamie w sprawie Amber Gold?*, *Kto odpowiada za grabież 250 mld zł?*, *Kto pozwolił na grabież 250 mld zł?*, *Kto stał za aferą SKOK Wołomin?*, *Kto ukradł 250 mld zł za rządów PO-PSL?* Wszystkie te pytania sugerują po pierwsze, że widzom

zostanie podana odpowiedź, a dodatkowo część z nich jest presupozycyjna. Analizując zaś nagłówki zapowiadające doniesienia na temat komisji reprivatyzacyjnej nietrudno zauważyć, że rolę podmiotu najczęściej pełni w tej grupie *Hanna Gronkiewicz-Waltz / Gronkiewicz-Waltz / Prezydent Warszawy*, która *idzie w zaparte, pogrąża Trzaskowskiego, lekceważy prawo, stawia się ponad prawem, zablokowała odszkodowania, nie robiła nic* oraz *odpowiada za reprivatyzację*, a więc jest zdecydowanie przedstawiana jako postać odgrywająca negatywną rolę w sprawie.

Ostatnim powtarzającym się zdaniem w paskach zapowiadających informacje polityczne z polski jest formuła *nie ma zgody*. Wystąpiła ona pięciokrotnie, trzy razy w kontekście działalności parlamentarzystów związanych z polityką historyczną oraz dwa razy w temacie reformy sądownictwa: *Nie ma zgody na propagowanie totalitaryzmów* (2 wystąpienia), *Nie ma zgody na fałszowanie historii*, *Nie ma zgody na sędziów złodziei*, *Nie ma zgody na upolitycznienie sędziów*. Wobec niedookreślenia czyjej zgody brakuje na dane zachowania lub osoby zacytowane określenia mają charakter absolutny i sugerują, że zgody nie ma w ogóle, a także zakładają, że potępiane zjawiska występują w rzeczywistości.

Kolejnym tematem, gdzie dość często sięgano po formę zdanie w pasku, są relacje polski z innymi państwami oraz z organizacjami międzynarodowymi (Unia Europejska, NATO). Również tutaj zarysowuje się podział na podmioty którym przypisuje się aktywności konotowane negatywnie, inne, których działalność jest opisywana tylko w sposób pozytywny oraz pytania. Najważniejszym bohaterem pozytywnym jest *Polska* (łącznie 22 zdania), która *chroni sojuszników* (2 razy), *broni prawdy historycznej*, *broni prawdy o tragicznej historii*, *broni reformy sądownictwa* (3 razy), *nie zgadza się na dyktat Brukseli*, *pomaga ofiarom wojen*, *uczy się innowacyjności od najlepszych*, *staje po stronie prawdy*, *uniezależnia się od rosyjskiego gazu* (2 razy), *uodparnia się na energetyczny szantaż*, *uodparnia się na rosyjski szantaż*, *walczy o unijny budżet*, *walczy z fałszowaniem historii*, *wspiera rozszerzenie Unii Europejskiej*. Zaprezentowane przykłady w dużej części wskazują na istnienie domniemych przeciwników, przed którymi trzeba się bronić, którzy narzucają zdanie, szantażują i trzeba z nimi walczyć. Inni bohaterowie pozytywni to *Polacy*, *Premier*, *PIS* i *rząd*, ale wystąpienia zdań z tymi podmiotami były już o wiele rzadsze.

Do strony negatywnej trzeba natomiast zaliczyć przede wszystkim *Brukselę / Europę / Komisję Europejską*, a także *Niemców / Niemieckie koncerny / niemieckie tabloidy* oraz *Opozycję / Platformę / PO / Rząd Tuska*. Z działań pierwszej grupy, ogólnie oznaczającej instytucje Unii Europejskiej „Wiadomości” wymieniły: *chce cenzury w Internecie*, *gra unijną kasą*, *próbuję zablokować reformę sądów / zmiany w sądach*, *skarży*, *zaczyna rozumieć*

polskie argumenty, chce wymusić na Polsce błędne decyzje, gra przeciw Polsce. Pojawiły się też pojedyncze wystąpienia neutralne lub pozytywne *Komisja Europejska przyznała rację Polsce, Europa nie chce dyktatu Berlina i Brukseli.* Jednak ten pierwszy przykład i tak wskazuje na przeciwstawne (przynajmniej historycznie) interesy obu stron, natomiast w drugim Europa nie jest łączona z instytucjami unijnymi lecz z ogółem Europejczyków sprzeciwiającym się tymże.

Naszym zachodnim sąsiadów przypisano aktywności zarówno konotowane negatywnie, jak i pozytywnie. *Niemcy więc z jednej strony brną w kłamstwa, muszą przeprosić za ohydne kłamstwa, nie chcą przeproszać za polskie obozy, obawiają się polskich superinwestycji, prowokują Polskę, Niemiecki koncern podnosi ceny prądu, a Niemiecki tabloid bawi się śmiercią.* Z drugiej jednak strony ci sami *Niemcy chcą Trójmorza oraz docenili znaczenie Polski.* Nie jest to więc sytuacja, kiedy jednemu podmiotowi przypisuje się same aktywności interpretowane negatywnie.

W przypadku polskich polityków partii opozycyjnych „Wiadomości” konsekwentnie prezentują ich aktywność w sposób jednoznacznie negatywny. Pojawiają się sformułowania takie jak *Platforma włącza się w ataki na Polskę, Platforma wspiera Niemcy kosztem Polski, PO chce Euro, Rząd Tuska kapitulował przed Rosją.* Kolejny raz pojawia się też schemat stosowania w pasku zdań pytających w formułach *kto?* i *komu?*, gdzie ponownie odbiorca musi się domyślić kogo autor miał na myśli bądź czekać na odpowiedź przedstawioną w materiale dziennikarskim: *Komu przeszkadza pomnik katyński?, Kto chce utrudnić Polsce dostęp do Bałtyku?, Kto chce w Polsce islamskich imigrantów?, Kto chciał sprzedać spółki naftowe Rosjanom?, Kto i za ile rządzi w UE?, Kto nie chce amerykańskich baz w Polsce?* Ponownie więc pytania wskazują domniemanych przeciwników pozytywnych wartości oraz zawierają presupozycje sugerujące odbiorcy określony stan rzeczy.

Inną kategorią tematyczną pasków, gdzie użyto zdań z osobowym czasownikiem są informacje na temat polityki światowej. W szczególności w „Wiadomościach” skupiono się na Stanach Zjednoczonych i prezydencie Donaldzie Trumpie, Francji i prezydencie Emmanuelu Macronie, a także na Niemczech oraz kryzysie migracyjnym w Europie. W przypadku wiadomości z USA, a także z krajów niewymienionych powyżej, z reguły były to nagłówki neutralne: *Brytyjska monarchia idzie z duchem czasu, Dania wprowadza nowe prawo, Izrael: Iran rozwija program nuklearny, Rosja wydalą zachodnich dyplomatów, Ukraina otrzyma od USA 200 mln dolarów.* W przypadku informacji o imigracji doskonale widać, jakie poglądy na jej temat mają autorzy pasków z „Wiadomości”: *Europa budzi się z migracyjnego letargu, Europa późno dostrzegła swój błąd, Francja zaostrzy prawo*

imigracyjne, Hiszpanie mają dość nielegalnych imigrantów, Hiszpanie walczą z nielegalną imigracją, Imigranci nakręcają spiralę agresji, Imigranci wystawiają rachunek Niemcom, Migracyjna fala wywołuje polityczne wstrząsy, Nielegalna imigracja zagraża Europie, Niemcy zaostrzają kurs wobec imigrantów, Polityka migracyjna dzieli Europę, Seria brutalnych ataków przeraziła Europę, Turcja znów straszy Europę imigrantami, Włochy mówią stop nielegalnym imigrantom, Włochy nie chcą imigrantów, Włosi chcą zamknąć porty przed imigrantami. Powtarza się też wątek zauważony już przy okazji omawiania pasków zapowiadających materiały o relacjach Polski z innymi krajami i organizacjami, a więc ukazywanie Unii Europejskiej w negatywnym kontekście. Tym razem jednak są to zdania, w których Polska nie występuje: *Brukselskie elity atakują kolejne państwo, Unia Europejska potrzebuje reform, Włosi nie chcą dyktatu Brukseli.* Ponownie Niemcy są przedstawiane w kontekście negatywnym, tym razem jednak w odniesieniu do innych krajów, a także przez pryzmat polityki wewnętrznej: *Niemcy muszą zapłacić za swoje zbrodnie, Niemcy płacili za testy na ludziach i małpach, Niemcy wycinają drzewa, ekolodzy milczą.*

Najwięcej zdań w tej kategorii (16) dotyczy jednak konkretnej sprawy z Francji, a mianowicie strajku pracowników transportu, tzw. *żółtych kamizelek*. W zaprezentowanych paskach widać wyraźnie, że postacią przedstawianą w świetle negatywnym jest prezydent Emmanuel Macron, który jest w tej narracji stawiany w opozycji do narodu francuskiego: *Francja buntuje się przeciwko Macronowi, Francuzi nie chcą polityki Macrona, Francuzi nie odpuszczają, Francuzi nie ufają swojemu prezydentowi, Francuzi nieustająco żądają dymisji Macrona, Francuzi wciąż protestują przeciw Macronowi, Francuzi żądają dymisji Macrona, Macron kapituluje, Francuzi chcą jego głowy, Macron rozdaje pieniądze, żeby kupić czas.*⁷⁵

Analizując zdania w nagłówkach zapowiadających doniesienia sportowe widać że są one używane do opisu osiągnięć sportowców bądź ważnych wydarzeń ze sportem związanych: *Agnieszka Radwańska kończy karierę sportową, Denis Urubko samodzielnie atakuje K2, Kubica wraca na tor z pomocą Orlenu, Trener już wie, kibice dowiedzą się jutro, Zbigniew Boniek: Glik nie jedzie na Mundial.* Powtarzanym podmiotem w tych zdaniach są *Polacy, Polak, polscy kibice, polscy siatkarze, polscy skoczkowie, polska drużyna,* którzy bronią tytułu *MŚ, walczą z Iranem, zachwycili, nokautują konkurencję.* Powtarzaną frazą w paskach jest też zdanie *Trzymamy kciuki za biało-czerwonych* powtórzone aż dziesięciokrotnie.

W przypadku zdań zapowiadających tematy rocznicowe powtarzalnym sformułowaniem jest *Polska pamięta* względnie *Polacy pamiętają* (łącznie 6 wystąpień), uzupełniona o

⁷⁵ Szczegółowa analiza relacji strajków pracowników transportu widziana z perspektywy nagłówków wszystkich stacji została opisana w rozdziale szóstym tej pracy.

przedmiot owej pamięci: *o bohaterach, o swoich bohaterach, o ofiarach zbrodni Katyńskiej*. W tej kategorii nagłówków autorzy stosują omawianą już formułę pytań presupozycyjnych: *Kto chce skompromitować polskich patriotów?, Kto chce zakłócić Marsz Niepodległości?, Kto nie chce Wojska Polskiego?, Kto się cieszy, a kto smuci?*

We wszystkich pozostałych kategoriach tematycznych stosowanie zdań z czasownikiem osobowym jest rzadsze, ale warte omówienia chociaż w kilku przykładach. W newsach autopromocyjnych często stosowanym podmiotem jest *Telewizja Polska* lub *TVP*. Następujące po nich dokończenia zdań są następujące: *gromi komercyjną konkurencję, nadaje na Litwie, zaprasza na igrzyska, promuje historię i dobre imię Polski, promuje Polskę i polską historię, weryfikuje zaskakujące dane Nielsena, wyprzedza konkurencję oraz zdominowała konkurencję*. Również w tej kategorii tematycznej odbiorcy mają do czynienia z pytaniami zadanymi przez autora nagłówków: *Jak manipulują oglądalnością TVP, Komu przeszkadza duma z polskiej Historii? Komu przeszkadza sukces Telewizji Polskiej?*. Ponownie w pasku zawarta jest więc informacja o istnieniu przeciwników telewizji, na temat których bliższych informacji powinien udzielić materiał dziennikarski.

Stosowanie zdań w kategorii nauka wiąże się ściśle z akcjami edukacyjnymi, kiedy to widzowie mogą przeczytać następujące komunikaty: *Prosimy nie deptać krokusów, Chrońmy swoje dane!, Kupujmy i jedzmy polski miód, Nie wyrzucajmy żywności po świętach*. Użycie stałych formatów pasków *Polska pomaga* lub *Polacy pomagają* (łącznie 14 razy) czy *nie żyje, odszedł, zmarł* (18 wystąpień) zdeterminowało natomiast użycie zdań w kategoriach zbiórki charytatywne i śmierć.

III.2.2.2. Paski-Zdania w „Dzisiaj” Telewizji Republika

Na drugim miejscu pod względem ilości zdań z osobowym czasownikiem użytych w paskach (680 jednostek tekstu w takim formacie, 21% wszystkich nagłówków z tej telewizji) znajduje się program informacyjny Telewizji Republika. Ponownie najwięcej tego typu nagłówków można zaobserwować w kategorii tematycznej polska polityka – 242 zdania. Porównując materiał z tej stacji ze zdaniem pochodzącymi z „Wiadomości” widać podobieństwa w zastosowanych strukturach, jednak nie ma aż tylu powtórzeń, co w programie telewizji publicznej.

W paskach zapowiadających informacje na temat dokonań rządu powtarza się zdanie rozpoczynające się od słowa *będzie*, co ma zapowiadać zmiany w przepisach, np., *Będą awanse, Będą nowe wersje ustaw sądowych, Będzie degradacja Jaruzelskiego i Kiszczaka, Będzie skromniej, Będzie waloryzacja rent i emerytur*. Pokrewny format to rozpoczęcie zdania

od tego samego czasownika w innej formie, a więc *Jest akt oskarżenia przeciw Grabarczykowi, Jest data wyborów, Jest ustawa degradacyjna, Jest zawiadomienie na Rostowskiego i Nowaka*. Tym razem wydaje się, że użycie formy terażniejszej ma podkreślić, że jest to zdarzenie wyczekiwane.

Podmiotem najczęściej eksponowanym w nagłówkach informacji politycznych jest prezydent Andrzej Duda. Zgodnie z treścią pasków przypisuje mu się następujące aktywności: *mianował sędziów SN, musi przekonać naród, nadal chce referendum, podpisał ustawę o cenach prądu, podpisze, zaprosił turystów*. Partia PiS występuje w „Dzisiaj” dużo rzadziej niż w „Wiadomościach” i to tylko w związku z wyborami samorządowymi: *PIS dominuje, PIS idzie jak burza, PIS idzie w Polskę, PIS wygrywa w sejmikach*. W kontekście wyborów powtarza się też eksponowanie Patryka Jakiego: *Jaki uderza w Trzaskowskiego, Jaki zaskoczył konkurencję, Jaki zgubił Trzaskowskiego*. Natomiast *rząd* jako podmiot zdania występuje tylko 3 razy: *Rząd Morawieckiego punktuje, Rząd spotka się 1 marca, Rząd przyjął projekt budżetu*.

W „Dzisiaj” występuje też podobnie jak w „Wiadomościach” zbiorowy nieokreślony podmiot, *oni*, jednak w odróżnieniu od pasków TVP1 w tym przypadku nie odnoszą się tylko do opozycji. Materiały o przeciwnikach rządu poprzedzono następującymi nagłówkami *Chcą odwołać Marszałka Sejmu, Chcą odwołać minister edukacji, Chcą usunąć Morawieckiego, Chcą zablokować reformę sądownictwa, Oni nie mają programu, Znow straszą Polexitem*, natomiast w materiale znalazły się też zdania dotyczące działań rządzącej koalicji: *Chcą zabrać kasę leśnikom, Obetną pensje posłom, Zdegradują zbrodniarzy*, gdzie pierwszy z zacytowanych pasków może sugerować krytykę PiS. W przypadku „Dzisiaj” w paskach, które jednocześnie są zdaniami ani razu nie pada nazwa partii opozycyjnych, a pozostałe osoby kojarzone z tymi formacjami politycznymi wymieniane są bez dużej powtarzalności: *Wałęsa idzie w zaparte, Wałęsa musi przeprosić Kaczyńskiego, Wałęsa znow błaznuje, W co gra Gersdorf?, Uderz w stół a Gersdorf się odezwie, Gersdorf idzie w zaparte, Gersdorf pozywa Piotrowicza, Gersdorf zwoła KRS, Donald dał "zielone światło", Tusk będzie zeznawał, Tusk pozywa Jakiego, Tusk stanie przed komisją, Tusk znow kasa*, przy czym, jak widać, część z użytych sformułowań jest przedstawieniem faktów i nie widać w nich komponentów, które miałyby stawiać tych polityków w negatywnym świetle.

Ważną częścią pasków i jednocześnie zdań są pytania. W nagłówkach „Dzisiaj” dotyczących Polskiej Polityki jest ich 34. Część z nich to pytania rozstrzygające, takie jak: *Czy będzie przesłuchanie prezydenta?, Czy będzie strajk nauczycieli?, Czy HGW trafi za kraty?, Czy Marek F. pójdzie do więzienia?, Czy sejm zatrzyma aborcję eugeniczną?, Czy*

zdrożeje paliwo? Podwyżki cen prądu - będą czy nie?, Stefan W. planował zamach w Warszawie?. Nie ma pewności czy odpowiedź na zadane pytanie została każdorazowo udzielona w materiale dziennikarskim czy też pytanie zostało zadane po to, by zasugerować odbiorcy możliwość odpowiedzi twierdzącej. Pozostałe pytania to formuły rozpoczynające się najczęściej od zaimków gdzie, komu, kto: Gdzie była ABW?, Gdzie była skarbowka?, Gdzie są te miliony?, Komu przeszkadza dekomunizacja Warszawy? Kto gra na przedterminowe wybory?, Kto powalczy o Warszawę?, Kto się boi prawdy o Smoleńsku?, Kto się boi Roberta Biedronia?, Nowoczesna - kto zgasi światło?. Wszystkie zacytowane pytania pełnią podobną funkcję, jak to opisałam wcześniej, omawiając podobne struktury w „Wiadomościach”.

Kolejnym tematem zapowiadanych przez paski w formacie zdań są informacje ze świata, które bezpośrednio nie dotyczą naszego kraju. Podobnie jak w przypadku polskiej polityki i tutaj pojawiają się konstrukcje zawierające czasownik *być* w trzeciej osobie czasu teraźniejszego i przyszłego: *Brexit - jest termin głosowania, Brexit - jest umowa, Jest poprawa u Skripala, Niemcy: jest koalicja, Będzie ekshumacja generała Franco, Będzie szczyt Trump – Kim, Będzie wojna Izraela z Iranem, Brexit - czy będzie dogrywka? Brexit - drugiego referendum nie będzie, Szczytu Trump – Putin nie będzie.*

Najbardziej eksponowanymi podmiotami w nagłówkach zapowiadających materiały dziennikarskie dotyczące informacji ze świata to zdecydowanie jest prezydent Stanów Zjednoczonych *Trump*, oraz *Ameryka*, a także *Korea Północna* i jej przywódca *Kim*, w dalszej kolejności *Putin* i *Rosja* oraz *Niemcy*. Użycia zdań przedstawiają się następująco:

- **Ameryka:** nakłada cła na Unię, wybiera, znów działa;
- **Trump:** apeluje do Demokratów, atakuje Niemcy, będzie kandydował, chce mundialu, chce rozmowy z Kimem, chciał usunąć Assada, czeka na Kima, grozi Unii nowymi cłami, ma ofertę dla Putina, obraził się na Harleya, ogłasza sankcje na Arabię, ostrzega Assada, ostrzega gigantów internetu, ostrzega Iran, przeprosił Kavanaugh, spędzi święta w Waszyngtonie, uczcił ofiary masakry, Trump uderza w Iran, Trump uderza w Niemcy, zamyka granicę, zaprasza Putina, zaprosił Putina, zgasił CNN;
- **Korea Płn:** zawiesza testy nuklearne, omija sankcje;
- **Kim:** chce rozmawiać z Trumpem, pisze list do Trumpa, pręży mięśnie, wyrzeka się atomu, zaprasza Papieża, zawiesza testy nuklearne, zmienia zdanie;

- **Rosja:** idzie w zaparte, preży muskuły, straszy na wschodzie, testuje nową antyrakietę, ukrywa katastrofę w Donbasie;
- **Putin:** grozi Europie, robi krok w tył, zaczął "Kampanię"
- **Niemcy:** czekają na rząd, grożą Stanom Zjednoczonym, zapłacą Żydom z Algierii.

Nie da się jednoznacznie określić przypisanej wartości negatywnej bądź pozytywnej dla każdego z opisywanych podmiotów. W odniesieniu do każdego z wymienionych państw (lub jego przywódcy) przynajmniej raz użyto słowa *grozić*, a obok nagłówków neutralnych (nieobecnych w zasadzie tylko w przypadku *Putina*) pojawiają się sformułowania nacechowane negatywnie, a w niektórych przypadkach (*Trump*) nawet pozytywnie. Widoczna w tych nagłówkach percepcja świata nie jest więc czarno-biała lecz ma wiele aspektów.

Zapowiadając materiały na temat relacji Polski z innymi krajami (lub organizacjami międzynarodowymi) w paskach będących zdaniami w Telewizji Republika obok formy *oni* (*Będą nas grillować, Chcą usunąć lwowskie lwy, Chcą usunąć pomnik Katyński, Chcą zagłuszyć prawdę*) obecna jest pierwsza osoba liczby mnogiej, a więc *my*, przy czym zdania te mają często formę trybu rozkazującego: *Brońmy Czarneckiego, Brońmy Polski, Nie podpiszemy konwencji o migracji, Nie pozwolimy się obrażać, Nie wcisną nam imigrantów, Za co lubimy Węgrów? Oni to ci źli, którzy chcą nam wyrządzić szkodę, natomiast my stawiamy opór, nie pozwalamy na nieakceptowane zachowania. Jest to jeden z wielu przykładów stosowania opozycji *my versus oni*.*

Ponownie ważną rolę odgrywa *Prezydent*, który *leci do Ameryki, odwiedzi Antypody, rozważa wizytę w Kijowie* oraz *Rosja: gra Smoleńskiem, ma oddać wrak Tu-154M, znów miesza*. Podobnie jak przy poprzednich tematach również i w tej grupie pasków pojawiają się pytania, przy czym są to głównie pytania o rozstrzygnięcie: *Czy Ameryka zablokuje Nord Stream2?, Czy będzie fala żydowskich roszczeń?, Czy dogadamy się z Brukselą?, Czy grozi nam cyberdyktatura?, Czy Polska wycofa ambasadora z Moskwy?, Czy Trybunał Unii złamał prawo?, Czy unia podwyższy nam ceny prądu?*. Ponownie jak w przypadku polityki polskiej widzowi pozostaje czekać na odpowiedź, która mogła zostać zawarta w materiale reporterskim, chyba, że wyłącznym celem autora było zadanie pytania.

Pozostałe kategorie tematyczne w programie Telewizji Republika nie obfitują już w przykłady zdań jako nagłówków. W tematach rocznicowych ponownie mamy do czynienia z formą *oni*, jednak tym razem oprócz znaczenia negatywnego w teraźniejszości *Chcą zablokować marsz niepodległości, Chcą zohydzić marsz niepodległości*, pojawiły się również

odniesienia do przeszłości, obok negatywnych również pozytywne: *Chcieli zabić nadzieję, Chcieli być wolni....* Istnieją również przykłady użycie zdań z czasownikiem w pierwszej osobie liczby mnogiej, a więc *my*: *Cieszymy się Polską, Powitaliśmy Nowy Rok, Niepodległą mamy we krwi, Masakra w kopalni "Wujek" – pamiętamy*, a także w pierwszej osobie liczby pojedynczej: *Pamiętam - Katyń 1940*.

W materiałach o śmierci użycie form osobowych jest to spowodowane przyjętą formą *nie żyje, żegna i odszedł*. Natomiast w pozostałych kategoriach tematycznych zdanie występuje już incydentalnie i nie wiąże się z ogólnie przyjętą konwencją czy narracją.

III.2.2.3. Paski-zdania w „Wydarzeniach” Telewizji Polsat

W „Wydarzeniach” Polsatu zastosowano w nagłówkach 518 zdań (14% wszystkich pasków), z czego aż 131 w tematach związanych z autopromocją, co łączy się z używaniem sformułowań *dziękujemy, polecamy, zapraszamy*. Relatywnie dużo zdań można odnaleźć w temacie zdarzeń losowych (125), gdzie takie sformułowania wskazują na konkretnych sprawców wydarzeń, a czasem dodatkowo ilustrują kolejność faktów: *Bił na oczach dzieci, Dziecko potrąciło dziecko, Kładka spadła na auta, Ojczym zabił nastolatka, Okradł, zabił, podpalił, Otruł synka i siebie, Pies uratował trzylatkę, Pobił chorą córkę, Pił, jechał, zabił, Pomost nie wytrzymał, Tężnia poszła z dymem, Tir wjechał w dom, Zabijał podopiecznych*. Niewątpliwie takie przedstawienie sprawy bardzo dosłownie pokazuje przebieg i nie pozostawia miejsca na domysły ukryte za sformułowaniami *wypadek, tragedia* czy *dramat*.

Paski wyświetlane w „Wydarzeniach” przed newsami o polskiej polityce (102 wystąpienia) były bardzo różnorodne, powtarzały się jedynie sformułowania *Burza trwa* (w odniesieniu do zeznań przed komisją śledczą), *kampania przyspiesza, kampania się rozpędza* (samorządowa), *pat trwa* (w odniesieniu do protestu rodziców osób niepełnosprawnych i sporu wokół reformy sądownictwa). Również tutaj występują formy *oni* (*dogadali się, Bronią senatora przed aresztem, Mają dość, Nie dogadali się, Nie czekali w blokach startowych, Nie dali się ruszyć, Oddadzą, zaskarżą, Są za, a nawet przeciw, Płacą rolnikom grosze, Wylecieli z pracy, Wywalczyli podwyżki, Zostali na lodzie*) i *my* (*Ile zapłacimy?, Zapłacimy więcej za śmieci, Zarabiamy jak nigdy*), przy czym nie ma wyraźnego wskazania, że *oni* są zbiorowym bohaterem negatywnym, a wręcz kryją się za nim osoby z różnych opcji politycznych czy grup społecznych. *My* natomiast oznacza z reguły Polaków, na których los wpływają decyzje rządzących.

Platforma Obywatelska i Prawo i Sprawiedliwość występują jako podmiot pasków zaledwie 3 razy: *PiS Dementuje, PiS rusza w Polskę, Platforma atakuje, Opozycja domaga się*

dymisji. Dwa ostatnie z pasków można zinterpretować negatywnie, biorąc pod uwagę skojarzenia związane ze słowem *atak* i *domagać się*. Natomiast sformułowania dotyczące PiS są w głównej mierze przedstawieniem informacji. Podobnie jak w Telewizji Republika eksponowanym podmiotem jest *Prezydent*, który w „Wydarzeniach” *chce przyspieszenia, mówi "nie" Pisowi, nie pomaszeruje, podpisał, wybrał*. W narracji Polsatu istnieją też bezimienni *ministrowie* (zyskują tożsamość w zapowiedzi prezentera i materiale dziennikarskim), którzy łącznie *oddają nagrody, oddadzą premie, zwracają nagrody*, natomiast pojedynczo, konkretny *minister: musi przeprosić, ujawnia, zeznaje*. Ponownie są to przykłady, które nie wskazują w ogóle na wydźwięk pozytywny bądź negatywny wymienianych czynności lecz skupiają się na przedstawieniu faktów.

III.2.2.4. Paski-zdania w „Informacjach dnia” Telewizji Trwam

Liczba zdań spośród nagłówków w „Informacjach dnia” jest co prawda niższa niż w omówionych wcześniej „Wydarzeniach” Polsatu (444 zdania), lecz procentowo w ramach tej jednej stacji zawartość takich pasków jest większa i wynosi 19%. 190 takich jednostek tekstu zostało zakwalifikowanych do tematu polskiej polityki. Jest to kolejna stacja, gdzie wiele zdań rozpoczyna się od czasownika *być* w czasie przyszłym trzeciej osoby liczby pojedynczej lub mnogiej, a więc *będzie, będą* lub *nie będzie*. Łącznie jest to 25 wystąpień: *Będą dalsze prace nad projektem o dobrowolności szczepień, Będą protesty, Będą zmiany w prawie łowieckim, Będzie 500+ dla emerytów?, Będzie połączenie wodne Warszawy z Mazurami, Będzie powrót do 98 - procentowej bonifikaty?, Będzie projekt ustawy ws. Frankowiczów, Będzie tunel w Świnoujściu, Będzie tymczasowy areszt dla Stanisława Gawłowskiego?, Będzie większe wsparcie dla niepełnosprawnych, Będzie wniosek o ściganie posła Schmidt, Będzie wsparcie dla frankowiczów, Nie będzie jawnego przesłuchania Jakuba R., Nie będzie jutro strajku w PL LOT, Nie będzie muzeum na Westerplatte?, Nie będzie odwieszenia postępowania ws. Mariusza Kamińskiego, Nie będzie podwyżek cen energii (5 wystąpień), Nie będzie procedowania noweli ustawy prawo o ruchu drogowym, Nie będzie prywatyzacji lasów państwowych, Nie będzie przedterminowych wyborów, Nie będzie zmian w polityce migracyjnej.*

Nadając podmiotowość *PIS, rządowi, sejmowi i prezydentowi* autor pasków w „Informacjach dnia” często ogranicza się do przedstawienia faktów, chociaż w niektórych tematach, takich jak polityka migracyjna, prawo do aborcji, lasy państwowe, branża futrzarska i częściowo polityka historyczna, widać, że linia programowa telewizji jest w kontrze do przedsięwzięć rządzących:

- **PIS:** blokuje projekt ws. Ochrony życia, chce komisji śledczej ws. wyludzeń VAT, chce uniknąć podwyżek cen prądu, chce zlikwidować branżę futrzarską w Polsce?, chce zniszczyć branżę futrzarską w Polsce, przechodzi w Szczecinie do opozycji, przedstawił kolejnych kandydatów na Prezydentów Miast, zamierza sięgnąć po pieniądze lasów państwowych?
- **Rząd:** inwestuje w bezpieczeństwo i rozwój, otwiera się na "Multi-Kulti"?, otwiera się na imigrantów?, stawia na gospodarkę, przyjął projekt budżetu na 2019 rok, przyspiesza z programem Mieszkanie plus, rusza z projektem dostępność +, stawia na elektromobilność, stawia na produkcję aut elektrycznych, zaostrzy zasady ściągania alimentów, zapewnia, że rolnicy otrzymają pomoc;
- **Sejm:** powoła nową komisję śledczą, powołał komisję śledczą ds. wyludzeń VAT, pracuje nad obniżeniem pensji parlamentarzystów, przyjął zmiany w kodeksie wyborczym, uchwalił budżet na 2018, uchwalił budżet na 2019 rok, uchwalił tzw. Ustawę degradacyjną, wybrał nowego rzecznika praw dziecka, wybrał nowych członków Krajowej Rady Sądownictwa;
- **Prezydent:** odwiedza poszkodowanych po nawałnicy, odwiedził polskich żołnierzy w Rumunii, odznaczył matki z rodzin wielodzietnych, podpisał nowelizację ustaw sądowych, zawetował ustawę degradacyjną, zawetuje nową ordynację do PE?

W odniesieniu do opozycji zastosowano dużo mniej zdań, a te wykorzystane w nagłówkach są albo pozornie neutralne, jednak opisując fakty stawiające tę partię opozycyjne w negatywnym świetle albo sformułowane są w formie pytania albo mają od razu przypisany ładunek negatywny: *Donald Tusk przypisuje sobie zasługi za 500 plus?*, *Koalicja Obywatelska ostro skręca w lewo*, *KOD zakłócił spotkanie z premierem*, *Lech Wałęsa ma przeprosić Jarosława Kaczyńskiego*, *Lech Wałęsa przegrał proces*, *Lech Wałęsa reaktywował swój komitet obywatelski*, *Opozycja domaga się dymisji P. Jakiego*, *Opozycja wystawi wspólne listy w wyborach samorządowych*, *Opozycja zjednoczy siły?*, *Platforma Obywatelska przywraca komunistyczne nazwy ulic*, *Platforma przeprasza kandydata PIS*, *PO broni S. Gawłowskiego, który trafił do aresztu*, *PO krytykuje fuzję Lotosu i Orlenu*, *PO wycofuje poparcie dla K. Ujazdowskiego we Wrocławiu*, *Totalna opozycja rusza z ofensywą polityczną*.

Ostatnim powtarzalnym elementem w temacie polskiej polityki w Telewizji Trwam są zdania w formie pytań, z jedyną istniejącą strukturą, jaką są pytania rozstrzygające, przy czym często prawidłowy gramatycznie kształt pytania nie jest zachowany, a autor poprzestaje na dodaniu na końcu znaku zapytania: *Czy będzie korekta programu Mieszkanie Plus?*, *Czy*

dentobusy rozwiążą problem próchnicy u dzieci?, Czy społeczeństwo w Polsce się starzeje?, Będzie 500+ dla emerytów?, Czekają nas krach w energetyce?, Doszło do zdekonspirowania agentki ABW?, Posłowie opowiedzą się za życiem?, Wzrosną ceny paliwa?. Jedynym pytaniem poprzedzonym zaimkiem jest *Kiedy zbierze się nowa Krajowa Rada Sądownictwa?* Przyglądając się tym pytaniom (poza ostatnim) nasuwa się interpretacja, że każdorazowo jest szansa na odpowiedź twierdzącą, ale oficjalne rozstrzygnięcie powinno zostać zawarte w materiale dziennikarskim.

Kolejny temat ze znaczącą obecnością zdań (79 wystąpień) obejmuje doniesienia ze świata. Powtarzalnym schematem w Telewizji Trwam jest stosowanie takich formuł przy okazji prezentowania widzom informacji światopoglądowych, szczególnie związanych z aborcją: *Gwatemala chce wzmocnić ochronę życia nienarodzonych, Irlandia: lekarze i pielęgniarki nie chcą uczestniczyć w tzw. aborcji, Szkocja wprowadza do szkół lekcje gender, Ukraińska policja pobila przeciwników gender, Władze Argentyny chcą wprowadzić aborcję na życzenie.* Widać tu wyraźnie chęć wskazania odpowiedzialnych za bycie „za” i „przeciw” konkretnym rozstrzygnięciom.

W tej części materiału również mamy do czynienia ze zdaniem *będzie / nie będzie*, jednak jest ich dużo mniej niż w przypadku polskiej polityki, a dodatkowo te pierwsze są zaprezentowane w formie pytań: *Będzie atak na irańskie pozycje wojskowe w Iraku?, Będzie interwencja militarna w Syrii?, Nie będzie debaty o sytuacji we Francji, Nie będzie siłowego rozwiązania konfliktu w Donbasie.*

W pozostałych przypadkach zdań podmiotami bywają poszczególne kraje lub ich przywódcy i instytucje, jednak analiza treści tych nagłówków nie pozwala na wnioski o stałej narracji, ponieważ z reguły paski pełnią funkcję przedstawieniową: *Brytyjski sąd bada atak terrorystyczny na londyńskie metro, Finlandia nie chce być członkiem NATO, Iran i Rosja planują wspólne manewry na Morzu Kaspijskim, Kim Dzong Un spotkał się z przywódcą Chin, Macedonia zmienia swoją nazwę, Rosja przedłuża embargo na żywność UE, Sędzia zablokował rozporządzenie Donalda Trumpa, USA wycofują się z rady praw człowieka ONZ.*

Ostatnim tematem gdzie można zaobserwować w nagłówkach zdania, które da się przeanalizować pod kątem ewentualnego zastosowania ich jako metoda odautorskiego formatowania treści są relacje międzynarodowe (78 zdań). Ponownie występują tu kompozycje z *będzie i nie będzie*, przy czym tym razem są to w większości pytania: *Będą cięcia w wspólnej polityce rolnej?, Będzie odpowiedź Polski na atak chemiczny Rosji?, Będzie porozumienie z KE? (2 wystąpienia), Będzie reakcja polskiej dyplomacji ws. pomnika w Jersey City, Nie będzie unii dwóch prędkości?.* Można zaobserwować również pytania,

dokładnie w takiej formie, jak te opisane w poprzednich tematach pytania o rozstrzygnięcie: *Czy Polsce uda się wypracować kompromis z KE?, Czy Polska wykona postanowienie TSUE?, Czy uda się poskromić Jugendamty?*, a także zdania, którym tylko nadano kształt pytania poprzez umieszczenie odpowiedniego znaku interpunkcyjnego na końcu: *Brexit uderzy w polskich transportowców? PE wycofa się z wniosku ws. ukarania Polski?, Stany Zjednoczone będą wspierać żydowskie roszczenia?*, co widać że jest stałą praktyką w „Informacjach dnia”.

Jedynym powtarzalnym wielokrotnie podmiotem jest *Komisja Europejska* lub *KE*, której działania ukazywane są w większości przypadków w opozycji do interesów naszego kraju: *KE chce powiązać budżet UE z praworządnością, KE krytykuje zryczałtowany podatek dla stoczni, KE nie skierowała wniosku przeciwko Polsce do TSUE, KE pozywa Polskę do unijnego Trybunału Sprawiedliwości, KE proponuje neutralność klimatyczną, KE urywa dialog ws. praworządności w Polsce, Komisja Europejska nie chce kompromisu z Polską, Komisja Europejska zajmie się praworządnością w Polsce.*

Pozostałe grupy tematyczne zawierają już bardzo mało zdań, a ich marginalna obecność nie pozwala na wyciąganie ogólnych wniosków. Warto w tym miejscu wspomnieć na zdaniowe paski zapowiadające czyjąś śmierć (używanie zwrotów *nie żyje, zmarł*), działania wobec zdarzeń losowych (kilkukrotne wystąpienie sformułowania *trwa akcja ratownicza / ratunkowa*), oraz działalność papieża *Ojciec Święty odwiedził miejsca związane ze św. o. Pio, Papież modlił się za wiernych zmarłych na cmentarzu Laurentino, Papież pobłogosławił polskich leśników, Papież podsumował swoją podróż apostolską do Irlandii, Papież spotkał się z korpusem dyplomatycznym.*

III.2.2.5. Paski-zdania „Faktach” Telewizji TVN

Przyjęta konwencja tytułowania informacji w „Faktach” pozwala jedynie na użycia bardzo krótkich zdań, które nie przekraczają czterech wyrazów. Z tego względu takich struktur jest w materiale z telewizji TVN najmniej, bo tylko 84 jednostki tekstu, co stanowi 4% wszystkich nagłówków pozyskanych z tej stacji. Z tego względu nie będą one analizowane z podziałem na kategorie tematyczne, lecz łącznie.

Co ciekawe podmioty w zdaniach są w „Faktach” z reguły domyślne. Zaledwie 13 zdań zawiera określony podmiot, faktyczną osobę lub organizację, której można przypisać sprawstwo: *Rząd gra na zwłokę, Co ma minister? Gdańsk zdecyduje, Komisja może więcej, Mówią ofiary, Odra atakuje, Ofiary mają głos Pacjenci czekają, Piłkarska kadra czeka, Polak potrafi, Premier prostuje, Sąd wkracza do gry, Senator pyta.* W pozostałych przypadkach są

to formy *jest / będzie* (*Będzie proces, Będzie referendum, Jest decyzja, Jest klub, jest nadzieja, jest poprawa, jest wyrok*) oraz formy osobowe czasownika w trzeciej osobie liczby pojedynczej lub mnogiej (*Będą grali, Chciał zabić, Już skaczą, Mają dość, Mają satysfakcję, Nie odlecieli, Oszukał przeznaczenie, Popłynęli, Wystartowała, Zastrzelił psa*). W przypadku tych ostatnich widać, że autorom nagłówków bardziej zależało na nazwaniu czynności niż przypisaniu jej do konkretnego *agensa*.

Inne powtarzalne kształty pasków w „Faktach” to:

- *nie ma: Nie ma mocnych?, Nie ma przestrzeni,, Nie ma rady?, Nie ma sprawy* (3 wystąpienia), *Nie ma zgody, Nie ma żartów*
- Pytania z zaimkami pytającymi: *Co ma minister?, Co ujawni ustawa?, Co wiemy rok po?, Kim ona jest?, Kto da więcej? Kto ma racje?, Kto za tym stoi? Kto zawinił?*
- Pytania o rozstrzygnięcie (bez zachowania formy gramatycznej pytania): *Teraz się uda? Nie ma sprawy? Nie ma rady? Nie dają szczęścia?, Nic się nie stało?*
- Zdania z czasownikiem w pierwszej osobie liczby mnogiej, wskazujące na grupę *my*: *Co wiemy rok po?, Dziękujemy!, Pamiętamy, Poczekamy, zobaczymy, Taki mamy system.*

W zaprezentowanych przykładach nagłówków nie sposób orzec o ewentualnym nastawieniu pozytywnym bądź negatywnym autora do relacjonowanych wydarzeń (czasami, zwłaszcza w pytaniach, są za to obecne niejednoznaczne sformułowania, które nakazują poszukiwanie kilku możliwych interpretacji). Możliwe że formatowanie treści istnieje, ale zostaje ujawnione odbiorcom nie w samym nagłówku, lecz w następującej w trakcie jego wyświetlania zapowiedzi czytanej przez prezentera bądź w materiale reporterskim.

III.3. Podział ze względu na postawę nadawcy wobec treści wypowiedzenia

III.3.1 Wypowiedzenia oznajmujące

Drugi podział nagłówków jako wypowiedzeń na kategorie formalne może przynieść od razu przy wyszczególnieniu typów pasków wnioski dotyczące intencje autora. Wypowiedzenia oznajmujące ze swej natury mają służyć „neutralnemu przekazywaniu informacji” (Strutyński, 1997, s. 235). Chociaż są one zdecydowanie większością w zebranych materiale to już pobieżna analiza wykazuje, że tylko część z nich jest faktycznie neutralnym przekazaniem faktów, natomiast w pozostałych przypadkach mamy do czynienia z odautorskimi dodatkami, które mają niebagatelny wpływ na ostateczną interpretację tekstu przez odbiorcę. Nieco inaczej sytuacja wygląda w przypadku pozostałych kategorii wypowiedzeń, gdzie ich wybór niewątpliwie jest emanacją konkretnej intencji autora.

III.3.2. Wypowiedzenia pytające

Z samej definicji zupełnie inną funkcję ma wypowiedzenie pytające, kiedy nadawca oczekuje odpowiedzi. Jednak jak już wykazano przy okazji wspomnianych już w tej pracy wcześniejszych badań nad paskami pytanie ma też duży potencjał perswazyjny. Zwraca się uwagę na oddziaływanie na uczucia odbiorcy i wywoływanie w nim refleksji. Użycie pytania, oprócz skłaniania odbiorcy do poszukiwania i udzielenia odpowiedzi, jest też środkiem wyrażenia wątpliwości i wahań odbiorcy (Kłosińska, Zimny i Żukiewicz, 2018, s. 30). Zawartość struktur pytajnych w zebranych materiale to 468 jednostek tekstu, co przekłada się na 3% wszystkich pasków. Szczegółowy udział pytań w materiale zebranych ze wszystkich badanych programów telewizyjnych ilustruje poniższa tabela (Tabela 15).

TVP		TV TRWAM		TV REPUBLIKA		Polsat		TVN		ŁĄCZNIE	
167	4%	77	3%	139	4%	21	1%	94	5%	498	3%

Tabela 15 Ilość pytań w paskach poszczególnych stacji telewizyjnych. Opracowanie własne.

Najczęściej wykorzystywano pytania w paskach zapowiadających materiały dziennikarskie na temat polskiej polityki (ponad połowa wszystkich wystąpień). Pozostałe kategorie tematyczne, gdzie znaleziono zastosowanie dla takiego rodzaju nagłówek, to przede wszystkim informacje ze świata i na temat relacji Polski z innymi krajami, przy czym jest to szczególnie reprezentatywne dla „Wiadomości”, „Dzisiaj” i „Informacji dnia”. Dominacja pytań w tych trzech kategoriach pozwala mieć przypuszczenie, że łączy się to z odautorskimi komponentami, które już wcześniej wskazano w nagłówkach TVP1, Telewizji Republika i Telewizji Trwam właśnie w tych trzech grupach tematycznych przy okazji wyszczególnienia z materiału zdań z czasownikiem osobowym i wyraźnie wskazanym podmiotem. W programach TVN i Polsatu nie da się zaobserwować znaczącej roli innych kategorii, a pytania znajdują się w kilku kategoriach tematycznych uzyskując porównywalne wskazania.

Pytania występujące w paskach można podzielić na 4 grupy. Po pierwsze były to pytania o rozstrzygnięcie, gdzie forma wypowiedzenia nakazuje odpowiedź przeczącą lub twierdzącą. W zebranych materiale część jednostek tekstu miało gramatyczną formę pytania z partykułą *czy* na pierwszym miejscu, ale były też takie, które formalnie miały kształt wypowiedzenia oznajmującego (np. *Czy Róża Thun przeprosi Polaków?*), natomiast charakter struktury pytajnej nadawał im wyłącznie znak interpunkcyjny na końcu (*Nagroda za relację z inscenizacji?*). Oba te typy będą jednak traktować równorzędnie ze względu na tożsame intencje nadawcy. Odsetek takiej formy w ogólnej liczbie pytań był różny w zależności od

badanej stacji i wynosił od 32% w „Wiadomościach” TVP1 aż do 86% w „Informacjach dnia” Telewizji Trwam.

Przyglądając się jednak szczegółowo zastosowaniom pytań o rozstrzygnięcie w paskach można dostrzec pewne prawidłowości w poszczególnych programach telewizyjnych. W „Wiadomościach” TVP na 51 użyć zaledwie siedem było sformułowanych w taki sposób, że udzielenie odpowiedzi twierdzącej nie wiązałoby się z jednoznacznie negatywną interpretacją wydarzenia: *Fort Trump coraz bliżej?*, *Będzie "twardy Brexit"?*, *Trump odwoła spotkanie z Putinem?*, *Pierwszy polski samochód elektryczny za rok?*, *Nowoczesna w odwrocie?*, *Kopacz kontra Komorowski?*, *Stała baza USA w Polsce coraz bliżej?* Wszystkie pozostałe pytania przy udzieleniu odpowiedzi pozytywnej wskazują na naganne postępowanie osób, a pozbawione znaku interpunkcyjnego lub partykuły czy stają się poważnymi oskarżeniami. Zdecydowana większość takich pytań w „Wiadomościach” zapowiada doniesienia na temat opozycji i działalności samorządów: *Apartament łapówką dla polityka Platformy?*, *Gdańska skarbówka chroniła oszustwo?*, *Ludzie Schetyny pozwolili na grabież VAT?*, *Opozycja gra krzywdą rolników?*, *Sekretarz PO wziął 300 tys. zł łapówki?*. Pozostałe pytania odnosiły się do relacji międzynarodowych, gdzie również dominowała koncepcja oskarżeń ze znakiem zapytania (*"Otwarty dialog" pralnią brudnych pieniędzy?*, *Czy obcokrajowcy molestowali polskie dzieci?*, *Bruksela chce cenzury w Internecie?*, *Polityka Platformy pod dyktando Berlina?*) oraz informacji ze świata, gdzie dodatkowo pojawiły się wypowiedzenia, które strukturą pytającą miały wyrazić zaniepokojenie nadawcy możliwym scenariuszem: *Białoruś traci niepodległość?*, *Donald Trump zaostrzy przepisy azyłowe?*, *Premier Izraela brał łapówki?*, *Rosja anektuje Białoruś?*, *Soros chce chaosu na Węgrzech?*

Autorzy programu „Informacje dnia” Telewizji Trwam bardzo często sięgając po formułę pytania posługiwali się omawianym pytaniem o rozstrzygnięcie (66 wystąpień na 77 pytań, tj. 86%). Można tutaj zaobserwować większą różnorodność. Są obecne ukryte pod formą pytania oskarżenia, które jednak tym razem nie dotyczą tylko opozycji (*Donald Tusk przypisuje sobie zasługi za 500 plus?*, *Parasol ochronny nad mafiami watowskimi?*), organizacji międzynarodowych i polityki innych krajów (*Brexit uderzy w polskich transportowców?*, *Dzielenie Polaków na Litwie?*, *Stany Zjednoczone będą wspierać żydowskie roszczenia?*, *Juncker pod wpływem alkoholu na szczycie NATO?*, *Legalizacja eutanazji w Wielkiej Brytanii?*), ale również rządu i PiS (*PiS chce zlikwidować branżę futrzarską w Polsce?*, *PiS zamierza sięgnąć po pieniądze lasów państwowych? Posłowie opowiedzą się za życiem?*, *Rząd otwiera się na "Multi-Kulti"?*). Z drugiej jednak strony są też takie pytania, które wyrażają nadzieję nadawcy na pożądane pozytywne rozstrzygnięcie danej

kwestii: *Czy będzie narodowy dzień pamięci kapłanów niezłomnych?, Będzie 500+ dla emerytów?, Będzie powrót do 98-procentowej bonifikaty?, Bez wiz do USA w przyszłym roku?, Czy uda się poskromić Jugendamty?, PE wycofa się z wniosku ws. ukarania Polski?* Jak widać te pytania odnoszą się do różnych obszarów tematycznych, natomiast łączy je zasugerowanie odbiorcy możliwego wydarzenia, do którego może dojść w sprzyjających okolicznościach. Kolejnym typem pytań jest wyrażenie niepewności czy obawy lecz bez wskazania winnych, jak to miało miejsce w przypadku oskarżeń: *Czy święta były bezpieczne?, Czekają nas napięte uchodźców z Ukrainy?, Czy społeczeństwo w Polsce się starzeje?, Wzrosną ceny paliwa?, Euro w Polsce?, Czy jutro obowiązuje post?, Będzie atak na irańskie pozycje wojskowe w Iraku?* Ostatnim sposobem zadania pytania o rozstrzygnięcie jest dodanie znaku interpunkcyjnego na końcu twierdzenia, co ma wyrazić wątpliwość nadawcy co do przekazywanej treści i zasugerować, że tak naprawdę fakty mogą być zupełnie inne: *Budowanie wspólnoty?, Zjednoczona opozycja?*

Bardzo podobnie wygląda użycie pytań o rozstrzygnięcie w „Dzisiaj” Telewizji Republika. Wśród zebranych jednostek tekstu (55 tego typu) znajdują się wszystkie rodzaje pytań opisane na przykładzie programu Telewizji Trwam. Podobnie mamy więc do czynienia z zakamuflowanymi pod postacią pytań oskarżeniami, w tym przypadku przede wszystkim wymierzonymi w opozycję, sędziów i instytucje Unii Europejskiej: *Mafia VAT pod parasolem Platformy?, Polska dla cwaniaków?, Sędzia złodziejem?, SN ponad prawem?, Czy Trybunał Unii złamał prawo?, Czy unia podwyższy nam ceny prądu?* Również w tym przypadku nadawca poprzez zadane w pasku pytania może wyrażać swoje oczekiwanie na pozytywne rozstrzygnięcie: *Czy sejm zatrzyma aborcję eugeniczną?, Baza US Army już za rok?, Do stanów bez wiz?, US Army w Polsce na stałe?* lub pokazanie odbiorcom na możliwy obrót sprawy w kierunku niepożądanym, ale bez rzucania oskarżeń: *Czy będzie strajk nauczycieli?, Czy zdrożeje paliwo?, Chińscy szpiegi w Polsce?, Czy grozi nam cyberdyktatura?, Będzie wojna Izraela z Iranem?, Czy to już wojna?, Czy to już epidemia odry?* Pytania o rozstrzygnięcie mogą też być sposobem na wyrażenie dystansu nadawcy wobec treści wypowiedzenia i wskazania, że interpretacja może być odwrotna i pożądaną odpowiedzią jest *nie: 11 listopada - wszyscy razem?, Powinni więcej zarabiać?, Sylwestrowy wygłup?* Można więc zaobserwować, że zastosowania pytania o rozstrzygnięcie w Telewizji Republika są bardzo podobne do tych z Telewizji Trwam.

„Fakty” TVN dość często posługują się pytaniami o rozstrzygnięcie, lecz ich interpretację utrudnia przyjęta konwencja bardzo krótkich, dwu- lub trzywyrazowych tytułów. Wśród 75-ciu pasków tylko dziewięć może być traktowane jako krytyka czy ukryte pod

postacią pytania oskarżenie, które uzyska swoją docelową formę w przypadku udzielenia przez odbiorcę (bądź nadawcę w materiale dziennikarskim) odpowiedzi twierdzącej: *Medyczny eksperyment?*, *Kara za protest?*, *Miliony od ministra?*, *Nadgorliwość sądu?*, *Plan na rozłam?*, *Wybiórcze ściganie?* *Głuchy telefon?*, *Mocni w liczbach?* *Porzucony?*. Jeżeli chodzi o tematykę, to jest ona różnorodna, dotyczy zarówno zdarzeń losowych czy kryminalnych, polskiego rządu, opozycji czy sędziów. Nie ma wyraźnych adresatów oskarżeń, jak było to w przypadku wcześniej omawianych programów informacyjnych. Dużą część pozostałych pytań o rozstrzygnięcie w „Faktach” pełni funkcję wyrażenia wątpliwości nadawcy. W takich przypadkach proponowana odbiorcy interpretacja to albo odpowiedź przecząca (*Duet ponad podziałami?*, *Nic się nie stało?*, *Nieobecność usprawiedliwiona?*, *Sprawa dla Trybunału?* *Zbieg okoliczności?*, *Zdrowe podejście?*, *Odwilż?*, *Sądowa pomyłka?*) albo odpowiedzi nie da się udzielić i odbiorca może spodziewać się jej w materiale reporterskim: *Polskie Tomahawki?*, *Rak pod paznokciem?*, *Do wygaszenia?*, *Oplacalna ulga?*. Trzeba jednak podkreślić, że gra znaczeniami i stosowanie ironii w nagłówkach „Faktów” wymaga znajomości treści materiału, żeby móc określić domniemane intencje autora paska.

„Wydarzenia” Polsatu bardzo rzadko sięgają do formuły pytania w pasku zapowiadającym materiał dziennikarski, dlatego w materiale znalazłam tylko dziesięć pytań o rozstrzygnięcie. Wśród nich cztery były oskarżeniami związanymi ze zdarzeniami losowymi lub kryminalnymi: *Celowe podpalenie?*, *Spóźniona cesarka?*, *Śmiertelny błąd?*, *Wylęgarnia karaluchów?*, gdzie ewidentnie w nagłówku zostały zawarte sugestie konkretnych zarzutów. Wszystkie pozostałe pytania z tej grupy wyrażają wątpliwości nadawcy, a dotyczą głównie tematów z zakresu polskiej polityki, chociaż zdarzają się też zupełnie inne zagadnienia: *Więcej Świąt?*, *Na kłopoty - Wałęsa?*, *Jednak niekonstytucyjna?*, *Wykluczona z gry?*, *Wiosna, ach to ty?*.

Drugi typ pytania jest bardzo podobny do opisanych wcześniej przykładów, gdyż intencją autora również jest rozstrzygnięcie. Tym razem jednak zamiast opcji *tak* lub *nie* odbiorcy w pytaniu wskazane są alternatywne opcje np. *Głupota czy prowokacja?*, *Letni czy zimowy?* Przykłady takiego wykorzystania pytań można odnaleźć we wszystkich badanych serwisach informacyjnych, poza „Informacjami dnia” z Telewizji Trwam. Najwięcej pasków tego typu (22) wykorzystano w „Wiadomościach” TVP1. Zdecydowana większość zastosowań takiego pytania polega na skonstruowaniu ze sobą dwóch wartości przy czym jedna z nich jest albo niepodważalnie pozytywna albo negatywna, co w zestawieniu z drugim członem powoduje dość oczywiste wskazanie odbiorcy tego co *dobre* lub *złe*. Przykładowo w

nagłówku *Strategia opozycji czy plan Kremla?* pierwszy człon jest neutralny, natomiast drugi w odniesieniu do polskiej racji stanu zdecydowanie negatywny. W ten sposób nadawca podważa neutralność wspomnianej strategii i nadaje jej wydźwięk negatywny. Podobnie wygląda sytuacja w pasku *Sprawiedliwość czy sędzenie do skutku?*, gdzie *sprawiedliwości* przeciwstawiono *sędzenie do skutku*, które domyślnie ze *sprawiedliwością* nic wspólnego nie ma. Jest to jednak ujęcie tematu manipulacyjne, gdyż takie nazwanie *status quo* i samo przeciwstawienie go powszechnie uznawanej za pozytywną wartości jest tylko i wyłącznie interpretacją autora. Przykłady są zawsze dobierane tak, by służyć narzucanej przez autora tezie na temat tego, jakie zdarzenie jest pochwalane, a jakie potępiane (istnieje też możliwość, że autor odrzuca neutralną interpretację na rzecz negatywnej: *Błąd pomiaru czy zaplanowana strategia? Pomyłka czy antypolska polityka opozycji?*), a także narzucić odbiorcy interpretację jedynie spośród dwóch dostępnych opcji: *Czyste powietrze czy interes korporacji?*, *Platforma ratowała czy likwidowała LOT?*, *Praworządność czy anarchia?*, *Praworządność czy dyktat?*, *Demokracja czy dyktat Brukseli*. W przypadku belek tego typu mamy też do czynienia z nadawaniem słowom wartości negatywnej mimo ich neutralnego znaczenia: *Protest rolniczy czy polityczny?*, *Spór prawny czy polityczny?*, *Polityczny teatr czy prawdziwa odwilż?*. W trzech zaprezentowanych przykładach *polityczny* jest użyty w znaczeniu negatywnym, przeciwstawianym merytorycznie. Wyjątkiem są dwa paski *Zamach czy mistyfikacja?* oraz *Głupota czy bestialstwo?*. W tych przypadkach po pierwsze nie sposób od razu domyślić się proponowanej interpretacji, a po drugie za każdym razem oba człony belki są negatywne i odnoszą się do zdarzeń tak właśnie konotowanych (strzał z pistoletu na wiecu w Wenezueli i wsadzenie dziecka do pralki). Nie ma tu więc mowy o zmianie postrzegania wydarzenia neutralnego na sposób negatywny.

Podobna, jak opisana powyżej kompozycja pasków, występuje w „Dzisiaj” Telewizji Republika, lecz w mniejszym natężeniu w postaci dziesięciu belek z zaproponowaną alternatywą. Część z nich powstała w opisanym już schemacie przeciwstawiania ze sobą dwóch pojęć, z których jedno ma ewidentnie negatywne znaczenie i kompletnie zmienia interpretację opisywanego wydarzenia: *Dobre obyczaje czy cenzura?* (o wprowadzeniu kary za złe zachowanie w Sejmie), *Protest czy spektakl?*, *Karawana czy inwazja?* (o imigrantach). Dodatkowo autorzy pasków trzykrotnie zadają pytanie w tej formule bez dodatkowej próby narzucenia odbiorcy paska, kiedy pisali o możliwych kandydatach na urząd prezydenta Warszawy: *Dworczyk czy Jaki?*, *Jaki czy Trzaskowski?* *Trzaskowski czy Jaki?*.

W telewizji Polsat autorzy pasków trzykrotnie posłużyli się alternatywą, przy czym dwukrotnie było to faktycznie przedstawienie dwóch możliwych opcji w danej sytuacji:

Samobójstwo czy morderstwo? oraz *Port czy plaża?*. Ostatni przypadek, *Ratunek czy fikcja*, zestawia pozytywny *ratunek* z *fikcją*, co w tym przypadku ma poddać w wątpliwość procedurę kupowania leków w Polsce. Niemal identycznie temat alternatyw wygląda w „Faktach” TVN. Również w tej telewizji dwukrotnie zestawiono w paskach faktyczne alternatywy, do których ogranicza się wybór: *Letni czy zimowy?*, *Razem czy osobno?*. Trochę inny charakter ma natomiast nagłówek *Głupota czy zbrodnia?*, odnoszący się do spadku odsetka szczepionych dzieci, który po pierwszy zawiera dwa negatywnie konotowane człony, a po drugie proponuje interpretację problemu za pomocą bardzo silnie nacechowanego określenia *zbrodnia*, co do którego można mieć wątpliwości czy przystaje do kwestii szczepień.

Kolejny typ wypowiedzeń stanowią pytania o uzupełnienie, gdzie zgodnie z teorią nadawca oczekuje od odbiorcy podania informacji szczegółowej, która nie jest mu znana (Strutyński, 1997, s. 236). Biorąc jednak pod uwagę sytuację komunikacyjną, która zachodzi pomiędzy nadawcą a odbiorcą poprzez odbiornik telewizyjny taka charakterystyka wydaje się nietrafiona. W tym przypadku odpowiedzi musi albo udzielić sam odbiorca albo celem w sobie będzie postawienie pytania. Zawartość pasków tego typu była różna zależnie od programu informacyjnego. Najwięcej pytań o uzupełnienie zaobserwowałam w „Wiadomościach” TVP1 (83), drugie miejsce pod względem częstości wystąpień należy do „Dzisiaj” Telewizji Republika (74), kolejne zajmują „Fakty” TVN (15), „Informacje dnia” Telewizji Trwam (12) i Polsat (7).

Analizując nagłówkowe pytania o uzupełnienie w „Wiadomościach” można zauważyć zależność funkcji, którą pełni takie wypowiedzenie od użytego zaimka pytającego. Najczęściej używanym pytaniem były paski rozpoczynające się od *kto* (47 wystąpień). Zdecydowana większość z nich zawierała presupozycję, którą ogólnie można sprowadzić do twierdzenia, jakoby istniała konkretna osoba (lub grupa osób), której można przypisać odpowiedzialność za ewidentnie negatywnie odbierane wydarzenie. Wszystkie należące do tej grupy zapowiadały informacje związane z opozycją (32 pytania): *Kto chce skompromitować polskich patriotów?*, *Kto chce w Polsce islamskich imigrantów?*, *Kto chce zabrać Polsce unijne fundusze?*, *Kto chce zakłócić Marsz Niepodległości?*, *Kto chciał zniszczyć polskie stocznie?*, *Kto odpowiada za grabież 250 mld zł?*, *Kto się boi transparentnych wyborów?*. Pytania rozpoczynające się od *kto* okazjonalnie pojawiały się też przy okazji informacji z innych obszarów tematycznych: *Kto otrul brytyjskiego szpiega?*, *Kto wysyła niebezpieczne paczki?*, *Kto będzie reprezentował Polskę na Eurowizji?*, *Kto i za ile rządzi w UE?*, jednak w tych przypadkach wydaje się, że zadanie pytania wynika z faktycznego poszukiwania

odpowiedzi. Podobnie przy siedmiu belkach pytających *Kto ma lepszą ofertę dla Polaków?* (lub w innych wariantach *dla Warszawy, dla regionów, dla samorządów*), które zapowiadały doniesienia na temat kampanii wyborczej przed wyborami samorządowymi w 2018 roku, których interpretacja zależy od treści materiału dziennikarskiego i nie ma na nią wpływ samo zadanie pytania.

Rozpoczynając pytanie od zaimka **komu** autorzy pasków w „Wiadomościach” każdorazowo (9 wystąpień) zawierali w wypowiedzeniu presupozycję, identyczną, jak ta opisana we wcześniejszej analizie zaimka *кто*. Odbiorca otrzymuje więc szereg pytań, z których wszystkie odnoszą się do domniemanych działań opozycji: *Komu Platforma chce zabrać 500+?*, *Komu przeszkadza budowa tanich mieszkań?*, *Komu przeszkadza дума z polskiej historii?*, *Komu przeszkadza siła polskiej waluty?*, *Komu przeszkadza sukces Telewizji Polskiej?*, *Komu przeszkadzają procesje Bożego Ciała?* Wydaje się, że celem zadania tych wszystkich pytań niekoniecznie było uzyskanie odpowiedzi, lecz samo sformułowanie tezy, że jest ktoś, kogo o dane *przeszkadzanie* można oskarżać.

Zupełnie inaczej wygląda analiza pytań **co**, **jak** i **jaki**. W tych przypadkach zadanie pytania nie wynikało z chęci przedstawienia tezy lecz z przedstawienia problemu i faktycznego poinformowania odbiorców o możliwych rozwiązaniach lub poinstruowania czy edukowania widzów: *Co dalej z Wisłą Kraków?*, *Co zrobić, żeby święta były bezpieczne?*, *Jaki Brexit?*, *Jakie prawo?*, *Wenezuela: jak zachowa się armia?* *Jakie zarobki dla premiera i ministrów?*, *Jak bezpiecznie spędzić ferie?*, *Jak oddać głos podczas I tury wyborów?*, *Jak oddać głos w wyborach samorządowych?* Pewnym wyjątkiem są natomiast dwa paski *W co gra Donald Tusk?* i *W co gra Sąd Najwyższy?*, które mają opisany już presupozycyjny charakter, a dodatkowo poprzez użycie słowa *gra* sugerują zabawowe traktowanie poważnych materii politycznych czy sądowych.

Ostatnim pytaniem jest **dlaczego**. Ta forma została użyta w „Wiadomościach” zaledwie 3 razy, ale wydaje się, że w każdym z takich pasków kluczowe nie było zadanie pytania i udzielenie odpowiedzi lecz samo postawienie tezy: *Dlaczego mieszkańcy stolicy przepłacali za wodę?*, *Dlaczego terapia szokowa ominęła FOZZ?*, *Dlaczego zniszczono akta PRL?* Jest to więc kolejny przykład pytań presupozycyjnych.

Bardzo podobne zależności można odnaleźć pośród 74 pasków w formie pytań o uzupełnienie w „Dzisiaj” Telewizji Republika, gdzie funkcja wypowiedzenia zależy od wybranego zaimka pytającego. Najwięcej pytań tego typu (41 wystąpień) rozpoczyna **co** lub **czego** w wariantach *co dalej, co się dzieje, o co, po co, w co, za co*. Pytania w formule *co z* lub *co dalej* mają funkcję zwrócenia uwagi odbiorcy na długotrwałe wydarzenie i jednocześnie

wskazania, że jest spodziewana jego kontynuacja: *Afera KNF - co dalej?*, *Co dalej z Frankowiczami?*, *Co dalej z reparacjami?*, *Co dalej z ustawą o IPN?* *Co z komisją ds. VAT?*, *Co ze szczytem Trump - Kim?*. W przypadku pytań *co się kryje za*, *co ukrywa*, *co naprawdę* na pierwszy plan wysuwa się jednak domniemanie czyichś ukrytych intencji i zapowiedź ich ujawnienia: *Co naprawdę stało się w Lublinie?*, *Co się kryje za sprawą Babczenki?*, *Co ukrywa król Salman?*. Pytania *o co* są natomiast okazją do pokazania wątpliwości co do motywów: *O co chodzi Izraelowi?*, *O co chodzi rezydentom?*, *O co walczy pani Wanda?*. W materiale pochodzącym z Telewizji Republika są też paski niemalże identyczne jak te z „Wiadomości”: *W co gra Gersdorf?* i *W co gra Izrael?* Pełnią one identyczne funkcje, jak to opisano przy okazji analizy tego typu belek u nadawcy publicznego. Z reguły presupozycyjny charakter ma pytanie *czego*, które w dwóch użyciach sugerowało istnienie ukrytych faktów: *Czego nie chciał powiedzieć papież?*, *Czego Rostowski nie powiedział o Amber Gold?*. Z drugiej jednak strony podobna formuła została też użyta neutralnie z okazji końca roku: *Czego życzą sobie Polacy?*.

Kolejne pytania stosowane w „Dzisiaj” to *kto* i *komu*. Podobnie, jak to zaobserwowano badając podobne jednostki tekstu w „Wiadomościach” TVP1, tak i tutaj użycia tego typu wypowiedzeń najczęściej służyły zawarciu presupozycji, a nie faktycznemu uzyskaniu odpowiedzi. Ponownie takie belki poprzedzają doniesienia o wydarzeniach na temat opozycji: *Komu przeszkadza dekomunizacja Warszawy?*, *Komu przeszkadza niepodległość?*, *Afera Getback - kto za tym stoi?*, *Kto się boi prawdy o Smoleńsku?*, *Kto za tym stoi?*. Są też przypadki, kiedy faktycznym celem nadawcy mogło być dociekanie prawdy, jak to było podczas relacjonowania niektórych wydarzeń kryminalnych: *Kto otrul Skripalów?* lub związanych z wyborami: *Kto powalczy o Warszawę?*.

Ostatnimi typami pytań zaobserwowanymi w dzisiaj są *gdzie* i *jaki*. Pierwsze z nich z reguły jest ukrytą sugestią, że podmiot nie był tam, gdzie powinien: *Gdzie był Adamowicz?*, *Gdzie była ABW ?*, *Gdzie była ochrona?*, *Gdzie była skarbowka?*, chociaż zdarzały się też przykłady użyc, gdzie rzeczywiście odpowiedź była pożądana: *Gdzie jest pyton?*, co jednak nie dotyczyło polityki, lecz sprawy poszukiwania węża-uciekiniara w Warszawie. Drugie z pytań każdorazowo było wskazówką dla odbiorcy, że w rzeczywistości nie mają do czynienia z pojęciem, o którym mowa: *Jaki antysemityzm?*, *Jaki kryzys?*, *Jakie bohaterstwo?*. W tych przykładach autor paska każdorazowo odnosi się do nazwania danego wydarzenia w konkretny sposób (np. protest niepełnosprawnych w Sejmie jako bohaterstwo) i pytaniem neguje zasadność takiej definicji.

Dziesięć z piętnastu pytań o uzupełnienie zastosowanych w „Faktach” TVN niezależnie od użytego zaimka pytającego jest zapowiedzią informacji, gdzie w materiale dziennikarskim odpowiada się na tytułowe pytanie: *Co ma minister?* (o oświadczeniach majątkowych), *Co wiemy rok po?* (o wypadku limuzyny premier B. Szydło). *Kiedy spotkanie?* (prezydentów Dudy i Trumpa), *Kim ona jest?* (siostra koreańskiego przywódcy Kim Dzong Una), *Kto na Warszawę?* (kandydaci w wyborach samorządowych). Pozostałe paski zawierają w sobie komponent presupozycyjny, np. *kto zawinił, kto za tym stoi* lub są sugestią nadawcy na temat możliwej interpretacji danego wydarzenia: *W jakim trybie?*, *Za jaką cenę?*

Wszystkie 12 pytań o uzupełnienie w paskach Telewizji Trwam było zadanych albo w celu zwrócenia uwagi odbiorcy na możliwą kontynuację wydarzenia (*co dalej*) lub zapowiadało próbę udzielenia odpowiedzi w materiale dziennikarskim (*Kiedy, kto*). W materiale ani raz nie pojawiły się treści ukryte, jak np. presupozycje, natomiast były to przypadki, kiedy dany temat jest dla nadawcy istotny: *Co dalej z branżą futrzarską w Polsce?*, *Co dalej z obywatelską inicjatywą zatrzymaj aborcję?*, *Co dalej z pomnikiem katyńskim w Jersey City?*, *Co dalej z sądem najwyższym?*, *Co dalej z wolnymi niedzielami od handlu?*, *Co z Fort Trump w Polsce?*, *Kiedy zbierze się nowa Krajowa Rada Sądownictwa?*, *Kto zostanie nowym szefem KE?*

Najmniej pytań o uzupełnienie, bo tylko siedem, zastosowała w swoich paskach telewizja Polsat w „Wydarzeniach”. Cztery z nich dotyczyły rozważań na temat przyszłości (również jako akcja edukacyjna): *Co zrobić ze śniegiem?*, *Ile zapłacimy?*, *Co z dowództwem?*, *Co dalej, Wisło?*. Jedno pytanie wiązało się z neutralnym podsumowaniem wydarzeń minionych: *Jaki rok w komisji?*, natomiast ostatnie dwa przykłady mogą być interpretowane jako pytania z tezą, gdzie już poprzez sformułowanie wypowiedzenia nadawca ujawnia swoje nastawienie do tematu poprzez zawarcie presupozycji, że ktoś zawinił lub, w drugim przypadku, że nie rządzi ten, kto formalnie ma do tego mandat: *Kto zawinił?*, *I kto tu rządzi?*

Ostatni typ wypowiedzenia, który chcę w tym miejscu przywołać formalnie nie jest pytaniem, jednak poprzez odwołanie się w treści paska do słowa *pytanie* spełnia opisane już funkcje, w tym przypadku wyrażenie wątpliwości nadawcy i zasugerowanie konieczności, aby dana sprawa została dokładnie zbadana. W materiale znajduje się łącznie dwanaście tego typu jednostek tekstu, dziesięć w „Wiadomościach” oraz po jednej w „Wydarzeniach” i „Faktach”.

Siedem z dziesięciu wypowiedzeń sugerujących pytania w programie telewizji publicznej wiąże się z działalnością opozycji i jest czytelną sugestią na temat konieczności zbadania poszczególnych tematów ze względu na brak transparentności i domniemany brak

wiarygodności. Jest też wskazaniem odbiorcom, że ktoś powinien nasuwające się pytania zadawać: *Coraz więcej pytań do Gronkiewicz-Waltz, Coraz więcej pytań do Platformy Obywatelskiej, Coraz więcej pytań do szefa klubu Platformy, Pytania o program opozycji, Pytania o program Platformy Obywatelskiej, Pytania o wiarygodność obietnic Platformy, Pytania o wiarygodność opozycji*. Pozostałe paski z tej grupy spełniają dokładnie te same zadania, jednak odnoszą się do innych obszarów tematycznych: *Coraz więcej pytań o tajemniczy zamek, Pytania o konstytucję, Coraz więcej pytań o "otwarty dialog"*. Takie same cechy mają nagłówki z „Wydarzeń” i „Faktów”, różni je tylko tematyka, czyli odpowiednio raport z podkomisji ds. ponownego zbadania wypadku lotniczego⁷⁶ oraz wyjście Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej: *Pytania o raport, znaki zapytania*.

III.3.3. Wypowiedzenia rozkazujące

Paski, w których treści nadawca otwarcie wpływa na zachowanie odbiorcy poprzez nakaz, zakaz lub polecenie pojawiają się w badanym materiale relatywnie rzadko i nie przekraczają 1% zebranych jednostek tekstu. Po pierwsze takie użycia można zaobserwować przy okazji materiałów dziennikarskich o charakterze edukacyjnym: *Prosimy nie deptać krokusów, Chrońmy swoje dane!, Kupujmy i jedzmy polski miód, Nie wyrzucajmy żywności po świętach, Podziel się świętecznymi przysmakami* („Wiadomości” TVP1), *Bądźmy wrażliwi na bezdomnych i potrzebujących, Nie podpisujmy umów na pokazach* („Informacje dnia” Telewizja Trwam), *Powitajmy bociany, Stop fake newsom, Pamiętajmy o Polakach na Białorusi* („Dzisiaj” Telewizja Republika), *Nie drażnić tygrysa, Naucz dziecko mówić nie, Nie dokarmiajmy zwierząt w ZOO, Oddaj, nie wyrzucaj, Sprzątajmy po sobie, Zapnij pasy w taksówce* („Wydarzenia” Polsat), *Chrapałeś nie jedź!, Pomagać, ale z głową* („Fakty” TVN). Do tej grupy zaliczam też paski, które ostrzegają widzów nie poprzez użycie trybu rozkazującego lecz dzięki dodaniu słowa *uwaga* bądź *apel*. Takie belki są obecne w trzech stacjach telewizyjnych: *Uwaga na żmije!, Uwaga! Ślisko na drogach, Apel o zachowanie ostrożności na drogach, Uwaga na kruchy lód* (TVP1), *Apele o rozsądek, Apel o ostrożność* (Polsat), *Uwaga kleszcze, Uwaga łoś, Uwaga na szlaku* (TVN). Podobne prośby i apele są też obecne jako zapowiedź informacji o zbiórkach na cele charytatywne: *Prośba o wsparcie* („Wiadomości”) *Apel o pomoc potrzebującym* („Informacje dnia”), *Zostań św. Mikołajem* („Wydarzenia), *Potrzebna krew, Potrzebna pomoc* („Fakty”).

Pozostałe wypowiedzenia rozkazujące zostały wykorzystane w kategoriach, które jak już wykazały wcześniejsze analizy, są szczególnie wrażliwe na odautorskie dodatki

⁷⁶ Katastrofa lotnicza Tu154m nr boczny 101 10.04.2010 w Smoleńsku

wpływające na ostateczną interpretację przez odbiorcę. Z tego względu omówię je oddzielnie dla każdego z analizowanych programów informacyjnych.

W Telewizji Trwam wystąpiły tylko dwa przykłady we wspomnianych kategoriach, oba neutralne w treści: *Apel o wywieszenie flag i odśpiewanie hymnu* oraz *Apel o szacunek w debacie publicznej*. Podobnie jak przykład z Polsatu: *Bądźmy razem*. Wszystkie te paski odnoszą się do prośby nadawcy o konkretną postawę czy nawet wykonanie wskazanej czynności, jednak pozbawione są innych elementów.

W programach informacyjnych pozostałych stacji takie komunikaty zawierają też pewien komponent emocjonalny. Przykładowo w TVN za takie wypowiedzenia można uznać *"Nie" dla plastiku*, *"Nie" dla zmian*, które można odczytać jako apel do ustawodawcy o odpowiednią reakcję na gruncie prawnym. Z kolei pasek *dość zabijania!* jest apelem o podpisywanie się pod projektem ustawy o zakazie polowań na ptaki. Do widzów jest też skierowany nakaz *10 metrów!*, który przypomina o zakazie parkowania bliżej niż dziesięć metrów od przejścia dla pieszych.

W „Dzisiaj” Telewizji Republika można podzielić wypowiedzenia rozkazujące ze względu na adresata, do którego są skierowane. Pierwsza grupa docelowa to *my*, w domyśle albo wszyscy Polacy, albo przynajmniej osoby związane z telewizją i jako nadawcy i jako odbiorcy: *Cieszymy się Polską*, *Brońmy Czarneckiego*, *Brońmy Polski*, *Ratujmy Alfiego*. Kolejnymi odbiorcami apeli są partie opozycyjne i ich sympatycy: *Nie straszyc Polexitem!*, *Stop skalowaniu Polski*, *Nie pluć na księży!* *Ostrożnie z mową nienawiści*, *Stop rekomunikacji Warszawy!*, przedstawiciele polskiego wymiaru sprawiedliwości *Uwolnić Basię Poleszuk!*, *Wolność dla Basi Poleszuk*⁷⁷! czy Rosjanie: *Oddajcie wrak!*. Są też sytuacje kiedy adresat pozostaje nieokreślony: *Stop śmieciowej mafii!*, *Stop wykluczeniu*, *Stop Soros!*. Trzeba też dodać, że w tym przypadku każdy z pasków z elementem rozkazującym zawiera też komponent emocjonalny, co sprawia, że przekaz jest dużo wyraźniejszy niż przykładowo w Telewizji Trwam czy w Polsce.

Paski „Wiadomości” nie są tak emocjonalne jak te z „Dzisiaj”. Występują tutaj opisowe apele: *Apel o narodowe pojednanie i zgodę*, *Apele o przyzwoitość*, *Wezwanie do zakończenia wojny polsko-polskiej*, instrukcje praktyczne: *Pamiętaj: jedna karta - jeden głos*, nakazy skierowane do ogółu: *Przywrócić godność bohaterom Solidarności*, oraz do grupy *my*: *Bądźmy dumni z Polski*. Niespotykaną w żadnym innym programie formą jest nakaz cytowany w pasku, pochodzący od konkretnej osoby czy organizacji, np. od papieża

⁷⁷ Działaczka związana ze środowiskami narodowymi, skazana na karę bezwzględnego więzienia za podrapanie policjanta.

Franciszka: *Zmieniajcie świat w duchu ewangelii*, Angeli Merkel *Merkel: Porzućcie swoją suwerenność* oraz NATO: *Nato: Rosyjska agresja musi się skończyć*. Ostatnim wypowiedzeniem rozkazującym jest nazwa kampanii zachęcającej do wstąpienia w szeregi polskich sił zbrojnych: *"Zostań żołnierzem Rzeczypospolitej"*.

III.3.4. Wypowiedzenia wykrzyknikowe

Osobną kategorię zgodnie z podziałem wypowiedzeń ze względu na intencje nadawcy stanowią paski zawierające wykrzyknienia, gdzie nadawca wyraża wprost swój emocjonalny stosunek do danego wydarzenia. Zbiór takich nagłówek częściowo pokrywa się z opisanymi już wcześniej rozkazami, nakazami i prośbami, dlatego nie zostaną one ponownie włączone w analizę, pozostawiając tylko te jednostki tekstu, które opisanym funkcji nie spełniają. Liczba takich belek jest niewielka w odniesieniu do całości materiału i stanowi poniżej 1% wszystkich zebranych nagłówek.

Spośród 34 wykrzyknień z „Wiadomości” TVP1 największą grupę (15 wystąpień) stanowią paski zapowiadające sportowe materiały dziennikarskie, kiedy to autor wyraża radość z sukcesu polskich zawodników (*Dawid Kubacki wygrał konkurs w Predazzo!*, *Polacy na podium mistrzostw świata w lotach!*, *Polska drużyna się nie zatrzyma!*, *Triumf Kamila Stocha!*) lub entuzjastycznie zachęca co kibicowania (*Trzymamy kciuki za białoczerwonych!*). Kolejnym pod względem częstości zastosowań wykrzyknień był temat autopromocji, gdzie paski informowały o sukcesach oglądalności lub planach (*Warto spędzić wieczór z Telewizją Polską!*, *To był naprawdę Sylwester marzeń! Widzowie wybierają TVP. Dziękujemy!*, *Liga Mistrzów na trzy lata w TVP!*). Wykrzyknienia były też wykorzystywane jako ostrzeżenia meteorologiczne (*Alert pogodowy!*, *Uff... Ale gorąco!*), oraz przy okazji ważnych rocznic (*Niepodległa do hymnu!*, *100 lat to za mało!*, *Niech żyje białoczerwona!*, *Grudzień '70 - pamiętamy!*). Po jednym wystąpieniu odnotowano w związku z polską polityką (*Tankujemy na urodziny!*), Religią (*Bóg się narodził!*) oraz doniesieniami zza granicy (*Paryż w ogniu!*).

W „Dzisiaj” Telewizji Republika znalazło się 31 wykrzyknień (poza opisanymi już wypowiedzeniami rozkazującymi). Na pierwszy rzut oka wydaje się, że najwięcej pasków tego typu przynależy do kategorii autopromocji, jednak wszystkie z wyjątkiem jednego są tak naprawdę tytułem programu interwencyjnego *Na pomoc!* Ostatnia belka *Brawo Dorota!* jest natomiast wyrażeniem gratulacji dla związanej ze stacją Doroty Kani po otrzymaniu przez nią nagrody od Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich. Wyłączając więc powtórki w reklamie własnych programów najliczniejszą grupę wykrzyknień stanowią te związane ze sportem.

Ponownie mamy do czynienia z emocjonalnymi reakcjami na sukcesy (*3 razy Stoch!*, *Francja mistrzem świata!*, *K2 Ski Challenge - Misja wykonana!*), ale też porażki – w tym przypadku polskich piłkarzy na Mistrzostwach Świata (*Wstyd i hańba!*). Kolejną kategorią, gdzie można znaleźć wykrzyknienia będące przejawem przede wszystkim emocji pozytywnych to zapowiedzi informacji okolicznościowych: *Witaj Maj!*, *Żegnaj szkoło!* *Wakacje - nareszcie!*. W przypadku pasków zapowiadających informacje polityczne odbiorca miał jednak do częściej z emocjami negatywnymi, co uzależnione było od recepcji konkretnego zdarzenia przez autora paska: *"Tęczowy piątek" - Kto na to pozwolił?!*, *Pokażcie Program!* (o opozycji), *Hańba!* (po tym, jak Hanna Gronkiewicz-Waltz nie wyraziła zgody na Marsz Niepodległości w Warszawie). Ciekawą praktyką w Telewizji Republika jest też używanie wykrzyknień w trakcie przytaczania czyichś wypowiedzi: *Kaczyński: Zwyciężyliśmy!*, *Prezydent do Polonii: Wracajcie!*, *Salvini: Nie jestem faszystą!*, *Premier May mówi dość!*. Wykrzyknienie zostaje też użyte w zapowiedzi informacji o pogrzebie Ireny Szewińskiej: *Pani Ireno – dziękujemy!*.

Zgodnie z zaobserwowaną już praktyką również w „Wydarzeniach” Polsatu największą grupę wykrzyknień stanowią te związane ze sportem: *Mundial 2018 rozpoczęty!*, *Chcieć to móc!*, *Co za finisz!* *Jutro Igrzyska!*, *Mamy wicemistrza świata!!!* Na drugim jednak miejscu są paski powiązane ze zdarzeniami losowymi i kryminalnymi, co wiąże się oczywiście z eksponowaniem tej kategorii tematycznej w Polsce: *Brawa dla pracownicy banku!*, *Uratowany!* Kolejne tematy to komunikaty meteo (*Nareszcie ciepło!*, *Uwaga wieje!* *UFF - Jak gorąco!*), doniesienia naukowe (*Kierunek Mars!*), autopromocja (*Dziękujemy!*) oraz zbiórki na cele charytatywne (*Bezgraniczna hojność!*). Jak widać wszystkie użycia z tej stacji wiążą się jednak z emocjami pozytywnymi.

Wyłącznie emocjami pozytywnymi, czasem nawet z zabarwieniem humorystycznym, dzielono się z odbiorcami również w „Fatkach” TVN. Wykrzyknienia bez kontekstu nakazowego zostały użyte zaledwie 7 razy przy okazji rozmaitych tematów: *Do zobaczenia!* (zapowiedź ramówki), *Ale szkuta!* (wydobycie z morza statku przez archeologów), *Wolnego!* (sprzeciw urzędników Państwowej Inspekcji Pracy wobec konieczności pracy w niedzielę), *Dziękujemy!* (zbiórka pieniędzy zakończona sukcesem), *Serce rośnie!* (o finale Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy).

W kwestii wykrzyknień bardzo zachowawcza okazała się Telewizja Trwam. Wypowiedzenia tego typu nie były w ogóle stosowane przy okazji rozkazów i nakazów, a poza nimi udało się odnaleźć tylko dwa przykłady, z których jeden jest cytatem z papieża Franciszka: *Dajmy się sprowokować świętym!* Drugi przypadek użycia wykrzyknienia łączy się natomiast z eksponowaną w tej telewizji kwestią aborcji, będąc jednocześnie nazwą

projekt ustawy, *Zatrzymaj Aborcję!* której procedowanie było bardzo nagłaśniane w Informacji dnia. Chociaż formalnie oba te przykłady zawierają tryb rozkazujący, to jednak ze względu na bycie cytatem i tytułem nie włączyłam ich w omawianą wcześniej grupę wypowiedzeń rozkazujących.

III.4. Osoba na pierwszym planie w nagłówku

Nagłówki telewizyjne zapowiadają materiały dziennikarskie, gdzie najczęściej odbiorcy mają do czynienia z narracją na temat wydarzenia, osoby lub wielu osób. Spodziewanym kształtem paska będą więc albo bezosobowe struktury jak zawiadomienia i równoważniki zdań dotyczące omawianych faktów, a w przypadku zdań osobowych – takie, które zawierają czasownik w trzeciej osobie liczby pojedynczej lub mnogiej. Jak wykazała analiza pasków, są jednak przypadki, kiedy ta reguła zostaje złamana, chociażby w omówionym już przypadku wypowiedzeń rozkazujących, gdzie stosuje się pierwszą osobę liczby mnogiej lub drugą liczbę pojedynczej: *Nie wyrzucajmy żywności po świętach*, *Podziel się świątecznymi przysmakami*, *Naucz dziecko mówić nie*, *Zapnij pasy w taksówce*. W tych przypadkach forma adresatywna dotyczy każdego odbiorcy, natomiast *my* odnosi się do grupy szerszej, również do nadawcy, może nawet do ogółu Polaków. Druga osoba liczby mnogiej została użyta tylko w cytatach: z papieża Franciszka: *Zmieniajcie świat w duchu ewangelii*, Theresy May: *Możecie zostać!*, Angeli Merkel *Merkel: Porzućcie swoją suwerenność*, przy czym ten ostatni cytat został przytoczony widzom niedosłownie, a oryginalne słowa kanclerz Niemiec brzmiały „Dzisiaj państwa narodowe powinny być gotowe do zrzeczenia się suwerenności, ale oczywiście w uporządkowanym procesie”⁷⁸.

Przyjętą praktyką jest również budowanie opozycji *MY* *versus* *ONI*, co zostało już opisane na przykładzie „Wiadomości” (Mormol i Kuraś-Szczepanek, 2019). W takich przypadkach kontrastuje się dobre wartości, które mamy *my* z negatywnymi, którym hołdują *oni*. W Telewizji Polskiej *my*: *Pamiętamy o ofiarach zbrodni Katyńskiej, [jesteśmy] dumni z Polskością*, *oni*: *Czcili Sowietów, nie chcą pomnika Smoleńskiego, Dużo mówią o demokracji, ale jej nie szanują, Wygrywali przetargi dzięki oszustwom*. Podobny schemat jest również obecny w Telewizji Republika, gdzie *my*: *Nie podpiszemy konwencji o migracji, Róbmy swoje, To nasza sprawa, Łączy nas pamięć, Bułgaria po naszej stronie, Chodzi nam tylko o prawdę* natomiast *oni*: *Chcą zohydzić marsz niepodległości, Chcą usunąć lwowskie lwy, Chcą zagłuszyć prawdę, Nie wcisną nam imigrantów*. Jak widać katalog negatywnie ocenianych *ich* jest szeroki i zależny od zgodnego z linią programową telewizji postrzegania danego

⁷⁸ Tłum. Własne, tekst oryginalny: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article184292124/Angela-Merkel-Nationalstaaten-sollten-heute-bereit-sein-Souveraenitaet-abzugeben.html>

wydarzenia w redakcji. Mogą to być zarówno politycy partii opozycyjnych, ale też instytucje związane z Unią Europejską, organy władzy z innych państw, a także rząd, gdy podejmuje decyzje oceniane negatywnie przez autorów programu (*Chcą zabrać kasę leśnikom*). Takie formatowanie narracji oprócz perswazyjnego narzucania interpretacji rzeczywistości przyciąga również uwagę widzów, poprzez eksponowanie konfliktu, co angażuje widzów emocjonalnie i angażuje ich poprzez zmuszenie do wybrania jednej ze stron sporu (Sobczak, 2018, s. 220).

W pozostałych programach informacyjnych budowanie opisanej opozycji nie występuje, natomiast używanie formy *my* bądź *nasi* wiąże się z autopromocją i wyrazem wdzięczności za oglądalność (*Dziękujemy!*), z wydarzeniami sportowymi (*Nasi w Oberstdorfie*), nauką (*Nasi na Marsie*). Natomiast w odniesieniu do polityki kategoria *my* odnosi się do ogółu obywateli, jak w przykładach z „Wydarzeń” Polsatu: *Kupujemy na potęgę, Państwo rozliczy nasz PIT, Zapłacimy więcej za śmieci, Zarabiamy jak nigdy*.

III.5. Czas w nagłówkach telewizyjnych

Serwisy informacyjne z definicji powinny przekazywać doniesienia o wydarzeniach minionych. Jednak, jak pokazuje analiza, zdarzają się przypadki, kiedy nadawcy w informacjach najpierw oczekują na dane zdarzenie informując o nim z wyprzedzeniem, potem informują o nim w czasie teraźniejszym, a wreszcie relacjonują jego przebieg. Taki zabieg przypomina uporządkowanie szerszej opowieści poprzez jej podział na mniejsze rozdziały i ma zaangażować odbiorcę do uczestniczenia w dalszych jej częściach (Bachryj-Krzywaźnia, 2019). Zastosowanie tego schematu jest też w literaturze związane ze zjawiskiem *infotainmentu*, czyli najogólniej mówiąc połączeniem informacji i rozrywki, służącym większemu zaangażowaniu widza wobec rosnącej konkurencji na rynku medialnym (Bartoszcze i Kołodziej, 2006, s. 82). Z tego względu pojawiają się w kolejnych dniach paski zapowiadające cykl informacji: *Przywieczerski odbędzie w Polsce karę więzienia, Przywieczerski w Warszawskim areszcie. "Dar Młodzieży" w drodze do Panamy, "Dar Młodzieży" zawitał do portu w Panamie, Ach co to będzie za ślub, Ślub niekoniecznie jak z bajki*. Podobną funkcję, a więc wskazanie na ciągłość, pełnią też określenia *kolejny, wreszcie, znowu* czy też omówione już przy okazji pytań sformułowanie *co dalej*, używane w odniesieniu do wydarzeń z różnych kategorii tematycznych, gdzie wskazanie ciągłości może być specjalną intencją autora: *Kolejna bitwa w Paryżu, Kolejna ofiara nowiczoka, Kolejne decyzje komisji weryfikacyjnej, Platforma znowu zmienia zdanie, Kolejne problemy prezydenta Gdańska, Kolejny atak na biuro Prawa i Sprawiedliwości, Platforma Obywatelska*

znów straszy Polaków, Lewica znów atakuje Kościół, Kolejny sukces Kamila Stocha, Francja: Kolejny atak w imię Allaha, Kolejny skandal, Trump znów szokuje. Wszystkie te zabiegi oprócz komponentu perswazyjnego posiadają też funkcję rozrywkową i sprawiają, że serwis informacyjny przypomina emitowany codziennie wieloodcinkowy serial, w którym poszczególne wątki mają swoją kontynuację, inne są wygaszane, ale w każdej chwili (z woli reżysera) mogą powrócić (Mąka-Malatyńska, 2016, s. 102).

III.6. Zaprzeczenie w pasku

Ostatnim tematem związanym z wpływem określonej formy gramatycznej paska na jego interpretację jest użycie zaprzeczenia. Wydaje się, że w serwisie informacyjnym, którego rolą jest przekazywanie wiadomości na temat najważniejszych wydarzeń, nie ma miejsca na fakty *niebyłe*. Tymczasem we wszystkich badanych programach pojawiają się paski zapowiadające zdarzenie, którego *nie było, nie ma, bądź nie będzie*. Czasem zdarza się, że faktycznie informacja o braku jest kluczowa, np. *Nie będzie podwyżki cen prądu w 2019 roku, Nie będzie podwyżek cen energii*. Użycie przeczenia może być też sposobem narracji, jak w pasku *Nie słabną walki w Donbasie, Nie uniknie kary*, co tak naprawdę jest przekazaniem informacji o trwających walkach oraz o karze czekającej przestępcę. W innych przypadkach sięgnięcie po zaprzeczenie może być jednak wskazaniem, że jakieś wydarzenie było oczekiwane (może to być też presupozycja), ale nie dojdzie do skutku: *Nie będzie referendum w sprawie konstytucji, Nie będzie debaty o sytuacji we Francji, Nie będzie "1000+", Nie odlecieli*. W przypadku Polsatu i TVN użycie przeczenia jest też elementem przyjętej konwencji tworzenia nagłówka, jak w przykładach: *Nie po drodze, Nie tak szybko, Nie wszystko na sprzedaż, Nie widać światełka w tunelu*.

IV. ŚRODKI RETORYCZNE I FUNKCJE PASKÓW

IV.1. Funkcje wypowiedzi, funkcje pasków

Analizując paski od strony innej, niż ich budowa formalna trzeba przyjrzeć się możliwym funkcjom, jakim środki retoryczne, dobrane przez autora miałyby służyć. W tym celu odwołam się do podziału wprowadzonego przez Romana Jakobsona (Jakobson, 1960, s. 435–440). Pisząc o poetyce języka wyróżnił on sześć podstawowych jego funkcji. Po pierwsze jest to funkcja poznawcza (denotacyjna), a więc taka, która opisuje rzeczywistość pozajęzykową, o której Jakobson pisze, że jest zasadnicza dla każdego komunikatu. Kolejne funkcje to emotywna (ekspresywna), wyrażająca postawę nadawcy wobec przekazywanych treści, konatywna, czyli wyrażenie żądań względem nadawcy, fatyczna (formuły przedłużające komunikację między uczestnikami), metajęzykowa (odnosząca się do *języka* jako takiego, do kodu, którym posługują się nadawca i odbiorca i wreszcie funkcja poetycka, zorientowana na samym komunikacie, gdzie nadawca dokonuje wyboru słów i środków retorycznych odpowiednich dla danego przekazu. Ze względu na jednostronną komunikację w przypadku telewizji ograniczonej do perspektywy paska zapowiadającego materiał dziennikarski nie będzie mowy o istnieniu funkcji fatycznej czy metajęzykowej. Dodatkowo, jak pisze Pisarek, język w komunikacji publicznej spełnia przede wszystkim funkcję perswazyjną i jest narzędziem przekonywania, a wszystkie wymienione wcześniej funkcje pełnią wobec tej perswazyjnej roli służebne, a więc są wykorzystywane po to by „uczyć, wychowywać, pozyskiwać, przekonywać i skłaniać do pożądanego działania” (Pisarek, 2008, s. 363–36). W tym miejscu trzeba zauważyć, że perswazji definiowanej jako „uświadomione przez obserwatora działanie werbalne nadawcy, dążące do zmiany postawy odbiorcy” (Habrajaska, 2005, s. 108) przypisuje się trzy zasadnicze cele, a więc przekonywanie (poprzez zaakceptowanie argumentacji nadawcy), propagandę (pozyskanie zwolenników poprzez zmianę postaw nadawców) oraz agitację (nakłonienie do działania bez zmiany postawy, zmobilizowanie do działania) (Korolko, 1998, s. 30–31). Przytoczona charakterystyka perswazji zakłada jednak jawność intencji nadawcy, co odróżnia perswazję od jej szczególnego rodzaju, a więc manipulacji. Ta ostatnia zgodnie z definicją Kamińskiej-Szmaj charakteryzuje się wywieraniem wpływu na odbiorcę w sposób nieuczciwy, niejawny, a dodatkowo korzystny dla nadawcy, a więc jest działaniem z pobudek egoistycznych (Kamińska-Szmaj, 2004). Szczególnym zaś typem manipulacji jest manipulacja językowa, której celem jest wywołanie pożądanых przekonań u odbiorcy, który pozostaje nieświadomy stosowanych na nim zabiegów. Aby osiągnąć swoje zamierzenia nadawca może schlebiać

odbiorcy, identyfikować się z nim, tendencyjnie zmieniać nazwy i opisywane zdarzenia czy odwoływać się do wartości (Bralczyk, 2000, s. 244).

Kolejną kwestią jest przyjrzenie się funkcjom, które przypisywane są newsom, poza dostarczaniem informacji odbiorcom. Barbara Sobczak (Sobczak, 2016, s. 100–101) wskazuje, że są to funkcja kreacyjna (poprzez sposób pokazania rzeczywistości), funkcja wzorcotwórcza (dzięki opisywaniu i wyraźnemu podziałowi na „bohaterów” i „antybohaterów”), funkcja stymulacyjna (nakłanianie do określonych zachowań czy refleksji, dawanie poczucia więzi społecznej), funkcja wartościująca (ocena wprost lub pośrednio, np. przez zastosowanie figur retorycznych) oraz funkcja *delectare* (sprawianie przyjemności między innymi poprzez styl przekazu i przyjętą konwencję).

Wszystkie opisane funkcje języka i cechy newsów powinny więc znaleźć swoje odzwierciedlenie w paskach, będących zapowiedziami materiałów dziennikarskich i istotną częścią newsa. Bazując na przytoczonych wyżej podziałach nadawcy oprócz informowania odbiorcy o rzeczywistości (funkcja przedstawieniowa), mogą też stosować działania perswazyjne, zarówno jawne, jak i ukryte i służące rozmaitym celom, jak również w ramach nagłówków telewizyjnych sprawiać odbiorcom przyjemność poprzez przyjętą konwencję przekazu i w ten sposób wpływać na ich postrzeganie programu i stacji.

IV.3. Dyskurs medialny a paski

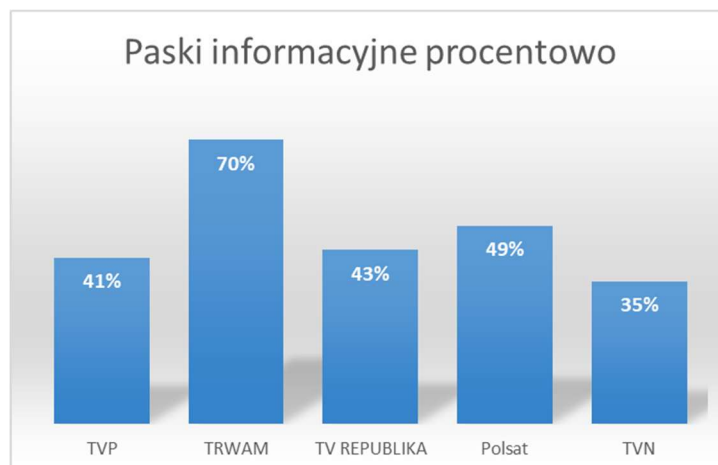
Analiza funkcji pasków nie byłaby pełna bez przybliżenia pojęcia dyskursu medialnego. Wspomniane już w rozdziale trzecim wpływanie na odbiorcę i formatowanie przekazu w określony sposób (co będzie szczegółowo omawiane w tej części pracy) bierze swój początek we wspólnocie interpretacyjnej, jaką tworzą grupy nadawców i odbiorców (w zawężeniu do grupy docelowej) konkretnego medium. Jak dowodzi Małgorzata Lisowska-Magdziarz (Lisowska-Magdziarz, 2006, s. 5–6) taka wspólnota jest czymś innym niż audytorium. Powstałe grupy łączy sposób pojmowania świata i hierarchie wartości, co bezpośrednio przekłada się na zbliżoną interpretację danego tekstu. Trzeba jednak zaznaczyć, że wpływ na to ma nie tyle sama treść przekazu, lecz wspomniana już wspólnota założeń grupy docelowej. Wedle tej logiki przekaz medialny nie tyle narzuca odbiorcom określoną wizję rzeczywistości, lecz powiela zastane schematy (wspierając istniejące podziały). Tezę tę podkreślają również badania opinii (wspominane już w tej pracy) wskazujące na istniejące połączenia pomiędzy poglądami politycznymi (wyrażanymi jako poparcie dla danej partii) a wybieranym programem informacyjnym (*Powiedz mi, który program informacyjny najchętniej oglądasz, a powiem ci, kim jesteś*, 2016).

Komunikowanie poprzez paski można więc pojmować, jako przykład dyskursu medialnego, którego definicję przyjmuję za Iwoną Loewe (Loewe, 2014, s. 14). Będzie to więc komunikacja jednokierunkowa odbywająca się poprzez media masowe, której cechą jest *postępująca ikonizacja*. Głównym celem nadawcy jest tutaj „ukierunkowanie społecznej uwagi i kształtowanie poglądów (...) publiczności”. W tym kontekście potencjał pasków wydaje się mieć ogromne znaczenie, zwłaszcza poprzez ich eksponowane miejsce w telewizyjnym kadrze, a także hasłową formę, łatwo przyjmującą funkcję nośnika wartości.

IV.2. Funkcja przedstawieniowa w paskach

Nagłówki telewizyjne pełniące tylko funkcję przedstawieniową powinny ograniczać się do streszczenia omawianych wydarzeń, a więc zawierać odpowiedzi na podstawowe pytania (*co? kto? gdzie? kiedy? dlaczego? w jaki sposób?*) co jest cechą informacji, jako gatunku wypowiedzi medialnej (Wolny-Zmorzyński i Kaliszewski, 2006, s. 81–82). Powinny być też pozbawione elementów odautorskich, będących dowodem na określony stosunek autora do prezentowanych treści, a także zawierać przede wszystkim słownictwo niezależne od autora (związane z rzeczywistością pozajęzykową). W tym miejscu warto jednak zwrócić uwagę na zagadnienie z teorii mediów, zgodnie z którym *czysta informacja* jest jedynie konstruktem teoretycznym, który nie jest możliwy do zrealizowania. Podczas informowania o jakimś wydarzeniu nie sposób bowiem uniknąć chociażby selekcji faktów, co już sprawia, że mamy do czynienia z wartościowaniem. Bardzo trudny do osiągnięcia jest również pełen obiektywizm, co przyczynia się do konstatacji, że informacje sprawiają jedynie wrażenie bezstronności, posiadając jednakże domieszkę subiektywnego wkładu autora (Bauer, 2008, s. 264).

Analiza zebranych przeze mnie pasków, która miała wydzielić jednostki tekstu najbliższe funkcji przedstawieniowej, informującej o danym wydarzeniu sprowadziła się więc do selekcji negatywnej, a więc pozostawieniu tylko takich nagłówków, które nie zawierały słownictwa nacechowanego, środków retorycznych dobranych przez autora w celu perswazji lub uatrakcyjnienia wypowiedzi czy nie posiadały formy zapytania, wykrzyknienia czy rozkazu, bądź nie były cytatem lub tytułem. W ten sposób dla każdego badanego programu została wydzielona grupa pasków *informacyjnych*, niezawierających żadnego ze wskazanych wyżej elementów, który mógłby być dowodem na osobiste zaangażowanie autora.

Wykres 1 Udział procentowy pasków informacyjnych w zebrytym materiale. Opracowanie własne.

Jak widać największy udział pasków bez komponentów odautorskich wstępuje w „Informacjach dnia” Telewizji Trwam, natomiast najniższy w „Faktach” TVN. Pozostałe trzy programy informacyjne cechują się zawartością nagłówków z dominującą funkcją przedstawieniową w przedziale od 40 do 50 procent. Średnia zawartość pasków informacyjnych w zebrytym materiale wynosi natomiast 47%. Bardziej szczegółowe dane można pozyskać badając udział nagłówków stricte informacyjnych w poszczególnych kategoriach tematycznych.

Kategoria	TVP	TRWAM	REPUBLIKA	Polsat	TVN	ŁĄCZNIE
Autopromocja	59%	50%	4%	77%	69%	42%
Kultura	58%	90%	66%	39%	41%	51%
Natura	27%	71%	49%	36%	35%	38%
Edukacja	45%	83%	38%	34%	20%	36%
Okolicznościowe	47%	86%	51%	56%	55%	57%
Polska polityka	32%	66%	40%	46%	27%	42%
Relacje	36%	66%	42%	37%	42%	45%
Religia	75%	82%	71%	65%	57%	75%
Sport	45%	95%	47%	31%	26%	41%
Śmierć	82%	88%	78%	63%	89%	78%
Świat	37%	67%	54%	47%	40%	50%
Zdarzenia losowe	52%	80%	69%	55%	42%	53%
Zbiórki	39%	42%	47%	31%	30%	34%
SUMA	41%	70%	43%	49%	35%	47%

Tabela 16 Zawartość pasków informacyjnych w poszczególnych kategoriach tematycznych. Opracowanie własne.

Powyższa tabela ukazuje, że nagłówki poprzedzające informacje należące do takich kategorii tematycznych jak śmierć czy religia cechują się wyraźną dominacją funkcji przedstawieniowej. Na drugim biegunie znajdują się materiały dziennikarskie dotyczące zbiórek, natury, polskiej polityki czy relacji międzynarodowych, gdzie u wszystkich nadawców zaobserwowano niższy niż przeciętnie odsetek takich pasków, a więc mamy tutaj

do czynienia z większym nasileniem elementów odautorskich. Są też takie kategorie, które bardzo różnią się (w ramach porównania poszczególnych programów) odsetkiem nagłówków informacyjnych. Do takich przykładów należy sport (od 26% do 95%), kultura (od 39% do 90%) i autopromocja (od 4% do 77%). Z jednej strony są więc programy, gdzie nagłówki dotyczące sportu prawie zawsze są neutralne (jak np. „Informacje dnia”), a z drugiej strony w „Faktach” czy „Wydarzeniach” zaledwie jedna trzecia nagłówków zapowiadających materiały tego typu będzie miała charakter informacyjny.

Przykłady nagłówków informacyjnych z każdego programu informacyjnego ze wszystkich grup tematycznych przedstawiają się następująco:

- TVP1 „Wiadomości”: *Urodzinowy koncert Golec Uorkiestra jutro w TVP1, Akt Unii Lubelskiej na liście Unesco, Trzęsienie ziemi i tsunami w Indonezji, Przeszczep lekiem na stwardnienie rozsiane, Rocznicą powstania węgierskiego z 1956 r., Ordynacja do europarlamentu zawetowana, Początek szczytu G20, Dziś Boże Narodzenie w kościołach wschodnich, Robert Kubica kierowcą testowym Williamsa, Księżę Harry poślubił Meghan Markle, Proces ws. śmierci Igora Stachowiaka, Pomoc dla Powstańców Warszawskich, Nie żyje Kazimierz Kutz.*
- Telewizja Trwam „Informacje dnia”: *"Nasz Dziennik" obchodzi 20-lecie istnienia, Festiwal im. Jana Kiepury, Monsonowe deszcze w Indiach, Odkryto nowe złoża gazu ziemnego, Zmarła poseł Jolanta Szczypińska, Międzynarodowy dzień dziecka, Prezydent podpisał nowelizację ustaw sądowych, Spotkanie ministrów spraw zagranicznych Polski i Niemiec, Ojciec Święty odwiedził miejsca związane ze św. o. Pio, Mecz Polska - Korea Południowa, Przyspieszone wybory parlamentarne w Izraelu, Koniec akcji ratowniczej w kopalni Zofiówka, Wsparcie dla Hospicjum.*
- Telewizja Republika „Dzisiaj”: *Zjazd klubów "Gazety Polskiej", Festiwal Musica Divina, Trzęsienie ziemi w Peru, Nobel z medycyny, Aretha Franklin nie żyje, Rocznicą aresztowania "Łupaszki", Guział poparł Jakiego, Drugi dzień szczytu G20, Noworoczne orędzie papieża, Puchar Świata dla Stocha, Dymisje w rządzie Theresy May, Katastrofa śmigłowca w Nowym Jorku, Zbiórka dla Szurkowskiego.*
- Polsat „Wydarzenia” *Polecamy w Polsat News, Nagrody BAFTA rozdane, Gradobicie na Helu, Piorunochron dla samolotów, Roman Kłosowski 1929 – 2018, Koniec majowego weekendu, Nadzwyczajne posiedzenie komisji zdrowia, Powrót kontroli granicznej, Nowy polski kardynał, Wisła Kraków bez licencji, Księżna Kate urodziła syna, Potrącenie na pasach, Orkiestra gra 27. raz.*

- TVN „Fakty”: *Sylwester w TVN, Test na czerniaka, Telekamery rozdane, Zwierzęta pod ochroną, 1951-2018, Początek ferii, Kontrola w NBP, Ćwiczenia NATO, Prawosławna wigilia, Kubacki na podium, Zamknięte porty, Poszukiwania w Darłówku, Koncert dla Kacpra.*

Przyglądając się szczegółowo tym kategoriom tematycznym, gdzie odsetek pasków informacyjnych jest najmniejszy (kolor czerwony w tabeli 16) można zbadać jakiego rodzaju odautorskie elementy sprawiły, że nie zostały one zakwalifikowane do grupy neutralnej. W przypadku „Wiadomości” TVP takimi kategoriami są natura, polska polityka, relacje międzynarodowe, świat oraz zbiórki. W przypadku zapowiadania paskami informacji o zjawiskach naturalnych wysoki odsetek komponentu odautorskiego (a zarazem nieneutralnego) wiąże się z ostrzeżeniami pogodowymi, prezentowanymi dodatkowo w formie wykrzyknień (*Uwaga na zmije!, Uwaga! Ślisko na drogach*). Dodatkowo często stosowane są porównania – jeśli upał to afrykański, a mróz – arktyczny. W materiale są też obecne wyrazy nacechowane emocjonalnie – typu *groza, rekordowy, armagedon, niezwykły*, a w przypadku doniesień o zwierzętach można spotkać się z paskami humorystycznymi (*Drapieżne żółwie na zgierskiej "Malince"*).

Paski poprzedzające doniesienia o polskiej polityce stanowią najbardziej zróżnicowaną grupę pod względem odautorskich komponentów. Można tu odnaleźć metafory (najczęstsze: wybory to wyścig, wybory to walka), peryfrazy (najczęściej mające wydźwięk negatywny), zastępowanie nagłówka cytatem, presupozycyjne pytania, epitety, neologizmy, ironia, satyra. Szczególną rolę pełnią też słowa powszechnie konotowane negatywnie (*afery, barbarzyństwo, patologia, hipokryzja*), pozytywnie (*dialog, polski, suwerenność*) lub związane z emocjami (*szokujący*). W paskach związanych z polską polityką często są też obecne słowa, którym nadaje się wartość negatywną (*polityka, polityczny*) pomimo ich neutralnego charakteru w polszczyźnie.

Tytuły informacji dotyczących relacji międzynarodowych charakteryzują się (w przypadku „Wiadomości”) bardzo podobnymi odautorskimi środkami, jak w przypadku tematyki polityki wewnętrznej. Różnica sprowadza się przede wszystkim do doboru słownictwa, gdzie jedne z najbardziej negatywnych określeń to *antypolonizm, podwójny standard, blokować, dyktat*, ale także *niemiecki*. Do grupy określeń pozytywnych należy przede wszystkim rzeczownik *dialog*. W tej grupie nagłówków często są też metonimiczne określenia krajów lub organizacji, czego świetnym przykładem jest pasek *Bruksela zaczyna rozumieć polskie argumenty*. Z pozostałych typów środków można jeszcze wymienić metaforę (ponownie najczęściej walka) i nawiązanie najczęściej do polskiej historii.

Kolejnym tematem z wysoką reprezentacją środków odautorskich w nagłówkach są informacje ze świata. W tym przypadku przede wszystkim zwraca uwagę dobór słów, tak, by jasno określić wartości pozytywne (*solidarność, sojusz, dialog*) i negatywne (*afery, elity, Europa*). W związku z tym, że paski z tej grupy poprzedzają również konflikty zbrojne nie dziwi obecność takich określeń jak *wstrząsający, szok, tragedia, dramatyczny* czy *krwawy*.

Ostatnim tematem z ponadprzeciętną zawartością pasków nie-informacyjnych w „Wiadomościach” TVP1 są te poświęcone zbiórkom i akcjom charytatywnym. W tym przypadku przyczyną są takie określenia jak *cud, marzenia, wielki, niezwykły* oraz powtarzany wielokrotnie zwrot *Polska pomaga*, jako zapowiedź zbiórek.

W „Informacjach dnia” Telewizji Trwam zestaw grup tematycznych z dużą reprezentacją pasków innych niż informacyjny jest niemalże identyczny, z tą różnicą, że jest tu jeszcze jeden dodatkowy temat – autopromocja. Jego obecność w zestawieniu jest skutkiem stosowania tytułów i cytatów w paskach, a także słów takich jak *kłamstwo, kłamliwy, polityczny* oraz *atakować*. Z kolei w przypadku informacji o zjawiskach naturalnych większość z nich ma formę ostrzeżeń lub obfituje w określenia podkreślające dramatyczny czy nagły charakter relacjonowanych wydarzeń: *śmiertelne żniwo, tragiczne pożary*. Zbiórki na cele charytatywne znalazły się natomiast w tym zestawieniu na skutek dużej ilości tytułów w roli paska oraz apeli skierowanych bezpośrednio do widzów.

Ponownie najbardziej zróżnicowana wewnętrznie jest tematyka polskiej polityki. Charakterystyczne dla programu Telewizji Trwam jest powtarzanie w paskach kolokacji takich jak *dzika reprivatyzacja* (wiadomości o działaniu Komisji do spraw reprivatyzacji nieruchomości warszawskich), *totalna opozycja, mafia śmieciowa, kłamstwo historyczne*. Podobnie jak w „Wiadomościach” pojawia się też sporo słownictwa osadzonego w domenie wojny, tak jak *walka, batalia, bój* oraz określeń oceniających: *Dobra sytuacja na rynku pracy, Szkodliwa ideologia gender w szkołach*, gdzie z góry zaznacza się odbiorcy co jest wartością pozytywną, a co negatywną. Dodatkowo ocenę osób zaangażowanych w opisywane wydarzenia wzmacniają peryfrazy, np. zamiast Tomasz Arabski - *Człowiek Donalda Tuska*, co ewidentnie ma na celu skojarzenie negatywne. Oprócz wszystkich tych zabiegów pojawiają się też słowa konotowane negatywnie, jak *atak, agresja, indoktrynacja, afery, komunistyczny, polityczny* czy *złodziejski* oraz pozytywnie: *sukces, repolonizacja, dekomunizacja*.

Podobny wachlarz środków odautorskich wykorzystano w programie Telewizji Trwam przy okazji zapowiadania materiałów na temat relacji Polski z innymi państwami. Najczęstsze kolokacje, a więc *prawda historyczna* i *kłamstwo historyczne* bardzo jasno

wskazują wartości pozytywne i negatywne. Oprócz tego częstym zabiegiem jest stosowanie metaforyki około wojennej z określeniami takimi jak *walka*, *wojna*, *batalia*, a także słów konotowanych jednoznacznie negatywnie, jak *atak*, *kontrowersyjny*, *nacisk*, *skandaliczny* oraz pozytywnie: *dialog*, *sukces*. Poza tym w materiale pojawiają się cytaty oraz pytania. Niemalże identyczne środki zastosowano przy okazji tytułowania newsów ze świata, z tym, że indeks słów używanych w negatywnym kontekście został poszerzony o *gender* oraz *niemiecki*, a metafory związane z wojną zostały uzupełnione o domenę sportową (polityka to boks, polityka to szachy).

W „Dzisiaj” Telewizji Republika zwraca uwagę bardzo niski odsetek pasków informacyjnych zapowiadających materiały autopromocyjne. Wiąże się to z konwencją przyjętą w tej stacji i używaniem tytułów programów bez żadnej innej informacji (np. godziny czy dnia emisji), co w przyjętej przeze mnie metodologii wykluczyło te nagłówki z puli spełniającej kryteria informacyjności. W tej kategorii pojawiają się też określenia podkreślające unikatowość propozycji stacji, jak *wyjatkowy* czy *jedyny*. Z kolei nagłówki zapowiadające wiadomości na temat związane z nauką cechują się obecnością humoru oraz środków, które mają zainteresować odbiorcę, oraz wpłynąć na niego poprzez zastosowanie form apelu czy ostrzeżenia.

Paski poprzedzające doniesienia na temat polskiej polityki charakteryzują się dużym zróżnicowaniem środków odautorskich, które mogą mieć wpływ na interpretację wydarzenia. W użyciu są określenia obraźliwe (*wścieklica*, *antykobiety*), peryfrazy (*Wujek dobra rada*, *Pan nic nie pamiętam*), a także określenia z języka potocznego, jak *Pani prezes ma focha* czy młodzieżowego *Koniec z banowaniem na fejsie*. Oba ostatnie środki stylistyczne są typowe dla Telewizji Republika i nieobecne w pozostałych programach informacyjnych. W nagłówkach występują też gry z formą graficzną, szczególnie przy okazji informowaniu o działalności Platformy Obywatelskiej: *Zamiatanie PO Nowoczesnej*, *I PO Nowoczesnej*. Część pasków ma charakter satyryczny, ośmieszający dane wydarzenie lub osobę *Posel do wynajęcia*, *Kroplówka dla PSL*. Podobnie, jak w omówionych wcześniej programach, znacząca jest obecność metafory, choć trzeba przyznać, że w przypadku Telewizji Republika użycie tego środka nie ogranicza się do domeny walki czy wojny. Istnieją metafory żeglarskie (*trzymać ster*), karciane, bokserskie (*Klincz wokół KRS*) czy szachowe. Dość często autorzy stosują też parafrazy tekstów kultury (*Na ratunek Ochojska*, *Wszyscy ludzie premiera*). W nagłówkach można też spotkać nazwy nadane danym zjawiskom, które w jasny sposób wskazują na ich ocenę: *Homoparada w Lublinie*, *Ratusz obywatelski*, *Syndrom Trzaskowskiego*. Oprócz tego autorzy stosują słownictwo oceniające, jak *słabe* (w znaczeniu

zaczepniętym z języka młodzieżowego – „to jest słabe zachowanie”), *głupie, niepotrzebne, dziwne, złe*. Uwagę zwracają również użycia słów jednoznacznie konotujących negatywnie (*afery, awantura, cyrk, paszkwil, kłamstwo, przekręt, prowokator*) lub takich, które w języku ogólnym są neutralne, ale w paskach używane zawsze tylko w kontekście negatywnym, np. *tęczowy* oraz każdorazowe dołączenie przedrostka *homo-* (*homoparada, homolobby, homowesele*).

W przypadku tytułów newsów z zakresu relacji Polski z innymi krajami zakres środków retorycznych jest niemalże identyczny, jak ten opisany przy okazji doniesień o polskiej polityce. Można więc zaobserwować epitety (*pożyteczny idiota*), potoczny i elementy języka młodzieżowego (*Merkel chce nam wcisnąć migrantów, Będą nas grillować, Czarnecki nie pęka, Praworządność w Polsce jest OK*), metafory (głównie wojenne i sportowe), nawiązania do tekstów kultury (*Na wschodzie bez zmian, Ziemia obiecana*), nacechowane nazwy opisywanych zjawisk i osób (*Palka praworządności, Rachunek za wojnę, Herr Schulz znowu straszy*), słownictwo oceniające (*niepotrzebny, trudny, prawdziwy*), oraz słowa używane w kontekście pozytywnym (*prawica, strategia, sukces, godność, prawda*) lub negatywnym (*Bruksela, ingerencja, manipulacja, nacisk, atak, ingerencja, skandal*).

„Wydarzenia” Polsatu cechują się zupełnie innym zestawem tematów, gdzie autorzy pasków zastosowali proporcjonalnie najwięcej elementów odautorskich, wykraczających poza neutralny opis rzeczywistości pozajęzykowej. Tak stało się w przypadku nagłówek zapowiadających informacje kulturalne i naukowe, gdzie szczególnie dbano o atrakcyjność tytułów. Odbiorca ma więc do czynienia z wieloma określeniami humorystycznymi (*Myszka z przeszłością, Agenci na tropie damy, Manekin alarmowy, Niestuszny kierunek pomnika, Św. Jerzy po liftingu, Browar w brzuchu, Mamut w metrze*) i słownictwem nacechowanym emocjonalnie: (*epokowy, historyczny, niezwykły, sensacyjny, wyjątkowy*). Z kolei zapowiadając informacje związane z naturą autorzy pasków posługiwali się apelami czy ostrzeżeniami, ale również używali słów podkreślających gwałtowność wydarzeń: *bestia, dramatyczny, ekstremalny, gigantyczny, horror, pustoszyć, żywioł, kataklizm, niszczycielski, piekielny, przerażający*.

Co ciekawe program Polsatu jest jedynym spośród badanych, gdzie w temat polskiej polityki nie należy do tych, gdzie zastosowano ponadprzeciętną liczbę środków odautorskich. Jedyną grupą pasków związanych z polityką są więc te, które dotyczą relacji międzynarodowych. Próżno jednak szukać wśród nich określeń obraźliwych, epitetów czy peryfraz. Typowe dla tej stacji są za to zabawy formą graficzną (*Język nie/parlamentarny*,

Nie/jednym głosem), parafrazy lub cytowania tytułów (*Przeminęło z wiatrem, O jedno słowo za daleko*). Występują również metafory (wojenne i sportowe), a także wykorzystania związków frazeologicznych i ich parafraz (*Brexit jak po grudzie, Polak Węgier...*). Podobnie, jak w przypadku poprzednio opisanych programów, także tutaj odbiorca ma do czynienia ze słownictwem oceniającym (*trudny, ważny, zły*), a także z używaniem określeń w kontekście negatywnym (*awantura, kontrowersje, zgrzyt*) i pozytywnym (*historyczny, solidarny, prawda, wielki*).

Bardzo mało pasków informacyjnych zostało użytych do zapowiedzi informacji sportowych. Zamiast tego autorzy stosowali wykrzyknienia (*Tak trzymać!, Ależ to były emocje!*), sformułowania humorystyczne (*Gigant na gigancie, Czeska tragedia*), a także nazywali opisywane wydarzenia (*Afrykańskie igrzyska, Kulinaryny fortel*). W materiale można też odnaleźć wyrazy oceniające (*dobry, idealny*) oraz peryfrazy (*Król czterech skoczni, Messi z Indonezji*). Dominującą strategią jest jednak używanie słownictwa emocjonalnego, jak np. *historyczny, potęga, rekordowy, sukces, szaleństwo, triumfalny, wielki*.

Nadrepzentacja elementów odautorskich wśród pasków poprzedzających informacje o akcjach charytatywnych tak samo jak w przypadku wydarzeń sportowych wiąże się z chęcią nadania tym tytułom emocjonalnego charakteru. Metodą na to było używanie określeń *cud, dramat, serce, szczęście, rekordowy*. Nie zabrakło również elementów humorystycznych: *Proboszcz pierwszego kontaktu* i nawiązań do tekstów kultury (*Drużyna A – potrójne wyzwanie*).

„Fakty” TVN przodują w niedosłownym użyciu nagłówka. Zaledwie 35% wszystkich pasków użytych w tym programie miało informacyjny charakter, przy czym często była to informacja niezwykle lakoniczna. Zestaw tematów, gdzie zawartość informacji w tytule jest relatywnie najmniejsza jest najbardziej zbliżony do „Wydarzeń” Polsatu. Zapowiadając materiały dziennikarskie o zjawiskach naturalnych autorzy tytułów często sięgają po formę ostrzeżenia (*Uwaga kleszcze!*). Można też odnaleźć nagłówki humorystyczne (*ciepło – zimno*) czy nawiązania do tekstów kultury (*Życie na gorąco*), a także słowa podkreślające wyjątkowość wydarzeń (*epokowy, ekstremalny*). Z kolei w tematach edukacyjnych da się zaobserwować zabawy formą graficzną (*(Nie)zdrowe światło*), gry słów (*Ale szkuta!*), apele (*chrapaleś – nie jedź!*), i ponownie akcenty humorystyczne (*Casting na pacjenta*) czy nawiązania (*zrób to sam*).

Humorystyczne nagłówki są też często stosowane do zapowiedzi materiałów na temat polskiej polityki, gdzie dodatkowo autorzy wykorzystują polisemię, metaforę, ironię i nawiązania do tekstów kultury (*Podróże kształcą – o zachowaniu polityków za granicą*,

Szczodra szefowa – o nagrodach dla ministrów, *Trudne związki* – o rozmowach premiera Morawieckiego z szefami związków zawodowych, *Waga ciężka* – o tornistrach uczniów). Powstałe w ten sposób paski są więc w pewnym sensie grą z odbiorcą, a poprzez brak słownictwa oceniającego nie podają mu interpretacji danego wydarzenia w sposób bezpośredni. W nagłówkach są też obecne słowa nacechowane emocjonalnie, tak jak *kontrowersyjny*, *rekordowy*, *wyjatkowy*. Dodatkowym zabiegiem stosowanym przez autorów pasków jest też zasugerowanie odbiorcy, że przedstawiane wydarzenie ma więcej możliwych interpretacji. Przykładowo nagłówki *zdaniem Policji* lub *zdaniem premiera* są jednocześnie komunikatami o tym, że prezentowane wypowiedzi są tylko i wyłącznie opinią (np. że Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy jest imprezą o podwyższonym ryzyku albo, że za czasów rządów Platformy Obywatelskiej nie budowano dróg).

Identyczną strategię gry z odbiorcą, polegającej na odgadywaniu prawdziwego znaczenia nagłówka i jego powiązania z innymi treściami znanymi z szeroko pojętej kultury, stosują autorzy nagłówków „Faktów” zarówno zapowiadając tematykę sportową, jak i tą związaną ze zbiórkami czy działalnością charytatywną. Tytuły *Potrójny twardziel*, *Trawa jak malowana...*, *Zabiegana*, *Znikający inwestor*, *Do 113 razy sztuka*, *Biblijna nawijka*, *Silaczka* dadzą się zdekodować tylko po zapoznaniu się z treścią materiału dziennikarskiego, a często do zrozumienia pełnego przekazu autorów potrzebna jest jeszcze ogólna orientacja odbiorcy przykładowo w dziełach literackich czy historii.

IV.3. Kształt formalny paska, a jego funkcja

IV.3.1 Zdania z osobową formą czasownika, zapytania, apele, ostrzeżenia, wypowiedzenia przeczące, wykrzyknienia, czasy i osoby.

Przy okazji rozważań na temat składni pasków w rozdziale trzecim, podjęłam już wątek wpływu kształtu formalnego nagłówka na jego funkcję. W tym miejscu chciałabym położyć szczególny nacisk na ten aspekt zagadnienia i wskazać jakie konkretnie implikacje może nieść za sobą wybór konkretnego kształtu tytułu materiału dziennikarskiego (zwłaszcza w przypadku zadania z osobową formą czasownika i struktur pytajnych). Przykłady takich pasków były już przytaczane w części poświęconej składni pasków, więc teraz moim celem jest raczej połączenie konkretnej formy nagłówka z możliwymi celami autora, który w ten sposób chce wpłynąć na interpretację tekstu przez odbiorcę. Temat wypowiedzeń przeczących, wykrzyknień, wyboru czasu i osoby nie będzie w tym miejscu powtarzany, bowiem został już wyczerpany we wspomnianym rozdziale gramatycznym. Jednakże wzmiankuje w tym miejscu również i o takich formach telewizyjnego nagłówka, gdyż same z

siebie sprawiają one, że wypowiedzenie posiada środki zależne od autora i nie jest jedynie próbą przekazania widzowi faktów w sposób neutralny.

IV.3.1.1. Zdania z osobową formą czasownika jako środek retoryczny

Sięgnięcie po formę **zdania z osobową formą czasownika** w pasku, (jak wykazano w rozdziale trzecim) jest dużo rzadszą praktyką niż użycie równoważnika zdania czy zawiadomienia. Dzięki temu uwaga odbiorcy skupia się nie tyle na wydarzeniu, ale na jego autorze, co może zarówno wzmocnić jego pozytywny jak i negatywny wydźwięk. Przykładowo pasek z „Wiadomości” *Rząd Zjednoczonej Prawicy skutecznie zwalcza biedę* jednoznacznie wskazuje sprawcę pozytywnych zmian, czego nie widać by było w tytule (fikcyjnym) *Wdrożono program zwalczania biedy*. Analogicznie, w przypadku informacji negatywnych użycie formy zdania z osobową formą czasownika i konkretnym podmiotem ma bardzo silny potencjał retoryczny, czego przykładem może być zdanie użyte w tytule informacji zaprezentowanej w „Informacjach dnia”: *Mąż i córka prezydent Warszawy zwrócili pieniądze za kamienicę*, gdzie jasnym jest, że powiązanie podmiotów z osobą Prezydent Warszawy było ważnym celem autora paska. Dowodem na traktowanie zdania, jako środka retorycznego jest chociażby fakt użycia w „Wiadomościach” TVP1 tylko i wyłącznie pozytywnie konotujących wypowiedzeń w odniesieniu do rządu i polityków z rządzących partii, natomiast w tytułach doniesień o opozycji – samych negatywnie kojarzonych określeń.⁷⁹ Dodatkowo użycie formy zdaniowej pozwala na wprowadzenie podmiotu domyślnego „oni”, przy czym to po stronie odbiorcy pozostaje dokładne określenie kim „oni” są: *Czcili Sowietów, nie chcą pomnika smoleńskiego* („Wiadomości”), *Będą nas grillować* („Dzisiaj”), *Płacą rolnikom grosze* („Wydarzenia”). Tylko w przypadku „Faktów” TVN użycie trzeciej osoby liczby mnogiej służyło bardziej wyeksponowaniu czynności niż wykonującego ją podmiotu: *Nie odlecieli, Już skaczą, popłynęli*. Analogicznie w paskach-zdaniach pojawia się też forma „my” *Trzymamy kciuki za biało-czerwonych* („Wiadomości”), *Nie pozwolimy się obrażać* („Dzisiaj”), *Ile zapłacimy* („Wydarzenia”), *Co wiemy rok po* („Fakty”), przy czym trzeba podkreślić, że w przypadku programów informacyjnych TVP1 i Telewizji Republika widoczna jest konsekwencja w używaniu opozycji „dobrzy my” *versus* „zli oni”.

Użycie zdania osobowego może też być sposobem na większy dynamizm wypowiedzenia i w ten sposób ma na celu wzbudzenie zainteresowania odbiorców. Taki trend szczególnie jest widoczny w programie Telewizji Republika, w paskach poprzedzających

⁷⁹ Por. rozdział III.2.2.1

doniesienia ze świata, gdzie podmiotami w zdaniach-tytułach są nie tylko metonimicznie traktowane kraje, ale również ich przywódcy: *Ameryka znów działa, Trump ostrzega Iran, Korea Północna omija sankcje, Kim wyrzeka się atomu, Rosja straszy na wschodzie, Putin robi krok w tył*. Co ciekawe upodmiotowieni zostali tylko przywódcy państw z faktycznym silnym mandatem do władzy wynikającym z rozwiązań ustrojowych (system „superprezydencki” w Rosji, prezydencjalizm w USA) lub politycznej praktyki, jak w przypadku Korei Północnej, będącej *de facto* dyktaturą totalitarną z przewodniczącym Komisji Spraw Państwowych Kim Dzong Unem. Jak widać w przytoczonych przykładach, wzmiankowane w paskach działania polityków były jednocześnie działaniami państwa jako takiego. Natomiast w przypadku innych krajów oddawanie (w pasku) agencji politykom sprawującym rządy dotyczyło tylko wąskich prerogatyw. Przykładowo włoski wicepremier Salvini był przedstawiany jako odpowiedzialny za rozwiązanie kryzysu uchodźczego: *Salvini nie wpuści imigrantów*, a kanclerz Niemiec Angela Merkel za sprawy wewnętrzpartyjne: *Merkel wierzy w koalicję z SPD*. Widać więc wyraźnie, że utożsamianie działań państwa z działaniami polityka stojącego na jego czele było zabiegiem selektywnym, a przez to zamierzonym i mającym mieć wpływ na ostateczną interpretację paska przez odbiorcę.

Nieco inną funkcję retoryczną zdania z osobowym czasownikiem zastosowano w „Wydarzeniach” Polsatu, gdzie w taki sposób zapowiada się informacje dotyczące zdarzeń losowych. Taki zabieg z jednej strony wskazuje sprawców i ofiary (w przypadku wypadków kryminalnych), może też dokładnie ilustrować przebieg wydarzenia, a wręcz tragiczny łańcuch przyczynowo - skutkowy: *Ojczym zabił nastolatka, Pies uratował trzylatkę, Pił, jechał zabił, Okradł, zabił, podpalił*. Przy okazji warto wspomnieć, że informacje o takiej tematyce pojawiają się w „Wydarzeniach” zdecydowanie częściej niż w pozostałych analizowanych programach, a swoiste zamiłowanie do szczegółowego opisu dramatycznych przebiegów katastrof czy zbrodni jest znakiem rozpoznawczym stacji, o czym szerzej w rozdziale siódmym, dotyczącym przetworzeń pasków przez widzów.

IV.3.1.2. Pytania w paskach – zabieg retoryczny

Kolejnym zabiegiem retorycznym narzuconym przez gramatyczną formę paska jest **struktura pytajna**. Taka forma pojawiła się w paskach wszystkich telewizji, jednak bez trudu można dostrzec różnice zastosowań w poszczególnych programach, a także różną funkcję pytań w zależności od ich rodzaju (pytania o rozstrzygnięcie lub pytania o uzupełnienie). Ważna obserwacja dotyczy też tematyki nagłówków, pośród których częściej niż średnio występują tego typu struktury. Szczególnie taką zależność można było

zaobserwować w programach informacyjnych TVP1, Telewizji Trwam i Telewizji Republika, gdzie zdecydowana większość wykorzystanych w paskach pytań zapowiadała informacje dotyczące polskiej polityki, relacji naszego kraju z innymi czy doniesień ze świata.

Pytania o rozstrzygnięcie (najwięcej ich zaobserwowano w „Wiadomościach”, „Informacjach dnia” i w „Dzisiaj”) to przede wszystkim takie sformułowania, które poprzez zasugerowanie odpowiedzi twierdzącej nasuwają odbiorcy negatywną interpretację omawianego wydarzenia. Z tego powodu nie dziwi fakt, że pojawiały się tam, gdzie intencją nadawcy było obnażenie przed odbiorcą rzekomych złych czynów lub intencji danych osób czy grup. W przypadku „Wiadomości” była to opozycja oraz samorządy, w programie Telewizji Trwam również rząd (tylko w wyselekcjonowanych przypadkach, gdy jego działania nie zgadzały się z linią programową⁸⁰), a w Telewizji Republika – instytucje Unii Europejskiej. Takie zawołowane oskarżenia miały więc niemal jednakową formę w trzech wymienionych programach: *Ludzie Schetyny pozwolili na grabież VAT?*, *Polityka Platformy pod dyktando Berlina?* („Wiadomości”), *„PiS zamierza sięgnąć po pieniądze lasów państwowych?*, *Rząd otwiera się na "Multi-Kulti"?*, („Informacje dnia”), *Polska dla cwaniaków? Trybunał Unii łamał prawo?* („Dzisiaj”). Analogiczne pytania o rozstrzygnięcie, pełniące jednocześnie funkcję zawołanego oskarżenia można również odnaleźć w „Wydarzeniach” Polsatu, jednak w tym programie taką formę stosuje się zapowiadając informacje o zdarzeniach losowych bądź kryminalnych, czego przykładem są paski *Celowe podpalenie?* lub *Spóźniona cesarka?*

W zebranych materiale można też odnaleźć identyczne w formie, ale odmienne w pełnionych funkcjach pytania o rozstrzygnięcie. Nadawca może w pasku sugerować odbiorcy pożądaną obrót spraw, pytając: *Czy będzie narodowy dzień kapłanów niezłomnych?* („Informacje dnia”) lub *Czy Sejm zatrzyma aborcję eugeniczną?* („Dzisiaj”). Jeszcze inne zastosowanie tej struktury to wyrażenie niepewności czy wręcz obawy, jak w przykładach *Czy jutro obowiązuje post? Euro w Polsce?* („Informacje dnia”), *Będzie wojna z Izraelem?* („Dzisiaj”).

Kolejnym podtypem pytania o rozstrzygnięcie jest narzucenie przez nadawcę alternatywy, gdzie odbiorca poprzez strukturę pytającą jest niejako zobligowany do dokonania wyboru. Trzeba jednak zauważyć, że jednocześnie z neutralną opcją jest widzowi proponowana druga, z reguły negatywnie konotowana, przy czym zawężenie możliwych

⁸⁰ Przede wszystkim w sytuacjach podejmowania decyzji o charakterze światopoglądowym (aborcja, eutanazja, in-vitro, mniejszości seksualne), ale również odnośnie branży futrzarskiej (której swoistym obrońcą była telewizja z Torunia) oraz analogicznie – lasów państwowych.

interpretacji tylko do dwóch scenariuszy jest już samo w sobie manipulacją, gdyż nie są to jedyne możliwe warianty, jak wskazywałaby na to treść paska: *Strategia opozycji czy plan Kremla?*, *Błąd pomiaru czy zaplanowana strategia?* („Wiadomości”), *Dobre obyczaje czy cenzura?*, *Protest czy spektakl?* („Dzisiaj”). Dla kontrastu nagłówek w formie pytania z zawartą alternatywą z „Faktów” TVN *Razem czy osobno?* jest faktyczną prezentacją wzajemnie wykluczających opcji i tym samym stanowi prawdziwą, a nie pozorowaną i zmanipulowaną alternatywę.

Drugi typ struktur pytajnych to **pytania o uzupełnienie**, a więc rozpoczynające się od odpowiedniego zaimka, z którego użyciem, jak wykazała analiza zebranego materiału, ściśle wiąże się funkcja powstałego w ten sposób paska. Przykładowo rozpoczęcie paska od *kto* lub *komu* implikowało najczęściej presupozycję, a więc zawarty „przedsąd”, który narzuca się odbiorcy. Przykładowo nagłówek *Kto chce zakłócić Marsz Niepodległości? Kto pozwolił na grabież za rządów PO-PSL?*, *Kto cynicznie gra tragiczną śmiercią?* („Wiadomości”) sugeruje, że niepodważalnym faktem jest istnienie osoby (lub osób), które mają za cel naruszenie porządku podczas zaplanowanej uroczystości, które zezwoliły na kradzież i które wykorzystują śmierć do swoich celów. Analogiczne eksperymenty myślowe udowadniające istnienie presupozycji można przeprowadzić na paskach „Dzisiaj” *Kto się boi prawdy o Smoleńsku?*, *Komu przeszkadza dekomunizacja Warszawy?*, „Faktów” *Kto za tym stoi?* oraz „Wydarzeń” *Kto zawinił?*, *Kto tu rządzi?*. Trzeba jednak zaznaczyć, że częstotliwość stosowania presupozycji była najwyższa w programie TVP1, gdzie dodatkowo struktury te każdorazowo związane były z materiałem dziennikarskim, opisującym działalności opozycji.

Inne zaimki poprzedzające postawienie tezy w nagłówku to *gdzie* i *dłaczego*. Pasek z Telewizji Republika *Gdzie był Adamowicz?* ewidentnie sugeruje, że gdziekolwiek nie znajdowałby się prezydent Gdańska, nie było to miejsce, w którym być powinien. Natomiast tytuł *Dłaczego zniszczono akta PRL?* (Telewizja Republika) jest wskazówką dla odbiorcy, że jest jakiś powód (znany autorowi materiału), który zostanie przybliżony w następującym po zapowiedzi materiale. Z drugiej jednak strony zdarzały się też pytania neutralne, bez elementu perswazyjnego, które miały jedynie zasugerować odbiorcy, że odpowiedź zostanie mu udzielona w dalszej części serwisu: *Kiedy spotkanie? Kim ona jest?* („Fakty”), *Kto zostanie nowym szefem KE?* („Informacje dnia”), *Kto wystąpi na Eurowizji?* („Wiadomości”),

Kolejne możliwe pytania rozpoczynają zaimki *co*, *ile* oraz *jak*, a paski takie z reguły są informacją dla widza o problemie i spodziewanym dalszym ciągu wydarzeń lub zapowiedzią praktycznych dla odbiorców informacji, które pojawią się w materiale dziennikarskim: *Co dalej z Wisłą Kraków?* *Jak oddać głos w wyborach samorządowych?* („Wiadomości”), *Co*

dalej z branżą futrzarską?, Co z Fort Trump? („Informacje dnia”), Co dalej z ustawą o IPN?, Co ze szczytem Trump – Kim? („Dzisiaj”), Co zrobić ze śniegiem?, Ile zapłacimy? („Wydarzenia”). Widać więc, że wachlarz funkcji pasków w formie pytania jest szeroki i tylko od intencji autora zależy w jaki sposób naprowadzi on odbiorcę na ostateczną interpretację. Jednak nawet pomimo braku ewidentnej manipulacji w pytaniu trzeba pamiętać, że zawsze jest to element odautorski wpływający na treść przekazu.

IV.3.1.3. Ostrzeżenie

Ukształtowanie paska w formułę ostrzeżenia wiąże się z funkcją edukacyjną telewizji. Nadawcy zwracają w ten sposób uwagę na potencjalne niebezpieczeństwo (z reguły związane z gwałtownymi zjawiskami meteorologicznymi, epidemiami chorób, zagrożeniem ze strony zwierząt). Nie sposób odróżnić od siebie pasków poszczególnych stacji telewizyjnych, wszystkie one mają bardzo podobny kształt: *Groźne wilki, Nadchodzą niebezpieczne mrozy, Niebezpiecznie w Tatrach, Uwaga ślisko („Wiadomości”), Nad Polskę nadciąga fala upałów, Uwaga na silny wiatr, Uwaga na tlenek węgla („Informacje dnia”), Zagrożenie podtopieniami („Dzisiaj”), Mróz zabija, Śmiertelna grypa, Uwaga wieje!, Groźny udar, Uwaga, to może być zawał, („Wydarzenia”), Groźny arsen, Groźna aura, Śmiertelny mróz, Uwaga na szlaku, Zimowe ostrzeżenie, („Fakty”).*

Zdarza się też, że inspiracją do wyemitowania danego materiału dziennikarskiego (a więc i jego nagłówek) było faktyczne zdarzenie kryminalne: *Ryzykowne inwestowanie w kryptowaluty, Nowa groźna sztuczka oszustów, Uwaga! Pirat drogowy („Wiadomości”), ZUS ostrzega przez oszustami („Informacje dnia”), Uwaga na dopalacze („Dzisiaj”), Kieszonkowcy są wszędzie, Uwaga, na pasach! („Wydarzenia”), Uwaga złodziej! („Fakty”).*

Pewien wyjątek od tej tematycznej reguły stanowią pojedyncze przypadki tematów politycznych, jak na przykład w pasku *Groźny cukier* (TVN), który nie zapowiadał kampanii edukacyjnej lecz informację o wprowadzeniu ustawą podatku od produktów spożywczych zawierających cukier. Inny przykład, to pochodzący z programu Telewizji Republika pasek „*Uwaga! Drogie paliwo*” zapowiadający podwyżki cen benzyny.

IV.3.1.4. Apel

Dużo szerszy zakres tematyczny mają paski, które ich autorzy sformułowali na kształt wyrażonego wprost wezwania do konkretnego działania (lub jego zaniechania). Jak pokazuje analiza nagłówki tego typu mogą poprzedzać informacje o każdej tematyce, czego dowodzi poniższe wyliczenie:

- Informacje dotyczące natury: *Prosimy nie deptać krokusów, Zwierzę to nie zabawka* („Wiadomości” TVP1) *Powitajmy bociany* („Dzisiaj” Telewizja Republika), *Liście dla jeży, Nie drażnić tygrysa* („Wydarzenia”, Polsat);
- Informacje o walorze edukacyjnym: *Chrońmy swoje dane!, Najważniejsze, by się badać, Nie wyrzucajmy żywności po świętach* („Wiadomości” TVP1), *Nie podpisujmy umów na pokazach* („Informacje dnia” Telewizja Trwam), *Stop fake newsom* („Dzisiaj” Telewizja Republika), *Naucz dziecko mówić nie, Oddaj, nie wyrzucaj, Zapnij pasy w taksówce* („Wydarzenia”, Polsat), *Chrapaleś nie jedź!, Szerokości!* („Fakty” TVN);
- Informacje okolicznościowe (rocznice): *Niepodległa do hymnu!, Przywrócić godność bohaterom Solidarności* („Wiadomości” TVP1), *Apel o wywieszenie flag i odśpiewanie hymnu* („Informacje dnia” Telewizja Trwam), *Pamiętajmy o zwierzakach w Sylwestra* („Dzisiaj” Telewizja Republika), *Bądźmy razem, Hold bohaterom* („Wydarzenia”, Polsat);
- Informacje o polityce krajowej: *Apel o narodowe pojednanie i zgodę, Bądźmy dumni z Polski, Tusk, Kopacz i Schetyna przed komisję ds. VAT* („Wiadomości” TVP1), *Apel o Weto, Apel o zakończenie protestu w sejmie* („Informacje dnia” Telewizja Trwam), *Uwolnić Basię Poleszuk, Sprawiedliwość dla ofiar komunizmu* („Dzisiaj” Telewizja Republika) *Apel do premiera, Apel do sędziów, Apel o prawdę, Apel o weto* („Fakty” TVN);
- Informacje na temat relacji międzynarodowych: *Na pomoc dzieciom odebranych rodzicom* („Wiadomości” TVP1), *Brońmy Czarneckiego, Brońmy Polski, Stop szkalowaniu Polski* („Dzisiaj” Telewizja Republika), *Poznaj sąsiada* („Wydarzenia”, Polsat);
- Informacje ze świata: *Apel o utrzymanie zawieszenia broni w Syrii* („Informacje dnia” Telewizja Trwam), *Ratujmy Alfiego, Pokój dla Korei* („Dzisiaj” Telewizja Republika)
- Informacje o tematyce religijnej: *Sprawiedliwość dla Asi Bibi* („Dzisiaj” Telewizja Republika);
- Informacje o zdarzeniach losowych: *Na ratunek górnikom* („Wiadomości” TVP1), *Apel o ostrożność* („Wydarzenia”, Polsat) *Po pierwsze bezpieczeństwo, Stop dopalaczom, Na pomoc* („Fakty” TVN);
- Informacje o zbiórkach i akcjach charytatywnych: *Podziel się świątecznymi przysmakami* („Wiadomości” TVP1), *Bądźmy wrażliwi na bezdomnych i*

potrzebujących, Apel o pomoc potrzebującym („Informacje dnia” Telewizja Trwam), *Pamiętajmy o Polakach na Białorusi, I ty możesz pomóc* („Dzisiaj” Telewizja Republika), *Krew potrzebna od zaraz, Na ratunek* („Wydarzenia”, Polsat), *Potrzebna krew, Potrzebna pomoc, Prośba o wsparcie* („Fakty” TVN);

- Informacje o charakterze autopromocyjnym: *I proc. Podatku na fundację "Nasza przyszłość"* („Informacje dnia” Telewizja Trwam).

Tylko dwie grupy pasków-apeli – poprzedzające informacje edukacyjne i te o zbiórkach i akcjach dobroczynnych - były obecne we wszystkich badanych programach. Pozostałe tematy były już traktowane wybiórczo przez autorów pasków. W odróżnieniu od ostrzeżeń widać tutaj dość dużą różnorodność w ostatecznej formie nagłówka. Przykładowo dość popularnym zabiegiem w „Dzisiaj” było użycie pierwszej osoby liczby mnogiej – a więc *róbmy coś razem*, które są obecne (choć w mniejszym natężeniu) również pośród pasków zebranych w „Wiadomościach” czy „Informacjach dnia”. Z drugiej strony w „Wydarzeniach” i „Faktach” częstszą praktyką było sformułowanie apelu w drugiej osobie liczby pojedynczej, czyli *zrób coś / nie rób czegoś*. Poza tym można zauważyć wezwania do działania nie wskazujące na adresata, jak na przykład *prośba o, apel o* (ten zwrot cieszył się popularnością szczególnie w połączeniu z tematami okołopolitycznymi) czy zawołania bezokolicznikowe *należy zrobić coś / nie wolno robić czegoś*.

IV.3.2. Cytat jawny i ukryty

Powszechnym, bo obecnym we wszystkich analizowanych programach, zabiegiem stosowanym przez autorów telewizyjnych pasków jest oddanie głosu innym osobom poprzez zacytowanie czyichś słów, co stanowi jedyną treść w nagłówku wiadomości. Choć jest to zjawisko relatywnie niewielkie, gdyż dotyczące maksymalnie 2,5% pasków z danego programu, to jednak warte opisu. Analizując zjawisko od strony liczbowej zauważyć można większą reprezentację cytatach w Telewizji Republika (81 wystąpień) i TVP (76 wystąpień), nieco mniejszą w Telewizji Trwam (41), natomiast marginalną w Polsacie (8) i TVN (5). Badając użycie cudzych wypowiedzi w paskach należy odpowiedzieć na pytanie o autora cytatu, jego czytelne dla widza oznaczenie i funkcję, jaką to cytowanie spełnia.

W „Dzisiaj” Telewizji Republika większość cytatów (51) nie jest w żaden sposób oznaczona, a więc dla widza nie jest jasne (aż do zapoznania się z treścią materiału dziennikarskiego), że czytane przezeń wypowiedzenie, będące tytułem newsa, pochodzi od konkretnej (często powszechnie znanej) osoby. Praktyką niespotykaną w programach informacyjnych innych stacji jest w „Dzisiaj” oddawanie głosu „zwykłym ludziom”,

zapytany o opinię podczas sondy ulicznej. Powstałe w ten sposób paski zawierają często radykalne opinie oraz są w nich obecne wyrażenia z języka potocznego: *Równy gość* (o Donaldzie Trumpie), *Za łeb i do kicia* (o rodzinie Hanny Gronkiewicz-Waltz w kontekście reprivatyzacji⁸¹), *Chłop nie do życia* (o Mateuszu Kijowskim, ówczesnym szefie Komitetu Obrony Demokracji), *Ludzie są za* (o ograniczeniu handlu), *Obraz nędzy i rozpaczy* (o opozycji), *On nie ma przyszłości* (o Ryszardzie Petru). Pozostałe nieoznaczone cytaty dotyczą różnych tematów, z reguły są to zdecydowane opinie pozytywne lub negatywne na dany temat (w nawiasach podano autora i, jeśli to konieczne również kontekst, nieoznaczonego w pasku cytatu, którego autorstwo zostaje widzowi ujawnione przez reportera): *Getback to afera Platformy* (Mateusz Morawiecki), *Największa grabież tysiąclecia* (Karol Modzelewski podczas zeznań przed komisją ds. podatku VAT), *Państwo reaguje jak powinno* (Marek Suski o Komisji Nadzoru Finansowego), *Trzeba wygrać tę wojnę* (Mateusz Morawiecki o ustawie IPN⁸²), *Nagrody są OK* (parafraza cytatu Jarosława Kaczyńskiego o nagrodach dla ministrów), *Nam niestraszne pomruki zagranicy* (Mateusz Morawiecki na konwencji PiS), *Pokażcie Program!* (Mateusz Morawiecki do opozycji), *Chodzi o suwerenność* (Jarosław Kaczyński o ustawie IPN), *Nie pozwolimy się obrażać* (Mateusz Morawiecki o reakcji Izraela na ustawę o IPN), *Siła prawdy* (Jarosław Kaczyński o ustawie o IPN), *To wina Niemców* (Jacek Czaputowicz, minister spraw zagranicznych o Holokauście), *Rodzina to skarb* (Papież Franciszek). Wydaje się, że wszystkie zaprezentowane przykłady łączy to, że są zgodne z linią programową stacji i z tej przyczyny mogą być odbierane nie tylko jako zapis czyjejś wypowiedzi, ale też komentarz redakcyjny do opisywanych wydarzeń. Dodatkowo, w przypadku przytaczania słów pochodzących z sond ulicznych komentarz ten upozorowany jest na obiektywny, przy niewątpliwie tendencyjnym wyborze danego cytatu (z reguły radykalnego) do nagłówka.

Oznaczenie cytatu w „Dzisiaj” Telewizji Republika odbywa się poprzez dodanie cudzysłowu lub poprzedzenie wypowiedzi nazwiskiem autora słów (również państwa, gdy jest to domniemane oficjalne stanowisko), po którym następuje dwukropek lub myślnik. W tym wypadku głos oddaje się nie tylko osobom, których wyrażane poglądy są zgodne z linią stacji: *"Nie mam tego w pamięci.."* (Donald Tusk podczas przesłuchania przed komisją ds. VAT), *Wassermann - Tusk będzie ostatnim świadkiem, Morawiecki: Niemcy winni zagłady,*

⁸¹ Ten cytat jako jedyny z pozyskanych z sond ulicznych został czytelnie oznaczony cudzysłowem

⁸² Ustawa o Instytucji Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Dz.U. z 1998 r. nr 155, poz. 1016, a konkretnie nowelizacja z 26 stycznia 2018 która wprowadziła karę pozbawienia wolności za przypisywanie narodowi lub państwu polskiemu odpowiedzialności za zbrodnie popełnione przez nazistowskie Niemcy. W wyniku pogorszenia stosunków polsko-izraelskich sporny przepis został jednak wycofany kolejną nowelizacją z czerwca 2018.

Czaputowicz: Tusk reprezentuje Niemcy, Prezydent: To był fake news, Kukiz: Jakubiak może odejść, "Morawiecki to strzał w dziesiątkę" (Jarosław Kaczyński), Jaki: To była patologia, Kaczyński: Zwyciężyliśmy!, Prezydent: nie ma zgody na agresję, Putin - kazalem zestrzelić ten samolot, Salvini: Nie jestem faszystą!. Wartym zaznaczenia jest fakt, że najczęściej cytowaną w ten sposób osobą w badanym przeze mnie okresie był Donald Trump, przy czym wybrane do wyświetlenia na pasku słowa często zawierały elementy języka potocznego: *Trump: dogadałem się z Chinami, Trump: Może zakupuję się z Kimem, Trump: Unia przeszkadza naszym firmom, Trump: nie mamy o czym rozmawiać, Trump: Rosja ingerowała w wybory, Trump: rząd wraca do pracy, Trump: Demokraci winni śmierci imigrantów, Trump: wygląda na to, że Chaszodździ nie żyje, Trump: trzeba zbudować ten mur.*

Nieco inne podejście do cytowań zaobserwować można w „Wiadomościach” TVP1. W tym programie zdecydowaną większość stanowią cytaty wyraźnie oznaczone znakiem interpunkcyjnym bądź nazwiskiem (nazwą) autora. Natomiast pięć pasków nie zawiera w ogóle czytelnej informacji o tym, że prezentowany widzom w nagłówku tekst jest w rzeczywistości przytoczeniem czyichś słów: *2017 to najlepszy rok w III RP* (sondaż), *Mięso z Polskich zakładów jest bezpieczne* (Główny Inspektor Sanitarny), *Nie ma pokoju bez poszanowania prawa* (Andrzej Duda), *Nie ma zgody na agresję Rosji* (Andrzej Duda), *Różne religie, jedna wspólnota* (Andrzej Duda). Spośród cytatów oznaczonych największą grupę stanowią te pochodzące od osób związanych z rządem i ogólnie z partią Prawo i Sprawiedliwość (29 wystąpień). W tej grupie najwięcej wypowiedzi pochodzi od Mateusza Morawieckiego (*"Afera taśmowa to afera Platformy"*, *"Relacje polsko-izraelskie są bardzo dobre"*, *M. Morawiecki: dla nas Polska jest od A do Z*, *Morawiecki: Dbajmy o solidarność pokoleń*, *Morawiecki: tworzymy państwo opiekuńcze*, *Premier: polityka społeczna obroni się sama*) i Jarosława Kaczyńskiego (*"Afery to był istotny element władzy PO-PSL"*, *"Cierpiąc, potrafiła pomagać innym cierpiącym"⁸³*, *"Niech futra przejdą do historii"*, *Kaczyński: Immunitet nie dla kryminalistów*, *Kaczyński: Sądy mają służyć obywatelom*). Po trzy cytowania mają prezydent Andrzej Duda (*"Chwała lotnikom polskim"*, *"Dla dobra wspólnego"*, *Prezydent: nie ma zgody na oczernianie Polski*) i minister spraw zagranicznych Jacek Czaputowicz (*"Nie ma zagrożenia dla Polski"*, *Czaputowicz: Nic o nas bez nas*, *Prof. Czaputowicz: szukamy tego, co łączy*). Pozostałe (pojedyncze) wypowiedzi pochodzą od ministrów i posłów reprezentujących Prawo i Sprawiedliwość. Osoby związane z partiami opozycyjnymi były cytowane dużo rzadziej, bo zaledwie siedem razy. Przytoczone słowa

⁸³ Słowa o zmarłej posłance PiS Jolancie Szczypińskiej.

były albo dobrane tak, by potwierdzać daną tezę (zresztą podobnie, jak w przypadku cytowanych przedstawicieli rządu) lub ośmieszać autora wyrwanymi z kontekstu słowami: *"VAT podatny na nadużycia"* (Hanna Majszczyk była wiceminister finansów), *Biedroń: Koalicja Obywatelska to oszustwo*, *"Pani umrze i nie zobaczy ani złotówki"* (Leszek Czarnecki, szef GETIN Banku, łączony w „Wiadomościach” z opozycją), *Parafianowicz: nie rozumiem, nie pamiętam*⁸⁴, *Donald Tusk: nie wiem, nie pamiętam*, *Lech Wałęsa: Solidarność to ja*, *Wałęsa "Nam bliżej do Moskwy"*. Podobne zabiegi są widoczne w przypadku cytowań podmiotów zagranicznych, gdzie zależnie od postrzegania danego kraju, osoby czy organizacji przytoczone wypowiedzi selekcjonowane były ewidentnie pod postawioną tezę: *Bruksela: Niemcom wolno więcej*, *Merkel: Porzućcie swoją suwerenność*, *Orban: Jesteśmy jak splecione korzeniami dęby*, *Donald Trump: Polacy to wspaniały naród*, *Rada Europy: Rosja musi oddać wrak tupolewa*, *Nato: Rosyjska agresja musi się skończyć*, *PKW: Prawo i Sprawiedliwość wygrało wybory*. Analogicznie – prezentowane jako cytaty stanowiska polskich instytucji pełnią w paskach funkcję wzmacniającą przekaz, gdzie prezentowany na pasku tekst jest nie tyle tytułem wiadomości, ile opisem faktu, którego autentyczność potwierdzona zostaje autorytetem danego podmiotu: *CBA: Baron Platformy brał łapówki*, *CBA: Prezydent Tarnobrzega wziął łapówkę*, *CBOS: Coraz lepsze nastroje społeczne*, *GUS Program "500+" zachęca do pracy*, *IPN: Akta TW "Bolek" nie zostały sfalszowane*, *PKW: Prawo i Sprawiedliwość wygrało wybory*.

Podobnie jak w „Wiadomościach”, także w „Informacjach dnia” zdecydowana większość cytatów została czytelnie oznaczona. Spośród ukrytych pod postacią zwykłego paska sześciu przytoczeń, największą grupę stanowią fragmenty katechez papieża, a autorami pozostałych są politycy Prawa i Sprawiedliwości: *Nie byłoby niepodległej Polski gdyby nie Polonia* (Stanisław Karczewski), *Górnictwo będzie kluczową częścią gospodarki* (Mateusz Morawiecki), *Bóg zawsze odpowiada na nasze prośby* (Papież Franciszek), *Dajmy się sprowokować świętym!* (Papież Franciszek), *Otwierając się na potrzeby innych, dokonujemy cudów* (Papież Franciszek), *Synowska relacja z Bogiem* (Papież Franciszek). Słowa głowy kościoła katolickiego były użyte w pasku najwięcej – 11 razy. Inne cytowane więcej niż raz osoby to premier Mateusz Morawiecki (łącznie 4 cytowania, np. *"Nie ma silnej Polski bez silnych rodzin"*, *Premier: Patrioty zapewnią Polsce bezprecedensowe bezpieczeństwo*), Jarosław Kaczyński (3 cytowania: *"Nie idzie się do polityki dla pieniędzy"*, *"Praca dla Polski"*, *"Zaczynamy wielką rozmowę z Polakami"*) i prezydent Andrzej Duda (3 cytowania:

⁸⁴ Andrzej Parafianowicz, były wiceminister finansów w rządzie PO-PSL

"Silne państwo to porządna i silna rodzina", "Polska będzie nadal dążyć do tego, aby świat był bezpieczny", "Duch solidarności w Europie"). Wśród autorów cytowanych w nagłówkach słów nie ma żadnego przedstawiciela opozycji, wszystkie pochodzą od polityków związanych z Prawem i Sprawiedliwością czy osób duchownych. Wśród autorów spoza naszego kraju przytaczane cytaty są wyselekcjonowane w taki sposób, żeby potwierdzać eksponowaną w serwisie linię programową: "Niemcy ponoszą pełną odpowiedzialność za Holokaust" (Angela Merkel), "Polska demokracja jest pełna życia i ma się dobrze" (wysokiej rangi dyplomata amerykański – wypowiedź anonimowa dla dziennikarza Conana Finnegan⁸⁵), "Dni komisji Europejskiej są już policzone" (Viktor Orban), "Nielegalni imigranci muszą pakować walizki" (Matteo Salvini). Zamieszczone powyżej przykłady dostarczają jeszcze jednej obserwacji – zdecydowana ich większość nie zawiera wskazania autora słów, ta kwestia zostaje wyjaśniona widzowi w materiale dziennikarskim, następującym po wyświetleniu paska-cytatu.

Jak już wspomniałam rozpoczynając rozważania o potencjale retorycznym cytatu, forma ta jest marginalna w pozostałych dwóch telewizjach. W obu programach nie podaje się autora przytaczanych w tytule wiadomości słów, natomiast w „Faktach” cytowanie jest oznaczone znakiem interpunkcyjnym, czego brakuje w „Wydarzeniach”. Cytaty z programu informacyjnego TVN to zarówno fragmenty prezentowanych wywiadów z anonimowymi uczestnikami omawianych wydarzeń, jak "Miarka się przebrała" (uczestniczka „czarnego protestu”), "Szczęściarz" (ratownik, biorący udział w akcji wydobywania zasypianych górników), jak również słowa osób publicznych: "Otwarte głowy" (Patryk Jaki), "Rząd gra na zwłokę" (Małgorzata Gersdorf). W programie Polsatu cytowane są tylko osoby rozpoznawalne medialnie: *To jest ostrzeżenie* (minister zdrowia Łukasz Szumowski), *Możecie zostać!* (premier Wielkiej Brytanii Theresa May), *Pedofilia to otchłań kościoła* (papież Franciszek). W przypadku obu tych stacji zgromadzony materiał nie pozwala na wyciągnięcie dalszych wniosków, na przykład co do przypadkowości (bądź jej braku) w doborze autorów czy dobieraniu słów pod tezę.

IV. 4. Przegląd pozostałych środków retorycznych wybieranych przez autorów pasków

Po opisanu w poprzednim podrozdziale pasków, które swój potencjał retoryczny zawdzięczają gramatycznej formie wypowiedzenia lub pochodzą od innego niż twórca nagłówka autora przechodzę teraz do analizy szczegółowej, gdzie skupiać się będę na doborze słów i wyborze stylistycznych tropów.

⁸⁵ Por. <https://polskieradio24.pl/130/5925/Artykul/1998569,Departament-Stanu-USA-polska-demokracja-jest-pelna-zycia-i-ma-sie-dobrze> (ostatni dostęp 25.05.2023)

IV.4.1. Nieneutralne nazwy

Jeden z ważniejszych zabiegów retorycznych, mający realny wpływ na odbiór treści to ukazanie danego podmiotu w pozytywnym lub negatywnym świetle poprzez odejście od jego przyjętej nazwy (np. oficjalnej nazwy organizacji, imienia i nazwiska) i zastąpienie jej innym określeniem (peryfrazą) lub dodanie określenia jednoznacznie wartościującego. Badanie zebranych pasków jednoznacznie wskazują, że katalog peryfraz jest zawężony do zmarłych (których stawia się w świetle pozytywnym), sportowców (wyłącznie pozytywne określenia) oraz polityków (wartość zależna od linii programowej) i przestępców (negatywne określenia). Podane przykłady peryfraz będą więc różniły się wyłącznie w zakresie tematycznym związanym z polityką.

Wszyscy autorzy pasków byli zgodni co do tego, że o zmarłych mówi się wyłącznie pozytywnie (z wyjątkiem jednego przykładu z Telewizji Republika, gdzie informację o zmarłym biskupie Tadeuszu Pieronku zatytułowano dwuznacznie *Biskup wielu sprzeczności*). Z tego powodu nagłówki z peryfrazami są do siebie podobne: *Architekt wolnej Polski*⁸⁶, *Nie żyje królowa soulu*⁸⁷, *Papież, który odmienił Kościół i świat*, *Papież, który pozostał człowiekiem*, *Papież nadziei*⁸⁸, *Nie żyje mistrz obrazu*⁸⁹, *Pożegnanie Mistrza*⁹⁰, *Pożegnanie legendarnego trenera*⁹¹, *Pożegnanie mistrza*⁹², *Polski bohater wraca do ojczyzny*⁹³ („Wiadomości” TVP1), *Nadzieja na szybką beatyfikację Prymasa Tysiąclecia*⁹⁴, *Nie żyje ikona obrony życia w Polsce*⁹⁵ („Informacje dnia” Telewizja Trwam), *Gigant Komiksu nie żyje*⁹⁶, *Odszedł pastor Ameryki*⁹⁷, *Pożegnanie Legendy*⁹⁸, *Pożegnanie wielkiej mistrzyni*⁹⁹, *Rycerz prawdy*¹⁰⁰ („Dzisiaj” Telewizja Republika), *Odszła Legenda Jazzu*¹⁰¹, *Odszedł wielki przyjaciel Polski*¹⁰², *Pierwsza dama sportu*¹⁰³, *Pożegnanie buntownika*¹⁰⁴, *Siostra naszego*

⁸⁶ Lech Kaczyński

⁸⁷ Aretha Franklin

⁸⁸ Jan Paweł II

⁸⁹ Witold Sobociński

⁹⁰ Tomasz Stańko

⁹¹ Andrzej Gmitruk

⁹² Edward Dwurnik

⁹³ Józef Unrug

⁹⁴ Stefan Wyszyński

⁹⁵ Antoni Zięba

⁹⁶ Stan Lee

⁹⁷ Billy Graham

⁹⁸ Charles Anzavour

⁹⁹ Irena Szewińska

¹⁰⁰ Ks. Jerzy Popiełuszko

¹⁰¹ Tomasz Stańko

¹⁰² John McCain

¹⁰³ Irena Szewińska

¹⁰⁴ Robert Brylewski

*Boga*¹⁰⁵, *Wielka dama polskiego rocka*¹⁰⁶ („Wydarzenia” Polsat), *Pożegnanie legendy*¹⁰⁷, *Pożegnanie mistrza*¹⁰⁸, *Marzyciel*¹⁰⁹. Jak widać zastosowane omówienia są do siebie podobne niezależnie od stacji telewizyjnej, dodatkowo określenia takie jak *mistrz* czy *legenda* są dość popularne w tytułowaniu informacji o zmarłych.

Drugą kategorią tematyczną, gdzie zwyczajem jest nadawanie bohaterom informacji pozytywnych mian jest sport. Sportowcy stanowią jedyną grupę osób żyjących, co do której panuje zgodne podejście we wszystkich badanych stacjach telewizyjnych. Również tutaj widać podobieństwa w zastosowanych peryfrazach: *Order dla czarodziejki kortu*¹¹⁰, *Orzeł z Zębu na wznoszącej fali*¹¹¹, *Wielki powrót polskiego mistrza kierownicy*¹¹², *Legendarny kolarz potrzebuje pomocy*¹¹³, *Mistrz walczy o powrót do zdrowia*¹¹⁴, *Legenda piłki w szpitalu*¹¹⁵ („Wiadomości”), *Mistrzowie wrócili do domu*¹¹⁶ („Informacje dnia”), *Złoty orzeł*¹¹⁷, *Powrót bohaterów*¹¹⁸, *Pożegnanie orłów*¹¹⁹, *Wunderteam u prezydenta*¹²⁰ („Dzisiaj”), *Król czterech skoczni*¹²¹, *Król Mediolanu*¹²², *Messi z Indonezji*¹²³, *Mistrzynie na emeryturze*¹²⁴, *Mistrzynie wróciła do domu*¹²⁵ („Wydarzenia”).

Pozostałe peryfrazy można już podzielić na pozytywne lub negatywne, co było skutkiem woli autora. Przykłady z obu grup (a zwłaszcza z drugiej) odnoszą się jednak przede wszystkim do osób związanych z polityką. Pozytywne określenia to na przykład: *Kardynał ubogich*¹²⁶, *Święto sprzedawców marzeń*¹²⁷ („Wiadomości”), *Przyjaciele spójności*¹²⁸, *Przyjaciółka prezydenta Trumpa*¹²⁹, („Dzisiaj”), *Legenda w cieniu podejrzeń*¹³⁰, *Powrót*

¹⁰⁵ Hanna Chrzanowska

¹⁰⁶ Kora (Olga Jackowska)

¹⁰⁷ Irena Szewińska

¹⁰⁸ Tomasz Stańko

¹⁰⁹ Tomasz Mackiewicz

¹¹⁰ Agnieszka Radwańska

¹¹¹ Kamil Stoch

¹¹² Robert Kubica

¹¹³ Ryszard Szurkowski

¹¹⁴ Tomasz Gollob

¹¹⁵ Alex Ferguson

¹¹⁶ Drużyna polskich siatkarzy

¹¹⁷ Kamil Stoch

¹¹⁸ Skoczkowie narciarscy

¹¹⁹ Drużyna piłkarzy

¹²⁰ Polscy lekkoatleci

¹²¹ Kamil Stoch

¹²² Krzysztof Piątek

¹²³ Egy Maulana Vikri

¹²⁴ Agnieszka Radwańska

¹²⁵ Angelique Kerber

¹²⁶ Konrad Krajewski

¹²⁷ Bibliotekarze

¹²⁸ Przywódcy państw członkowskich Unii Europejskiej

¹²⁹ Georgette Mosbacher

*dyrygenta*¹³¹, *Powrót legendy*¹³² („Wydarzenia”), *Bratanki*¹³³, *Kobieta orkiestra*¹³⁴. Natomiast wśród określeń negatywnych i często prześmiewczych (nieobecnych w „Faktach” TVN) dominują przede wszystkim te związane z politykami opozycji (w TVP, Telewizji Trwam i Telewizji Republika), rzadziej z przestępcami (jedyne przykłady negatywnych peryfraz z Polsatu). Przykłady takich sformułowań wyglądają następująco: *Awanturnicy nie chcą dialogu i porozumienia*¹³⁵, *Awanturnicy z totalnej opozycji*¹³⁶, *Upadły dżentelmen*¹³⁷, *„Król reprivatyzacji” kręci w zeznaniach*¹³⁸, *Posel w Krakowa chce wrócić do Warszawy, Delfin Platformy budzi kontrowersje*¹³⁹, *Pupil europejskich salonów stracił blask*¹⁴⁰ („Wiadomości”), *Człowiek Donalda Tuska przed komisją śledczą*¹⁴¹, *„Kolekcjoner kamienic” z zarzutami*¹⁴², *Mąż i córka prezydent Warszawy zwrócili pieniądze* („Informacje dnia¹⁴³”), *„Rekin Reprivatyzacji” zatrzymany*¹⁴⁴, *Pan „nic nie pamiętam”*¹⁴⁵ *Rzecznik Praw Opozycji*¹⁴⁶, *Sędzia stanu wojennego*¹⁴⁷, *Wujek dobra rada*¹⁴⁸, *Doktor potwór*¹⁴⁹, *Dancing Queen*¹⁵⁰ („Dzisiaj”), *Upadły gwiazdor przemówił*¹⁵¹, *Król dopalaczy skazany*¹⁵² („Wydarzenia”).

Innym zabiegiem jest dodanie do nazwiska lub imienia osoby słowa teoretycznie neutralnego, ale nadającego całości nowe znaczenie, jak w przykładzie z Telewizji Republika *Herr Schulz znów straszy*, gdzie uzupełnienie nazwiska przewodniczącego Parlamentu Europejskiego o niemiecki odpowiednik polskiego słowa *pan* ma ukazywać na powiązanie polityka z Niemcami, co powinno być interpretowane negatywnie. Efekt ośmieszający w tej samej telewizji osiągnięto też w pasku *Pani prezes ma focha* nie tylko poprzez potoczny opis

¹³⁰ Stefan Niesiołowski

¹³¹ Jerzy Owsiak

¹³² Zespół ABBA

¹³³ Węgrzy

¹³⁴ Lidia Niedźwiedzka-Owsiak

¹³⁵ Rodzice osób niepełnosprawnych protestujący w Sejmie

¹³⁶ Członkowie Komitetu Obrony Demokracji

¹³⁷ Radosław Sikorski

¹³⁸ Mecenas Robert Nowaczyk

¹³⁹ Rafał Trzaskowski

¹⁴⁰ Emmanuel Macron

¹⁴¹ Tomasz Arabski

¹⁴² Marek M., oskarżony w wyniku działania komisji ds. reprivatyzacji

¹⁴³ *Człowiek Donalda Tuska* oraz *mąż i córka prezydent Warszawy* nie są same w sobie określeniami negatywnymi, ale użycie takich omówieni ma na celu zwrócenie uwagi na tych czołowych polityków Platformy Obywatelskiej i przeniesienie na nich odpowiedzialności za czyny właściwych podmiotów.

¹⁴⁴ Marek M., oskarżony w wyniku działania komisji ds. reprivatyzacji

¹⁴⁵ Kamil Kobylarz, współpracownik Marka M.

¹⁴⁶ Adam Bodnar, w pasku zastosowano fałszywe rozwinięcie akronimu RPO oznaczającego Rzecznika Praw Obywatelskich.

¹⁴⁷ Józef Iwulski

¹⁴⁸ Lech Wałęsa

¹⁴⁹ Larry Nassar, były fizjoterapeuta amerykańskich gimnastyczek skazany za molestowanie zawodniczek

¹⁵⁰ Theresa May

¹⁵¹ Kevin Spacey

¹⁵² Dawid B, producent i sprzedawca nielegalnych substancji psychoaktywnych

nastroju Małgorzaty Gersdorf, ale również przez zastąpienie jej personaliów określeniem *pani prezes*. Podobnie pozbawienie nazwiska Wandy Traczyk-Stawskiej w nagłówku *O co walczy pani Wanda?* (również z „Dzisiaj”) czyni z niej osobę traktowaną pobłaźliwie, ze względu na familiarne określenie *pan/i + imię*, niezgodne z normą grzecznościową i nieużywane w odniesieniu do osób publicznych. Innym sposobem w tej telewizji na umniejszenie osoby jest użycie akronimu zamiast pełnego imienia i nazwiska, jak to praktykowano w zapowiedziach informacji o Hannie Gronkiewicz-Waltz: *HGW blokuje, obywatele RP prowokują, Czy HGW trafi za kraty?, Na to bezprawie pozwoliła HGW, Zastępca HGW przed komisją*.

Kolejny przykład zaplanowanego negatywnego odbioru osób czy organizacji jest dodawanie do ich nazw nieneutralnych określeń, jak w sformułowaniu *totalna opozycja*, obecnym w „Wiadomościach” 9 razy, w „Informacjach dnia” 3 razy, w „Dzisiaj” 1 raz, czy *dzika reprivatyzacja* („Wiadomości”: 5, „Dzisiaj”: 4 i raz *brudna reprivatyzacja*, „Informacje dnia”: 35, i raz *złodziejska reprivatyzacja*), *zbrodnia Vatowska* („Informacje dnia”).

Zjawisko nazywania osób czy zjawisk w konkretny sposób najlepiej prześledzić na przykładach tematów światopoglądowych, takich jak aborcja i prawa kobiet, stosunek do osób reprezentujących mniejszości seksualne, handel w niedzielę oraz temat stosunków państwa i Kościoła. Poniżej zestawiam wszystkie paski dotyczące wyszczególnionych powyżej wątków tematycznych ze wszystkich badanych telewizji.

- Aborcja, prawa kobiet, in-vitro:
 - TVP: *Za i przeciw zabijaniu nienarodzonych, Debata o kompromisie aborcyjnym, Marsze dla życia, Kryzys polityczny w opozycyjnych partiach, Totalna opozycja w totalnej rozsypce, Narodowy Dzień Życia;*
 - Telewizja Trwam: *Feministki promują tzw. Aborcję, Ochrona prawna dzieci poczętych, "Zatrzymaj aborcję" (2 razy), "Nie" dla in vitro w Krakowie, Argentyna: nie będzie legalizacji tzw. aborcji na życzenie, Batalia o życie, Co dalej z obywatelską inicjatywą zatrzymaj aborcję?, Gwatemala chce wzmocnić ochronę życia nienarodzonych, Irlandia: Lekarze i pielęgniarki nie chcą uczestniczyć w tzw. aborcji, Jutro referendum ws. ochrony życia w Irlandii, Katolicy i osoba ludzka - szanse i zagrożenia, Koniec finansowania aborcji w USA, Kontrowersyjny koncert¹⁵³, Łamanie sumień PO¹⁵⁴, Marsz dla życia w USA, Marsze dla życia, Marsze za życiem, Naciski ws. zablokowania projektu*

¹⁵³ Zespół Girls on Fire – identyfikacja ze Strajkiem Kobiet

¹⁵⁴ Dyscyplina partyjna w głosowaniu nad projektem zakazującym aborcji

"Zatrzymaj aborcję", Największy na świecie marsz pro life, Narodowy dzień życia, Ochrona prawna dzieci poczętych, Ojciec Święty Franciszek stanowczo o tzw. aborcji, Opieszałość ws. zabijania nienarodzonych dzieci, PIS blokuje projekt ws. ochrony życia, Posłowie opowiedzą się za życiem?, Projekt "Zatrzymaj aborcję" skierowany do podkomisji, Projekt "zatrzymaj aborcję" wciąż leży w sejmowej szufladzie, Projekt w obronie życia zablokowany (2 razy), Próba zablokowania prac nad rozszerzeniem ochrony życia w Polsce?, USA: nowenna w intencji obrony życia, W obronie życia (6 razy), Walka o prawo do życia, Walka o życie nienarodzonych (2 razy), Walka o życie od poczęcia do naturalnej śmierci, Władze Argentyny chcą wprowadzić aborcję na życzenie, Zatrzymaj Aborcję!;

- *Telewizja Republika: "Czarna środa", "Czarny Piątek", Aborcja nie jest OK., Antykobiety atakują, Argentyna za życiem, Bój o zakaz aborcji, Czy sejm zatrzyma aborcję eugeniczną?, Irlandczycy z aborcją "na życzenie", Irlandia otwarta na zabijanie, Marsz dla życia, Marsz za życiem w Peru, Marsze dla życia i rodziny, Niekonstytucyjna aborcja eugeniczna, Prawo do zabijania, Prawo do życia, Preludium przed "czarnym piątkiem", Przemoc w imię aborcji, Spór o prawo do życia, Gowin: to nie czas na trudne sprawy;*
- *Polsat: Czarny piątek (2 razy), Marsz życia, Kompromis niemożliwy, Marsz dla życia, Marsze i kontramarsze (2 razy), Referendum Aborcyjne, Protest kobiet, Protest ws. aborcji, W kilku miastach, bez tłumów¹⁵⁵, W sejmie o aborcji;*
- *TVN: "Nie" dla zmian, Dwa światy, Irlandczycy o aborcji, Rewolucja w Irlandii, Fiasko programu¹⁵⁶, "Miarka się przebrała"¹⁵⁷, Recepta dla kobiet¹⁵⁸, Sąd za protest, Zatrzymany projekt;*
- **Stosunek do LGBTQ+:**
 - *TVP: "Tęczowy piątek" nie wypalił, "Tęczowy piątek" w szkole oburza rodziców, Kierował się sumieniem, został skazany¹⁵⁹;*
 - *Telewizja Trwam: Argentyna bez gender, Demoralizacja dzieci, Deprawacja dzieci, Finansowanie LGBT przez samorzady, Homoseksualna indoktrynacja dzieci, Ideologia gender w Gdańsku, Indoktrynacja w szkołach, Lewacka*

¹⁵⁵ Czarne protesty

¹⁵⁶ Naprotechnologia

¹⁵⁷ Protest przeciwko ustawie ograniczającej aborcję

¹⁵⁸ Całodobowe gabinety ginekologiczne

¹⁵⁹ drukarz nie chciał drukować plakatów "promujących homoseksualizm", został skazany w procesie sądowym

ideologia w Gdańsku, Kontrowersyjna uchwała¹⁶⁰, Kontrowersyjny wyrok Sądu Najwyższego¹⁶¹, Kontrowersyjny wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE¹⁶², Lublin: będzie marsz środowisk promujących dewiacje, Rewolucja Genderowa w Niemczech, Szkocja wprowadza do szkół lekcje gender, Szkodliwa ideologia gender w polskich szkołach, Ukraińska policja pobiła przeciwników Gender, Walka o normalny kształt rodziny, Władze Gdańska sprzyjają środowiskom LGBT, Wojewoda skarży Gdański model na rzecz równego traktowania;

- *Telewizja Republika: Hart przestraszył się homolobby¹⁶³, "Tęczowy piątek" - kto na to pozwolił?!, "Tramwaj różnorodności", Australia dla sodomitów, Co naprawdę stało się w Lublinie?¹⁶⁴, Gorąca sobota w Lublinie, Homomałżeństwa pod ochroną, Homoparada w Lublinie, Homoparada w Warszawie, Homopropaganda w szkołach, Kaja Godek kontra Homolobby, Orgia na basenie¹⁶⁵, Sąd najwyższy o torcie na "Homowesele", Sumienie trenera¹⁶⁶, Tęczowy sąd¹⁶⁷;*
- *Polsat: Marsz niezgody¹⁶⁸, Spór o "Tęczowy piątek";*
- *TVN: Krajobraz po marszu, W obronie mniejszości, Zakaz maszerowania;*
- **Handel w niedzielę:**
 - *TVP: Handel w niedzielę ograniczony, Niedziela dla rodziny, Niedziela Polaków (dwukrotnie), Niedziela z dala od centrów handlowych (trzykrotnie), Niedzielny wypoczynek, Niedzielny wypoczynek Polaków, Rodzina i odpoczynek zamiast zakupów, Weekendowy relaks Polaków;*
 - *Telewizja Trwam: Co dalej z wolnymi niedzielami od handlu?, Ograniczenie handlu w niedzielę (4 razy), Podsumowanie pierwszej wolnej od handlu niedzieli, Zakaz handlu nie szkodzi sieciom handlowym, Zakaz handlu w niedzielę będzie rozszerzony?;*

¹⁶⁰ Uchwalenie w Gdańsku „Modelu na rzecz równego traktowania”

¹⁶¹ Wyrok dla drukarza, który odmówił druku ulotek fundacji wspierającej osoby LGBTQ+

¹⁶² Zrównanie praw małżeństw hetero- i homoseksualnych

¹⁶³ Kevin Hart miał prowadzić galę rozdania Oscarów, ale wycofał się, kiedy przypomniano mu jego homofobiczne żarty.

¹⁶⁴ Zamieszki po Marszy Równości

¹⁶⁵ W ramach tygodnia małżeństw na zajęcia na basenie zaproszono również pary jedнопłciowe

¹⁶⁶ Skazany trener, który odmówił trenowania osób homoseksualnych

¹⁶⁷ Wydał wyrok skazujący na drukarza, który odmówił druku ulotek organizacji wspierającej społeczność LGBTQ+

¹⁶⁸ Prezydent Lublina zakazał organizacji Marszu Równości

- Telewizja Republika: *Mniej handlu w niedziele, Niedziela bez handlu, Odwojować niedzielę;*
- Polsat *Niedzielne zakupy na dworcu, Pierwsza niedziela bez handlu, Pierwsze podsumowania, Poprawianie zakazu, Fortele na zakaz handlu, Jutro niedziela bez handlu, Wolna niedziela;*
- TVN: *Da się żyć?, Akcja i reakcja, Więcej ograniczeń;*
- Kościół katolicki i państwo:
 - TVP: *Komu przeszkadzają procesje Bożego Ciała?, Opozycja atakuje Kościół, Rzekome elity atakują Kościół Katolicki, Walka z Kościołem zamiast oferty programowej, Walka z chrześcijaństwem sprzyja islamizacji;*
 - Trwam: *Rechrystianizacja Europy, Problem rozwodów, Trwa nagonka na Kościół, Ataki na Kościół, Lewica znów atakuje Kościół, Lewica znów atakuje wspólnotę Kościoła, Rośnie liczba ataków na księży,*
 - Republika: *Nagonka na kościół¹⁶⁹, W obronie krzyża, "Kler" czyli jak zohydzić kościół, Kościół w krzywym zwierciadle¹⁷⁰, Nie pluć na księży!¹⁷¹;*
 - Polsat: *"Ręce precz od dzieci", Pedofilia - otchłań kościoła, Wielka wina, Spotkanie z ofiarami pedofilii;*
 - TVN: *Demony przeszłości, Mroczna historia, Oś sporu¹⁷².*

Zaprezentowane wyżej wyliczenie pasków przyporządkowanych do odpowiednich wątków tematycznych dostarcza kilku istotnych obserwacji. Po pierwsze, zwraca uwagę nadreprezentacja pasków dotyczących aborcji i mniejszości seksualnych w „Informacjach dnia” oraz w „Dzisiaj”, nieproporcjonalne do pozostałych korpusów o porównywalnej (Polsat) lub większej (TVP1) objętości, co jest związane z problemem *agenda setting*, jednakże stanowi fakt warty odnotowania. Po drugie jednak, i daleko ważniejsze w tej pracy, wyraźnie widoczne jest odmienne podejście autorów do nazywania poszczególnych zjawisk. Podczas gdy słowo *aborcja* jest używane neutralnie w programach TVN i Polsatu, to w Telewizji Trwam używa się cudzysłowu lub poprzedza dystansującym określeniem *tak zwana*, co ma dać do zrozumienia widzowi, że nie jest to nazwa właściwa. Prawidłowego nazewnictwa dostarczają inne paski, gdzie powtarzają się określenia takie jak *obrona życia, zabijanie nienarodzonych, walka o życie nienarodzonych*. Podobny trend kontrastowania prawa do przerywania ciąży z życiem widać w Telewizji Republika, gdzie aborcję określa się

¹⁶⁹ Premiera filmu „Kler”

¹⁷⁰ W filmie „Kler”

¹⁷¹ Film „Kler”

¹⁷² Religia w szkołach

nawet mianem *prawa do zabijania*, natomiast feministki są określone obraźliwie jako *antykobiety*. Przekaz „Wiadomości” jest nieco bardziej wyważony, znajdują się tam zarówno określenia neutralne, jak *kompromis aborcyjny*, jak również takie, wyrażające jasne stanowisko, a więc *zabijanie nienarodzonych*. Widać też, że w przypadku Telewizji Publicznej debata o ustawie aborcyjnej stała się pretekstem do ukazania partii opozycyjnych w złym świetle. W przypadku Polsatu i TVN autorzy pasków skoncentrowali się natomiast na ukazaniu dwóch sprzecznych perspektyw postrzegania problemu, przy czym poza cytatem protestujących kobiet *miarka się przebrała*, nie ma tutaj wyraźnego zajęcia stanowiska, a tym bardziej dyskredytowania poglądu odmiennego.

Analogiczna obserwacja wiąże się z obserwacją tematów związanych z osobami reprezentującymi mniejszości seksualne. W „Wiadomościach” wyrażano *oburzenie* „Tęczowym piątkiem” oraz pochyłano się nad *sumieniem* drukarza skazanego za odmowę druku ulotek dla organizacji LGBTQ+. Tymczasem w „Informacjach dnia” można odnaleźć mnóstwo określeń utożsamiających mniejszości seksualne, lub nawet edukację seksualną z nagannymi postawami: *demoralizacja dzieci, deprawacja dzieci, homoseksualna indoktrynacja dzieci, Ideologia gender, Indoktrynacja w szkołach, Lewacka ideologia, środowiska promujących dewiacje, rewolucja genderowa, lekcje gender, Szkodliwa ideologia gender*, Temu wszystkiemu przeciwstawiona jest *walka o normalny kształt rodziny*, natomiast wyroki sądu, marsze czy uroczystości wyrażające poparcie dla mniejszości seksualnych są określane mianem *kontrowersyjnych*. Autorzy pasków z „Dzisiaj” idą jeszcze o krok dalej, co skutkuje pojawieniem się w tytułach wielu neologizmów z przedrostkiem *homo-* (*homolobby, homopropaganda, homomałżeństwa, homowesele*), a także określeń *orgia* lub *sodomici*. Taki opis mniejszości seksualnych w tak zwanych prawicowych mediach potwierdzają zresztą wcześniejsze badania językoznawcze (Kłosińska i Rusinek, 2019, s. 115–123). Tymczasem w Polsce i TVN zapowiadając tego typu informacje (w zdecydowanie mniejszej ilości) skupiono się przede wszystkim na *niezgodzie* i *sporze*, a dodatkowo w „Faktach” posłużono się określeniem *w obronie mniejszości*, w ten sposób zajmując stanowisko w sprawie. Ponownie widać jednak, że tylko jedna strona (programy zajmujące podobne stanowisko w tej medialnej debacie) posługuje się określeniami często obraźliwymi i niewątpliwie silnie przemawiającymi do wyobraźni odbiorców.

Nieco mniej różnic (albo przynajmniej mniej jaskrawych) dostarcza analiza materiału dotyczącego wprowadzonego w 2018 roku zakazu handlu w niedzielę. W „Wiadomościach” fakt ten określany był jako przysługa oddana Polakom, ponieważ zamiast w centrach handlowych mogli odtąd, dzięki zmianom legislacyjnym, spędzić czas na *odpoczynku*,

relaksie, podkreślana była też ważność *rodziny*. Takie wątki nie pojawiły się w żadnym innym programie, chociaż jeszcze w dwóch („Informacje dnia” i „Dzisiaj”) widać pozytywne nastawienie do tej zmiany. W programie Telewizji Trwam tytuły newsów dotyczące niedzielnego handlu były raczej neutralne w nazewnictwie, to jednak po pasku oceniającym brak wpływu ograniczenia handlu na gospodarkę (*Zakaz handlu nie szkodzi sieciom handlowym*) oraz po pytaniu, mogącym wyrażać nadzieje na jeszcze dalej idące zmiany (*Zakaz handlu w niedzielę będzie rozszerzony?*), można wnioskować, że zakaz handlu ma w stacji swoich zwolenników. Jeszcze wyraźniej jest to widocznie w programie Telewizji Republika, gdzie niedzielne ograniczenie nazywa się *odwojowaniem*, co sugeruje (zgodnie z definicją słownikową) odzyskanie własności poprzez działanie wojenne.

Recepcja ostatniego z omawianych tematów (Kościół katolicki w przestrzeni publicznej) jest jednak odmienna dla dwóch grup programów, wewnątrz których poszczególne serwisy są do siebie zbliżone w sposobie opisu rzeczywistości, widzianej przez pryzmat nagłówków. Zarówno w „Wiadomościach”, „Informacjach dnia”, jak i „Dzisiaj” odbiorca może więc dowiedzieć się o *atakach, walce, obronie, zohydzeniu czy pluciu*. Taka perspektywa jest kompletnie nieobecna w programach Polsatu czy TVN, gdzie te same tematy opisuje się, jako *otchłań, mroczną historię, winę, demony przeszłości*.

IV.3.2. Dobór leksykalny – kontekst pozytywny, negatywny i emocjonalny, nowe znaczenia słów.

IV.3.2.1. Wartościowanie

Wywarcie określonego wpływu na odbiorcę programowane jest często poprzez użycie konkretnych słów i w ten sposób zasygnalizowanie odbiorcy, co jest *dobrze*, a co *złe*. Wartościowanie pełni zatem niebagatelną rolę w procesie wpływania na innych ludzi czy przekonywania ich do swoich racji. Hierarchie (i znaki) wartości są jednak różne dla odrębnych światopoglądów, systemów wierzeń czy szerzej: kultur (Puzynina, 1992, s. 6–7). Nie dziwi więc fakt, że leksemy przypisywane wartościom pozytywnym i negatywnym nie będą takie same we wszystkich badanych programach telewizyjnych. Ze względu na opisaną sloganowość pasków trzeba dodatkowo odnieść się do tematu *słów sztandarowych* opisywanych przez Walerego Pisarka, a więc takich wyrażen, które będąc nacechowanie dodatnio lub ujemnie oznaczają albo coś godnego podziwu (*miranda*) albo potępienia (*kondemanda*) (Pisarek, 2002, s. 7). W swoich badaniach autor zwrócił uwagę na różnice w recepcji danych słów ze względu na przynależność do konkretnej grupy społecznej, ze względu na płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie czy wreszcie bycie

publicznością danej gazety lub czasopisma lub bycie zwolennikiem danej opcji politycznej. Uzyskane wyniki są kolejnym dowodem na relatywizm wartości i istniejące różnice w systemach wartości poszczególnych osób i zbiorowości. Podobne rezultaty powinien więc przynieść przegląd leksemów stosowanych w paskach i niosących wartości pozytywne lub negatywne w każdym z badanych programów informacyjnych.

Wśród słów niosących skojarzenia pozytywne można wyróżnić następujące przykłady, pogrupowane ze względu na występowanie w danej stacji telewizyjnej (pogrubioną czcionką oznaczono określenia występujące też w innych programach, podając w nawiasie skrót nazwy programu¹⁷³):

„Wiadomości”:

- **Bezpieczeństwo** (*Bezpieczeństwo i czyste powietrze, Bezpieczeństwo i rozwój, CPK czyli rozwój i bezpieczeństwo*)
- **Dialog (ID)** (*Dialog ze związkowcami, Rząd kontynuuje dialog z niepełnosprawnymi*)
- **Dziedzictwo** (*Dziedzictwo św. Jana Pawła II*)
- **Elita** (*Polska dołączyła do gospodarczej elity, Polska w elitarnym gronie*)
- **Historia (ID, D)** (*Historyczny sukces Telewizji Polskiej, Historyczna nadwyżka w budżecie państwa*)
- **Naród** (*Narodowy pokaz koni arabskich*)
- **Polskość (ID)** (*Polskie Koleje Linowe znowu Polskie, Polski biznes wspiera polski sport*)
- **Prawda (D)** (*Polska walka o prawdę historyczną*)
- **Rewolucja (ID)** (*Rewolucja w leczeniu groźnej choroby*)
- **Rodzina** (*Rodzina i odpoczynek zamiast zakupów, Niedziela dla rodziny*)
- **Strategia (D)** (*Strategiczna spuścizna Lecha Kaczyńskiego, Strategia Prawa i Sprawiedliwości dla Polski*)
- **Sojusz** (*Silny sojusz z Amerykanami, Agresja Kremla jednoczy sojuszników*)
- **Solidarność (ID)** (*Solidarne odstraszenie i bezpieczeństwo, Solidarna odpowiedź na rosyjskie zagrożenie*)
- **Sukces (ID, D)** (*Sukcesy Zjednoczonej Prawicy, Sukces polskich służb w walce z dżihadystami*)
- **Suverenność (ID)** (*Polska uzyskuje suwerenność energetyczną, Merkel: porzućcie swoją suwerenność*)

¹⁷³ WI = „Wiadomości”, ID = „Informacje dnia”, D = „Dzisiaj”, WY = Wydarzenia, F = „Fakty”

- Tradycja (*Nowoczesność i tradycja*)

„Informacje dnia”

- **Dialog (WI)** (*Dialog na temat praworządności w Polsce, Dialog z Komisją Europejską*)
- **Historia (WI, D)** (*Historyczna deklaracja premierów Polski i Izraela*)
- **Lider** (*Polska liderem UE w przyciąganiu zagranicznych inwestycji*)
- **Niezależność** (*Budowanie niezależności energetycznej*)
- **Nowoczesność** (*Nowoczesna polityka społeczna*)
- **Polskość (WI)** (*Stocznia Gdańska wraca w polskie ręce, Przemarsz polskości w Wilnie*)
- **Repolonizacja** (*Repolonizacja banków*)
- **Rewolucja (WI)** (*Cyfrowa rewolucja w medycynie*)
- **Solidarność (WI, D)** (*Solidarność z Gruzją*)
- **Sukces (WI)** – (*Polski sukces negocjacyjny*)
- **Suwerenność (WI)** – (*Suwerenność energetyczna*)
- **Życie** (*W obronie życia*)

„Dzisiaj”

- **Demokracja** (*Sprawa Sakiewicza - wygrała demokracja*)
- **Dziedzictwo (WI)** (*Dziedzictwo "Solidarności", Dziedzictwo doktora Kinga*)
- **Godność** – (*Godne upamiętnienie, Kwestia godności*)
- **Historia** (*Historyczna wizyta*)
- **Lider (WI)** (*Polska liderem walki z globalnym ociepleniem*)
- **Prawda (WI)** (*Niewygodna Prawda, Marzec 68 - prawda i mity, Czekanie na prawdę*)
- **Rozsądek** (*Głos rozsądku*)
- **Solidarność (WI, ID)** (*Solidarna unia, Solidarni z Gruzją*)
- **Sprawiedliwość** (*Kwestia sprawiedliwości*)
- **Strategia (WI)** (*Strategia Kaczyńskiego. Strategia na Brukselę*)
- **Sukces (WI, ID)** (*Sukces Rodzina 500+, Sukces prezydenta, sukces Polski*)

„Wydarzenia”:

- **Innowacja** (*Innowacyjny system*)
- **Luksus** (*Luksus na wodzie*)
- **Normalność** (*Normalnie żyć, Nadzieja na normalne życie*)

- **Prawda (WI, D)** *Smak prawdziwego oscypka, Walka o prawdę*
- *Przyjaciół (Prezydent u przyjaciół)*
- *Serce (Dar serca, Z odruchu serca)*
- **Solidarność (WI, ID, D)** *(Solidarność z chorymi)*
- *Światowy (Światowa marka)*

„Fakty”:

- **Elita** *(Gospodarcza elita)*
- **Serce (WY)** *(Dary serca)*
- **Solidarność (WI, ID, D, WY)** *(Gest solidarności)*
- **Sprawiedliwość** *(Walka o sprawiedliwość)*
- **Życie** *(Walka o życie, wygrać życie)*

Analogiczne zestawienie dla wszystkich stacji sporządziłam z określeń negatywnych:

„Wiadomości”

- **Absurd (WY)** *(Koniec z absurdami w Sądach)*
- **Afera (ID)** *(Afery pogrzyły Platformę Obywatelską, Afera podkarpacka - 7 osób w rękach CBA)*
- *Agentura (ABW rozbiła rosyjską agenturę)*
- **Agresja (ID)** *(Agresja wobec dziennikarza TVP, Agresja posła Nitrasa)*
- *Antypolonizm (Antypolonizm tak samo zły jak antysemityzm, Antypolonizm Fulopa poskromiony)*
- **Atak (ID)** *(Atak za walkę z oszustami podatkowymi)*
- **Awantura (D)** *(Awanturnicy z totalnej opozycji)*
- *Bezczynność (Bezczynność ABW sprzyjała Marcinowi P.)*
- **Bezkarność (D)** *(Bezkarni notariusze z mafii lichwiarskiej)*
- *Bierność (Bierność ABW w sprawie Amber Gold)*
- **Blokowanie (ID)** *(I Prezes Sądu Najwyższego blokuje reformę KRS)*
- *Bojówka (Bojówki opozycji zakłócają rozmowy z Polakami)*
- *Bufonada (Bufonada Rafała Trzaskowskiego)*
- *Celebryta (Celebryci zaprawieni w marszach, Złodziejska reprivatyzacja i celebryci, Rząd odporny na presję Brukseli i celebrytów)*
- *Cenzura (Nieudana próba cenzury, Cenzorskie nożyce już poszły w ruch)*
- **Dziwny (D)** *(Dziwna amnezja prokuratorów od Amber Gold, Dziwne zachowanie Jerzego Owsiaaka, Dziwne powiązania "Otwartego dialogu")*

- Elita (*Brukselskie elity bezradne wobec problemów, Czerwony sen brukselskich elit, Rzekome elity atakują Kościół Katolicki, Savoir-vivre unijnych elit*)
- Grabież (*Człowiek Tuska wiedział o grabieży budżetu, Gigantyczna łapówka i grabież w Warszawie*)
- Hańba (*Polska chwała i hańba komunistów*)
- Hipokryzja (*Hipokryzja Platformy wobec Pawła Adamowicza*)
- Hitlerowski (*Hitlerowskie chwyt Platformy Obywatelskiej*)
- Histeria (*Histeria opozycji*)
- Ideologia (*Ideologiczne pomysły prezydentów miast*)
- Kasta (*Koniec z bezkarnością prawniczej kasty*)
- **Kłamstwo (ID)** (*Kłamstwa o marszu, Pomówienia i kłamstwa*)
- Kłopot (*Kłopoty Platformy Obywatelskiej*)
- Komercja (*Telewizja Polska gromi komercyjną konkurencję*)
- Kompromitacja (*Kompromitacja prezydenta Legionowa*)
- **Komunizm (ID)** (*Komunistyczny rodowód sędziego Iwulskiego*)
- **Kontrowersje (ID)** (*Kontrowersyjny nowy rzecznik prezydenta, Kontrowersyjny mecenas i polityk*)
- **Lewica (ID)** (*Ataki liberałów i lewicy na Polskę*)
- **Mafia (ID)** (*Kolejna mafia Vatowska rozbita*)
- **Manipulacja (ID)** (*Jak manipulują oglądalnością TVP*)
- **Medialny (ID)** (*Medialna gra pozorów*)
- Milicja (*Milicyjna przeszłość urzędniczki prezydent stolicy*)
- **Niemcy (ID)** (*850 mld dolarów za niemieckie zbrodnie, Bruksela przeciw Polsce pod dyktando Niemiec, Niemiecka wersja historii, Niemiecki koncern podnosi ceny prądu w Polsce, Falszywy niemiecki przekaz o Polsce, Niemcy płacili za testy na ludziach i małpach, Niemieckie Jugendamty do kontroli*)
- Patologia (*Gazeta Wyborcza ujawniła urzędniczą patologię, Patologie w samorządach*)
- **Polityka (ID, D)** (*Polityczna awantura zamiast dialogu, Polityczne obietnice, Rozpolitykowani sędziowie, Polityka a prawda o holokauście*)
- **Przekręt (D, WY)** (*ABW wiedziała o przekręcie Marcina P.*)
- **Podwójne standardy (ID)** (*Podwójne standardy wiceszefa UE, Podwójne standardy sędziów z Iustitii, Podwójne standardy komisji europejskiej*)

- Pogarda (*Pogarda dla konstytucji i zasad demokracji*)
- Problem (*Kandydaci z problemami*)
- Prywatny (*Drożyna na prywatnej autostradzie Kulczyków*)
- Rosja (*Coraz mniej rosyjskiej ropy w Polsce, Niebezpieczna rosyjsko - niemiecka inwestycja*)
- Salon (*Opozycyjny salon strofuje artystów*)
- **Skandal (ID)** (*Akt oskarżenia ws. finansowego skandalu KOD, Skandaliczne słowa prezydenta Legionowa*)
- **Układ (D)** (*"Układ radomski", Gdańskie układy prezydenta Adamowicza*)
- Unijny (*Unijni prawnicy krytykują prezesa TSUE*)
- Zagranica (*Miliony złotych dla zagranicznego koncernu*)
- **Złodziej (ID)** (*Nagrody za złodziejską reprivatyzację, Komisja cofa złodziejską reprivatyzację*)

„Informacje dnia”

- **Afera (WI)** (*Afera ze Stefanem Niesiołowskim, Afery rządu PO – PSL*)
- **Agresja (WI)** (*Agresja opozycji*)
- **Atak (WI)** (*Atak na Polskę, Atak na ks. abp. Sławoja Leszka Głódzia, Ataki na Kościół*)
- Antypolonizm (*Żydowski antypolonizm*)
- **Bezprawie (D)** (*Bezprawne działanie Sądu Najwyższego*)
- **Blokowanie (WI)** (*Naciski ws. zablokowania projektu "Zatrzymaj aborcję", PIS blokuje projekt ws. ochrony życia*)
- **Bojkot (D)** (*PO i Nowoczesna bojkotują zgromadzenie narodowe*)
- Demoralizacja (*Demoralizacja dzieci*)
- Depolonizacja (*Obawy o depolonizację kaplicy ostrobramskiej*)
- Deprawacja (*Deprawacja dzieci*)
- Dewiacja (*Lublin: będzie marsz środowisk promujących dewiacje*)
- Gender (*Argentyna bez gender, Ideologia gender w Gdańsku, Rewolucja genderowa w Niemczech, Szkocja wprowadza do szkół lekcje gender*)
- Indoktrynacja (*Homoseksualna indoktrynacja dzieci, Indoktrynacja w szkołach*)
- **Kłamstwo (WI)** (*Kłamliwe oskarżenia, Tomasz Lenz musi sprostować kłamstwa ws. Radia Maryja, Wyrok w sprawie kłamstwa historycznego, Wyrok ws. Kłamliwego artykułu*)

- **Komunizm (WI)** (*Degradacja komunistycznych generałów, Platforma Obywatelska przywraca komunistyczne nazwy ulic*)
- **Kontrowersje (WI)** (*Kontrowersyjna decyzja niemieckiego trybunału, Kontrowersyjna i bezprawna decyzja Sądu Najwyższego, Kontrowersyjny wywiad, Kontrowersyjne referendum*)
- **Lewica (WI)** (*Lewacka ideologia w Gdańsku, Warszawskich urzędników szkolił działacz radykalnej lewicy*)
- **Mafia (WI)** (*Mafia notariuszy, Mafia lichwiarska bezkarna*)
- **Manipulacja (WI)** (*Manipulacja słowami polskiego premiera*)
- **Media (WI)** (*Medialne kłamstwa*)
- **Nacisk (D)** (*Naciski na Polskę*)
- **Nagonka (D)** (*Trwa nagonka na Kościół*)
- **Niemcy (WI)** (*Bierność niemieckich służb w sprawie dramatu chłopca*)
- **Opieszałość (KNF)** (*działała opieszale w sprawie SKOK Wołomin*)
- **Polityka (WI, D)** (*Polityczna burza w Wielkiej Brytanii, Polityczna nagonka na Polskę, Urzędnicy zaangażowani w polityczny protest*)
- **Podsycanie** (*Podsycanie społecznych nastrojów*)
- **Podwójne standardy (WI)** (*Podwójne standardy*)
- **Presja** (*Presja na Polskę*)
- **Prowokacja (D)** (*Prowokacja wobec Polski, Nowe prowokacje Rosji, Ukraińska prowokacja*)
- **Sankcje** (*Sankcje dla rodzin*)
- **Skandal (WI)** (*Skandaliczna wypowiedź burmistrza Jersey City, Skandaliczna wypowiedź przyszłej ambasador USA w Polsce*)
- **Szantaż** (*Szantaż z Brukseli*)
- **Złodziej (WI)** (*Złodziejska reprivatyzacja*)

„Dzisiaj”

- **Afera (WI, ID)** (*Getback - afery III RP*)
- **Awantura (WI)** (*Awantura o sąd najwyższy*)
- **Atak (WI, ID)** (*Atak na premiera, Bezpardonowy atak, Izrael atakuje polskiego premiera*)
- **Berlin** (*Trzaskowskiemu bliżej do Berlina*)
- **Bezkarność (WI)** (*Bezkarni obywatele RP, Afera Gawłowskiego*)

- **Bezprawie (ID)** (*Bezprawie w sądzie najwyższym*)
- Błaznować (*Wałęsa znów błaznuje*)
- Bunt (*Bunt sędziów, Bunt u Kuziza, Zbuntowana KRS*)
- **Bojkot (ID)** (*Totalny bojkot*)
- **Bruksela** (*Bruksela chce coraz więcej, Bruksela skarży Polskę za sądy*)
- Chamstwo (*Pokaz chamstwa "Antyfaszystów"*)
- **Chaos (WY)** (*Chaos w Italii, Chaos we Francji*)
- Cyrk (*Cyrk Schetyny, Cyrk sędziego Tulei, Cyrk Wałęsy*)
- **Dziwny (WI)** (*Dziwny status KRS*)
- Fake news (*Fake news z Izraela*)
- Gej (*Trzaskowski liczy na gejów*)
- Homo- (*Hart przestraszył się homolobby, Homomałżeństwa pod ochroną*)
- Hucpa (*Hucpa w Sejmie*)
- Imperium (*Imperium Roberta N.*)
- Ingerencja (*Próba ingerencji*)
- **Kłamstwo (WI, ID)** (*Kłamstwa o Smoleńsku*)
- Kłótnia (*Lewica kłóci się o Warszawę*)
- Kompromitacja (*Kompromitacja senatu, Kompromitacja Trzaskowskiego*)
- Kontrabanda (*Sejmowa kontrabanda*)
- **Kontrowersje (WI, ID)** (*Kontrowersje wokół ustawy o IPN*)
- **Lewica** (*Schetyna skręca w lewo*)
- Lobby (*Prawo pisane przez lobbystów, Kaja Godek kontra Homolobby*)
- Machlojka (*Machlojka w Puszczy Noteckiej*)
- **Manipulacja (WI, ID)** (*Brudna manipulacja, Manipulacje w Europarlamencie*)
- **Nacisk (ID)** (*Naciski na Polskę*)
- **Nagonka (ID)** (*Nagonka na Andruszkiewicza, Nagonka na kościół*)
- **Niemcy (WI, ID)** (*Niemieckie priorytety*)
- **Nienawiść (WY)** (*Nienawiść po polsku*)
- Paszkwil (*Dotacja na Paszkwil*)
- **Polityka (WI, ID)** (*Polityczny "Woodstock", Polityczny koncert życzeń*)
- **Prowokacja (ID)** (*Prowokatorzy z zarzutami*)
- **Przekręt (WI, WY)** (*Jeszcze jeden przekręt, Klasyczny przekręt*)

- **Układ (WI)** (*Układ radomski*)
- **Skandal (WI, ID)** (*Skandal z Nagrodą Nobla*)
- Szum (*Szum o wydatki MON*)
- Tęcza (*Tęczowy sąd*)
- Towarzysz (*Towarzysz sędzia*)
- Wątpliwy (*Wątpliwy ekspert*)

„Wydarzenia”:

- **Absurd (WI)** (*Absurdy drogowe*)
- **Afera (WI, ID, D)** (*Komentarze o aferze*)
- **Atak (Platforma atakuje)**
- **Awantura (WI, D)** (*Awantura o bonifikaty, Awantura o pomnik*)
- **Bezczelność (Zgubna bezczelność)**
- **Bezdušność (Bezdušna decyzja)**
- **Bezkarność (WI, D)** (*Skandaliczna bezkarność*)
- **Bezradność (WI)** (*Bezradność urzędników*)
- **Brawura (Skrajnie niebezpieczna brawura)**
- **Burda (Burda w Dniu Niepodległości)**
- **Chaos (Chaos)**
- **Fabryka (Fabryka psów)**
- **Kłamstwo (WI, ID, D)** (*Kłamliwa informacja*)
- **Kontrowersje (WI, ID, D)** (*Kontrowersje wokół reformy, Kontrowersyjna nominacja*)
- **Korupcja (Korupcja zamiast nadzoru)**
- **Lichwa (Notariusze lichwiarze złapani)**
- **Mafia (WI, ID, D)** (*Lichwiarska Mafia*)
- **Myto (Myto za wjazd do centrum, Myto chodnikowe)**
- **Nienawiść(D)** (*Koncert nienawiści*)
- **Niespójność (Niespójne prawo)**
- **Podstęp (Podstępna skarbówka)**
- **Polityczny (WI, ID, D)** (*Polityczna strona mundialu*)
- **Propaganda (Propaganda pod żaglami)**
- **Prowokacja (ID, D)** (*Historyczna prowokacja*)

- **Przekręt (WI, D)** (*Wielki przekręt, Wielki przekręt pod lupą*)
- Przepychanka (*Przepychanki i gaz, (Przepychanki zamiast dialogu)*)
- Spektakl (*Spektakl inauguracyjny*)
- Urzędnik (*Obywatele kontra urzędnicy*)
- Wandalizm (*Wandalizm polityczny, Wandalizm z podtekstem*)

„Fakty”

- **Atak** (*Obrona przez atak*)
- Bezmyślność (*Szczyt bezmyślności*)
- Dyscyplina (*Dyscyplinowanie sędziów*)
- Głupota (*Epidemia głupoty, szczyt głupoty*)
- **Przekręt (WI, D, WY)** (*Przekręt na kwaterę*)

Jak widać katalogi wartości pozytywnych i negatywnych tylko w części pokrywają się ze sobą, w obrębie różnych kombinacji programów. Inne określenia tworzą zaś grupy charakterystyczne tylko dla konkretnego serwisu informacyjnego (w takie przypadki obfitują szczególnie zbiory z TVP i Telewizji Republika). Kolejna obserwacja to większa zawartość zbiorów określeń negatywnych w odniesieniu do tych pozytywnych. Rzuca się również w oczy ograniczony ilościowo katalog wartości pochodzący „Faktów” TVN. Wiąże się to po pierwsze z najmniejszą objętością tego korpusu oraz lapidarnością pasków stosowanych w tym programie i niedosłownym znaczeniem używanych wyrazów.

Analiza określeń przyporządkowanych do kategorii *pozytywnej* lub *negatywnej* pokazuje ponadto, że tylko część z nich ma jednoznacznie przypisaną wartość (np. bezwzględnie negatywnie konotujące *kłamstwo, manipulacja* czy *agresja*). Część z użytych w konkretnym kontekście (szczególnie negatywnym) ma w rzeczywistości znaczenie neutralne. Do tej grupy należy przykładowo słowo *celebryta*, czyli osoba znana z telewizji i z mediów. Jednak w „Wiadomościach” używa się go niemalże obraźliwie, a nazwanie aktorów, protestującym przeciwko zmianom w sądownictwie przypisywano to miano z wyraźnym zamiarem deprecjacji. Inny przykład, to określenia związane z mniejszościami seksualnymi, jak *tęczowy* czy *gej*, które w „Dzisiaj” Telewizji Republika używane są tylko w znaczeniu negatywnym. Kolejne słowo to *elita*, które w zależności od kontekstu może mieć albo pozytywny wydźwięk (*Polska dołączyła do gospodarczej elity*), jak i (po dodaniu odpowiedniego przymiotnika) negatywny (*Brukselskie elity bezradne wobec problemów, Czerwony sen brukselskich elit, Rzekome elity atakują Kościół Katolicki, Savoir-vivre unijnych elit*). Kolejne określenia używane w „Wiadomościach”, „Informacjach dnia” i „Dzisiaj” to *Niemcy /*

niemiecki oraz *Berlin*. *Niemieckość* jawi się w paskach jako coś złego, jeśli sąd jest *niemiecki*, to jego wyrok jest podejrzany. To samo dotyczy *niemieckiego koncernu* czy *niemieckiej wersji historii*. Zły jest też ten, któremu *bliżej do Berlina niż do Warszawy*. Pewne apogeum w „Wiadomościach” osiągnięto paskiem „*Niemiecka niesolidność*”, zapowiadającym informację o katastrofie pociągu w Bawarii, w której zginęły dwie osoby, a kilkanaście zostało rannych. Na koniec chciałabym przywołać jeszcze słowo *polityczny*, używane jako wartość negatywna i kontrastowane z merytorycznością. „Wiadomości” pytają *Protest rolniczy czy polityczny?*, *Spór prawny czy polityczny?* Sugerując każdorazowo, że te dwa określenia wykluczają się. Podobne podejście prezentują „Informacje dnia” (*Polityczna nagonka na Polskę, Urzędnicy zaangażowani w polityczny protest*), „Dzisiaj” (*Polityczny Woodstock*) oraz „Wydarzenia”, które w pasku *Polityczna strona mundialu*, przedstawiają *polityczność* jako ekwiwalent *ciemnej strony*. Potwierdza to obserwacje Jolanty Antas na temat zmian znaczenia słowa *polityczny* (Antas, 2023).

Kończąc rozważania na temat wartościowania trzeba jeszcze dodać, że w niektórych przypadkach autorzy pasków wyrażali ocenę opisowo, wyraźnie informując odbiorcę o znaku wartości przypisywanemu opisywanym zdarzeniom. Przykłady takich nagłówek można znaleźć w każdej stacji: *Dobra wiadomość dla rolników, Korzystne zmiany i ułatwienia, Dobre wieści z Brukseli* („Wiadomości”), *Demokracja w Polsce ma się dobrze, Dobre informacje z rynku pracy, Dobre tempo rozwoju gospodarczego Polski* („Informacje dnia”) *Żli sędziowie* („Dzisiaj”), *Dobra pomoc, Mocne słowa Tuska, Zły wybór* („Wydarzenia”), *Kino w dobrej kondycji, Mocne oskarżenie* („Fakty”).

IV.3.2.4. Słowa – nośnik emocji

Drugim ważnym środkiem retorycznym paska, oprócz czytelnego wskazania wartości, jest wywołanie konkretnych emocji u odbiorcy. Dodatkowo nadawca musi w pewien sposób uwiarygodnić, dlaczego ta właśnie wiadomość znalazła się w serwisie informacyjnym, podkreślając szczególność relacjonowanego wydarzenia. Robi to poprzez określenia ukazujące nie tylko wyjątkowość, ale również dramatyzm czy opisujące brutalność zdarzeń kryminalnych. Wykaz takich określeń (najczęściej przymiotników, ale również rzeczowników i liczebników - jako przywołań bardzo dużych, mających wyrzeć na widzu wrażenie, liczb - oraz rzadziej - czasowników) obejmuje następujące słowa: *Armagedon, bandyta barbarzyński, bestialski, bezczelny, bezcenny, bezkonkurencyjny, bezwzględny, bohaterki, brawurowy brutalny, burzliwy, cud, dramat, ekstremalny, epokowy, fascynujący, fenomenalny, furia, gehenna, gigantyczny, groźny, heroiczny, horror, kataklizm,*

katastrofalny, klęska, kosmiczny, koszmar, krwawy, legendarny, makabryczny, masakra, miliardy, miliony, morderczy, niesamowity, niespodziewany, nietypowy, niezwykły, niszczycielski, ocalony, ogromny, okrutny, oprawca, osaczony, piekło, podstępny, potworny, przejmujący, przełomowy, przerażający, pułapka, pustoszyć rekordowy, sadysta, sensacyjny, smutny, spektakularny, szalenię, szokujący, śmiertelny, terror, thriller, tajemniczy, tragiczny, wielki, wstrząsający, wyjątkowy, zabójczy, zachwycający, zadziwiający, zagadkowy, zaskakujący, zbrodniczy, złowieszczy, żywioł. Powyższy katalog wyrazów spełniających funkcję impresywną jest wspólny dla wszystkich (lub dla zdecydowanej większości) analizowanych w tej pracy programów i powstał jako kompilacja. Nie ma bowiem istotnej różnicy w intencjach pomiędzy poszczególnymi programami w doborze konkretnych leksemów do pasków. Trzeba jednak dodać, że najszerszy wachlarz tego typu środków odnaleźć można w nagłówkach pochodzących z „Wydarzeń” Polsatu, a najbardziej ograniczony – z „Informacji dnia” Telewizji Trwam.

IV.3.3. Budowanie wspólnoty dyskursu poprzez środki językowe – ukryte znaczenia i paski jako sztuka.

IV.3.3.1. Środki retoryczne w budowie wspólnoty interpretacyjnej – zawartość w materiale, funkcja humoru w paskach.

Poza wyrażonymi wprost wartościowaniem czy użyciem słów nacechowanych emocjonalnie, poprzez paski można również wpływać na odbiorcę nie wprost, lecz uciekając się do środków stylistycznych, które wymagają zarówno od autora, jak i od osoby odczytującej pasek, pewnej kompetencji, która pozwoli nadać i odczytać ukryte znaczenia. W zależności od programu odsetek takich pasków był różny. Najmniejszy, w granicach 10%, zaobserwowano w „Informacjach dnia”, trochę większy w „Wiadomościach” i „Dzisiaj”, gdzie nie przekraczał 25% zebranych nagłówków, natomiast w „Wydarzeniach” było to 35% tytułów, a w „Faktach” relatywnie najwięcej - 49%. Różnice te niewątpliwie powiązane są ze spodziewanymi kompetencjami grupy docelowej, być może związanymi z wiekiem (widownia Telewizji Trwam jest statystycznie najstarsza), koniecznymi, żeby zakodowane treści poprawnie odszyfrować.

Dodatkowo istotnym elementem, towarzyszącym omawianym środkom w większości programów (czy raczej powstałym dzięki nim) jest humor, który dotyczy od 2% całości materiału („Wiadomości” i „Dzisiaj”), poprzez 5% („Wydarzenia”), aż do 17% w „Faktach”, natomiast nie występuje w ogóle w „Informacjach dnia”. Analizując częstość występowania humorystycznych pasków widać wyraźnie największą ich obecność w nagłówkach zapowiadających materiały dotyczące polskiej polityki, kolejną pozycję zajmują te związane z

naturą (szczególnie widać dążność autorów do zawierania elementów komicznych w belkach wprowadzających do tematyki zoologicznej). Przyglądając się bliżej zawartości humorystycznej można zauważyć, że w zależności od stacji telewizyjnej poprzez pryzmat pasków widać w jakich konkretnie tematów autorzy doszukali się elementów komicznych, a paralele na liniach Polsat – TVN i TVP1 – Telewizja Republika są wyraźne i ukazują, że w dwóch pierwszych programach *śmieszne* są przede wszystkim działania rządu i polityka lokalna, a w pozostałych – opozycja i jej zwolennicy oraz komisje śledcze.

"Fakty"		"Wydarzenia"		"Dzisiaj"		"Wiadomości"	
Działania rządu	61%	Działania rządu	45%	Opozycja i jej zwolennicy	55%	Opozycja i jej zwolennicy	61%
Polityka lokalna	19%	Polityka lokalna	24%	Komisje śledcze	17%	Komisje śledcze	18%
Opozycja i jej zwolennicy	9%	Opozycja i jej zwolennicy	14%	Protesty	11%	Działania rządu	13%
Protesty	9%	Protesty	12%	Działania rządu	9%	Polityka lokalna	5%
Komisje śledcze	2%	Komisje śledcze	5%	Polityka lokalna	9%	Protesty	4%

Tabela 17 Zawartość komponentów humorystycznych w paskach zapowiadających informacje na temat polskiej polityki. Opracowanie własne.

Jest to kolejny dowód na budowanie wspólnoty poprzez treści przekazywane w paskach, przy czym w takich przypadkach jest to wspólnota śmiechu, gdzie komizm ma funkcję integracyjną, istotną zwłaszcza w obliczu istniejących podziałów społecznych (Żygulski, 1976, s. 17–19). W przypadku śmieszności związanych ze światem zwierząt (lub zabawnymi przypadkami związanymi z działalnością ludzi) humor jest jednak nieagresywny, skupiający się na śmiesznych przypadkach (*Krowa uciekiniarka, Boa na gigancie, Pingwiny i telefon, Oszukana przez koc, Kradzież pod narkozą, Casting na pacjenta*). Natomiast z wątkami politycznymi wiązać się będzie satyra, często tendencyjna i mająca na celu ujawnienie czyichś błędów (*Celebryci zaprawieni w marszach, Poseł do wynajęcia, Kobieta z przeszłością, Poseł w leasingu, Sejmowy ekspres, Twierdza Sejm, Skarb od państwa*). (Gołaszewska, 1987, s. 19).

Osobną kwestią jest użycie humoru za wszelką cenę, próba wydobycia jakiegokolwiek elementu komicznego z opisywanego wydarzenia, które w rzeczywistości zabawne nie było. Przykład to *Ciężarowe losie* z Polsatu, a więc nagłówek zapowiadający informację o zderzeniu samochodu z łośiami, którego zwierzęta nie przeżyły. Kolejny nagłówek z tej samej telewizji, nawiązujący do związku frazeologicznego *Mądry Włoch po tragedii* poprzedzał materiał na temat poszukiwania ofiar w gruzowisku po zawaleniu się wiaduktu w Genui, gdzie życie straciły 43 osoby. Przykład mniej drastyczny pochodzi z „Wiadomości”, gdzie nagłówek *Dżem w metalowym sosie* nieco topornie zapowiada informację o wykonaniu przez zespół Metallica przeboju polskiej grupy Dżem.

Przy okazji niezręczności nie mogę nie wspomnieć o pasku z „Wiadomości” *Happy End "Warszawskiego aktu"* zapowiadającym informację o narodzinach księcia Ludwika, trzeciego dziecka następcy tronu Zjednoczonego Królestwa. Jest to wyraźna sugestia, że akt poczęcia najmłodszego syna księżnej Katarzyny i Księcia Wilhelma dokonał się podczas krótkiego pobytu książęcej pary dziewięć miesięcy wcześniej w Warszawie.

IV.3.3.2. Metafora

Jako najważniejszy środek w tej grupie na pierwszym miejscu umieszczam metaforę. Opisywanie zjawisk poprzez aparat pojęciowy charakterystyczny dla konkretnego zjawiska (przykładowo gry, wojny, medycyny, kulinariów) może nie tylko wpłynąć na to w jaki sposób owe zjawiska postrzegamy, ale również jak o nim myślimy (interpretujemy) czy wreszcie jakie działania w związku z tym podejmujemy (Lakoff i Johnson, 2010, s. 30). Dodatkowo metafora ma niebagatelny potencjał perswazyjny, gdyż pozwala nadawcy komunikatu wyrzeźić taki wpływ na odbiorcę, który zawęzi percepcję i możliwości interpretacyjne (Mosiołek-Kłosińska, 1997, s. 51). W kontekście pasków będzie to skutkowało nie tylko konkretną, narzuconą przez nadawcę interpretacją samego nagłówka wiadomości, ale, co ważniejsze, jej samej i szerszego jej kontekstu. Wybór odpowiedniej domeny poznawczej ma więc zwrócić uwagę odbiorcy na wybrany aspekt wydarzenia, a także uniemożliwić (lub przynajmniej utrudnić) innej percepcji.

Najliczniejszą grupę metafor tworzą te, związane z domeną wojny. Są one obecne we wszystkich programach. Może to być skonwencjonalizowane określenie „walki” z żywiołem (*Nierówna walka z ogniem w Kalifornii, Polscy strażacy walczą z ogniem w Szwecji, Walka ze smogiem, Walka ze skutkami ulewnych deszczy*) czy chorobami (*Walka z afrykańskim pomorem świń*), jak i – częściej – konfliktów międzyludzkich. Pomijając tu sferę sportu (*Polscy siatkarze walczą z Iranem, Gotowi do boju* – o przygotowaniach polskich piłkarzy przed mundialem), większość przypadków tej drugiej grupy dotyczy sfery polityki, gdzie sposób używania metaforyki zawierającej elementy batalistyczne jest najbardziej zróżnicowany, zaś jej intencje autorów wydają się odmienne w zależności od tego, kim są zwaśnione strony.

We wszystkich pięciu telewizjach, metaforyka militarna pojawia się przede wszystkim w kontekście rywalizacji politycznej w wyborach samorządowych (*Bój o Warszawę, Bój o sejmiki, Bitwa o Gdańsk, Walka o wieś, Na wielu frontach, Ofensywa prezesa, Przedwyborcza wojna totalna*), co wydaje się udratyzowaniem rywalizacji (warto zwrócić bowiem uwagę, że czasem w nagłówki wkrada się opis w domenie sportowej, jak, np. *Wyścig o stolicę*)

pozbawionym jakiegoś ukrytego celu – tj. bez wskazywania preferowanej przez nadawcę strony sceny politycznej. Podobny, czysto konwencjonalny sposób użycia wojennej metaforyki widać w odniesieniu do konfliktów politycznych, jakie mają miejsce poza Polską, np. wobec wyjścia Zjednoczonego Królestwa z UE (*Batalia o Brexit*) czy amerykańskiej krytyki Nord Stream 2 (*Trump atakuje Niemcy*).

Metaforyka batalistyczna wydaje się służyć innemu celowi, kiedy opisywane są działania partii rządzącej czy też rządu (szczególnie w TVP1, Telewizji Trwam i Telewizji Republika), w których jako *wróg* przedstawione są negatywne zjawiska z obszaru polityki krajowej. Działania rządu, dzięki takiemu doborowi metaforyki, zostają niejako uwzniośnione, przydając odpowiednim politykom cech heroicznych (*Walka z mafiami vatowskimi, CBA walczy z korupcją w samorządach, Walka z nieuczciwymi firmami, Walka z patologiami w sądownictwie*). Dodatkowo, pozostawanie w domenie wojny, pozwala przedstawić analogiczne wysiłki poprzednich ekip jako ekwiwalent kompromitującego, militarnego fiaska (*Kulawa walka z mafią VAT za rządów PO-PSL*). W tych samych telewizjach metaforyka batalistyczna wraca często w odniesieniu do tarć w łonie samej opozycji (*Przedwyborcze manewry opozycji, Schetyna rzucił wyzwanie Tusкови, Walka o sojuszników o opozycji*), ale wówczas sam fakt podjęcia takiej *walki* wydaje się już waloryzowany negatywnie, a dobór takiej metaforyki wyolbrzymiać ma wewnętrzne skłócenie wewnątrz opozycji, sugerując w ten sposób nieudolność środowisk opozycyjnych. Podobny cel przyświeca użyciu elementów militarnych w kolejnej grupie pasków, dotyczących krytyki obozu rządzącego przez opozycję (*Walka z rządem ważniejsza niż rozwój kraju*), co pozwala uwypuklić zajadłość ataków czy ich jakoby antypaństwowy lub wręcz antypolski charakter.

Kolejny zbiór pasków, w których stosowane są metafory militarne (ale tylko w trzech telewizjach - TVP, Telewizji Trwam i Telewizji Republika), dotyczy polskiej polityki historycznej (rozumianej, jako przyjęta interpretacja minionych wydarzeń i roli Polski w dziejach Europy i świata) oraz kwestii światopoglądowych. W obu tych przypadkach figurą *wroga* może być społeczność konkretnego kraju (Niemiec, Izraela), ale także instytucja, jak Unia Europejska czy anonimowi wyznawcy poglądu niezgodnego z tym wyraźnie lansowanym w liniach programowych „Wiadomości”, „Informacji dnia” oraz „Dzisiaj”. Wśród konfliktów najczęściej opisywanych w taki sposób, znajdują się: sprawa reparacji za straty poniesione w czasie II wojny światowej za sprawą Niemiec (*Pierwszy sukces w bitwie o prawdę*), spór o ustawę w sprawie IPN i skutkującego jej znowelizowaniem sporu z Izraelem (*Walka z antypolonizmem, Walka o prawdę i dobre imię Polski, Izrael atakuje Polskę, Ofensywa premiera*), a także polityki Unii Europejskiej, zarówno budżetowej (*Walka o unijny*

budżet, Bitwa o pieniądze), jak i regulacyjnej (*Uderzenie w polskie firmy transportowe, Uderzenie w polskich pracodawców* – w kontekście prawa o delegowaniu pracowników). W obszarze spraw światopoglądowych, w wyliczonych stacjach metaforyka militarna najczęściej pojawia się w kontekście materiałów dotyczących mniejszości seksualnych (*Walka o normalny kształt rodziny*), sporu wokół zaostrzenia prawa aborcyjnego (*Walka o prawo do życia, Bój o zakaz aborcji*) czy też powiązanych z religią regulacji prawnych (*Odwojować niedzielę*). Metaforyka ta czasem dotyczy spraw drobnych, np. wysiłków polskich władz, zmierzających do powstrzymania władz Jersey City przed relokacją pomnika katyńskiego (*Burmistrz Jersey City kapituluje*). Co ciekawe, metaforyka militarna prawie wcale nie jest stosowana przy relacjonowaniu niektórych z tych spraw w pozostałych dwóch telewizjach (np. w kontekście sporu z Izraelem w ogóle nie pojawia się w „Faktach”).

Ostatnia grupa metafor batalistycznych w paskach dotyczy wydarzeń z innych krajów, gdzie istniejące konflikty zostają w ten sposób przejawione, prawdopodobnie w celu wyrobienia w widzu przeświadczenia o słuszności stanowiska polskiego rządu wobec tych samych kwestii. W ten sposób opisuje się przykładowo problem migrantów w Telewizji Trwam (*Hiszpanie walczą z nielegalną imigracją, Imigranci nakręcają spiralę agresji*) czy w Telewizji Republika (*Karawana czy inwazja?, Najazd na Amerykę, Wojna z Sorosem*). Jest to kolejny przykład sposobu opisu zjawisk nieobecny w programach informacyjnych Polsatu i TVN.

Po metaforyce militarnej, drugą pod względem popularności jest ta, nawiązująca do sportu i gier. We wszystkich pięciu opisywanych programach *polityka jako gra* powraca w kontekście wyborów samorządowych (*Dogrywki nie będzie, Lewica wchodzi do gry, Wyścig o stolicę, Polityczne rozszady*), bieżących sporów krajowych (*Pat w rozmowach* – w odniesieniu do roszczeń osób niepełnosprawnych), a także polityki międzynarodowej (*Europejska gra, Gry dyplomatyczne, Gra o unijny budżet, Piłka po stronie Macrona, Rosja gra Smoleńskiem, Gra o Eurowybory*).

Inną popularną domeną, z której czerpią autorzy telewizyjnych nagłówków, jest tematyka zjawisk pogodowych czy wręcz żywiołów (*Fala antypolonizmu w Izraelu, Lawina pytań prejudycjalnych do TSUE, Polityczna burza w Wielkiej Brytanii, Kadrowe tsunami*). Okazjonalnie, w różnych telewizjach pojawia się ponadto metaforyka medyczna (*Diagnoza Tuska, Zastrzyk wyborczy, Bilans trzylatka, -o trzech latach rządów*), szkolna (*Polscy lekkoatleci na szóstkę, Służby specjalne zdały egzamin*) i żeglarska (*Kaczyński trzyma ster*). Znaczącą obecność ma też opis bieżących wydarzeń poprzez sięganie do przerośni historycznych (*Węgry pod pręgiem, Nowa rewolucja francuska, Polowanie na Trumpa* –

nawiązanie do *polowania na czarownice*, co miało dezawuować krytykę Trumpa, jako niemerytoryczną). We wszystkich opisanych przypadkach, celem zastosowania wyliczonych metafor jest z jednej strony uatrakcyjnienie przekazu, ale również wyolbrzymienie niektórych zjawisk, pokazanie ich, jako niebezpiecznych (żywoły) lub zaostrenie istniejących konfliktów poprzez ukazanie ich w ramach już istniejącej interpretacji (np. rewolucja francuska jako konflikt dworu ze zwykłymi obywatelami, zakończony dodatkowo dekapitacją panujących), jak to poczyniono stosując metaforykę historyczną.

Z pozostałych przykładów metafor w paskach warto jeszcze wspomnieć o takich, które sięgają po konkretną domenę poznawczą głównie w celu uatrakcyjnienia przekazu i wydobywania z opisywanych wydarzeń potencjału komicznego (często prześmiewczo): *Kariera naftaliny* (o popularności słowa *naftalina* w Internecie, po użyciu przez Ewę Kopacz), *Posel w leasingu* (o wypożyczeniu posła, żeby utrzymać klub parlamentarny), *Kolejka do degradacji* (o ustawie degradacyjnej i liście potencjalnych kandydatów do obniżenia stopnia wojskowego), *Morawiecki w jaskini lwa* (Parlament Europejski), *Św. Jerzy po liftingu* (renowacja obrazu), *Torturowane zabawki* (instytut bada ich wytrzymałość).

IV.3.3.3. Metonimia

Najczęściej przyjęty rodzaj zastępowania danej nazwy inną można zaobserwować w paskach zawierających nazwy geograficzne. Np. *Sopot się bawi* oznacza publiczność zgromadzoną w amfiteatrze, *Wiedeń nie chce Sobieskiego* – radę miasta stolicy Austrii, a *Kalifornia liczy straty* – ogół mieszkańców stanu. We wszystkich trzech przypadkach chodzi o skrótowość, w drugim również o wydobywanie konfliktu, a w trzecim pokazanie skali wydarzenia. Pewnym standardem (zwłaszcza w „Wiadomościach”, ale obecnym również, chociaż w mniejszej skali, w „Dzisiaj” i „Informacjach dnia”) jest nazywanie instytucji związanych z Unią Europejską od miasta – siedziby Parlamentu Europejskiego lub nazwy całego kontynentu: *Bruksela chce cenzury w Internecie?*, *Bruksela przeciw Polsce pod dyktando Niemiec*, *Bruksela przyjmuje argumenty Warszawy*, *Brukselskie elity atakują kolejne państwo*, *Europa nie chce dyktatu Berlina i Brukseli*, *Europa chce wymusić na Polsce błędne decyzje*. Zjawisko to służy wytworzeniu opozycji wewnątrz – zewnątrz (Kłosińska i Rusinek, 2019, s. 47–51).

IV.3.3.4. Ironia, absurd i oksymoron

Interpretowanie wypowiedzi, w której celowo zawarto sprzeczność pomiędzy tym, co wyrażono wprost, a tym co ma na myśli nadawca wymaga pewnej wspólnoty wiedzy pomiędzy nadawcą i odbiorcą. Ironia jest więc zamierzonym odstępstwem od reguł

konwersacji. (Szczepankowska, 2011, s. 62). Przykładowo pasek z „Faktów” *sztuka skuteczności* zapowiada materiał o wzroście popularności frazy *polskie obozy* po ustawowym zakazie jej używania, co udowadnia, że przynajmniej w tym obszarze legislacja przyniosła skutek przeciwny. Z tej samej telewizji pochodzi też nagłówek *ukryty bohater*, gdzie pierwsze słowo zostało użyte w znaczeniu dosłownym, a drugie w ironicznym. Tematem newsa był oficer ABW, który schował się podczas napadu na sklep. Czasami nadawca może jednak ułatwić zadanie odbiorcy poprzez umieszczenie w pasku cudzysłowu, jak to uczyniono w „Wiadomościach” w belkach *Łódzki sąd "Rodzinny"* , *Niemiecka "Gościnność"*, w „Informacjach dnia” w pasku *Marsz "Wolności"*, w „Dzisiaj” tytułując newsa *Putin zaczął "Kampanię"*, czy wreszcie w „Faktach”, w pasku *"Cudowna" terapia*. Wszystkie przytoczone nagłówki łączy fakt, że ujęte w cudzysłów pojęcia powinny być interpretowane w sposób przeciwny od wyrażonego wprost.

Naruszeniem reguły konwersacji jest też brak logicznego połączenia pomiędzy poszczególnymi elementami w treści nagłówka. Dopiero zapoznanie się z materiałem dziennikarskim pozwala odbiorcy zorientować się, że jakaś zależność w rzeczywistości istnieje. Funkcją takich pasków jest zainteresowanie widza, sprawienie, że będzie chciał zapoznać się z treścią newsa, żeby rozwikłać tytułową zagadkę:

- *Kazachstan zamiast kosmosu* (Polsat) - rakieta rozbiła się z Kazachstanie zamiast polecieć w kosmos;
- *Kurator dla 124-latka* (Polsat) - komisja weryfikacyjna ds. reprivatyzacji, przykład prawdopodobnego naruszenia prawa;
- *Batman i Gumiś u lekarza* (Polsat) – nadawanie pseudonimów w przychodniach po wejściu w życie dyrektywy o ochronie danych osobowych (RODO);
- *Frasyniuk, czyli Grzyb, uniewinniony* (TVP1) – polityk podał podczas zatrzymania przez fałszywe dane "Jan Józef Grzyb";
- *Mamut w metrze* – (TVP1) – szczątki wykopane przy budowie trasy metra;
- *Próbna apokalipsa* (Polsat) – fałszywy alarm (wybuch wulkanu) na Hawajach, mieszkańcy nie potrafili odnaleźć schronów;
- *Kefir z rosółem* (Polsat) - kryminalista miał przywilej Kefir, oblewał się gorącym rosółem, żeby wychodzić z więzienia na szpitalne przepustki;
- *Nagrody za przekręty* (Telewizja Republika) – o nagrodach w warszawskim ratuszu.

W tym miejscu chciałabym wspomnieć jeszcze o oksymoronach w paskach, czyli zestawieniu ze sobą przeciwnych znaczeń. Przykłady takich użyć to *Fałszywy łup*, *prawdziwa*

odsiadka, Poufne ale jawne, Likwidacja przez rozbudowę, Razem, ale osobno, Gorąca polityka mrozi kierowców. Wszystkie one zwracają uwagę widza na wewnętrzną sprzeczność czy brak logiki w opisywanym wydarzeniu.

IV.3.3.5. Animalizacja i antropomorfizacja

Nadanie cech ludzkich może służyć różnym celom. Z jednej strony może to być próba zmiany postaw wobec zwierząt, poprzez ukazanie ich w kategoriach ludzkich, jak to zrobiono w „Faktach” zapowiadając materiał o dzikach nagłówkiem *skazane na śmierć* lub w „Wiadomościach” – *Pszczoly polubiły wielkie miasta*. Z drugiej strony dodanie ludzkich cech instytucji (*Bruksela ślepa na dramat Francuzów*) zwraca uwagę na dodatkowy kontekst wydarzenia. Bruksela (w domyśle: Parlament Europejski) z paska „Wiadomości” jest ślepa, czyli w domyśle jest wyposażona w parę oczu, a w związku z tym można ją posądzać o złą wolę. Wreszcie środek ten może zostać użyty w funkcji ośmieszającej, jak w przykładzie z „Dzisiaj” *Rosja pręży muskuły*.

Z kolei nadanie osobie cech zwierzęcych ma zawsze charakter deprecjonujący: *Krzyki i pohukiwania w ławach opozycji* („Wiadomości”), *Tusk znów kąsa* („Dzisiaj”), *Kameleon Ujazdowski* („Dzisiaj”), *Sprzątanie po Kogucie* („Dzisiaj”), *Ostatnia pajęczyna III RP* („Wiadomości”).

IV.3.3.6. Nawiązanie do istniejącego tekstu kultury (parafraza, przytoczenie)

Zrozumienie treści paska czasem wymaga od odbiorcy znajomości tekstów kultury. Tylko dzięki tej kompetencji jest on w stanie poprawnie zinterpretować intencje nadawcy i odgadnąć ewentualny prześmiewczy charakter zapowiadanego materiału. Przykłady obejmują zapożyczenia zarówno z filmu, telewizji, jak i literatury i są obecne we wszystkich programach z wyjątkiem „Informacji dnia”:

- „Wiadomości” – *Na kanapie siedzi leń* (o radnym PO), *Historia jak z "Zemsty"* czyli *spór o mur*, *Rower za jeden uśmiech* (wolontariusz remontuje rowery dziecięce), *Wielki Brat łowi w sieci* (ACTA 2) *Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego* (o NATO);
- „Dzisiaj” *Czy te oczy mogą kłamać?* (Donald Tusk, przesłuchanie przed komisją ds. Amber Gold) *„Czarna polewka” dla Timmermansa* (komentarz po tym, jak polityk pomylił Warszawę z Moskwą), *Donald sam w Białym Domu* (Trump), *Nie będzie Niemiec pluł nam w twarz* (Axel Springer pozwał dziennikarza Witolda Gadowskiego, za słowa że zarząd ZDF jest spokrewniony z członkami Wehrmachtu) *Kobieta z przeszłością* (Hanna Zdanowska), *Na ratunek Ochojska*;

- „Wydarzenia” *Na Mazowszu bez zmian* (wyniki wyborów), *Na kłopoty – Wałęsa?* (miał namówić Pawła Adamowicza do niestartowania w wyborach samorządowych) *Przeminęło z wiatrem* (nowy podatek od wiatraków) *Czułe słówka* (zarejestrowana wymiana zdań pomiędzy Prezydentem a jego małżonką) *Daleko od szosy* (problem z transportem publicznym), *Odlotami jesień się zaczyna* (wędrowki ptaków), *Polskie drogi* (program naprawczy), *Sen o Warszawie* (wybory samorządowe), *Żegnaj lato na rok*;
- „Fakty” *Polskie drogi* (pozew w trybie wyborczym za słowa premiera Morawieckiego o braku remontów dróg za czasów rządów PO), *Dom zły* (przemoc wobec dzieci) *Drogówka* (zarzuty dla policjantów), *Oszukał przeznaczenie*, (mężczyzna przeżył katastrofę lotniczą), *Sami swoi* (radni PiS w państwowych spółkach), *Silaczka* (kobieta opiekuje się synem chorym na zanik mięśni i ojcem z chorobą Parkinsona), *Zbrodnia i kara* (kobieta skazana za zabójstwo noworodka).

IV.3.3.7. Stylizacja (związek frazeologiczny, bajka)

Większość znalezionych przeze mnie w materiale przekształceń związków frazeologicznych nadawała opisywanym osobom i wydarzeniom kontekst negatywny, jak w przykładach z „Dzisiaj” Telewizji Republika: *Pijany jak Juncker*, *Uderz w stół a Gersdorf się odezwie*, *Tonący brzydko się chwyta* (o proteście niepełnosprawnych). Pozostałe miały lekko prześmiewczy charakter: *Zdrowy jak Trump*, *Jak trwoga to do policji*. Są też przykłady dosłownego zacytowania wyrażenia, jak w „Wiadomościach” *Mowa srebrem*, *milczenie złotem*, który to pasek zapowiadał krytyczny materiał o wypowiedzi Tomasza Siemoniaka.

W przypadku stylizacji na tytuł bajki wydzźwięk newsa jest z reguły negatywny, co pokazują przykłady z „Wiadomości” (*Jak minister Czuma walczył z mafią Vatowską*, *Jak koalicja PO-PSL wyprzedawała majątek*) i „Dzisiaj”:, *Bajka o wilkach w owczych skórach*.

IV.3.3.8. Język młodzieżowy, potoczny, anglicyzmy

Wydaje się, że celem autorów pasków, którzy umieszczają w nagłówkach telewizyjnych materiałów dziennikarskich wyrazy z języka młodzieżowego, słowa potoczne czy anglicyzmy ma sprawić, że treść stanie się atrakcyjniejsza dla młodszych odbiorców. Najwięcej tego typu zabiegów można odnaleźć w „Dzisiaj” Telewizji Republika (w pozostałych telewizjach takie elementy występują marginalnie lub wcale): *Totalna klapa*, *Stara śpiewka "Wyborczej"*, *Koniec z banowaniem na fejsie*, *Mniej kasy dla posłów*, *Ustawka Trzaskowskiego*, *A Timmermans swoje...*, *Ambasador się nie ceregieli*, *Merkel chce nam wcisnąć migrantów*, *Będą nas grillować*, *Czarnecki nie pęka*, *Praworzędność w Polsce jest*

OK, Afterparty u Zemana, Niewyparzony język Trumpa, Trump zgasił CNN, "Wyborcza" bije w Kaczyńskiego – słabe.

IV.3.3.9. Nazywanie opisywanych zjawisk, neologizmy.

Funkcja nominatywna pasków wyraża się poprzez nadanie konkretnej nazwy opisywanym wydarzeniom. Nazwy takie sprawiają wrażenie neutralnych, a tymczasem często zawierają w sobie element oceny i w konkretny sposób wartościują przekazywane treści. Przykłady nazywania wydarzeń i zjawisk można zaobserwować we wszystkich omawianych programach:

- „Wiadomości”: *"Belferska grypa"* (o strajku nauczycieli), *"Nuklearny Titanic" płynie przez Bałtyk* (pływająca elektrownia), *Brejzoland pod lupą śledczych* (Inowrocław, prezydentem jest ojciec posła PO Krzysztofa Brejzy), *Koalicja negacji* (o Koalicji Obywatelskiej), *Miasto Prywatne* (Radom, prezydent z PO), *Efekt Morawieckiego* (zdobył pierwsze miejsce w rankingu zaufania);
- „Dzisiaj” *Belferska grypa*, *Frasyniuk Show* (doprowadzenie do prokuratury), *Pochód Anty – Pisu* (marsz wolności w Warszawie), *Ratusz obywatelski* (Warszawa, powiązania z PO), *Syndrom Trzaskowskiego* (zamrożenie funduszy unijnych), *Homoparada w Lublinie*, *Pałka praworządności* (o kryterium budżetowym UE powiązany z oceną przworządności), *Nowa rewolucja francuska* (strajk „żółtych kamizelek” w Paryżu);
- „Wydarzenia” *Bezzałogowy zabójca* (autonomiczny samochód), *Biznes śmierci* (dopalacze), *Drogowi śmieciarze* (o wyrzucaniu śmieci z samochodów), *Eko-Wagary* (protest młodzieży), *Muzycy zaangażowani* (muzycy wspierający polityków), *Myto chodnikowe* (opłata za przejście), *Szkolna grypa* (protest nauczycieli), *Wizerunkowe cięcia* (oszczędności w ministerstwach), *Wymiar niesprawiedliwości* (mechanik oskarżony zamiast kierowcy), *Straż językowa* (o wezwaniu do Straży Miejskiej za używanie wulgaryzmów w Internecie);
- „Fakty”: *Eurofalszercz* (falszercz pieniędzy), *Sejmograf* (sondaż poparcia), *Geo-misja* (ciepłownia ojca Tadeusza Rydzyka), *Prom-widmo* (prom „Batory” budowany ze środków publicznych), *Twierdza sejm* (kontrola przy wjeździe), *Paczko-mat* (kurierzy w sezonie), *Klaps penitencjarny* (pomysł Zbigniewa Ziobry wprowadzenia 15 dni więzienia za drobne przestępstwa), *Podatek na do widzenia* (podatek płacony przy zmianie rezydencji podatkowej);

IV.3.3.10. Gry językowe

Do gier językowych zaliczam wszystkie paski, które swój finalny kształt zawdzięczają staraniom autora o uatrakcyjnienie nagłówka poprzez pewne przekształcenia lub celowe zwrócenie uwagi na słowa. Wykorzystuje się tutaj zabawy formą graficzną (celowe błędy w ortografii, użycie nawiasu bądź ukośnika, wyodrębnienie wyrazu poprzez zapisanie go w inny sposób), gry formą foniczną (rymy, onomatopetje) i użycie wyrazów wieloznacznych. Funkcją takiego paska jest przyciągnięcie uwagi odbiorcy. Oto wybrane przykłady gier słów:

- Zabawy formą foniczną (rymy, homofonia): *Rolnicy na ulicy, Rolnicy w stolicy, Spór o mur, Zima nie trzyma, Gafy i dyplomatyczne rafy, Zima mroźna, zima groźna, Akcja kasacja, Upał nie zgasi zapachu, , Rock jak co roku, Bum budowlany, Ale szkuta!*
- Zabawy formą graficzną (celowe błędy w zapisie, znaki specjalne), *SORy. Taki mamy system, Zamiatanie PO Nowoczesnej, #Stoje Pod Blokiem, Nie/bezpiecznie, Nie/zgoda, Rachunki PO/Vatowskie, (Nie)zdrowe światło;*
- Wieloznaczności: *May day, Pytania o pytania, Debata o debacie, Pięta Achillesowa komisji (poseł Pięta), Z Pokorą przez życie (Wojciech Pokora), Sprzątanie po Kogucie (Stanisław Kogut), Góra górą (nie udało się zdobyć K2), Polityczne numery (losowanie numerów list wyborczych), Skok na senatora (odebranie immunitetowi Czesławowi Biereckiemu w związku ze SKOK-ami).*

IV.3.3.11. Paski stworzone według wzoru

Do ostatniej grupy nagłówków telewizyjnych zaliczyłam te, gdzie ewidentnie kierowano się schematem, który był pierwotny wobec treści. Wszystkie te paski łączą lapidarność i często ograniczają się zaledwie do jednego, dwóch lub trzech słów. Zbiór takich przykładów można podzielić na odrębne grupy ze względu na objętość lub przyjętą formułę. Po pierwsze mamy do czynienia z nagłówkami zawierającymi powtórzenia, jak *Totalna opozycja w totalnej rozsypce, Nowe stowarzyszenie, nowa zbiórka pieniędzy, Dwa państwa, dwa światy, Przebojowe Kielce, przebojowe Zakopane, Zima groźna, zima mroźna, 100 utworów na 100-lecie Niepodległości.*

Kolejna możliwość to zawarcie tytułu wiadomości w jednym słowie, co praktykuje się w „Wydarzeniach” (*Ekstradycja, Lawina, Niepokonany, Niewinny, Odwołany, Oskarżenia, Podejrzenia, Poszukiwany, Świętowanie, Uniewinniony, Zatrzymani, Zatrzymani, Zrezygnował, Żałoba*) oraz w „Faktach”: (*Aresztowany, Audiencja, Ciepło, Ekstradycja, Epidemia, Jubilat, Kandydaci, Katastrofa, Niewinni, Oblawa, Ocalony, Odnaleziona, Oskarżony, Ostrzeżenie, Osuwisko, Podejrzany, Porozumienie, Porzucona, Poszukiwania,*

Pościg, Powitanie, Przeprosiny, Schwytani, Skazana, Skromniej, Sprawiedliwi, Ścigany, Ukarany, Uniewinnieni, uratowany, Zadośćuczynienie, Zatrzymany, Zażalenie). Jak widać większość użyć łączy się z zapowiedzią wiadomości na temat związany z przestępczością, a inna tematyka pojawia się o wiele rzadziej.

Ostatnie formuły, które chciałabym przybliżyć są obecne już w niemalże wszystkich stacjach (poza Telewizją Trwam). Mowa o zestawieniu obok siebie dwóch lub trzech komponentów (często pojedynczych słów, najczęściej rzeczowników, chociaż zdarzają się też czasowniki, przymiotniki i przysłówki). W przypadku konstrukcji dwuelementowej w paskach, widz styka się z alternatywą, która sprawia, że jeden z członów jest wartościowany negatywnie (*Demokracja czy dyktat Brukseli, Głupota czy prowokacja?, Spór prawny czy polityczny?, Protest czy spektakl? Polityka lub pieniądze, Ratunek czy fikcja*). Kolejny sposób na schemat złożony z dwóch członów to diada, a więc zestawienie elementów równoważnych (choć zdarza się, że różnie wartościowanych), mających opisać omawiane wydarzenie (*Bezpieczeństwo i czyste powietrze, Bezpieczeństwo i rozwój, Łzy i śledztwo, Gniew i żaloba, Alkohol i brawura, Bociany i wiosna, Denuklearyzacja i bezpieczeństwo, Dojrzała wspaniałość, Dymisja i śledztwo, Dymisje i rozszady, Energia i porozumienie, Miłość i medycyna, Najpierw mord, potem wybuch, Oddadzą, zaskarżą, Pamięć i polityka, Pieniądze i praworządność, Porozumienie i fiasko, Przepychanki i gaz, Radość i ból, Radość i smutek, Trauma i nadzieja, Ustawy i emocje, Wolno i niebezpiecznie, Zasługi i błędy, Zawód miłosny i zazdrość, Zbrodnia i polityka, Historia i polityka, Konstytucja i Ewangelia, Pamięć i polityka, Polityka i pieniądze, Wiedza i życie, Wina i kara*)

Tak samo prosty układ mają układy triadyczne, gdzie za pomocą trzech elementów próbuje się przekazać jak najwięcej treści. Stosowanie takiej formy ma na celu wywołanie efektu pełni, kompletności i jedności (jak w zawołaniach *Bóg, honor, Ojczyzna, veni, vidi vici* czy *citius, altius, fortius*). (Kochan, 2002, s. 170–176). Takie konstrukcje są kolejnym dowodem na bliskość nagłówków do haseł i sloganów.

W przypadku pasków struktura trójelementowa będzie dotyczyła najczęściej trzech rzeczowników, natomiast przykłady z „Wydarzeń” Polsatu (nagłówki zapowiadające informacje kryminalne) składały się z trzech czasowników, przybliżających kolejne z ciągu wydarzeń: *Fortuna, Małysz, Stoch, Polityka, sondaże i Święta, Ulica, zagranica i zamrażarka, Wspólnie, godnie, bezpiecznie, Zmiany, nowości i podwyżki* („Wiadomości”), *Niezlomni, niepokorni, wyklęci, Wiece, pochody, majówka, Ochrona, wsparcie i rozwój, Prezydent, konstytucja, referendum, Polska, NATO, Bezpieczeństwo, Sernik, Beethoven i eutanazja* („Dzisiaj”), *Ciąża, choroba i cud, Morderstwo, pościgi strzelanina, Niesamowici,*

*fantastyczni, złoci, Noc, dym i śmiertelny Karambol, Okradł, zabił, podpalił, Pił, jechał, zabił,
Śmierć, paralizator, śledztwo, Wiatr, cofka i śnieg, Znieważane, kopane, umorzone.*

V. SŁOWA KLUCZOWE - ANALIZA ILOŚCIOWA ZAWARTOŚCI LEKSYKALNEJ

V.1. Metody i narzędzia analizy

Swoistym dopełnieniem przedstawionej w poprzednich rozdziałach analizy jakościowej, skupiającej się na konkretnych zastosowaniach środków językowych i retorycznych w paskach zapowiadających telewizyjne materiały dziennikarskie w serwisach informacyjnych może być analiza ilościowa. Jak wskazuje Pisarek (Pisarek, 1972, s. 12), różnice pomiędzy tekstami są odzwierciedlone poprzez różnice częstotliwości użycia w nich wyrazów, a także ich połączeń. Dlatego też w celu dokładnego zbadania podobieństw i różnic pomiędzy paskami wyświetlanymi widzom w poszczególnych stacjach zastosuję analizę frekwencyjną.

Do celów analitycznych wykorzystałam ogólnodostępne narzędzie *Korpusomat*. Ta aplikacja internetowa przede wszystkim pozwala na stworzenie i przechowywanie korpusów złożonych z wielu jednostek testowych. Wśród możliwości narzędzia jest też klasyfikacja leksemów ze względu na kryteria gramatyczne i w ten sposób wyróżnienie części mowy (nawet w przypadku homonimii lub nazw własnych, dzięki współpracy z milionowym Narodowym Korpusem Języka Polskiego), a w dalszej kolejności wyszczególnienie najczęściej występujących kolokacji (np. przymiotnik-rzeczownik, lub przyimek-rzeczownik), a także słownictwa charakterystycznego i słów kluczowych (Kieraś i Kobylński, 2021).

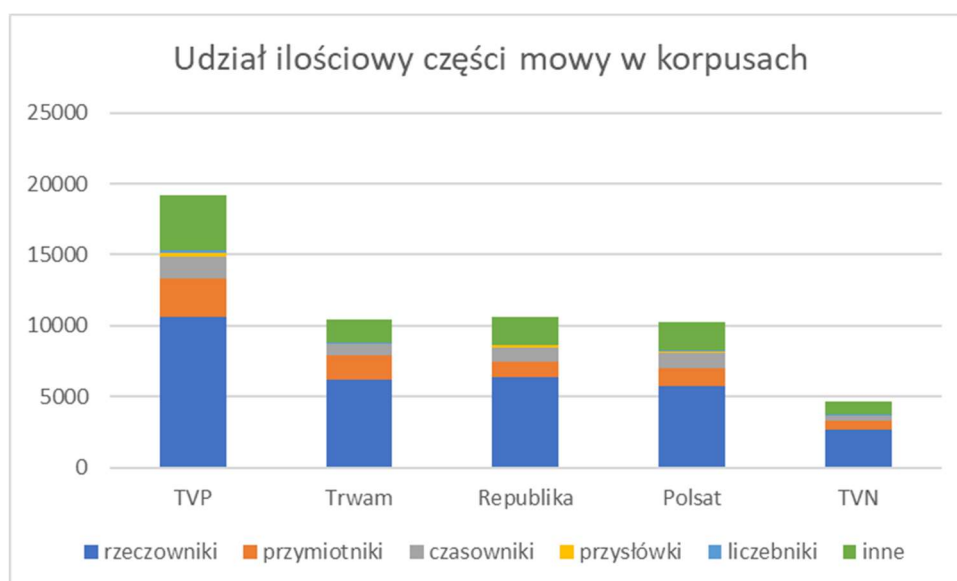
Otrzymane dane stały się podstawą dalszych analiz ilościowych, które obejmowały:

- Listy frekwencyjne z podziałem na części mowy (w ujęciu szczegółowym były to rzeczowniki, przymiotniki i czasowniki, pozostałe części mowy zostały ujęte jedynie w zestawieniach jako suma) – w celu ich przeprowadzenia konieczne było dokładne sprawdzenie automatycznej klasyfikacji, głównie w przypadku słów pochodzenia obcego lub nietypowych nazw własnych i dokonanie niezbędnych korekt;
- Listy frekwencyjne kolokacji – do prezentacji wybrałam te obejmujące przymiotnik i rzeczownik, rzeczownik i przymiotnik oraz przyimek i rzeczownik, po uprzedniej selekcji materiału i wyeliminowaniu ewentualnych błędów programu;
- Listy słownictwa charakterystycznego – wykaz słów, które najczęściej występują obok siebie, wygenerowany za pomocą narzędzia TermoPL, służącego do automatycznego wyciągania polskiej terminologii (Marciniak, Mykowiecka i Rychlik, 2016);

- Listy słów kluczowych – wygenerowane przez *Korpusomat* jako wynik porównania list frekwencyjnych z poszczególnych korpusów z lista referencyjną, którą w tym przypadku był milionowy Narodowy Korpus Języka Polskiego. Otrzymane rezultaty zawierają więc słowa, które występują z inną częstotliwością niż ta odnotowana w korpusie referencyjnym.

V.2. Analiza frekwencyjna – wyniki dla poszczególnych korpusów

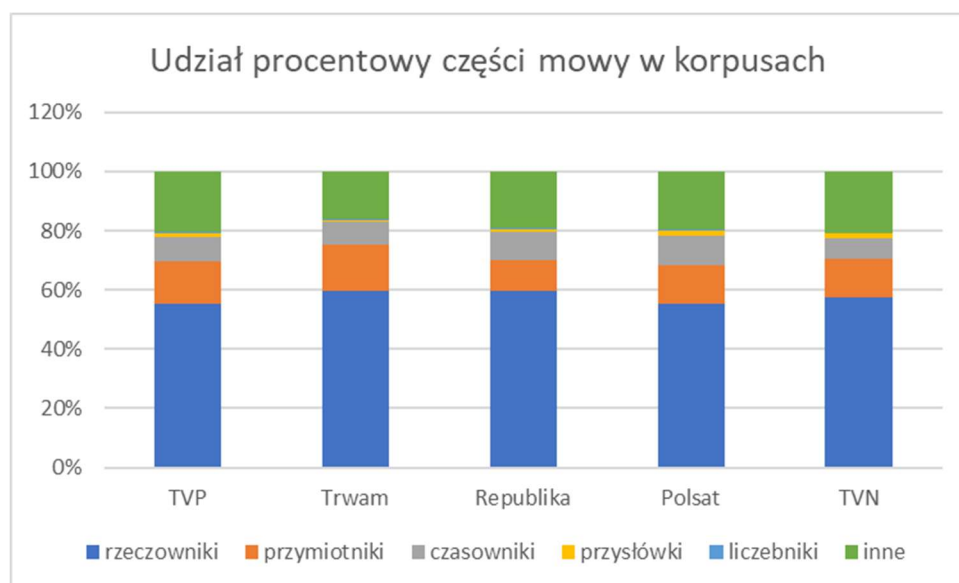
Pierwszy wynik analizy to zbadanie udziału poszczególnych części mowy w badanych korpusach oraz ogólna liczba wyrazów zgromadzona w paskach pochodzących z poszczególnych programów. Poniższy wykres ilustruje rozkład ilościowy części mowy.

Wykres 2 Udział ilościowy części mowy w korpusach. Opracowanie własne.

Jak widać we wszystkich stacjach największy udział stanowią rzeczowniki, natomiast pod względem ilościowym korpus z „Wiadomości” TVP zdecydowanie dominuje nad pozostałymi, co nie dziwi biorąc pod uwagę największą ilość jednostek tekstu w zbiorze pasków pochodzących z tego programu. Zwraca uwagę niemal identyczna liczba wyrazów w trzech programach: „Informacjach dnia” Telewizji Trwam, „Dzisiaj” Telewizji Republika oraz „Wydarzeń Polsatu”. W ten sposób różnice ilościowe (2308 pasków z „Informacji dnia”, 3311 z „Dzisiaj” oraz 3665 z „Wydarzeń”) zostały zniwelowane poprzez różną długość nagłówka dla każdej stacji. Nie dziwi natomiast zdecydowanie najmniejszy zbiór wyrazów pochodzących z „Faktów” TVN ze względu na z jednej strony najmniejszą liczbę tytułów, a z drugiej – najkrótsze pod względem ilości znaków nagłówki. Dzięki tej zależności ilość wyrazów pochodząca z programu TVN jest dwukrotnie niższa od trzech kolejnych analizowanych audycji i czterokrotnie niższa od objętości materiału pochodzącego z „Wiadomości” TVP.

Kolejna analiza pozwala przyrzeć się udziałowi części mowy w ujęciu procentowym, bez względu na objętość poszczególnych korpusów.

Wykres 3 Udział procentowy części mowy w korpusach. Opracowanie własne.

Z analizy powyższego wykresu jasno wynika że udział poszczególnych części mowy nie zmienia się pomiędzy danymi serwisami informacyjnymi. Procentowo ilość rzeczowników waha się od 55% (TVP, Polsat) do 60% (Telewizja Republika). Nieco większa rozbieżność dotyczy przymiotników, gdzie stosunkowo najmniej jest ich w materiale z „Dzisiaj” (10%), a najwięcej pośród wyrazów pochodzących z nagłówków z „Informacji dnia” (16%). Czasowniki mieszczą się zaś w przedziale od 7% (TVN) do 10% (Polsat). Taki podział procentowy na części mowy zdecydowanie potwierdza zaobserwowaną już przez Pisarka i utrzymującą się nadal nominalizację tego typu tekstów (Pisarek, 1967, s. 52–53)

V.2.1. „Wiadomości” TVP1

Szczegółową analizę ilościową słownictwa użytego w „Wiadomościach” rozpoczynam od listy najczęściej występujących rzeczowników. Na 10581 wystąpień w materiale znalazło się 2682 różne słowa, a 1371 rzeczowników zostało użytych tylko jeden raz. Na pierwszych dwóch miejscach pod względem częstotliwości znajdują się słowa *Polska* oraz *Polak* z łączną ilością 425. wystąpień. Statystycznie rzecz ujmując widzowie widzieli słowo *Polska* lub *Polak* przynajmniej raz dziennie w badanym okresie. Pośród najczęściej występujących rzeczowników znajdują się też nazwy programów nadawcy publicznego, a więc *TVPI*, *TVP*, *TVP2* oraz *telewizja* (w materiale najczęściej łączona z określeniem *publiczna*). Łączna ilość użyć wynosi w tym przypadku 374, co daje niemal jedno wystąpienie na każdy dzień. Wysoko w rankingu znajdują się też słowa określające organy władzy, osoby piastujące ważne stanowiska państwowe i samą partię rządzącą: *rzqd* (102

wystąpienia), *prawo* (77 wystąpień), *sprawiedliwość* (63 wystąpienia), *PiS* (25 wystąpień), *prezydent* (56 wystąpień), *premier* (34 wystąpienia), *minister* (18 wystąpień) *Morawiecki* (21 wystąpień). Z rzeczowników związanych z opozycją wśród najczęściej używanych w „Wiadomościach” pojawiły się (w nawiasach podano liczbę wystąpień): *platforma* (75), *opozycja* (66), *Tusk* (26), *PO* (24), *Trzaskowski* (19). W materiale 26 razy pojawia się też imię *Donald*, jednak łączy się ono zarówno z polskim politykiem *Tuskim*, jak i z amerykańskim prezydentem – słowo *Trump* zostało bowiem użyte aż 29 razy. Jedyнным antroponimem występującym w korpusie minimum 15 razy niemającym łączności z polityką jest *Stoch* (20), czyli nazwisko polskiego skoczka narciarskiego.

Na uwagę zwraca też obecność toponimów (oprócz wspomnianej na samym początku *Polski*). Są to kolejno *Bruksela* (48), *Warszawa* (46), *Europa* (40), *USA* (29), *Niemcy* (24), *Izrael* (23), *Syria* (20), *Francja* (18), *Rosja* (17). Trzeba jednak zauważyć, że *Bruksela* najczęściej oznaczała nie tyle stolicę Belgii, lecz metonimicznie odnosiła się do instytucji Unii Europejskiej (np. *Bruksela wycofuje się ze sporu o puszcę*, *Wspólny front sędziowie*, *opozycja*, *Bruksela*, *Bruksela przeciw Polsce pod dyktando Niemiec*). Podobna logika wiąże się z użyciem słowa *Europa*: *Europa sparaliżowana strachem*, *Europa bierna wobec imigrantów*. Poza *Polakami* wśród najczęściej występujących rzeczowników występują dwie inne narodowości, *Francuz* oraz *Niemiec*.

Wśród pozostałych słów wyróżniam jeszcze takie, które nasuwają skojarzenia z konfliktem: *walka* (79), *atak* (34), *wojna* (31), *protest* (30), rzeczowniki konotowane negatywnie, często wywołujące niepokój czy wręcz strach: *ofiara* (63), *śmierć* (25), *zarzut* (23), *problem* (22), *afery* (21), *tragedia* (21), *zbrodnia* (20), *agresja* (19), *kryzys* (19), *mafia* (18), *dramat* (17). Z drugiej strony pojawiają się też określenia konotowane pozytywnie, często będące nazwami wartości (z wyłączeniem *prawa* i *sprawiedliwości*, które w połączeniu są nazwą partii politycznej): *święto* (53), *bezpieczeństwo* (43), *bohater* (43), *niepodległość* (34), *sukces* (34), *życie* (32), *dialog* (22), *inwestycja* (21), *porozumienie* (21), *prawda* (21), *marzenie* (16), *podwyżka* (15). Łączna obecność słów kojarzonych negatywnie jest więc wyższa o ponad 100 pojedynczych użyc.

Poniższa tabela zestawia wszystkie 130 rzeczowników, które w materiale powtórzyły się przynajmniej 15 razy.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
Polska	244	atak	34	Tusk	26	prawda	21	TVP2	18
Polak	181	dzień	34	mistrz	25	ręka	21	żołnierz	18
TVP1	118	niepodległość	34	PiS	25	tragedia	21	Amber	17
rząd	102	premier	34	reforma	25	ustawa	21	dramat	17
TVP	102	sukces	34	śmierć	25	imigrant	20	Francuz	17
rok	83	sędzia	33	wizyta	25	koalicja	20	Gold	17
walka	79	akcja	32	wybory	25	państwo	20	oferta	17
prawo	77	historia	32	Niemcy	24	Stoch	20	rolnik	17
platforma	75	spotkanie	32	PO	24	Syria	20	Rosja	17
opozycja	66	życie	32	reprzywatyzacja	24	zbrodnia	20	unia	17
ofiara	63	pamięć	31	szef	24	agresja	19	Król	16
sprawa	63	wojna	31	CBA	23	głos	19	marzenie	16
sprawiedliwość	63	protest	30	Izrael	23	kryzys	19	plan	16
prezydent	56	polityka	29	rozmowa	23	pomnik	19	sądownictwo	16
święto	53	Trump	29	zarzut	23	sojusz	19	strażak	16
Bruksela	48	USA	29	zmiana	23	Trzaskowski	19	UE	16
Warszawa	46	złoty	29	dialog	22	czas	18	wieczór	16
sąd	44	służba	28	gospodarka	22	debata	18	człowiek	15
bezpieczeństwo	43	świat	28	pieniądz	22	Francja	18	granica	15
bohater	43	wsparcie	28	problem	22	mafia	18	hit	15
hołd	43	polityk	27	afera	21	mecz	18	Niedziela	15
Europa	40	alarm	26	budżet	21	minister	18	Niemiec	15
droga	39	Donald	26	inwestycja	21	nagroda	18	niepełnosprawny	15
pomoc	38	dziecko	26	Morawiecki	21	program	18	obietnica	15
rocznica	38	komisja	26	mundial	21	samorząd	18	podwyżka	15
telewizja	36	koniec	26	porozumienie	21	szczyt	18	sondaż	15

Tabela 18 Wykaz najczęściej występujących rzeczowników w korpusie z „Wiadomości” TVP. Opracowanie własne

Kolejna lista frekwencyjna obejmuje przymiotniki. W przypadku „Wiadomości” było ich łącznie 2770, z czego 692 różnych wyrazów, z których 379 została użyta tylko raz. Najczęściej używanym przymiotnikiem okazał się *polski* (350 wystąpień), a kolejny na liście *nowy* pojawił się w materiale 75 razy, czyli czterokrotnie rzadziej. Wśród pozostałych przymiotników ponownie zwraca uwagę grupa określeń pochodząca od nazw geograficznych lub od nazw organizacji międzynarodowych: *niemiecki* (46), *amerykański* (28), *rosyjski* (27), *europański* (24), *warszawski* (20), *unijny* (15), *olimpijski* (12), *smoleński* (12), *brytyjski* (11), *katyński* (10). Sporą grupę stanowią również przymiotniki związane z polską polityką: *obywatelski* (40), często używany, jako drugi człon nazwy Platformy Obywatelskiej, *polityczny* (38), najczęściej w znaczeniu negatywnym, przeciwstawionym innemu określeniu, *biały* (32) i *czerwony* (30), używane łącznie jako określenie polskich barw narodowych, *wyborczy* (28), *samorządowy* (18), *rządowy* (17), *lokalny* (14), *prezydencki* (14), *totalny* (12),

często w połączeniu z rzeczownikiem *opozycja*. Kolejny typ przymiotników, to te które mają nadać opisywanemu zjawisku kontekst negatywny (*groźny, dziwny, wojenny, dramatyczny*) lub pozytywny (*wielki, niezwykły, historyczny, narodowy, nowoczesny, bezpieczny, niepodległy*). Kompletna lista 51 przymiotników, które powtórzyły się w korpusie „Wiadomości” przynajmniej 10 razy przedstawia poniższa tabela.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
polski	350	piłkarski	23	duży	13
nowy	75	ostatni	21	dziwny	13
wielki	68	historyczny	20	wojenny	13
dobry	52	warszawski	20	bezpieczny	12
niemiecki	46	gospodarczy	19	niepodległy	12
obywatelski	40	narodowy	19	olimpijski	12
polityczny	38	samorządowy	18	smoleński	12
kolejny	34	rządowy	17	totalny	12
biały	32	mały	16	brytyjski	11
czerwony	30	nowoczesny	15	dramatyczny	11
groźny	29	swój	15	silny	11
amerykański	28	unijny	15	światowy	11
wyborczy	28	były	14	święty	11
rosyjski	27	cały	14	wiosenny	11
wysoki	27	lokalny	14	katyński	10
niezwykły	25	prezydencki	14	młody	10
europejski	24	wspólny	14	ratunkowy	10

Tabela 19 Przymiotniki występujące najczęściej w „Wiadomościach” TVP. Opracowanie własne.

Najmniej liczną grupą (z omawianych szczegółowo) są czasowniki. Jest ich w „Wiadomościach” 1555, 616 różnych, z czego 361 z jednokrotnym użyciem. Wśród nich pierwsze miejsca pod względem frekwencji znajdują określenia takie jak *chcieć, być czy mieć*, występujące łącznie 152 razy. Wśród pozostałych czasowników można wydzielić ponownie dość sporą objętościowo grupę określić, która świadczy o konflikcie: *walczyć* (16), *protestować* (11), *atakować* (10), *bronić* (10), *zablokować* (10), *chronić* (9), *blokować* (7), *przeszkadzać* (7), *straszyć* (7), *odebrać* (6), *pogrążyć* (6), *pogrążyć* (6), *przeprosić* (6). Z drugiej strony dość licznie występują też czasowniki konotowane pozytywnie, takie jak *pomagać* (22), *inwestować* (18), *pamiętać* (17), *wspierać* (16), *zjednoczyć* (16), *wygrać* (12), *doceniać* (7), *świętować* (6). Wykaz 48 najczęściej występujących czasowników (z wyodrębnieniem od siebie form dokonanych i niedokonanych przedstawia poniższa tabela.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
chcieć	56	rosnąć	12	oddać	9	zostać	7
być	53	trzymać	12	powstać	9	bać	6
mieć	43	wracać	12	uratować	8	mówić	6
stawiać	30	wrócić	12	wiedzieć	8	odebrać	6
żyć	23	wygrać	12	zatrzymać	8	odpowiadać	6
pomagać	22	protestować	11	blokować	7	pogrążyć	6
inwestować	18	atakować	10	doceniać	7	pogrążyć	6
pamiętać	17	bronić	10	przeszkadzać	7	pożegnać	6
walczyć	16	musieć	10	rozmawiać	7	przeprzeć	6
wspierać	16	zablokować	10	spełnić	7	przyspieszać	6
zjednoczyć	16	chronić	9	straszyć	7	przywracać	6
ratować	14	grać	9	wybrać	7	świętować	6

Tabela 20 Czasowniki najczęściej używane w paskach „Wiadomości”. Opracowanie własne.

Słownictwo charakterystyczne wyodrębnione z korpusu ukazuje słowa występujące obok siebie najczęściej. Wśród połączeń wyrazowych występujących w paskach „Wiadomości” przynajmniej pięciokrotnie (łącznie 48 zestawów) znalazło się aż 21 nazw własnych: *Platforma Obywatelska, Telewizja Polska, Amber Gold, Unia Europejska, Korona Królów, TVP Info, Sąd Najwyższy, Koalicja Obywatelska, Komisja Europejska, Rejs Niepodległości, Stany Zjednoczone, Pomnik Katyński, Kamil Stoch, Sylwester Marzeń, Dar Młodzieży, Zjednoczona Prawica, Rafał Trzaskowski, Gazeta Wyborcza, Paweł Adamowicz, Minister Obrony Narodowej oraz Liga Mistrzów*. Wśród pozostałych połączeń znaczną grupę (13 przykładów) stanowią te z przymiotnikiem *polski* lub rzeczownikiem *Polak*: *polski bohater, polska gospodarka, bezpieczeństwo Polaków, polski strażak, polski skoczek, polska drużyna, polska armia, polski żołnierz, polski głos, polska droga, polska rodzina i polska wieś*. Pozostałe słownictwo charakterystyczne można podzielić na związki neutralne, takie jak *reforma sądownictwa, służba zdrowia, były szef czy akt oskarżenia* oraz nacechowane: *totalna opozycja, prawda historyczna, podwójny standard, złodziejska reprivatyzacja czy niemiecka zbrodnia*. Najważniejsze połączenia będące słownictwem charakterystycznym (48 przykładów) przedstawia poniższa tabela.

słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne
Platforma Obywatelska	30	ofiara wojny	9	złodziejska reprivatyzacja	7	100-lecie Niepodległości
Telewizja Polska	26	prawda historyczna	9	wzrost gospodarczy	7	sukces służb
Amber Gold	17	Komisja Europejska	9	wielkie święto	7	wieczór wyborczy
polski bohater	12	były szef	9	polski żołnierz	7	alert pogodowy
polska gospodarka	12	Rejs Niepodległości	8	piłkarskie emocje	6	nowelizacja ustawy
reforma sądownictwa	12	Stany Zjednoczone	8	w rękach CBA	6	niemiecka zbrodnia
Unia Europejska	11	Pomnik katyński	8	wiosenny hit	6	dzika reprivatyzacja
Korona Królów	10	polski skoczek	8	polski głos	6	szczyt klimatyczny
TVP Info	10	polska drużyna	8	ostatnie pożegnanie	6	polska rodzina
bezpieczeństwo Polaków	10	Kamil Stoch	8	akt oskarżenia	6	Paweł Adamowicz
akcja ratunkowa	10	unijny budżet	8	Zjednoczona Prawica	6	rząd PO-PSL
Sąd Najwyższy	10	polska armia	8	Rafał Trzaskowski	6	Minister Obrony Narodowej
polski strażak	9	podwójny standard	8	polska droga	6	tragedia smoleńska
totalna opozycja	9	Sylwester Marzeń	7	polityk PO	6	polska wieś
rządowe wsparcie	9	czyste powietrze	7	Gazeta Wyborcza	6	cena prądu
zero tolerancji	9	Dar Młodzieży	7	stan wojenny	6	Liga Mistrzów
Koalicja Obywatelska	9	kryzys polityczny	7	ofiara ukraińskiego ludobójstwa	5	służba zdrowia

Tabela 21 Słownictwo charakterystyczne z pasków „Wiadomości” TVP

Większość kolokacji została już omówiona w trakcie analizy rzeczowników, przymiotników i słownictwa charakterystycznego. Obserwując ich zestawienie można bez trudu zauważyć połączenia wyrazowe związane z opisywaniem dokonań TVP, dużym udziałem przymiotnika *polski* i *Polak*, z udziałem zarówno słownictwa neutralnego, jak i nacechowanego (zaznaczone pogrubioną czcionką). Wśród kolokacji są też obecne opisane już nazwy własne, w tym toponimy. Poniższa tabela prezentuje po 35 najczęstszych kolokacji wśród połączeń przymiotnik-rzeczownik, rzeczownik-przymiotnik oraz przyimek-rzeczownik.

Przymiotnik-Rzeczownik	Ilość	Rzeczownik-przymiotnik	Ilość	Przyimek - Rzeczownik	Ilość
polska gospodarka	13	Platforma Obywatelska	30	w TVP1	110
polski bohater	12	Telewizja Polska	26	w TVP	49
totalna opozycja	10	Sąd Najwyższy	17	w Polsce	30
były szef	9	Unia Europejska	11	w sprawie	22
rządowe wsparcie	9	akcja ratunkowa	10	z wizytą	20
polski strażak	9	prawda historyczna	9	w Warszawie	19
polski skoczek	9	Komisja Europejska	9	z Polakami	18
podwójny standard	8	Koalicja Obywatelska	9	dla ofiar	17
unijny budżet	8	Pomnik Katyński	8	w telewizji	17
amerykański sojusz	8	wzrost gospodarczy	7	na drodze	15
polski żołnierz	8	kryzys polityczny	7	w TVP2	15
polska drużyna	8	sukces polski	7	w rękach	15
polska armia	8	stan wojenny	6	z Brukselą	14
czyste powietrze	7	gazeta wyborcza	6	na prawo	14
złodziejska reprivatyzacja	7	szczyt klimatyczny	5	w sądzie	14
dramatyczna akcja	7	alert pogodowy	5	dla Polski	13
wielkie święto	7	tragedia smoleńska	5	w Zakopanem	12
polski rząd	7	wieczór wyborczy	5	w Syrii	12
ostatnie pożegnanie	6	wybory prezydenckie	5	z Polską	12
wiosenny hit	6	wybory samorządowe	5	na podium	11
światowy dzień	6	wojsko polskie	5	dla Polaków	11
piłkarskie emocje	6	oszust podatkowy	4	w bezpieczeństwo	11
niemiecka zbrodnia	6	Ojciec Święty	4	w drodze	11
Nowy Rok	6	para prezydencka	4	pod lupą	10
polska droga	6	katastrofa smoleńska	4	o przyszłość	10
polski głos	6	kampania samorządowa	4	dla niepełnosprawnych	10
polska pomoc	6	droga lokalna	4	z zarzutami	10
ukraińskie ludobójstwo	5	mafia podatkowa	4	w Europie	10
polsko-izraelski dialog	5	związek zawodowy	3	o prawdę	9
dzika reprivatyzacja	5	centrum handlowe	3	z mafią	9
rosyjska agresja	5	magazyn śledczy	3	o ofiarach	9
cała Polska	5	kościół wschodni	3	w Berlinie	9
polskie dzieci	5	pomoc humanitarna	3	w Opolu	9
polska rodzina	5	państwo teoretyczne	3	w Niemczech	9
polska wieś	5	Bruksela ślepa	3	w walce	9

Tabela 22 Najczęstsze kolokacje w paskach z „Wiadomości” TVP.

V.2.2. „Informacje dnia” Telewizja Trwam

W korpusie pochodzącym z „Informacji dnia” Telewizji Trwam znalazły się łącznie 6233 rzeczowniki, z czego 1779 różnych słów oraz 946 użyć jednokrotnych. Najczęściej używany rzeczownik to *Polska* (152 wystąpienia), na kolejnych miejscach znalazły się *sprawa* (118) oraz *dzień* (65). Z pozostałych rzeczowników z czołówki listy frekwencyjnej (minimum 10 wystąpień w korpusie) można wydzielić kilka grup.

- Nazwy własne i arkonimy (w tym toponimy i nazwy narodowości, z wyłączeniem nazw partii politycznych): *USA* (33), *Rosja* (29), *Polak* (26), *Franciszek* (20),

Maryja (19), *Francja* (18), *Amber* (17), *Gold* (18), *Niemcy* (18), *KE* (17), *Warszawa* (17), *Europa* (15), *Trump* (15), *UE* (15), *Morawiecki* (14), *Ukraina* (14), *KRS* (13), *Syria* (13), *Brexit* (12), *Katowice* (12), *Panama* (12), *Donald* (11), *Gdańsk* (11), *NATO* (11), *VAT* (11), *CBA* (10), *Getback* (10), *Iran* (10), *Izrael* (10), *KNF* (10), *Stanisław* (10), *ZUS* (10).

- Określenia związane z nazwami instytucji władzy i z partią rządzącą: *prezydent* (58), *rząd* (40), *premier* (33), *PiS* (23), *sejm* (16), *państwo* (11), *sądownictwo* (10), *prawo* (22), *sprawiedliwość* (16).
- Określenia związane z partiami opozycyjnymi: *opozycja* (13), *PO* (11)
- Słownictwo konotowane negatywnie, wskazujące na konflikt i zagrożenie: *walka* (53), *protest* (35), *spór* (32), *afera* (27), *obrona* (25), *atak* (23), *katastrofa* (14), *kryzys* (12), *zarzut* (12), *mafia* (10), *wojna* (10).
- Słownictwo związane z religią i światopoglądem: *życie* (35), *ojciec* (w połączeniu ze świętym – 29), *niedziela* (19), *pielgrzymka* (19), *ksiądz* (18), *rodzina* (18), *święto* (18), *uroczystość* (18), *kościół* (14), *aborcja* (13), *anioł* (13), *modlitwa* (11).
- Słownictwo konotowane pozytywnie: *niepodległość* (27), *pomoc* (23), *dziecko* (20), *pamięć* (19), *przyszłość* (18), *ochrona* (16), *podwyżka* (16), *prawda* (16), *rozwój* (15), *wsparcie* (14), *siła* (12), *dialog* (11), *praworządność* (11), *służba* (11), *bezpieczeństwo* (10).
- Słownictwo związane z wydarzeniami istotnymi w 2018 roku: *wizyta* (52), *rocznica* (45), *wybory* (39), *reprivatyzacja* (38), *sąd* (37), *szczyt* (34), *ustawa* (34), *sędzia* (23), *debata* (20), *marsz* (17), *budżet* (916), *reforma* (16), *kampania* (15), *forum* (14), *wniosek* (12), *referendum* (11), *kandydat* (10), *kopalnia* (10), *rolnik* (10).

Poniższa tabela jest kompletnym zestawieniem najliczniej występujących w korpusie z „Informacji dnia” rzeczowników. Znajdują się w niej 133 wyrazy, które wystąpiły w materiale przynajmniej po dziesięć razy.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
Polska	152	młodzież	25	święto	18	Morawiecki	14	PO	11
sprawa	118	obrona	25	uroczystość	18	Ukraina	14	państwo	11
dzień	65	atak	23	Amber	17	wsparcie	14	praworządność	11
prezydent	58	PiS	23	KE	17	aborcja	13	referendum	11
walka	53	pomoc	23	marsz	17	anioł	13	służba	11
wizyta	52	program	23	plus	17	cena	13	VAT	11
komisja	47	sędzia	23	rada	17	koniec	13	wojsko	11
rocznica	45	szef	23	Warszawa	17	KRS	13	bezpieczeństwo	10
rząd	40	prawo	22	budżet	16	opozycja	13	CBA	10
wybory	39	debata	20	ochrona	16	Syria	13	co	10
reprzywatyzacja	38	dziecko	20	podwyżka	16	wyrok	13	Getback	10
sąd	37	Franciszek	20	praca	16	żołnierz	13	góra	10
protest	35	Maryja	19	prawda	16	Brexit	12	Iran	10
życie	35	niedziela	19	radio	16	handel	12	Izrael	10
szczyt	34	pamięć	19	reforma	16	Katowice	12	kandydat	10
ustawa	34	ofiara	19	sejm	16	kryzys	12	KNF	10
premier	33	pielgrzymka	19	sprawiedliwość	16	Panama	12	kopalnia	10
USA	33	porozumienie	19	Europa	15	siła	12	linia	10
rok	32	Francja	18	kampania	15	wniosek	12	mafia	10
spór	32	Gold	18	obchód	15	zarzut	12	pomnik	10
spotkanie	31	ksiądz	18	rozwój	15	dialog	11	rolnik	10
ojciec	29	Niemcy	18	Trump	15	Donald	11	sądownictwo	10
Rosja	29	polityka	18	UE	15	droga	11	Stanisław	10
afera	27	projekt	18	akcja	14	Gdańsk	11	wojna	10
niepodległość	27	przyszłość	18	forum	14	minister	11	ZUS	10
zmiana	27	rodzina	18	katastrofa	14	modlitwa	11		
Polak	26	świat	18	kościół	14	NATO	11		

Tabela 23 „Informacje dnia” Telewizja Trwam – najczęściej występujące rzeczowniki.

Kolejną częścią mowy, którą będę szczegółowo omawiać jest przymiotnik, obecny w korpusie w liczbie 1642 wystąpień, wśród których znalazły się 488 różne leksemy, w tym większość, 273 przymiotniki, została użyta tylko raz. Dokładnej analizie poddałam 48 przymiotników, które wystąpiły w korpusie przynajmniej 7 razy, co stanowi łącznie 859 słów. Ponownie na pierwszym miejscu listy frekwencyjnej znajduje się określenie *polski* (87 wystąpień). Pozostałe przymiotniki pochodzące od nazw geograficznych i narodowości i organizacji międzynarodowych to *światowy* (39 wystąpień, w związku ze Światowymi Dniami Młodzieży w Panamie), *narodowy* (24), *europański* (26), *warszawski* (12), *międzynarodowy* (10), *katyński* (8), *niemiecki* (8), *rosyjski* (8), *polonijny* (7). Podobnie jak w przypadku rzeczowników ważne miejsce zajmują określenia związane z religią: *święty* (54), *pański* (23 wystąpienia, głównie jako nazwa modlitwy *Anioł Pański*), *apostolski* (7), *boży* (7). W korpusie z Telewizji Trwam są też obecne przymiotniki używane jako nacechowane: *dziki* (w połączeniu z reprzywatyzacją, 36), *polityczny* (jako negatywna cecha przeciwstawiana merytorycznemu, 14), *kontrowersyjny* (taki, który powinien budzić wątpliwości; 11).

Pozostałe przymiotniki wiążą się z opisem bieżących wydarzeń, a ich dokładne zestawienie wraz z częstością wystąpień prezentuje poniższa tabela.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
polski	87	pański	23	międzynarodowy	10	boży	7
nowy	71	historyczny	19	prezydencki	10	generalny	7
święty	54	dobry	17	niepełnosprawny	9	lotniczy	7
kolejny	40	wojenny	17	społeczny	9	młody	7
światowy	39	były	15	wolny	9	nasz	7
dziki	36	klimatyczny	15	ekonomiczny	8	obywatelski	7
wysoki	33	wielki	15	katyński	8	pierwszy	7
wyborczy	30	polityczny	14	krajowy	8	polonijny	7
śledczy	29	warszawski	12	migracyjny	8	swój	7
europejski	26	gospodarczy	11	niemiecki	8	wojskowy	7
narodowy	24	kontrowersyjny	11	rosyjski	8	wspólny	7
samorządowy	24	unijny	11	apostolski	7	zbrojny	7

Tabela 24 Przymiotniki z pasków „Dzisiaj Informacji” Telewizji Trwam. Opracowanie własne.

Trzecia część mowy pod względem częstości wystąpień to czasownik. W korpusie z „Informacji dnia” było ich 818, z czego 400 różnych wyrazów, a 253 czasowniki zostały użyte w korpusie tylko raz. Poniższa tabela zestawia 23 czasowniki, gdzie kryterium było wystąpienie w materiale przynajmniej 5 razy, dając łącznie 259 pojedynczych użyć, z czego sto przypadków składa się na najczęściej występujące czasowniki *być* oraz *mieć*. Wśród innych słów na wyróżnienie zasługuje na pewno *trwać*, gdyż czasownik ten w pierwszej osobie liczby pojedynczej jest jednocześnie nazwą telewizji.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
być	72	zjednoczyć	8	spotkać	6
chcieć	28	musieć	7	zakończyć	6
trwać	16	zwać	7	móc	5
rosnąć	14	zemrzeć	7	odwołać	5
zatrzymać	14	zostać	7	przyjąć	5
mieć	8	domagać	6	wrócić	5
odzyskać	8	krytykować	6	żyć	5
zablokować	8	powstać	6		

Tabela 25 Najczęstsze czasowniki w paskach „Informacji dnia”. Opracowanie własne.

Kontynuując analizę leksykalną korpusu pochodzącego z serwisu informacyjnego Telewizji Trwam przebadalam słownictwo charakterystyczne, wyróżnione automatycznie. Część z wyszczególnionej terminologii pokrywa się z nawami własnymi: *Sąd Najwyższy*, *Ojciec Święty*, *Amber Gold*, *Anioł Pański*, *Komisja Europejska*, *Jasna Góra*, *Wielka Brytania*, *Puchar Świata*, *Marsz Niepodległości*, *Prezydent Gdańska*, *Kamil Stoch* i *Korea Północna*. Pozostałe połączenia (z minimum pięciokrotnym powtórzeniem) są w większości zwrotami

neutralnymi opisującymi dane zjawisko. Wyjątek stanowią cztery określenia nacechowane: *dzika reprivatyzacja*, *prawda historyczna*, *obrona życia* oraz *mafia śmieciowa*. Przegląd najważniejszych przykładów słownictwa charakterystycznego prezentuje poniższa tabela.

słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość
dzika reprivatyzacja	35	reparacje wojenne	8	Marsz Niepodległości	5
komisja śledcza	29	reforma wymiaru sprawiedliwości	7	mafia śmieciowa	5
Sąd Najwyższy	26	sędzia Sądu Najwyższego	7	uroczystość pogrzebowa	5
Ojciec Święty	25	były szef	7	służba zdrowia	5
wybory samorządowe	22	podróż apostolska Ojca Świętego Franciszka	6	Prezydent Gdańska	5
Amber Gold	17	Jasna Góra	6	nowelizacja ustaw	5
prawda historyczna	14	Wielka Brytania	6	Kamil Stoch	5
Anioł Pański	13	czyste powietrze	6	rząd PO-PSL	5
kampania wyborcza	13	wybory prezydenckie	6	Korea Północna	5
szczyt klimatyczny	12	puchar świata	6	100-lecie niepodległości	5
obrona życia	11	opiekun osób niepełnosprawnych	6	spotkanie prezydentów	5
Komisja Europejska	9	akcja ratunkowa	5		

Tabela 26 Słownictwo charakterystyczne z korpusu pasków użytych w „Informacjach dnia”. Opracowanie własne.

Ostatnim etapem analizy jest przedstawienie najczęściej występujących kolokacji. Poniższa tabela zestawia po dwadzieścia połączeń typu przymiotnik-rzeczownik, rzeczownik-przymiotnik oraz przymiotnik-rzeczownik. W większości stanowią one określenia neutralne, przykłady zawierające słownictwo nacechowane oznaczono pogrubioną czcionką (*dzika reprivatyzacja*, *historyczna walka*, *kolejny atak*, *totalna opozycja*, *prawda historyczna*, *mafia śmieciowa*, *o prawdę*, *w obronie*, *o przyszłość*).

Przymiotnik-Rzeczownik	Ilość	Rzeczownik-przymiotnik	Ilość	Przymiotnik - Rzeczownik	Ilość
dzika reprivatyzacja	35	komisja śledcza	29	w Polsce	46
światowy dzień	28	Sąd Najwyższy	28	z wizytą	31
historyczna walka	13	Ojciec Święty	25	o prawdę	13
były szef	7	wybory samorządowe	22	z ojcem	13
narodowy dzień	7	prawda historyczna	14	w obronie	13
czyste powietrze	6	Anioł Pański	13	w sprawie	13
Jasna Góra	6	kampania wyborcza	13	w Katowicach	12
Wielka Brytania	6	szczyt klimatyczny	12	przed komisją	11
toruńskie sanktuarium	5	Komisja Europejska	9	na Polskę	11
kolejny atak	5	reparacje wojenne	8	w kopalni	10
setna rocznica	4	podróż apostolska	7	w Panamie	10
dobry start	4	osoba niepełnosprawna	7	o przyszłość	9
krajowa rada	4	siły zbrojne	6	w Niemczech	9
światowy zjazd	4	forum ekonomiczne	6	o IPN	8
kolejne zatrzymanie	4	wybory prezydenckie	6	na linii	8
europeskie spotkanie	4	Korea Północna	5	we Francji	8
polski strażak	4	mafia śmieciowa	5	w Warszawie	8
nowy szef	4	akcja ratunkowa	5	w USA	8
mały ZUS	3	uroczystości pogrzebowe	5	w Syrii	8
totalna opozycja	3	branża futrzarska	4	wokół sądu	7

Tabela 27 Kolokacje z korpusu pozyskanego z „Informacji dnia”. Opracowanie własne

V.2.3. „Dzisiaj” Republika

Analizę korpusu pozyskanego z pasków wyświetlanych w „Dzisiaj” Telewizji Republika rozpoczynam od przyjrzeniu się bliżej rzeczownikom, których w materiale znalazło się 6341. Wśród tej liczby znalazło się 2070 różnych słów, a 1196 zostało użytych tylko raz. Do szczegółowego zbadania wyselekcjonowałam 111 wyrazów występujących w materiale minimum dziesięć razy (łącznie 2523 pojedyncze wystąpienia).

Tym razem najpopularniejszy w dwóch poprzednich stacjach rzeczownik *Polska* (74 wystąpienia) przegrywa ze nazwiskiem prezydenta USA *Trump* (95). Co niespotykane na taką skalę w pozostałych programach w zbiorze z „Dzisiaj” występuje znacząca grupa nazwisk przy braku imion: *Morawiecki* (27), *Kaczyński* (25), *Putin* (23), *Trzaskowski* (21), *Gawłowski* (16), *Tusk* (16), *Adamowicz* (11), *May* (11), *Merkel* (11). Zbiór nazw własnych uzupełniają toponimy i ich derywaty oraz nazwy instytucji i ruchów politycznych: *Brexit* (38), *Warszawa* (31), *Rosja* (30), *PiS* (28), *Ameryka* (22), *USA* (20), *Bruksela* (17), *KRS* (16), *Paryż* (16), *Izrael* (14), *Iran* (13), *Niemiec* (13), *Syria* (13), *Chiny* (12), *KNF* (12), *Moskwa* (12), *Kalifornia* (10), *Niemcy* (10), *Smoleńsk* (10) i *Unia* (10).

Wysokie miejsce pod względem frekwencji zajmują też rzeczowniki będące składowymi nazw programów publicystycznych emitowanych w Telewizji Republika. Są to: *rozmowa* (61), *koniec* (56), *tekst* (55), *starcie* (51), *fakt* (48), *tygiel* (47), *cywilizacja* (46), *system* (45), *góra* (43), *kulisa* (35), *manipulacja* (35), *gra* (27), *sz służba* (25) i *studnia* (23). Kolejną grupę rzeczowników stanowią te związane z konfliktem: *protest* (33), *atak* (26), *wojna* (24), *zamach* (26), *strajk* (16), *bitwa* (11), *obrona* (10), *walka* (10), uzupełniana przez słownictwo związane z wydarzeniami losowymi i kryminalnymi: *katastrofa* (27), *afery* (16) *tragedia* (15), *strzelanina* (15), *zarzut* (15), *ofiara* (13), *areszt* (10), *pożar* (10).

Oprócz wymienionych już nazwisk oraz nazw funkcji państwowych, jak *prezydent* (71) czy *premier* (31) oraz *rząd* (14) w materiale nie ma już więcej słów typowych dla opisu partii i organów sprawujących władzę w Polsce. Z drugiej strony właściwe dla opozycji określenie jest tylko jedno: *platforma* (14). Ostatnią grupą poza określeniami neutralnymi są wartości i zachowania konotowane pozytywnie: *prawda* (21), *pamięć* (19), *niepodległość* (16), *pomoc* (16), *wolność* (12), *życie* (12), *bohater* (10), *rodzina* (10).

Poniższa tabela zestawia wszystkie najczęstsze rzeczowniki z pasków „Dzisiaj” Telewizji Republiki uporządkowane w kolejności częstości występowania.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
Trump	95	katastrofa	27	KRS	16	list	12
Polska	74	komisja	27	niepodległość	16	Moskwa	12
prezydent	71	Morawiecki	27	Paryż	16	prawo	12
sprawa	71	atak	26	Polak	16	republika	12
rozmowa	61	Kaczyński	25	pomoc	16	strajk	12
koniec	56	służba	25	referendum	16	wolność	12
tekst	55	wojna	24	sędzia	16	życie	12
starcie	51	wybory	24	Tusk	16	Adamowicz	11
fakt	48	Putin	23	ustawa	16	bilans	11
tygiel	47	studnia	23	powrót	15	bitwa	11
cywilizacja	46	Ameryka	22	strzelanina	15	May	11
system	45	marsz	22	świat	15	Merkel	11
góra	43	rok	22	tragedia	15	obrona	11
Brexit	38	prawda	21	zarzut	15	pogrzeb	11
sąd	38	Trzaskowski	21	Izrael	14	porozumienie	11
szczyt	36	rocznica	20	platforma	14	żałoba	11
kulisa	35	USA	20	rząd	14	areszt	10
manipulacja	35	zamach	20	Iran	13	bohater	10
protest	33	pamięć	19	Niemiec	13	Kalifornia	10
premier	31	pomnik	19	ofiara	13	Niemcy	10
Warszawa	31	przesłuchanie	19	sondaż	13	pożar	10
Rosja	30	szef	19	Syria	13	rodzina	10
papież	29	spotkanie	18	VAT	13	Smoleńsk	10
PiS	28	Bruksela	17	Berlin	12	stop	10
sejm	28	afery	16	Chiny	12	Unia	10
święto	28	dom	16	czas	12	walka	10
dzień	27	Gawłowski	16	KNF	12	zmiana	10
gra	27	imigrant	16	lider	12		

Tabela 28 Rzeczowniki z korpusu „Dzisiaj” Telewizji Republika. Opracowanie własne.

Zbiór przymiotników wyodrębniony z pasków programu „Dzisiaj” obejmuje 332 różne wyrazów, występujących łącznie 1004 razy. Szczegółową analizę zawęziłam do 32 najczęstszych, użytych w sumie przynajmniej pięciokrotnie. Najpopularniejszym przymiotnikiem jest *nowy* (68), a słowo *polski* (39) dominujące w poprzednich korpusach zajmuje piąte miejsce. Wysokie miejsca na liście rankingowej zajmują części składowe reklamowanych w „Dzisiaj” innych programów informacyjnych: *otwarty* (57), *jawny* (48) *geopolityczny* (46), *tajny* (24).

Wśród określeń związanych z narodowością i położeniem geograficznym znajdują się słowa *katyński* (13), *narodowy* (9), *rosyjski* (9), *smoleński* (6). Oprócz tego wysoko na liście znajdują się określenia *wysoki* (23), *wielki* (20), czy *dobry* (14) oraz kilka przymiotników używanych w kontekście negatywnym: *czarny* (9), *polityczny* (7), *niewygodny* (6), *trudny* (6), *krwawy* (5). Jak widać jednak na poniższym zestawieniu z wyjątkiem kilku pierwszych przykładów z większą częstością, lista frekwencyjna zawęży się zaledwie do kilku powtórzeń każdego wyrazu i jest dużo uboższa, niż te opisane wcześniej.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
nowy	68	biały	15	nowoczesny	9	niewygodny	6
otwarty	57	dobry	14	ostatni	9	rekordowy	6
jawny	48	katyński	13	rosyjski	8	smoleński	6
geopolityczny	46	były	11	polityczny	7	trudny	6
polski	39	kolejny	10	święty	7	boży	5
tajny	24	czarny	9	wyborczy	7	krwawy	5
wysoki	23	narodowy	9	żółty	7	światowy	5
wielki	20	niepodległy	9	długi	6	zimny	5

Tabela 29 Przymiotniki występujące najczęściej w „Dzisiaj” Telewizji Republika. Opracowanie własne.

Co ciekawe w programie Telewizji Republika lista czasowników jest objętościowo większa od przymiotników i obejmuje 1008 użyć 377 różnych słów, w tym 43 występujące przynajmniej po pięć razy. Na pierwszym miejscu znajduje się *być* (112 wystąpień) dalsze pozycje należą do *żyć* (37), *chcieć* (36), *mieć* (29), *zatrzymać* (21). Pozostałe czasowniki i ich częstość występowania można prześledzić w poniższej tabeli.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
być	112	grozić	10	wygrać	7	przepraszać	5
żyć	37	pamiętać	10	bronić	6	pytać	5
chcieć	36	wracać	9	odchodzić	6	skazać	5
mieć	29	bać	8	podpisać	6	spotkać	5
zatrzymać	21	liczyć	8	ruszyć	6	upamiętnić	5
grać	14	odejść	8	witać	6	usunąć	5
iść	14	żegnać	8	zostać	6	wygrywać	5
chodzić	12	odwołać	7	atakować	5	wyjść	5
pożegnać	12	przeprosić	7	musieć	5	zaprzeczyć	5
móc	11	stać	7	oddać	5	zawiesić	5
czekać	10	straszyć	7	ostrzegać	5		

Tabela 30 Najczęstsze przymiotniki w korpusie z pasków „Dzisiaj” Telewizji Republika.

Po wyodrębnieniu najważniejszych części mowy kolejnym etapem analizy jest przyjrzenie się słownictwu charakterystycznemu wyodrębnionemu przez aplikację

Korpusomat. Poniższa tabela zestawia połączenia wyrazowe powtarzające się w korpusie minimum cztery razy.

słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość
<i>otwarty tekst</i>	55	Pomnik Katyński	10	były szef KNF	5
<i>starcie cywilizacji</i>	46	Biały Dom	10	sprawa polska	5
<i>koniec systemu</i>	45	trzęsienie ziemi	7	cena prądu	5
<i>tygiel geopolityczny</i>	42	Żółta Kamizelka	7	Strefa Gazy	4
<i>siódma góra</i>	41	były szef	7	dzika reprivatyzacja	4
<i>kulisy manipulacji</i>	34	nowy sondaż	6	komisja śledcza	4
<i>gra tajnych służb</i>	23	Amber Gold	6	Gazeta Polska	4
tajne służby	23	<i>Tweetup Republiki</i>	6	Prezydent Gdańska	4
Sąd Najwyższy	17	nowe rozdanie	6		

Tabela 31 Słownictwo charakterystyczne wyodrębnione z korpusu „Dzisiaj” Telewizji Republika. Opracowanie własne.

Jak widać spośród 26 zaprezentowanych przykładów połączeń osiem (zaznaczonych kursywą) jest jednocześnie tytułami programów emitowanych w stacji bądź w należących do niej mediach społecznościowych. Wśród pozostałych występuje sporo nazw własnych: *Sąd Najwyższy*, *Pomnik Katyński*, *Biały Dom*, *Amber Gold*, *Strefa Gazy*, *Gazeta Polska* oraz *Prezydent Gdańska*. Pozostałe są w zdecydowanej większości nienacechowanymi określeniami występującymi w polszczyźnie. Wyjątkiem jest jedynie połączenie *dzika reprivatyzacja*.

Ostatnim elementem analizy jest wyszczególnienie najważniejszych kolokacji. Ponownie będą to kombinacje przymiotnik-rzeczownik, rzeczownik-przymiotnik oraz przymówek-rzeczownik. Oprócz wymienionych już przy okazji słownictwa charakterystycznego nazw własnych oraz tytułów programów (oznaczone kursywą) w zestawieniu pojawiają się też połączenia nieneutralne (pogrubiona czcionka), które mogą wpłynąć na interpretację danego wydarzenia oprócz *dzikiej reprivatyzacji* są to *palka praworządności*, *nowe rozdanie*, *krwawe starcie*, *trudna sprawa* i *aborcja eugeniczna*. Wśród kolokacji przymiów z rzeczownikami zwraca uwagę duża różnorodność toponimów, niespotykana na taką skalę w pozostałych korpusach.

Przymiotnik-Rzeczownik	Ilość	Rzeczownik-przymiotnik	Ilość	Przyimek - Rzeczownik	Ilość
<i>otwarty tekst</i>	55	Sąd Najwyższy	22	w sprawie	21
<i>jawna rozmowa</i>	47	Pomnik Katyński	10	w Polsce	18
<i>geopolityczny tygiel</i>	46	sprawa polska	5	w Warszawie	15
<i>siódma góra</i>	41	komisja śledcza	4	przed komisją	11
<i>tajna służba</i>	23	Gazeta Polska	4	o sąd	10
Biały Dom	10	Puszcza Notecka	3	w sejmie	10
żółta kamizelka	7	żałoba narodowa	3	na pomoc	9
były szef	7	Ludmiła koźłowska	2	w Paryżu	9
nowe rozdanie	7	ciąg dalszy	2	o Warszawie	7
nowy sondaż	6	aborcja eugeniczna	2	w obronie	7
Nowy Rok	5	aktorka porno	2	w locie	7
Boże Narodzenie	4	Armia Krajowa	2	w Berlinie	7
dzika reprivatyzacja	4	test nuklearny	2	na Florydzie	6
pałka praworządności	3	wojna handlowa	2	w Davos	6
zielone światło	3	atak chemiczny	2	w Indonezji	6
biało-czerwony marsz	3	atak terrorystyczny	2	w Moskwie	6
niewygodna prawda	3	ustawa degradacyjna	2	w Ameryce	6
krwawe starcie	3	katastrofa smoleńska	2	w Brukseli	6
trudna sprawa	3			w Syrii	6
zimna wojna	3			w sądzie	6

Tabela 32 Najczęstsze kolokacje w korpusie nagłówków „Dzisiaj” Telewizji Republika.

V.2.4. „Wydarzenia” Polsat

Na liście frekwencyjnej rzeczowników użytych w paskach „Wydarzeń” Polsatu znalazło się 1958 różnych słów, występujących w korpusie łącznie 5696 razy, z czego 1099 wyrazów zostało użytych bez powtórzenia. Listę frekwencyjną otwiera nazwa stacji *Polsat* (187 wystąpień), a drugie miejsce należy do słowa *news* (172), będącego w tym przypadku członem nazwy całodobowego programu informacyjnego stacji. W korpusie Polsatu, wśród 95 rzeczowników powtórzonych przynajmniej dziesięć razy, znalazło się niewiele nazw własnych. Są to: *Polska* (32), *PiS* (17), *Europa* (13), *Trump* (12). Odstępstwem od zaobserwowanej reguły jest też relatywnie niewielka liczba określeń związanych jednoznacznie z polityką: *prezydent* (42), *kampania* (30), *protest* (27), *premier* (23), *minister* (19), *kandydat* (11), *opozycja* (11). W tym przypadku w korpusie dominują słowa związane ze zdarzeniami losowymi, kryminalnymi oraz pogodowymi: *śmierć* (52), *zarzut* (30), *dramat* (29), *tragedia* (28), *śledztwo* (22), *wyrok* (20), *ofiara* (18), *zima* (170), *areszt* (15), *burza* (15), *wypadek* (14), *mróz* (13), *oskarżenie* (13), *pożar* (12), *wybuch* (12), *ogień* (11), *policeja* (11), *ratownik* (11), *dopalacz* (10), *kara* (10), *śnieg* (10) oraz *żywiol* (10). Obecne są też ponownie określenia związane z konfliktem: *atak* (32), *spór* (30), *protest* (27), *walka* (17), *ofensywa* (12). Poniższa tabela zestawia najczęstsze rzeczowniki wyodrębnione z korpusu.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
Polsat	187	premier	23	koniec	16	oskarżenie	13	opozycja	11
news	172	śledztwo	22	seria	16	pies	13	policja	11
śmierć	52	problem	21	spotkanie	16	plan	13	ratownik	11
dziecko	43	serce	20	szczyt	16	porozumienie	13	stan	11
prezydent	42	wojna	20	akcja	15	prezes	13	decyzja	10
życie	35	wyrok	20	areszt	15	góra	12	dopalacz	10
atak	32	marsz	19	burza	15	ofensywa	12	granica	10
Polska	32	minister	19	cena	15	pożar	12	kara	10
droga	31	nadzieja	19	papież	15	praca	12	lupa	10
kampania	30	słowo	19	chwila	14	rozmowa	12	pieniądz	10
rok	30	kłopot	18	emocja	14	świat	12	pomnik	10
spór	30	ofiara	18	rachunek	14	święto	12	pomysł	10
zarzut	30	powrót	18	siła	14	Trump	12	ręka	10
dramat	29	historia	17	wakacje	14	wybuch	12	skok	10
sąd	28	PiS	17	wypadek	14	cień	11	szansa	10
tragedia	28	walka	17	cud	13	kandydat	11	szkoła	10
protest	27	zima	17	czas	13	nagroda	11	śnieg	10
sprawa	27	dom	16	Europa	13	ogień	11	tor	10
pomoc	23	dzień	16	mróz	13	oko	11	żywiół	10

Tabela 33 Najczęstsze rzeczowniki używane w „Wydarzeniach” Polsatu. Opracowanie własne.

Wśród 522 przymiotników (łącznie 1320 wystąpień) nie znajduje się wiele określeń związanych z przynależnością narodową lub derywatów toponimów. Oprócz będącego na trzecim miejscu listy frekwencyjnej przymiotnika *polski* (32) na liście najczęstszych leksemów (minimum 6 powtórzeń) występuje jeszcze *europejski* (7). Pierwsze miejsca należą natomiast do słów *wielki* (43) i *nowy* (35). Tak jak w przypadku rzeczowników, także i tutaj widać dominację określeń emocjonalnych, obrazowych, związanych z opisem zdarzeń losowych, kryminalnych i wyjątkowych: *śmiertelny* (22), *czarny* (18), *groźny* (16), *niebezpieczny* (10), *specjalny* (9), *wyjątkowy* (9), *zabójczy* (9), *brutalny* (8), *niezwykły* (7), *tajemniczy* (6), *tragiczny* (6). Kompletną listę najczęstszych 95 przymiotników z korpusu zestawia poniższa tabela.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
wielki	43	wysoki	18	specjalny	9	gordyjski	7
nowy	35	groźny	16	wyjatkowy	9	niezwykły	7
poliski	32	ostrzy	12	zabójczy	9	sam	7
polityczny	30	rodzinny	12	złoty	9	mały	6
śmiertelny	22	ważny	12	brutalny	8	podwójny	6
dobry	21	wyborczy	11	ciężki	8	ratunkowy	6
trudny	21	biały	10	duży	8	szczęśliwy	6
kolejny	20	były	10	historyczny	8	tajemniczy	6
ostatni	20	niebezpieczny	10	prawdziwy	8	tragiczny	6
czarny	18	zły	10	zimowy	8	wspólny	6
pierwszy	18	drogi	9	europejski	7		

Tabela 34 Przymiotniki najczęściej występujące w paskach „Wydarzeń” Polsatu. Opracowanie własne.

Z pasków wydarzeń wyodrębniono 461 czasowników występujących łącznie 1049 razy. W tej grupie znalazło się 40 leksemów powtórzonych przynajmniej pięć razy (462 wystąpienia), które stały się częścią wyróżnionej w tabeli listy frekwencyjnej. Otwierają ją wyrazy *polecać* (115), *być* (32), *trwać* (23) i *chcieć* (16). Kontynuowana zostaje przewaga określeń pozwalających na opis wydarzeń kryminalnych czy wypadków losowych. Zostały one oznaczone w zestawieniu pogrubioną czcionką.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
polecać	115	płonąć	10	wyjść	7	dziękować	5
być	32	pobić	10	zawiesić	7	pomóc	5
trwać	23	pożegnać	10	liczyć	6	ratować	5
mieć	17	zatrzymać	10	mówić	6	runąć	5
chcieć	16	zabić	9	rozbić	6	trzymać	5
szukać	15	odwołać	8	skazać	6	uniknąć	5
szokować	13	rosnąć	8	wjechać	6	więzić	5
uratować	12	walczyć	8	zablokować	6	wybrać	5
grać	10	podzielić	7	zapraszać	6	zapłacić	5
móc	10	przeżyć	7	złapać	6	zawalić	5

Tabela 35 Lista czasowników występujących najczęściej w paskach „Wydarzeń” Polsatu. Opracowanie własne.

Badanie częstości występowania poszczególnych części mowy ponownie uzupełniam o słownictwo charakterystyczne i kolokacje. Wśród zidentyfikowanych typowych połączeń ponownie dominują określenia ułatwiające opis wydarzeń nagłych czy przestępstw kryminalnych. Wszystkie te zestawy oznaczono pogrubioną czcionką. Poza tym wyodrębniono dwie nazwy własne (*Sąd Najwyższy* i *Biały Dom*). Poza neutralnymi określeniami lub takimi, które w polszczyźnie funkcjonują jako utarty zwrot, w korpusie można znaleźć też powtarzalne połączenia nawiązujące do akcji charytatywnych: *dar serca*

dobra pomoc, wielkie serce. Szczegółową listę zawężoną do minimum trzech powtórzeń w korpusie można prześledzić w poniższej tabeli.

słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość
czarna seria	11	zamknięte drzwi	4	trudny dialog	3
węzeł gordyjski	7	zimowy kłopot	4	tragiczny wypadek	3
wielki przekręt	6	atak nożownika	4	kruchy lód	3
chwila nieuwagi	5	dar serca	4	prosta droga	3
akcja ratunkowa	5	dobra pomoc	3	nowa odsłona	3
Sąd Najwyższy	5	liczba ofiar	3	ofensywa premiera	3
rodzinna tragedia	5	Biały Dom	3	katastrofa samolotu	3
były szef	5	rodzinny dramat	3	wielkie serce	3
ostatnia chwila	4	ciężki zarzut	3	ostre słowo	3
niszczyielski żywioł	4	zuchwały napad	3	wysoka cena	3
				ostatnia prosta	3

Tabela 36 Słownictwo charakterystyczne z nagłówków „Wydarzeń” Polsatu. Opracowanie własne.

Identyczną tendencję dominacji tematycznej w paskach „Wydarzeń” potwierdza zestawienie najczęściej występujących kolokacji. Ponownie określenia związane z wydarzeniami losowymi i przestępstwami kryminalnymi oznaczono pogrubioną czcionką.

Przymiotnik-Rzeczownik	Ilość	Rzeczownik-przymiotnik	Ilość	Przyimek - Rzeczownik	Ilość
czarna seria	11	węzeł gordyjski	7	w Polsce	176
wielki przekręt	6	Sąd Najwyższy	6	pod lupą	10
były szef	5	akcja ratunkowa	5	po rok	10
rodzinna tragedia	5	tragedia rodzinna	5	na drodze	9
zamknięte drzwi	4	rachunek polityczny	3	na torach	8
niszczyielski żywioł	4	Rzeź Wołyńska	2	na emeryturze	6
złe zachowanie	4	zdanie odrębne	2	na szczycie	6
zimowy kłopot	4	list gończy	2	w cieniu	6
ostatnia chwila	4	próba generalna	2	w sądzie	6
kruchy lód	3	Sopot pełny	2	o życie	5
zuchwały napad	3	szczyt klimatyczny	2	do pracy	5
serdeczne pożegnanie	3	wojna handlowa	2	na autostradzie	5
szczęśliwe zakończenie	3	komisja śledcza	2	na ratunek	5
sądny dzień	3	absurd drogowy	2	w obronie	5
ciężki zarzut	3	brak zimowy	2	w sejmie	5
Biały Dom	3	stan wojenny	2	w ogniu	5
tragiczny wypadek	3	pomnik katyński	2	w domu	5
prosta droga	3	Polska zbrojna	2	w drodze	5
rodzinny dramat	3	gra dyplomatyczna	2	do poprawki	4
trudny dialog	3			po tragedii	4
ostatnia prosta	3			o sądzie	4
wysoka cena	3			na ulicy	4
kolejne zatrzymanie	3			na zakręcie	4

Tabela 37 Powtarzalne kolokacje w paskach z „Wydarzeń” Polsatu.

V.2.5. „Fakty” TVN

Pod względem ilościowym korpus z nagłówków informacji pozyskany z „Faktów” TVN jest najmniej liczny, dwukrotnie mniejszy objętościowo od zbiorów z „Wydarzeń”, „Dzisiaj” i „Informacji dnia” oraz czterokrotnie mniejszy od „Wiadomości”. Będzie miało to znaczący wpływ na wielkość omawianych tutaj list frekwencyjnych części mowy, słownictwa i kolokacji.

Z korpusu zostały wyodrębnione 1143 rzeczowniki występujące łącznie 2676 razy, z czego 709 zostało użytych jednokrotnie. Wyselekcjonowana do analizy lista obejmuje sto wyrazów (1013 użyc), powtarzalnych przynajmniej sześciokrotnie. Najczęstszymi rzeczownikami występującymi w paskach w programie TVN były *droga* (28 wystąpień), *życie* (27) oraz *zmiana* (26). Porównując tę listę z podobnymi, pozyskanymi z pozostałych programów widać dużą różnorodność czy nawet przypadkowość, co utrudnia wyodrębnienie dominujących grup tematycznych. W zbiorze znajdują się zaledwie dwie nazwy własne: *TVN24* (23) oraz *Polska* (8). Niewiele jest też słów jednoznacznie wskazujących na polityczny kontekst: *protest* (22), *kampania* (11), *minister* (11), *polityka* (9), wśród których brak jest nazw partii czy nazwisk polityków. Podobnie, jak w przypadku Polsatu można za to wyodrębnić określenia dotyczące nagłych i kryminalnych zdarzeń: *tragedia* (25), *zarzut* (18), *kara* (16), *śmierć* (15), *wyrok* (10), *dramat* (8), *groza* (8), *katastrofa* (8), *ogień* (8), *prokurator* (8), *areszt* (7), *dopalacz* (7), *oskarżenie* (7), *wypadek* (7), *awaria* (6), *gang* (6), *zbrodnia* (6). Pewne rozproszenie tematyczne można na pewno tłumaczyć odmiennym podejściem wewnątrz redakcji do tytułowania newsów, gdzie bardzo często dominują określenia metaforyczne, ironiczne i gry słowne. Kompletna lista stu najważniejszych rzeczowników ujęta jest w poniższej tabeli.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
droga	28	pytanie	13	szczyt	9	apel	7	zwrot	7
życie	27	historia	12	sztuka	9	areszt	7	awaria	6
zmiana	26	rok	12	święto	9	bilans	7	gang	6
tragedia	25	dom	11	uwaga	9	dopalacz	7	gaz	6
TVN24	23	kampania	11	alarm	8	film	7	misja	6
protest	22	minister	11	decyzja	8	głos	7	ofiara	6
pomoc	21	pamięć	11	dramat	8	granica	7	plus	6
sąd	21	powrót	11	gra	8	jazda	7	porozumienie	6
sprawa	21	rocznica	11	groza	8	kadra	7	poszukiwanie	6
czas	19	walka	11	katastrofa	8	komisja	7	raport	6
zarzut	18	atak	10	marsz	8	krok	7	sieć	6
akcja	17	kontrola	10	ogień	8	lot	7	stan	6
kara	16	punkt	10	operacja	8	oko	7	wiara	6
prawo	15	wyrok	10	Polska	8	oskarżenie	7	wniosek	6
śmierć	15	dzień	9	prawda	8	pomnik	7	wojna	6
koniec	14	lista	9	prokurator	8	reakcja	7	wybór	6
lekcja	14	polityka	9	rozmowa	8	ręka	7	wyścig	6
obrona	13	słowo	9	siła	8	serce	7	zbrodnia	6
plan	13	spotkanie	9	wolność	8	wizyta	7	zdanie	6
problem	13	spór	9	akt	7	wypadek	7	zdrowie	6

Tabela 38 Lista najczęściej występujących rzeczowników w korpusie z pasków z „Faktów” TVN. Opracowanie własne.

Podobne zjawisko rozproszenia, można zaobserwować w przypadku przymiotników. W korpusie jest ich 302, lecz występują średnio po swa razy, dając ogólną sumę 614 wyrazów. Załedwie 26 przymiotników zostało użytych pięć razy lub więcej, a wszystkie zostały zebrane w poniższej tabeli. Listę otwierają cztery wyrazy z dwucyfrową liczbą powtórzeń: *nowy* (18), *wyborczy* (17), *specjalny* (15), *śmiertelny* (12).

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
nowy	18	biały	7	mocny	5
wyborczy	17	chory	7	pierwszy	5
specjalny	15	groźny	7	pogodowy	5
śmiertelny	12	kolejny	7	policyjny	5
ostatni	9	niebezpieczny	7	rodzinny	5
sam	9	czarny	6	tragiczny	5
trudny	9	inny	6	wolny	5
polski	8	polityczny	6	zabójczy	5
wielki	8	twardy	6		

Tabela 39 Lista frekwencyjna przymiotników z nagłówek „Faktów” TVN. Opracowanie własne.

Spośród 175 czasowników (321 użyć) załedwie 16 zostało powtórzonych minimum cztery razy. Wszystkie te przykłady zostały zestawione w poniższej tabeli.

Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość	Wyraz	Ilość
być	22	skazać	10	pytać	5	rozbić	4
grać	12	zatrzyma	9	aresztować	4	szukać	4
mieć	12	widzieć	8	odliczać	4	ścigać	4
pożegnać	11	czekać	6	porzucić	4	żyć	4

Tabela 40 Lista najczęściej używanych czasowników w nagłówkach „Faktów” TVN. Opracowanie własne.

Tendencja do używania zwrotów metaforycznych i ironicznych jest też widoczna zarówno w wygenerowanym słownictwie charakterystycznym, jak i kolokacjach, co zebrano w poniższych tabelach. Pomimo niewielkiej objętości zbiorów widać wyraźnie, że część połączeń poprzez swoją wieloznaczność, może być zastosowana w różny sposób i wpłynąć na interpretację wydarzenia przez odbiorcę, jak np. *lekcja historii, chora sytuacja, obrona konstytucji, lekcja wychowawcza*.

słownictwo charakterystyczne	Ilość	słownictwo charakterystyczne	Ilość
akt oskarżenia	6	śmiertelna pułapka	3
operacja specjalna	6	niebezpieczny związek	3
lekcja historii	5	gang rozbity	3
film grozy	4	pokaz siły	3
chora sytuacja	4	dar serca	3
zmiana planów	3	stan zagrożenia	3
oko kamery	3	drugie życie	3
obrona konstytucji	3	akcja specjalna	3
lekcja wychowawcza	3	oddział zamknięty	3

Tabela 41 Słownictwo charakterystyczne wyodrębnione z pasków z „Faktów” TVN. Opracowanie własne.

W przypadku kolokacji pogrubioną czcionką oznaczono wszystkie połączenia wieloznaczne, używane w nagłówkach informacji w różnych kontekstach.

Przymiotnik-Rzeczownik	Ilość	Rzeczownik-przymiotnik	Ilość	Przyimek - Rzeczownik	Ilość
inny punkt	6	operacja specjalna	6	w TVN24	18
twarde lądowanie	5	oddział zamknięty	3	na drodze	12
chora sytuacja	5	lekcja wychowawcza	3	od tragedii	8
surowa kara	3	akcja specjalna	3	przed sądem	8
niebezpieczny związek	3	próba generalna	2	dla prokuratora	6
palący problem	3	waga ciężka	2	w obronie	6
drugie życie	3	zasłona dymna	2	w drodze	6
śmiertelna pułapka	3	żałoba narodowa	2	o krok	5
mocne uderzenie	2	katastrofa budowlana	2	z zarzutami	5
swoją drogą	2	prawda historyczna	2	w sieci	5
wszelki wypadek	2	umowa śmieciowa	2	w rękach	5
				na pasach	5
				w ogniu	5
				na pomoc	5

Tabela 42 Kolokacje występujące w paskach z „Faktów” TVN. Opracowanie własne.

V.3. Podobieństwa leksykalne korpusów

W poprzednim podrozdziale przeanalizowałam występowanie części mowy i kolokacji w poszczególnych korpusach. W tej części pracy skupię się natomiast na odnalezieniu punktów wspólnych dla pozyskanych zbiorów słów, co będzie możliwe poprzez porównanie słów kluczowych i przedstawionego już słownictwa charakterystycznego. Otrzymane rezultaty pozwolą na wykazanie korpusów najbliższych sobie pod względem podobieństwa leksykalnego.

V.3.1. Porównanie słów kluczowych

Przypomnę, że słowa kluczowe zostały wyodrębnione z korpusów poprzez porównanie ich z listą referencyjną, którą w tym przypadku był milionowy Narodowy Korpus Języka Polskiego. Otrzymane listy mogą być więc rozumiane jako słownictwo typowe dla danego programu informacyjnego. Każda z otrzymanych list obejmuje dwieście pozycji, przy czym poniżej prezentuję pierwsze 40 dla każdej z nich. W obrębie każdego zestawienia dokonałam analizy korelacji występowania tych samych słów we wszystkich korpusach, a całość uzupełniłam o współczynnik powszechności, a więc liczbę w zakresie od jednego do pięć, gdzie 1 oznacza, że dane słowo występuje jako kluczowe tylko w jednej stacji telewizyjnej, a 5 oznacza występowanie we wszystkich badanych programach. Liczby w kolumnach oznaczonych nazwą stacji oznaczają częstość użycia. Słowa powszechne oznaczyłam pogrubioną czcionką, natomiast typowe tylko dla jednej stacji kolorem czerwonym.

TVP Słowo	TVP	Trwam	Republika	Polsat	TVN	Powszechność
polski	350	87	39	32		4
Polska	243	150	73	32		4
Polak	180	26	16	8	4	5
TVP1	118					1
TVP	102					1
rząd	102	40				2
walka	78	53	10	17	11	5
prawo	77	22			15	3
platforma	75		14			2
nowy	75	70	68	35	18	5
wielki	68		20	43		3
opozycja	66	13		11		3
sprawiedliwość	63	16			4	3
ofiara	63	19	13	18	6	5
kto	62		45			2
prezydent	56	58	71	42		4
chcieć	56		36			2
święto	53	18	28	12	9	5
dobry	52			21		2
Bruksela	48	8	17	9		4
niemiecki	46					1
Warszawa	46	17	30			3
sąd	44	37	38	28	21	5
hołd	43			7		2
bohater	43		10	8	4	4
bezpieczeństwo	41	10				2
obywatelski	40					1
Europa	40	15		13		3
jutro	39			13		2
droga	39			33	29	3
rocznica	38	45	20	7	11	5
polityczny	38	14		30	6	4
pomoc	38	23	16	23	21	5
telewizja	36					1
dziś	35			14		2
niepodległość	34	27	16	9	4	5
atak	34	23	26	32	10	5
sukces	34					1
premier	34	33	31	23	5	5
kolejny	34	40		20	7	4

Tabela 43 Słowa Kluczowe z pasków „Wiadomości” TVP1 porównanie z pozostałymi korpusami.

Jak widać pośród pierwszych 40 słów kluczowych z pasków „Wiadomości” jako powszechne zostały zakwalifikowane *Polak*, *walka*, *nowy*, *ofiara*, *święto*, *sąd*, *pomoc* i *premier*. Słowa kluczowe typowe tylko dla tego programu to *TVPI*, *TVP*, *niemiecki*, *obywatelski*, *telewizja* oraz *sukces*.

Słowo kluczowe	Trwam	TVP	Republika	Polsat	TVN	Powszechność
Polska	150	243	73	32		4
polski	87	350	39	32		4
nowy	70	75	68	35	18	5
dzień	65		27			2
prezydent	58	56	71	42		4
walka	53	78	10	17	11	5
wizyta	52	25	8		7	4
komisja	47	26	27		7	4
święty	46					1
rocznica	45	38	20	7	11	5
kolejny	40	34		20	7	4
rząd	40	102				2
światowy	39					1
wybory	39	25	24			3
reprivatyzacja	38	24	8			3
sąd	37	44	38	28	21	5
dziki	36					1
protest	35	30	33	27	22	5
życie	35			35	27	3
szczyt	34	18	36	16	9	5
ustawa	34		16			2
USA	33	29	19			3
premier	33	34	31	23	5	5
wysoki	33		23	18		3
spór	32	13		30	9	4
spotkanie	31	32	18	16	9	5
śledczy	30					1
wyborczy	30	28		11	17	4
Rosja	29	17	30			3
ojciec	29					1
niepodległość	27	34	16	9	4	5
afera	27	21	16			3
zmiana	27				26	2
Polak	26	180	16	8	4	5
europański	26	24				2
obrona	25	14	11		13	4
młodzież	25					1
samorządowy	24	18				2
narodowy	24	19				2
atak	23	34	26	32	10	5

Tabela 44 Słowa kluczowe w paskach „Informacji dnia” Telewizji Trwam. Opracowanie własne.

W przypadku programu Telewizji Trwam słowami powszechnymi (w zawężeniu do czterdziestu najczęstszych słów kluczowych) są *nowy*, *walka*, *rocznica* *sąd*, *protest*, *szczyt*, *premier*, *spotkanie*, *niepodległość*, *Polak*, *atak*. Natomiast słownictwo typowe dla „Informacji dnia” i niepowtarzalne w innych programach to *święty*, *światowy*, *dziki*, *śledczy*, *ojciec*, *młodzież*.

Słowo kluczowe	Republika	TVP	TRWAM	POLSAT	TVN	Powszechność
Trump	95	29	15	12		4
Polska	73	243	150	32		4
prezydent	71	56	58	42		4
nowy	68	75	70	35	18	5
rozmowa	61	23		12	8	4
<i>otwarty</i>	<i>57</i>					<i>1</i>
koniec	56			16	14	3
<i>tekst</i>	<i>55</i>					<i>1</i>
starcie	51			6		2
sprawa	51				21	2
<i>jawny</i>	<i>48</i>					<i>1</i>
<i>fakt</i>	<i>48</i>					<i>1</i>
<i>tygiel</i>	<i>47</i>					<i>1</i>
<i>ściśle</i>	<i>47</i>					<i>1</i>
<i>geopolityczny</i>	<i>46</i>					<i>1</i>
<i>cywilizacja</i>	<i>46</i>					<i>1</i>
<i>system</i>	<i>45</i>					<i>1</i>
kto	45	62				2
góra	42			12		2
<i>siódmy</i>	<i>41</i>					<i>1</i>
polski	39	350	87	32		4
brexit	38	12	12			3
sąd	38	44	37	28	21	5
<i>jaki</i>	<i>38</i>					<i>1</i>
szczyt	36	18	34	16	9	5
żyć	36	23				2
chcieć	36	56				2
<i>kulisa</i>	<i>35</i>					<i>1</i>
<i>manipulacja</i>	<i>35</i>					<i>1</i>
protest	33	30	35	27	22	5
premier	31	34	33	23	5	5
Rosja	30	17	29			3
Warszawa	30	46	17			3
papież	29	14		15	4	4
święto	28	53	18	12	9	5
PiS	28	24	23	16		4
sejm	28		16			2
Morawiecki	27	21	14			3
katastrofa	27	13	14	8	8	5

Tabela 45 Słowa kluczowe w paskach „Dzisiaj” Telewizji Republika. Opracowanie własne.

W Przypadku programu „Dzisiaj” z Telewizji Republika zwraca uwagę duża ilość słów zidentyfikowanych jako kluczowe tylko w tym serwisie informacyjnym. Wyjaśnieniem tego faktu jest obecność w korpusie powtarzalnych tytułów innych programów stacji. Do najczęstszych słów występujących tylko w „Dzisiaj” należą *otwarty, tekst, jawny, fakt, tygiel, geopolityczny, cywilizacja, system, siódmy, jaki, kulisa, manipulacja*. Natomiast słowa kluczowe powtarzalne we wszystkich stacjach to *nowy, sąd, szczyt, protest, premier, święto, katastrofa*.

Słowo kluczowe	Polsat	TVN	TVP	TRWAM	Republika	Powszechność
Polsat	187					1
news	172				6	2
polecać	115					1
śmierć	52	15	25			3
wielki	43		68		20	3
dziecko	43					1
prezydent	42		56	58	71	4
życie	35	27		35		3
nowy	35	18	75	70	68	5
droga	33	29	39			3
atak	32	10	34	23	26	5
Polska	32		243	150	73	4
polski	32		350	87	39	4
spór	30	9	13	32		4
kampania	30	11		15	9	4
zarzut	30	18	23	12	15	5
polityczny	30	6	38	14		4
dramat	29	8	17			3
tragedia	28	25	21		15	4
sąd	28	21	44	37	38	5
protest	27	22	30	35	33	5
premier	23	5	34	33	31	5
trwać	23			16		2
pomoc	23	21	38	23	16	5
śmiertelny	22	12				2
śledztwo	22	5			9	3
trudny	21	9				2
problem	21	13				2
dobry	21		52			2
wyrok	20	10		13		3
serce	20	7				2
wojna	20	6	31		24	4
kolejny	20	7	34	40		4
ostatni	20	9				2
marsz	19	8	13	17	22	5
słowo	19	9				2
minister	19	11				2
powrót	18	11			15	3
ofiara	18	6	63	19	13	5
czarny	18	6				2

Tabela 46 Słowa kluczowe z „Wydarzeń” Polsatu. Opracowanie własne.

W „Wydarzeniach” wśród 40 najczęstszych słów kluczowych występują tylko trzy obecne wyłącznie w tej stacji: *Polsat*, *polecać* i *dziecko*. Słowa powszechne to w tym przypadku *nowy*, *atak*, *sąd*, *protest*, *premier*, *pomoc*, *marsz* oraz *ofiara*.

Słowo kluczowe	TVN	Polsat	Republika	TVP	TRWAM	Powszechność
droga	29	33		39		3
życie	27	35			35	3
zmiana	26				27	2
tragedia	25	28	15	21		4
TVN24	23					1
protest	22	27	33	30	35	5
pomoc	21	23	16	38	23	5
sąd	21	28	38	44	37	5
sprawa	21		51			2
czas	19					1
zarzut	18	30	15	23	12	5
nowy	18	35	68	75	70	5
wyborczy	17	11		28	30	4
akcja	17	15		32	14	4
kara	16	10				2
specjalny	15	9				2
śmierć	15	52		25		3
prawo	15			77	22	3
lekcja	14					1
koniec	14	16	56			3
obrona	13		11	14	25	4
plan	13	13				2
problem	13	21				2
pytanie	13					1
śmiertelny	12	22				2
grać	12	10	14			3
historia	12	17		32		3
pożegnać	11	10	12			3
rocznica	11	7	20	38	45	5
kampania	11	30	9		15	4
pamięć	11		19	31	18	4
powrót	11	18	15			3
walka	11	17	10	78	53	5
minister	11	19				2
dom	11					1
wszystko	11					1
skazać	10					1
atak	10	32	26	34	23	5
wyrok	10	20			13	3
kontrola	10					1

Tabela 47 Słowa kluczowe z nagłówków „Faktów” TVN. Opracowanie własne.

Pośród pierwszych 40 słów kluczowych wyodrębnionych w nagłówków „Faktów” znajduje się po osiem wyrazów powszechnych: *protest*, *pomoc*, *sąd*, *zarzut*, *nowy*, *rocznica*, *walka*, *atak* oraz typowych tylko dla programu TVN: *TVN24*, *czas*, *lekcja*, *pytanie*, *dom*, *wszystko*, *skazać*, *kontrola*.

Łącząc wszystkie przedstawione zbiory słów kluczowych można więc wygenerować listę takich słów, które będą kluczowe dla wszystkich pięciu zbiorów pasków. Jest to 21 różnych leksemów występujących we wszystkich opisywanych w tej pracy programach informacyjnych,

Słowo Kluczowe	TVP1	Trwam	Republika Polsat	TVN
Polak	180	26	16	8
walka	78	53	10	17
nowy	75	70	68	35
ofiara	63	19	13	18
święto	53	18	28	12
sąd	44	37	38	28
rocznica	38	45	20	7
pomoc	38	23	16	23
niepodległość	34	27	16	9
atak	34	23	26	32
premier	34	33	31	23
sędzia	33	23	16	8
spotkanie	32	31	18	16
protest	30	35	33	27
zarzut	23	12	15	30
porozumienie	21	19	11	13
pomnik	19	10	19	10
szczyt	18	34	36	16
marsz	13	17	22	19
katastrofa	13	14	27	8
lot	12	7	11	6

Tabela 48 Słowa kluczowe wspólne dla wszystkich pięciu programów informacyjnych

Kolejny wynik to porównanie ilości słów kluczowych charakterystycznych tylko dla jednego programu. W przypadku „Wiadomości” jest to 59 przypadków, w „Dzisiaj” znalazły się 72 charakterystyczne słowa kluczowe, w „Informacjach dnia” 70, w „Wydarzeniach” 68, a w „Fatach” aż 87, co ponownie dowodzi dużej różnorodności tego korpusu. W poniższej tabeli zestawiam pierwsze 40 słów charakterystycznych dla poszczególnych programów informacyjnych.

"Wiadomości"	Ilość	"Informacje dnia"	Ilość	"Dzisiaj"	Ilość	"Wydarzenia"	Ilość	"Faty"	Ilość
TVP1	118	święty	46	otwarty	57	Polsat	187	TVN24	23
TVP	102	światowy	39	tekst	55	polecać	115	czas	19
niemiecki	46	dziki	36	jawny	48	dziecko	43	lekcja	14
obywatelski	40	śledczy	30	fakt	48	zima	17	pytanie	13
telewizja	36	ojciec	29	tygiel	47	nadzieja	17	dom	11
sukces	34	młodzież	25	ściśle	47	szukać	15	wszystko	11
stawiać	30	pański	23	geopolityczny	46	wakacje	14	skazać	10
czerwony	30	program	23	cywilizacja	46	rachunek	14	kontrola	10
amerykański	28	pielgrzymka	19	system	45	emocja	14	punkt	10
polityk	27	Maryja	19	siódmy	41	szokować	13	lista	9
rosyjski	27	uroczystość	18	jaki	38	mróz	13	sztuka	9
piłkarski	23	przyszłość	18	kulisa	35	cud	13	uwaga	9
pomagać	22	projekt	18	manipulacja	35	pies	13	groza	8
gospodarka	22	rodzina	18	Kaczyński	25	ofensywa	12	prokurator	8
inwestycja	21	świat	18	tajny	24	wybuch	12	chory	8
więcej	21	KE	17	studnia	23	uratować	12	decyzja	8
agresja	19	rada	17	Putin	23	prezes	12	jazda	7
sojusz	19	radio	16	Ameryka	22	ratownik	11	zwrot	7
TVP2	18	ochrona	16	Paryż	16	cień	11	reakcja	7
inwestować	18	klimatyczny	15	daleko	13	żywiół	10	akt	7
samorząd	18	obchód	15	republika	12	płonąć	10	granica	7
mecz	18	rozwój	15	Chiny	12	tor	10	film	7
oferta	17	forum	14	Moskwa	12	pobić	10	oko	7
rządowy	17	kościół	14	lider	12	śnieg	10	głos	7
Francuz	16	anioł	13	May	11	pomysł	10	drogo	6
strażak	16	aborcja	13	pogrzeb	11	szansa	10	awaria	6
wspierać	16	Panama	12	Smoleńsk	10	pościg	9	wyścig	6
hit	15	Katowice	12	Kalifornia	10	skok	9	poszukiwanie	6
obietnica	15	handel	12	grozić	10	wyjatkowy	9	twardy	6
król	15	kontrowersyjny	11	Gersdorf	9	zabić	9	raport	6
Macron	14	modlitwa	11	Macron	9	auto	9	gaz	6
ABW	14	NATO	11	masakra	9	horror	8	wiara	6
Zakopane	14	Gdańsk	11	Czarnecki	9	brutalny	8	sieć	6
ratować	14	wojsko	11	życzenie	9	upał	8	wybór	6
koncert	14	ZUS	10	wracać	9	autostrada	8	krok	6
lokalny	14	kopalnia	10	batalia	8	zimowy	8	zdrowie	6
PO-PSL	13	Stanisław	10	Macierewicz	8	emerytura	8	czekać	6
grabież	13	międzynarodowy	10	kompromis	8	złodziej	8	wniosek	6
skoczek	13	podsumowanie	9	Meksyk	8	strzał	8	zdanie	6
festiwal	13	sanktuarium	9	żegnać	8	odwołać	8	K2	5

Tabela 49 Słowa kluczowe typowe tylko dla jednego programu informacyjnego. Opracowanie własne.

Ostatnim wnioskiem na podstawie analizy słów kluczowych jest ranking podobieństwa uzyskany na podstawie ilości tożsamyh słów kluczowych w korpusach. Obliczenia przedstawia poniższa tabela.

TELEWIZJA TVP	Republika	Polsat	TVN
Trwam	96	78	53
TVP		79	64
Republika			65
Polsat			88

Tabela 50 Ilość tożsamyh słów kluczowych w korpusach. Opracowanie własne.

Jak widać najwięcej wspólnych słów kluczowych posiadają korpusy „Wiadomości” TVP1 oraz „Informacji dnia” Telewizji Trwam. Drugie miejsce pod tym względem zajmuje porównanie „Wydarzeń” Polsatu z „Faktami” TVN. Najodleglejsze od siebie pod tym względem są „Fakty” TVN oraz „Informacje dnia” Telewizji Trwam. Kompletną listę rankingową przedstawia poniższa tabela.

Ranking	Telewizja 1	Telewizja 2	Wspólne słowa kluczowe	Wspólne słowa kluczowe %
1	TVP	Trwam	96	48%
2	TVN	Polsat	88	44%
3	TVP	Republika	79	40%
4	Trwam	Republika	78	39%
5	Polsat	Republika	65	33%
6	TVP	Polsat	64	32%
7	TVP	TVN	57	29%
8	Polsat	Trwam	53	27%
9	TVN	Republika	50	25%
10	TVN	Trwam	47	24%

Tabela 51 Ranking podobieństw pomiędzy korpusami na podstawie porównania słów kluczowych.

Końcowym produktem analizy podobieństw słów kluczowych może być też stworzenie list rankingowych dla każdego z programów porządkujących konkurencyjne serwisy informacyjne pod względem wzajemnych podobieństw. W ten sposób widać najwięcej wzajemnych podobieństw pomiędzy „Wiadomościami” TVP1 i „Informacjami dnia” Telewizji Trwam, które mają identyczne listy rankingowe (poza pierwszą pozycją). Zbliżony jest do nich program Telewizji Republika, gdzie pierwsze na liście podobieństw miejsca zajmują oba wspomniane serwisy, a najodleglejsze pozostają bez zmian. Programy Polsatu i TVN łączy największy dystans pod względem słów kluczowych od programu Telewizji Trwam oraz wzajemne najbliższe podobieństwo. Szczegółowo zależności te zestawia poniższa tabela.

	Programy informacyjne uporządkowane pod względem podobieństw			
"Wiadomości"	"Informacje dnia"	"Dzisiaj"	"Wydarzenia"	"Fakty"
"Informacje dnia"	"Wiadomości"	"Dzisiaj"	"Wydarzenia"	"Fakty"
"Dzisiaj"	"Wiadomości"	"Informacje dnia"	"Wydarzenia"	"Fakty"
"Wydarzenia"	"Fakty"	"Dzisiaj"	"Wiadomości"	"Informacje dnia"
"Faty"	"Wydarzenia"	"Wiadomości"	"Dzisiaj"	"Informacje dnia"

Tabela 52 Listy rankingowe podobieństw na podstawie analizy występowania słów kluczowych.

V.3.2. Porównanie słownictwa charakterystycznego.

Podobną analizę można też przeprowadzić na podstawie współwystępowania w korpusach słownictwa charakterystycznego. W kolejnych tabelach przedstawiam najczęstsze

połączenia zaliczone w poczet słownictwa charakterystycznego ze wskazaniem ilości wystąpień w danym programie, a także współwystępowania w pozostałych serwisach informacyjnych. Dodatkowo zaznaczyłam kolorem czerwonym takie połączenia, które występują ekskluzywnie w danym serwisie informacyjnym, a pogrubioną czcionką takie, które można odnaleźć w każdym z badanych programów (jedno wskazanie – *akcja ratunkowa*).

słownictwo charakterystyczne	TVP	Trwam	Republika	Polsat	TVN	Powszechność
Platforma Obywatelska	30					1
Telewizja Polska	26					1
Amber Gold	17	17	6			3
polski bohater	12					1
polska gospodarka	12					1
reforma sądownictwa	12	4	1			3
Unia Europejska	11	4				2
Korona Królów	10					1
TVP Info	10					1
bezpieczeństwo Polaków	10					1
akcja ratunkowa	10	5	1	5	1	5
Sąd Najwyższy	10	26	17	5		4
polski strażak	9		2			2
totalna opozycja	9					1
rządowe wsparcie	9					1
zero tolerancji	9		2			2
Koalicja Obywatelska	9					1
ofiara wojny	9					1
prawda historyczna	9	14			2	3
Komisja Europejska	9	9				2
były szef	9	7	7	5		4
Rejs Niepodległości	8			1		2
Stany Zjednoczone	8		2			2
Pomnik katyński	8		10	2		3
polski skoczek	8					1
polska drużyna	8					1
Kamil Stoch	8	5	1			3
unijny budżet	8					1
polska armia	8			1		2
podwójny standard	8					1
Sylwester Marzeń	7					1
czyste powietrze	7	6	1			3
Dar Młodzieży	7	4				2
kryzys polityczny	7					1
złodziejska reprivatyzacja	7					1
wzrost gospodarczy	7					1
wielkie święto	7					1
polski żołnierz	7					1
piłkarskie emocje	6					1
ręka CBA	6					1
wiosenny hit	6					1
polski głos	6					1
ostatnie pożegnanie	6		2			2
akt oskarżenia	6		2	1	6	4
Zjednoczona Prawica	6					1
Rafał Trzaskowski	6					1
polska droga	6				1	2
polityk PO	6				1	2
Gazeta Wyborcza	6					1
stan wojenny	6		1	2		3

Tabela 53 Słownictwo charakterystyczne „Wiadomości” - porównanie

słownictwo charakterystyczne	Trwam	TVP	Republika	Polsat	TVN	Powszechność
dzika reprivatyzacja	35	5	4			3
komisja śledcza	29		4	2		3
Sąd Najwyższy	26	10	17	5		4
Ojciec Święty	25	4				2
wybory samorządowe	22	4				2
Amber Gold	17	17	6			3
prawda historyczna	14	9			2	3
Anioł Pański	13					1
kampania wyborcza	13					1
szczyt klimatyczny	12	5	1	2		4
obrona życia	11					1
Komisja Europejska	9	9				2
reparacje wojenne	8					1
reformacja wymiaru sprawiedliwości	7					1
sędzia Sądu Najwyższego	7	3				2
były szef	7	9	7	5		4
podróż apostołska Ojca Świętego Franciszka	6					1
Jasna Góra	6	3		1		3
Wielka Brytania	6	4	1			3
czyste powietrze	6	7	1			3
wybory prezydenckie	6	4				2
puchar świata	6		1			2
opiekun osób niepełnosprawnych	6					1
akcja ratunkowa	5	10	1	5	1	5
Marsz Niepodległości	5		3			2
mafia śmieciowa	5					1
uroczystość pogrzebowa	5					1
służba zdrowia	5	5	2			3
prezydent Gdańska	5		4			2
nowelizacja ustaw	5					1
Kamil Stoch	5	8	1			3
rząd PO-PSL	5	5				2
Korea Północna	5		1			2
100-lecie niepodległości	5	5				2
spotkanie prezydentów	5			1		2

Tabela 54 Słownictwo charakterystyczne w „Informacjach dnia” – porównanie. Opracowanie własne.

słownictwo charakterystyczne	Ilość	TVP	Trwam	Wydarzer	Fakty	Powszech
otwarty tekst	55					1
starcie cywilizacji	46					1
koniec systemu	45					1
tygiel geopolityczny	42					1
siódma góra	41					1
kulisy manipulacji	34					1
gra tajnych służb	23					1
tajne służby	23					1
Sąd Najwyższy	17	10	26	5		4
biały dom	10	3		3	1	4
pomnik katyński	10	8		2		3
żółta kamizelka	7			1	1	3
były szef	7	9	7	5		4
trzęsienie ziemi	7		4	1		3
Amber Gold	6	17	17			3
nowy sondaż	6					1
Twitter Republiki	6					1
nowe rozdanie	6					1
sprawa polska	5					1
były szef KNF	5	3		1		3
cena prądu	5	5		1		3
Prezydent Gdańska	4		5			2
dzika reprzywatyzacja	4	5	35			3
strefa Gazy	4					1
szczyt Trump	4					1
Gazeta Polska	4					1
komisja śledcza	4		29	2		3

Tabela 55 Słownictwo charakterystyczne w „Dzisiaj” - porównanie. Opracowanie własne.

słownictwo charakterystyczne	Polsat	TVP	Trwam	Republika	TVN	Powszechność
węzeł gordyjski	7					1
wielki przekręt	6					1
chwila nieuwagi	5					1
sąd najwyższy	5	10	26	17		4
były szef	5	9	7	7		4
niszczyielski żywioł	4					1
zamknięte drzwi	4					1
zimowy kłopot	4					1
dobra pomoc	3					1
liczba ofiar	3					1
ciężki zarzut	3					1
trudny dialog	3					1
kruchy lód	3					1
prosta droga	3					1
nowa odsłona	3					1
ofensywa premiera	3					1
katastrofa samolotu	3					1
wielkie serce	3					1
ostre słowo	3					1
wysoka cena	3					1
ostatnia prosta	3					1

Tabela 56 Słownictwo charakterystyczne „Wydarzenia” – porównanie. Opracowanie własne.

słownictwo charakterystyczne	TVN	Polsat	TVP	Trwam	Republika	Powszechność
operacja specjalna	6					1
akt oskarżenia	6	1	6		2	4
lekcja historii	5				1	2
film grozy	4					1
chora sytuacja	4					1
niebezpieczny związek	3	1				2
stan zagrożenia	3	1				2
oko kamery	3	2				2
gang rozbity	3	2				2
pokaz siły	3	2				2
dar serca	3	4				2
zmiana planów	3					1
obrona konstytucji	3					1
lekcja wychowawcza	3					1
drugie życie	3					1
akcja specjalna	3					1
oddział zamknięty	3					1
śmiertelna pułapka	3	1			1	3

Tabela 57 Słownictwo charakterystyczne „Fakty” – porównanie.

Analizując powstałe zestawienia widać po pierwsze dużą powtarzalność fraz w „Wiadomościach” i „Informacjach dnia” oraz w „Dzisiaj” (w tym przypadku jest to związane z cyklicznym umieszczaniem w paskach tytułów innych programów). Natomiast w odniesieniu do „Wydarzeń” i „Faktów” konkretna fraza nie powtarza się więcej niż 7 razy (przy zbliżonym rozmiarze korpusu pochodzącego z Polsatu, do tych z Telewizji Trwam czy Telewizji Republika). Jest to dowód na zaplanowane i konsekwentne używanie ustalonych połączeń wyrazowych w programach TVP, Telewizji Trwam i do pewnego stopnia w Telewizji Republika. Kolejna obserwacja to przewaga określeń związanych ze zdarzeniami losowymi pośród słownictwa charakterystycznego z Polsatu oraz wieloznaczne określenia z telewizji TVN, a z drugiej strony obecność nieneutralnych określeń w pozostałych trzech korpusach: *totalna opozycja, dzika reprivatyzacja, mafia śmieciowa, podwójny standard*. W „Faktach” TVN tylko jedno połączenie *obrona konstytucji* można zaliczyć do takiej kategorii

Porównując listy słownictwa charakterystycznego we wszystkich programach informacyjnych można stworzyć podobne zestawienia, jak miało to miejsce w przypadku słów kluczowych. Po pierwsze jest więc możliwe zbadanie ilości słownictwa charakterystycznego powtarzalnego w pozostałych programach informacyjnych. Poniższe zestawienie jest dowodem, że najczęściej takich par występuje pomiędzy „Wiadomościami” TVP1, a „Informacjami dnia” Telewizji Trwam, zaś najmniej pomiędzy „Faktami” TVN, a

„Informacjami dnia” Telewizji Trwam, co jest wynikiem analogicznym, do tego z badania powtarzalności słów kluczowych.

TELEWIZJA	Trwam	Republika	Polsat	TVN
TVP	26	19	9	9
Trwam		11	6	4
Republika			19	12
Polsat				22

Tabela 58 Ilość tych samych elementów słownictwa charakterystycznego w korpusach. Opracowanie własne

Uzeregowanie programów telewizyjnych pod względem ilości powtarzającego się słownictwa charakterystycznego przedstawia się zatem bardzo podobnie, jak w przypadku zaprezentowanych wcześniej wyników badań współwystępowania słów kluczowych.

Ranking	Telewizja 1	Telewizja 2	Wspólne elementy
1	TVP	Trwam	26
2	TVN	Polsat	22
3	TVP	Republika	19
4	Polsat	Republika	19
5	TVN	Republika	12
6	Trwam	Republika	11
7	TVP	Polsat	9
8	TVP	TVN	9
9	Polsat	Trwam	6
10	TVN	Trwam	4

Tabela 59 Ranking podobieństw pomiędzy korpusami na podstawie porównania słownictwa charakterystycznego.

VI. STUDIUM PRZYPADKU –PORÓWNANIE OPISU WYDARZENIA NA PODSTAWIE ANALIZY PASKÓW W POSZCZEGÓLNYCH BADANYCH PROGRAMACH

VI.1 Wprowadzenie

Po przedstawieniu funkcji retorycznych pasków i analizy ilościowej, chciałabym zaprezentować również podobieństwa i różnice w podejściu do tytułowania konkretnych informacji pomiędzy badanymi stacjami telewizyjnymi. Analiza dotyczy tych samych, długotrwałych, wydarzeń (tworzących swoisty serial informacyjny). Są one jednak widziane przez pryzmat samych tytułów kolejnych faktów prezentowanych widzom, w oderwaniu od treści przekazywanych przez spikera i późniejszego materiału reporterskiego. Zawartość treściowa pasków została każdorazowo podzielona na oddzielne kategorie, odpowiadające różnym aspektom przedstawianych wydarzeń. Następnie paski z poszczególnych stacji telewizyjnych przeanalizowano pod kątem podobieństw i różnic leksykalnych. Przedstawiono też środki stylistyczne, jakimi posłużyli się autorzy badanych pasków. Ostatnim etapem badania było stworzenie osobnych dla każdego serwisu informacyjnego korpusów i przeanalizowanie ich pod kątem frekwencyjności, a więc istnienia (lub nie) słów kluczowych.

Głównym kryterium doboru materiału badawczego było występowanie danego wydarzenia we wszystkich (czasem z wyłączeniem „Faktów” TVN, ze względu na opisywane już wcześniej odmienne niż u pozostałych nadawców, wybiórcze podejście tej stacji do tytułowania newsów) analizowanych w niniejszej pracy serwisach informacyjnych. Kolejny warunek to istnienie tego zdarzenia w przestrzeni medialnej przez dłuższy czas. W ten sposób zapewniona zostanie powtarzalność w obrębie jednostek tekstu w ramach poszczególnych stacji, co umożliwi wyciągnięcie wniosków. Ostatnie kryterium zakłada przedstawienie wydarzeń zarówno krajowych jak i zagranicznych. W ten sposób pulę ograniczyłam do dwóch wydarzeń:

- relatywnie krótkotrwałego z pogranicza polskiej polityki i zdarzeń kryminalnych, a więc zabójstwa Pawła Adamowicza, które to zdominowało objętościowo serwisy informacyjne w styczniu 2019 roku,
- długotrwałego wydarzenia relacjonowanego z zagranicy, a więc strajku tzw. „Żółtych kamizelek” z przełomu 2018 i 2019 roku.

VI.2. Zabójstwo Pawła Adamowicza

VI.2.1. Wprowadzenie

Zamach na życie Prezydenta Gdańska, Pawła Adamowicza miał miejsce podczas odbywającego się w Gdańsku koncertu, towarzyszącego finałowi Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, 13 stycznia 2019 roku. Napastnik wtargnął na scenę w trakcie przemówienia prezydenta i ugodził go nożem. Pomimo prowadzonych przez lekarzy prób ratowania życia, Adamowicz zmarł w szpitalu dzień później, a 19 stycznia miał miejsce uroczysty pogrzeb samorządowca, którego miejscem spoczynku została bazylika mariacka w Gdańsku.

Wszystkim wspomnianym wyżej wydarzeniom towarzyszyły kamery (również samo zabójstwo Adamowicza było relacjonowane na żywo), a tematyka śmierci Prezydenta Gdańska przez dłuższy czas zdominowała media, w tym telewizyjne serwisy informacyjne. O ważności tych zdarzeń dla Polaków dobitnie świadczy wskazanie przez respondentów zabójstwa Pawła Adamowicza jako jednego z najważniejszych krajowych wydarzeń roku 2019 (*Rok 2019 pod znakiem wyborów i obaw przed zmianami klimatycznymi*, 2020). Pozostaje więc odpowiedź na pytanie badawcze, jakie nagłówki poprzedzały relacje reporterskie związane ze śmiercią Adamowicza i czy w ramach poszczególnych stacji telewizyjnych były one powiązane z narracją danego nadawcy, związaną z linią programową.

Zakres czasowy, który wzięto pod uwagę w badaniach to druga połowa stycznia 2019, a konkretnie okres od 14.01.2019, kiedy to Paweł Adamowicz zmarł na kilkanaście godzin po ataku zamachowca, aż do końca tego miesiąca. Oczywiście informacje związane ze śledztwem w sprawie zabójstwa prezydenta Gdańska pojawiały się w stacjach telewizyjnych również w późniejszych dniach i miesiącach, jednak nie zostały ujęte w tej analizie, która koncentruje się raczej na krótkotrwałych skutkach medialnych tego tragicznego zdarzenia. W opisanych powyżej ramach czasowych zostało wyemitowanych 116 newsów poprzedzonych paskami, dotyczących omawianego zajścia i jego reperkusji. Najwięcej, bo aż 48 pojedynczych informacji, zostało przedstawionych widzom „Wydarzeń”. Kolejne miejsca zajmują „Dzisiaj” Telewizji Republika i „Wiadomości” TVP z liczbą odpowiednio 26 i 25 pasków. Widzowie „Faktów” mogli przeczytać 12 belek związanych ze sprawą (choć poszczególnych newsów na ten temat było dużo więcej, nie były jednak poprzedzone paskiem z tekstem). Najmniej uwagi temu wydarzeniu poświęcono w Telewizji Trwam. Serwis „Informacje dnia” w drugiej połowie stycznia zawierał zaledwie 5 materiałów o zabójstwie Adamowicza.

Widzowie telewizyjnych programów informacyjnych mogli zaobserwować kilka tematów wokół których skupiały się poszczególne informacje. Pierwszy z nich to przedstawienie widzom samego faktu zabójstwa polityka i jego okoliczności. Kolejny to relacje z przygotowań do pogrzebu, a także z jego przebiegu. Inny pojawiający się temat to opis reakcji społeczeństwa na wiadomość o śmierci Adamowicza. Największą część newsów dotyczyła jednak komentarzy polityków (zarówno koalicji rządzącej, jak i partii opozycyjnych), a także wydarzeń ze sfery polityki związanych z okolicznościami zabójstwa prezydenta Gdańska, w tym tych związanych z Wielką Orkiestrą Świątecznej Pomocy, a więc organizacją od samego początku połączoną ze zdarzeniem z 13 stycznia 2019 roku. Ostatni wątek natomiast stanowią doniesienia medialne dotyczące policyjnego śledztwa wobec Stefana W., który został zatrzymany na miejscu przestępstwa i oskarżony o zabójstwo. Dokładny rozkład ilościowy newsów każdej z omówionych kategorii tematycznych ilustruje poniższa tabela.

KATEGORIE TEMATYCZNE NEWSÓW						
STACJA TELEWIZYJNA	Śmierć	Pogrzeb	Reakcje	Śledztwo	Polityka	SUMA
Polsat	3	7	9	9	20	48
Telewizja Republika	1	5	2	6	12	26
Telewizja Trwam	2	0	0	1	2	5
TVN	0	0	0	3	9	12
TVP	1	3	3	12	9	28
SUMA	7	15	14	31	52	119

Tabela 60 Rozkład tematyczny informacji związanych z zabójstwem Pawła Adamowicza – podział na stacje telewizyjne.

Analiza zestawienia pozwala zauważyć, że rozkład tematyczny różni się w zależności od badanej stacji telewizyjnej (i jej flagowego programu informacyjnego). Wspólnym elementem dla wszystkich serwisów jest skupienie się na politycznych i kryminalnych okolicznościach omawianego wydarzenia, bez względu na całkowitą liczbę newsów poświęconych sprawie Adamowicza. Z tego względu będzie to ta kategoria tematyczna najbardziej interesująca pod kątem badań jakościowych i ilościowych, wskazujących na różnice w formatowaniu treści pasków.

V.2.2. Podobieństwa i różnice leksykalne w paskach tytułujących informacje z podziałem na kategorie tematyczne.

Atak nożownika na prezydenta Adamowicza miał miejsce w niedzielę wieczorem, już po emisji większości głównych wydań serwisów informacyjnych. Już następnego dnia w godzinach popołudniowych prezydent Gdańska zmarł, toteż materiały w wieczornych programach newsowych nadawanych w poniedziałek dotyczyły śmierci Adamowicza a nie

samego zamachu na jego życie. Odzwierciedlenie tych treści w paskach jest dość schematyczne i odpowiada ogólnie przyjętym w danej stacji zasadom informowania o tego typu wydarzeniach. Zgodnie z ustalonym formatem, belka z „Wydarzeń” Polsatu zapowiadająca materiał reporterski o czyjejs śmierci to zwykle roczne daty życia tej osoby oddzielone myślnikiem. W tym przypadku widzowie zobaczyli pasek „1965-2019”. Wszystkie pozostałe stacje (oprócz TVN, w której informacja o śmierci Pawła Adamowicza nie była poprzedzona paskiem) posłużyły się frazą *nie żyje* gdzie różnice były dostrzegalne jedynie w określeniu podmiotu zdania. Telewizja Polska była tutaj najbardziej szczegółowa tytułując wiadomość *Nie żyje Prezydent Gdańska Paweł Adamowicz*. Pozostałe stacje posłużyły się bardzo podobnymi nagłówkami: *Paweł Adamowicz nie żyje* (Telewizja Republika) i „*Nie żyje prezydent Gdańska*” (Telewizja Trwam).

Autorzy „Wydarzeń” Telewizji Polsat nie przestali jednak na jednej belce i w serwisie pojawiły się też dodatkowe paski, skupiające się na okolicznościach niedzielnego zajścia. Poprzez paski *Lekarze robili co w ich mocy* oraz *Dramat na oczach wszystkich* przenieśli uwagę widza na zdarzenia ze szpitala, a także na fakt, że sam atak miał się podczas plenerowego wydarzenia, otwartego dla publiczności i relacjonowanego na żywo przez kamery telewizyjne.

Kolejne wątki tytułowane przez paski dotyczą pogrzebu Pawła Adamowicza, a także ogłoszonej na dzień uroczystości żałoby narodowej. Ten temat nie pojawił się w ogóle w programach informacyjnych TVN i Telewizji Trwam, natomiast w pozostałych stacjach telewizyjnych ciężko dostrzec znaczące różnice. Słowo *pogrzeb* zostało użyte zarówno w programie Telewizji Republika, jak i w „Wiadomościach” TVP, dodatkowo uzupełnione w obu tych stacjach o eufemizm *ostatnie pożegnanie*. Dużo większą różnorodność nazewnictwa można natomiast zaobserwować w „Wydarzeniach” Polsatu. W tym programie widzowie zamiast słowa *pogrzeb* i oprócz *ostatniego pożegnania* mogli też odczytać określenia *hold* oraz *serdeczne pożegnanie*. Pozostałe elementy belek zapowiadających materiały dotyczące tego aspektu wydarzeń były już bardzo do siebie podobne. O samym pochówku Adamowicza informowano w następujący sposób przed faktem: *Spocznie w Bazylice Mariackiej, Gdańsk żegna prezydenta* („Wydarzenia” 16.01, 18.01), *Pogrzeb Pawła Adamowicza, Pożegnanie prezydenta Gdańska* („Dzisiaj” 16.01, 18.01), *W sobotę pogrzeb Pawła Adamowicza* („Wiadomości” 16.01). Natomiast już po zakończeniu uroczystości relacjonowano ich przebieg z następującymi nagłówkami: *Serdeczne Pożegnanie, Hold dla Prezydenta* (Polsat, 19.01), *Ostatnie pożegnanie prezydenta Gdańska* (Telewizja Republika, 19.01), *Ostatnie pożegnanie Pawła Adamowicza* (TVP1, 19.01). Również informacje o wprowadzeniu żałoby

narodowej zostały zaanonsowane we wszystkich trzech stacjach w bardzo podobny sposób: w „Wydarzeniach” zatytułowano ten materiał po prostu *Żałoba narodowa* (18.01), natomiast zarówno w „Wiadomościach”, jak i w „Dzisiaj” uszczegółowiono tę informację podając, kiedy będzie ona obowiązywała: *Dzień pogrzebu dniem żałoby* i *Żałoba narodowa w dniu pogrzebu*.

Istotne różnice można zaobserwować w kolejnym wątku tematycznym, gdzie reporterzy donosili o reakcjach społeczeństwa i osób związanych z Adamowiczem na fakt jego zabójstwa. Jest to kolejne ujęcie tematu, którego brakuje zarówno w paskach pochodzących z programu Telewizji Trwam, jak i TVN. Pozostałe stacje w zapowiedziach materiałów nazywały emocje, chociaż jak wskaże opis, były to spostrzeżenia niekiedy różne. Jedyny nagłówek zawierający tego typu odniesienie w Telewizji Republika to *Ból matki*. Warto jednak zauważyć, że ów ból czuje nie matka zmarłego Adamowicza, lecz jego zabójcy, Stefana W., co jednak nie wynika z treści paska, a ponadto formatuje narrację w taki sposób, że przedstawia otoczenie winnego, jako ofiary. Z kolei w „Wiadomościach” zaakcentowano wspólnotowość przeżywania wydarzeń z finału WOŚP, pisząc na paskach *Poruszeni tragedią* oraz *Solidarni* (w domyśle *ONI* lub *MY*), a także wskazano na przesłanie od rodziny zabitego Adamowicza *Przejmujący apel rodziny*. Wątek emocji towarzyszących przeżywaniu zbiorowej żałoby był dużo bardziej eksponowany w „Wydarzeniach” Polsatu. Również w tej stacji wspomniano o *solidarności* czy *tragedii*, ale oprócz tego autorzy programu informacyjnego zaprezentowali szereg innych określeń, takich jak *szok*, *smutek*, *współczucie*, *refleksja* czy *dramat*. W treści belek Polsatu można też dostrzec słowa, które mają opowiedzieć nie tyle o uczuciach, co o podniosłej atmosferze wokół omawianych wydarzeń, stąd pojawiają się takie określenia, jak *cisza*, *refleksje* czy *osobiste pożegnania*. Zdecydowanie widać, że ten aspekt żałoby po śmierci Adamowicza był w Telewizji Polsat dużo mocniej akcentowany niż w pozostałych programach.

Następna kategoria tematyczna obejmuje wszystkie paski zapowiadające materiały reporterskie na temat toczącego się niemal od razu śledztwa. Oskarżony był przedstawiany jako *Stefan W.* w „Dzisiaj” i w „Wiadomościach”. W tym drugim programie oprócz wspomnianego, widzowie mogli też przeczytać o *nożowniku* i *napastniku*, natomiast w Polsce dwukrotnie pisano o *mordercy*. Leksemów nazywających sprawcę zabrakło w dwóch pozostałych programach. Telewizja Trwam ograniczyła się do jednego paska „*Śledztwo ws. zabójstwa Pawła Adamowicza*”, natomiast TVN pisząc o śledztwie w paskach, akcentował inne wątki, które szerzej omówię w dalszej kolejności. Spora część nagłówków zaprezentowanych widzom Polsatu i TVP1 (oraz jeden, zacytowany już powyżej pasek

pochodzący z Telewizji Trwam), zawierała informacje (lub lakoniczną zapowiedź pozwalającą na przypuszczenie, że szczegóły widzowie poznają w emitowanym następnie materiale reporterskim) o przebiegu działań operacyjnych z neutralnym słownictwem (z zachowaniem opisanych już różnic co do określenia sprawcy): *Zarzuty dla mordercy*, *Śledztwo trwa*, *Nowe fakty*, *Ustalenia śledczych*, *Informacja o śledztwie* („Wydarzenia”), *Napastnik z Gdańska z zarzutem zabójstwa*, *Śledztwo po zabójstwie prezydenta Gdańska*, *Szef ochrony finału WOŚP w Gdańsku zatrzymany*, *Areszt dla szefa ochrony koncertu w Gdańsku*, *Nowe fakty ws. ochrony finału WOŚP w Gdańsku* i *Szczegóły śledztwa ws. śmierci Adamowicza* („Wiadomości”). Istotne według nadawców były również informacje dotyczące podejrzeń wobec agencji ochrony, która miała zapewnić bezpieczeństwo w trakcie imprezy. Z tego względu wyemitowano paski przypisujące odpowiedzialność również tym organizacjom, a nie tylko bezpośredniemu zamachowcowi: *Ochroniarze nie policja*, *Szef ochrony okłamał policję* (Wydarzenia), *Gdzie była ochrona?*, *Ochrona, której nie było* („Dzisiaj”), oraz informujące o zatrzymaniach i zarzutach, które zacytowano już wcześniej. Kolejny ważny wątek śledztwa to osoba sprawcy, którego historia została przedstawiona widzom programów informacyjnych. Dzięki temu widzowie mogli się dowiedzieć z tytułowych belek, że Stefan W. był już karany *Miesiąc temu wyszedł z więzienia* („Wydarzenia”), *Nożownik z kryminalną przeszłością* („Wiadomości”), że jego przeszłość jest sprawdzana przez śledczych *Morderca pod lupą* („Wydarzenia”) oraz że istnieje przypuszczenie, co do jego innych zamiarów niezgodnych z prawem *Stefan W. planował zamach na Warszawę? Stefan W. planował atak na Warszawę?* („Dzisiaj”, „Wiadomości”). Tematem medialnym, eksponowanym w „Faktach”, z nieobecny w pozostałych programach, był również stan psychiczny Stefana W. Z tego względu widzowie programu informacyjnego TVN mogli przeczytać *kluczowa diagnoza* i *apel psychiatrów*, przy czym oba te tytuły odnosiły się do prośby lekarzy psychiatrów by nie dokonywać diagnozy w mediach lecz pozostawić tę czynność specjalistom. W paskach zapowiadających materiały ze śledztwa można też zaobserwować słownictwo związane z emocjami, a więc *Wnioski po tragedii* („Dzisiaj”), *Okoliczności tragedii*, *Wnioski po tragicznej śmierci*, *Łzy i śledztwo* („Wiadomości”).

Podsumowując temat śledztwa można zaobserwować różnice po pierwsze w sposobach nazwania sprawcy od podania jego częściowo zanonimizowanych personaliów aż po zabarwione emocjonalnie słowo *morderca* (Polsat), następnie podobne bezemocjonalne podejście w programach TVP, Polsatu i Telewizji Republika do relacjonowania przebiegu śledztwa, które jednak zaczęło być odmienne kiedy media dociekały przyczyn pośrednich zajścia (ochrona), a także badały przeszłość i stan psychiczny napastnika, gdzie dwa

programy („Wiadomości” i „Dzisiaj”) wyemitowały w paskach przypuszczenia natomiast paski „Faktów” zawierały przede wszystkim apele o niewydawanie opinii w sprawach zdrowia psychicznego.

Biorąc pod uwagę fakt, że Paweł Adamowicz był czynnym politykiem (w chwili śmierci był na początku piątej kadencji sprawowania urzędu Prezydenta Gdańska), pomimo oficjalnej bezpartyjności łączonym z Platformą Obywatelską¹⁷⁴, nie dziwi fakt, że spora część telewizyjnych nagłówków tematycznie wiązała się z okolicznościami politycznymi jego śmierci. Takich jednostek tekstu w badanym materiale jest aż 50, tyle samo, co tych relacjonujących śledztwo. Polityczne odniesienia nie stanowią jednak monolitu tematycznego i można je podzielić na pięć podkategorii: doniesienia związane z Jerzym Owsakiem i Wielką Orkiestrą Świątecznej Pomocy, działania polityków związane ze śmiercią Pawła Adamowicza, informacje dotyczące konieczności przeprowadzenia wyborów uzupełniających w Gdańsku w związku z opróżnieniem stanowiska Prezydenta przed upływem kadencji, rozważania na temat tzw. mowy nienawiści oraz materiały na temat różnych spojrzeń na śmierć Adamowicza w zależności od przynależności partyjnej.

Materiały reporterskie poprzedzone paskami i dotyczące kwestii WOŚP były obecne w trzech programach: w „Faktach”, „Wydarzeniach” i „Dzisiaj”. Mówiąc o szefie tej organizacji pozarządowej posługiwano się samym nazwiskiem *Owsiak* (wszystkie stacje) lub w połączeniu ze zdrobniałą formą imienia *Jurek Owsiak* (Polsat). Pewne urozmaicenie wprowadziły „Wydarzenia” zastępując imię i nazwisko określeniem *dyrygent*, co jest czytelnym nawiązaniem do słowa *orkiestra*, jako jednego z członów nazwy organizacji. Media w paskach donosiły o tym, że Owsiak *rezygnuje* (Polsat), a następnie *wraca* (Polsat) lub beczasownikowo anonsowały jego *powrót* (Polsat, Republika). Zarówno „Fakty” TVN, jak i „Wydarzenia” Polsatu deklarowały również swoje poparcie dla Jerzego Owsiaka cytując w pasku popularny wówczas hashtag *#MuremZaOwsiakiem*, który był używany w mediach społecznościowych, jako wyraz poparcia dla szefa WOŚP. W materiałach telewizyjnych pojawiły się też informacje o ostatniej puszcze Pawła Adamowicza, do której darczyńcy wpłacali pieniądze za pomocą przelewów internetowych. TVN nazwał tę skarbonkę *puszką z milionami*, natomiast Polsat w trzech belkach donosił o hojności, która kolejno była *wielka*, *bezgraniczna* i *rekordowa*. Jak widać nie ma tutaj większych różnic w ujęciu tematu. Jeżeli już stacje decydowały się na emisję materiałów o Orkiestrze i jej szefie (brak na tej liście

¹⁷⁴ Adamowicz pod koniec życia nie należał do żadnej partii politycznej, w wyborach samorządowych kandydował z ramienia Stowarzyszenia „Wszystko dla Gdańska”, jednak wcześniej przez wiele lat był związany z Platformą Obywatelską.

TVP i Telewizji Trwam), to użyte sformułowania były neutralne lub miały pozytywny wydźwięk.

Kolejny wątek tematyczny to upamiętnienie Pawła Adamowicza poprzez działalność izb parlamentu, a także poszczególnych polityków, sprawujących ważne funkcje. Widać tutaj wiele podobieństw w sposobie tytułowania newsów we wszystkich informacjach zaliczających się do tej grupy. Pierwsza informacja to uczczenie pamięci o Adamowiczu minutą ciszy. Według poszczególnych programów była to *Cisza w sejmie* („Wydarzenia”), *Pożegnanie w sejmie* („Fakty”), natomiast w telewizji Republika przedstawiono wydarzenia bardziej opisowo *Sejm uczcił prezydenta Gdańska* i *Senat upamiętnił Adamowicza*. Podobne były też paski TVP i Telewizji Trwam odnoszące się do dyskusji parlamentarnej na temat zajścia z Gdańska: *Informacje przedstawicieli rządu ws. śmierci prezydenta Gdańska* („Informacje dnia”) i *Sejm o zabójstwie Adamowicza* („Wiadomości”). Ostatni news dotyczył spotkania przedstawicieli wszystkich partii politycznych obecnych w Sejmie z premierem. Tutaj również nie zaobserwowano istotnych różnic w brzmieniu belek tytułowych: *Premier zaprasza*, *Apel o pojednanie* (Polsat) i *Apel o narodowe pojednanie i zgodę* („Wiadomości”).

Podobne podejście (w dwóch stacjach) można zauważyć w tytułach newsów zapowiadających materiały o koniecznych wyborach uzupełniających w Gdańsku. W związku z objęciem przez Aleksandrę Dulkiewicz funkcji komisarza, TVN informował, że jest to *stan tymczasowy*, a następnie wskazywał, że *Gdańsk zdecyduje*. Polsat, w odniesieniu do Dulkiewicz, użył tytułu *Testament prezydenta*, a zapowiadając głosowanie posłużył się nagłówkiem *Wybory w cieniu morderstwa*. Natomiast jedyna informacja (w styczniu) odnosząca się do wyborów z programu Telewizji Republika to *Gest Kaczyńskiego*, czyli skrótowa zapowiedź materiału o tym, że Prawo i Sprawiedliwość nie wystawi swojego kandydata w wyborach uzupełniających. Widać więc kompletnie różne podejście do tematu niż w przypadku dwóch opisanych już programów. Dodatkowo temat wyborów uzupełniających to kolejny przykład grupy newsów, które w ogóle nie przeszły selekcji w programach Telewizji Trwam i TVP.

Często powtarzaniem w mediach tematem po śmierci Adamowicza była tzw. *mowa nienawiści*. Przy tej okazji warto zwrócić uwagę, że samo pojęcie mowy nienawiści (z ang. *hate speech*) nie jest regulowane przez polskie prawo karne (odnosi się do niego artykuł 256 Kodeksu Karnego), za to jako zjawisko jest przedmiotem badań językoznawczych (Jaszczyk-Grzyb i Bielak, 2018). Dodatkowo jest też pojęciem doskonale rozumianym społecznie, czego dowodzą badania ankietowe CBOS. Za najważniejsze cechy mowy nienawiści wskazano brak szacunku, pogardę, umniejszanie wartości, naruszanie godności, szkalowanie, poniżanie,

wyrządzanie krzywdy słowami powodowane nienawiścią, niechęcią, antypatią i złością. Z reguły hejt dotyczy wspólnej cechy ludzi, którzy przynależą do jednej grupy, a jedną z takich grup jest środowisko polityków (*Mowa nienawiści*, 2019).

W przypadku zabójstwa Pawła Adamowicza tematem przewodnim doniesień medialnych była podejrzewana inspiracja do zamachu pochodząca nie tylko z publikacji internetowych autorstwa anonimowych użytkowników, ale również z treści medialnych, między innymi z materiałów informacyjnych emitowanych w Telewizji Publicznej, a także wydarzeń takich jak *polityczne akty zgonu*, których jednym z adresatów był właśnie Adamowicz (Buras, 2019; Kołodziejczyk, 2019). Treści na temat tego zagadnienia można zaobserwować w trzech programach: „Wydarzeniach” Polsatu, „Dzisiaj” Telewizji Republika i „Wiadomościach” TVP. Wątek mowy nienawiści nie został natomiast podjęty ani w „Informacjach dnia” Telewizji Trwam ani w „Faktach” TVN. Kluczowe w trzech wymienionych programach są różnice leksykalne. Słowo *nienawiść* pojawia się w dwóch stacjach, w TVP i Telewizji Republika odpowiednio jeden raz i aż cztery razy. W „Wiadomościach” widzowie mogli przeczytać zapowiedź *Walka z nienawiścią w Internecie*, - natomiast w „Dzisiaj” wyświetlono następujące paski tytułowe *Nienawiść po polsku*, *Nienawiść zwalczyć w sobie*, *Ostrożnie z mową nienawiści* oraz *Spirala nienawiści*. Mimo przekazywania podobnych informacji w telewizji Polsat słowo *nienawiść* nie zostało użyte. Zamiast tego można zaobserwować przykłady użycia słów *groźny* i *groźba*: *Groźby wreszcie karalne* oraz *Groźna fala groźb*. Dodatkowo autorzy „Wydarzeń” w tytule jednego z newsów przybliżyli widzom istotę mowy nienawiści (której był poświęcony następujący zaraz potem materiał reporterski) formułując go *Słowa mają moc*. Podobne próby definiowania zjawiska pojawiły się też w Telewizji Republika i TVP, gdzie w obu programach informacyjnych wyjaśniano widzom różnice pomiędzy mową nienawiści, a konstruktywną krytyką, poprzedzając te fragmenty serwisów paskami *Ostrożnie z mową nienawiści* („Dzisiaj”) i *Są granice* („Wiadomości”). Podsumowując ten wątek nietrudno zauważyć, że mowa nienawiści, jakkolwiek obecna w trzech z pięciu programów informacyjnych, to jednak potraktowana została inaczej w Polsce, gdzie patrząc z perspektywy nagłówka, problem przedstawiono neutralnie, a inaczej w Telewizji Republika i TVP1, gdzie położono spory nacisk na wskazania przykładów mowy nienawiści i próby usprawiedliwiania krytyki. Jest to tym bardziej ciekawa obserwacja, jeśli weźmie się pod uwagę zawartość treściową pasków poświęconych osobie Pawła Adamowicza i Gdańska (a więc w domyśle miasta prezeń zarządzanego), które pojawiły się we wszystkich pięciu stacjach telewizyjnych w całym 2018 roku, kiedy prowadziłam badania do niniejszej pracy. Biorąc pod uwagę tylko te paski, które

poprzedzały informacje o Gdańsku, gdzie jednym z bohaterów treści newsa był Adamowicz (pomijam więc paski o stoczni gdańskiej, o święcie tatuazu czy Jarmarku Dominikańskim), można zaobserwować, że to właśnie Telewizja Publiczna i Telewizja Republika wiodły prym w takim ich formatowaniu, że osoba Pawła Adamowicza poprzez świadomy dobór środków retorycznych (tytuł *Zarzuty dla Adamowicza* jest zgodnie z tą logiką wolny od takich praktyk) była przedstawiana w negatywnym świetle. Pośrednio widać to też w treściach z Telewizji Trwam, jednak dotyczą one przeważnie kwestii światopoglądowych (głównie związanych ze środowiskiem LBGTQ+), którym telewizja z Torunia poświęca sporo uwagi. W poniższej tabeli zaznaczono wszystkie te belki, gdzie za sprawą autora tytuł newsa stawiał Adamowicza, Gdańsk lub ogólnie przedstawiane fakty w negatywnym świetle. Pogrubioną czcionką oznaczono elementy tekstu, które nie zachowują neutralności.

Stacja	Pasek	Temat	Adamowicz negatywnie	Gdańsk negatywnie	Negatywny ogólnie
Polsat	Dogadali się	Obchody rocznicy na Westerplatte			
Polsat	List z zaproszeniem	Obchody rocznicy na Westerplatte			
Polsat	Żadnych świętości	Obchody rocznicy na Westerplatte			●
Polsat	Próba sił	Sprawy lokalne			
Polsat	Port czy Plaża?	Sprawy lokalne			
Polsat	Na kłopoty - Wałęsa?	Wybory samorządowe			
Republika	Gierki Adamowicza	Obchody rocznicy na Westerplatte	●		
Republika	Westerplatte bez wojska?	Obchody rocznicy na Westerplatte			
Republika	Kłótnia o Adamowicza	Wybory samorządowe	●		
Republika	Sprawa Adamowicza	Wybory samorządowe			
Republika	Zarzuty dla Adamowicza	Wybory samorządowe			
Republika	Gdzie był Adamowicz?	Wyciek ścieków w Gdańsku	●		
Republika	Pytania do Adamowicza	Wyciek ścieków w Gdańsku	●		
Trwam	Uroczystości na Westerplatte z udziałem wojska	Obchody rocznicy na Westerplatte			
Trwam	Nie będzie muzeum na Westerplatte?	Sprawy lokalne			
Trwam	Lewacka ideologia w Gdańsku	Sprawy lokalne		●	
Trwam	Mafia lichwiarska bezkarna	Sprawy lokalne			●
Trwam	Władze Gdańska sprzyjają środowiskom LGBT	Sprawy lokalne		●	
Trwam	Dekomunizacja ulic w Gdańsku	Sprawy lokalne			
Trwam	Ideologia gender w Gdańsku	Sprawy lokalne		●	
Trwam	Wojewoda skarży Gdański model na rzecz równego traktowania	Sprawy lokalne			
Trwam	Kontrowersyjna uchwała	Sprawy lokalne			●
Trwam	Wyborczy konflikt	Wybory samorządowe			
Trwam	Prezydent Gdańska będzie ubiegał się o reelekcję	Wybory samorządowe			
Trwam	Totalna opozycja rusza z ofensywą polityczną	Wybory samorządowe			●
Trwam	Rejs Badawczy	Wyciek ścieków w Gdańsku			
Trwam	Katastrofa ekologiczna	Wyciek ścieków w Gdańsku			●
Trwam	Katastrofa ekologiczna w Gdańsku	Wyciek ścieków w Gdańsku		●	
TVN	Bitwa o Westerplatte	Obchody rocznicy na Westerplatte			
TVN	Kolejne zarzuty	Wybory samorządowe			
TVN	W ogniu kampanii	Wybory samorządowe			
TVN	Bitwa o Gdańsk	Wybory samorządowe			
TVP	Paweł Adamowicz skapitulował	Obchody rocznicy na Westerplatte	●		
TVP	Adamowicz nie chce polskich żołnierzy	Obchody rocznicy na Westerplatte	●		
TVP	Prezydent Gdańska nie pomoże Westerplatte	Obchody rocznicy na Westerplatte	●		
TVP	Gdańsk Adamowicza - republika deweloperów	Sprawy lokalne	●	●	
TVP	Gdańskie układy prezydenta Adamowicza	Sprawy lokalne	●	●	
TVP	Kolejne problemy prezydenta Gdańska	Sprawy lokalne	●		
TVP	Kolejne problemy prezydenta Gdańska	Sprawy lokalne	●		
TVP	Gdańska skarbówka chroniła oszustwo?	Sprawy lokalne		●	
TVP	Gdański raj podatkowy dla twórcy Amber Gold	Sprawy lokalne		●	
TVP	Nowe zarzuty dla Pawła Adamowicza	Wybory samorządowe			
TVP	Platformy problemy z Adamowiczem	Wybory samorządowe	●		
TVP	Polityczna walka w mateczniku Platformy	Wybory samorządowe			●
TVP	Wyborcze potyczki w Platformie Obywatelskiej	Wybory samorządowe			
TVP	Cuchnący problem w Gdańsku	Wyciek ścieków w Gdańsku		●	
TVP	Interes na ściekach	Wyciek ścieków w Gdańsku			●
TVP	Ścieki w Motławie pod lupą prokuratury	Wyciek ścieków w Gdańsku			
TVP	Śmierdzący problem w Gdańsku	Wyciek ścieków w Gdańsku		●	
TVP	Polityka samorządowa, która brzydko pachnie	Wyciek ścieków w Gdańsku			●
TVP	tys. ton ścieków w Zatoce Gdańskiej	Wyciek ścieków w Gdańsku			
TVP	Gdańsk cuchnie fekaliami	Wyciek ścieków w Gdańsku		●	

Tabela 61 Zestawienie pasek tytułujących newsy o Gdańsku i Pawle Adamowiczu w 2018 roku. Opracowanie własne.

Ostatnim wątkiem politycznym wokół śmierci Adamowicza są obecne we wszystkich omawianych telewizjach doniesienia o różnej percepcji wydarzenia w zależności od przynależności partyjnej. Najbardziej dosłowne ujęcie tego tematu przedstawiono w „Wydarzeniach” tytułując prezentowane widzom informacje *Nie/zgoda* oraz *Wspólny żal, różne wnioski*, natomiast tytuł *Gorący wieczór w sejmie* zapowiadał materiał reporterski o debacie w niższej izbie parlamentu, gdzie słowo *gorący* odnosi się do różnych opinii debatujących i wynikającej z tego intensywnej dyskusji. Podobnie sytuację opisano w

Telewizji Trwam, gdzie poddano w wątpliwość jedność polityków pytając na pasku *Budowanie wspólnoty?*. Telewizja TVN w swoich nagłówkach sugerowała brak porozumienia w określeniu przyczyn zabójstwa, a także zaznaczała swoją domniemaną niezgodę z ustaleniami prokuratury, czego dowodem są nagłówki *apel o prawdę* i *zdaniem prokuratury*. W Telewizji Republika poprzez użycie słowa *gra* (*Gra na nieszczęściu*) sugerowano złe intencje części polityków, którzy mieliby traktować śmierć Adamowicza instrumentalnie. Takie same intencje mieli zapewne autorzy paska z „Wiadomości” TVP, używając tego samego słowa w nagłówkowym pytaniu *Kto cynicznie gra tragiczną śmiercią?* Trzeba jednak zauważyć, że oprócz *gry* występuje tutaj też silnie nacechowane słowo *cynicznie*. Oprócz tego w programie Telewizji Polskiej widzowie na pasku mogli zaobserwować inne określenia, takie jak *hipokryzja*, *oskarżenia*, *ataki* oraz *szczucie*. (*Hipokryzja Platformy wobec Pawła Adamowicza, Oskarżenia i ataki na konwencji PO, Kto chciał zaszczyć Pawła Adamowicza?*). Ponownie widać więc podobieństwa pomiędzy „Wiadomościami” i „Dzisiaj”, gdzie dużą wagę przywiązano do wskazania i nazwania domniemanych nieczystych intencji części polityków wypowiadających się w sprawie zabójstwa Pawła Adamowicza.

Podsumowując tę część analizy tytułów informacji telewizyjnych związanych ze śmiercią Pawła Adamowicza można poczynić różne obserwacje w zależności od wątku tematycznego, którego dana informacja dotyczyła. Doniesienia o samym ataku, śmierci i pogrzebie prezydenta Gdańska były w większości spójne i wolne od nadawania tytułom innego wydźwięku niż emocjonalny (w czym przodowała Telewizja Polsat). Widać tu też pozostawanie w zgodzie z ogólnie przyjętymi konwencjami w danej stacji podczas tytułowania informacji o czyjejś śmierci (dodatkowo śmierci w wyniku czynu karalnego) i pogrzebie. Podobne do siebie były też paski zapowiadające informacje o reakcjach społeczeństwa na śmierć Adamowicza, z tym, że największe urozmaicenie opisów emocji było widoczne w belkach Polsatu. Pierwsze znaczące różnice można zaobserwować w trakcie badania nagłówków dotyczących prokuratorskiego śledztwa, gdzie po pierwsze widać różne podejście autorów serwisów co do nazwania sprawcy, następnie podobne neutralne nazywanie poszczególnych etapów postępowania karnego, aż wreszcie ponowne zróżnicowanie co do określania przyczyn zdarzenia. Najwięcej różnic leksykalnych można zaobserwować analizując polityczne wątki zabójstwa, a więc te dotyczące Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, konkretnych działań polityków, debaty na temat mowy nienawiści i wreszcie informowania odbiorców o braku porozumienia w interpretacji okoliczności śmierci Adamowicza przez przedstawicieli różnych formacji politycznych. W tej części pasków można zauważyć wiele paralel pomiędzy belkami z Telewizji Republika, a tymi z TVP1 przy

jednoczesnym dość neutralnym formułowaniu nagłówków w Polsacie i Telewizji Trwam. Jeśli chodzi o TVN, to zaangażowanie odautorskie jest widoczne poprzez zaznaczanie braku porozumienia i choć w jednym przypadku jest jasne, którą stroną sporu twórcy pasków wskazują za słuszną, to jednak jest to wskazanie dość subtelne w porównaniu z „Wiadomościami” czy „Dzisiaj”.

V.2.3 Odautorskie formatowanie treści nagłówka telewizyjnego z uwzględnieniem środków retorycznych.

Badając wpływ odautorski na ostateczny kształt telewizyjnego nagłówka pierwszym krokiem będzie wyodrębnienie tych pasków, które takiego dodatkowego elementu nie posiadają, natomiast w pierwszej kolejności spełniają wymogi informacji, a więc odpowiadają na pytania co? kto? gdzie? kiedy? dlaczego? w jaki sposób? (Wolny-Zmorzyński i Kaliszewski, 2006, s. 81–82). W przypadku nagłówków telewizyjnych newsów kryterium decydującym o zaliczeniu bądź nie danego tekstu do tej kategorii będzie nie tyle obecność w treści odpowiedzi na wszystkie przytoczone powyżej pytania, ale przynajmniej na część z nich, przy jednoczesnym braku elementów dodanych przez autora, które mogą mieć wpływ na końcową interpretację paska przez odbiorcę. Przykładowo pasek z samymi datami rocznymi „1965-2019” włączam do tej kategorii pomimo lakonicznej odpowiedzi tylko na jedno pytanie *kiedy?*, natomiast pasek „*Gorący wieczór w sejmie*” zostaje wedle tej samej zasady wykluczony, ze względu na obecność przymiotnika *gorący*, którego użycie jest nieprzypadkowe i mogło zostać zastąpione określeniem neutralnym, np. *Wieczorne dyskusje w sejmie*”. W przypadku wyrażzeń, które są w ramach danej stacji konwencją (np. „*serdeczne pożegnanie*”) nie brano pod uwagę ich stylistycznych dodatków i również traktowano jak informację.

Biorąc pod uwagę opisane reguły, w jednostkach tekstu dotyczących szeroko pojętego zabójstwa Pawła Adamowicza wyszczególniono 48 pasków (co stanowi 40% wszystkich jednostek tekstu) pozbawionych dodatkowych treści, pochodzących od autora, które odchodząc od określeń i form neutralnych sprawiałyby, że odbiór tekstu był uzależniony od intencji autora. Przyglądając się zawartości procentowej w poszczególnych badanych programach mamy do czynienia z odsetkiem od 40% do 43% w przypadku telewizji, które dostarczyły do analiz duże próbki („Wydarzenia”, „Dzisiaj” i „Wiadomości”). W przypadku „Faktów”, gdzie pod uwagę wzięto zaledwie 12 pasków i Telewizji Trwam, która sprawie Adamowicza poświęciła zaledwie 5 newsów liczby te wynosiły odpowiednio 17% i 80%. Drugie badanie ilościowe dotyczy zawartości nagłówków z dominującym elementem informacyjnym w zależności od tematu newsa. Paski poprzedzające informacje o śmierci i

pogrzebie Adamowicza aż w 91% należały do kategorii informacja. Na drugim miejscu znalazły się doniesienia o toczącym się śledztwie (48%), kolejne zaś pozycje, gdzie informacja zaczyna być w zdecydowanej mniejszości wobec komponentów odautorskich, należą do newsów na temat politycznego kontekstu wydarzenia (21%) i reakcji społeczeństwa, gdzie odsetek neutralnych i informacyjnych wypowiedzi wynosi zaledwie 14%.

Pasek o charakterze informacyjnym, jak już wspominałam przy szczegółowej analizie środków retorycznych, musi mieć postać wypowiedzenia oznajmującego, a więc służącego do neutralnego przekazywania faktów. Pozostałe formy wypowiedzi będą już miały inną funkcję, zależną w pełni od intencji autora. W analizowanym materiale znalazło się 8 pytań, po 3 w „Wiadomościach” TVP1 i „Dzisiaj” Telewizji Republika, oraz po jednym w „Faktach” TVN i w „Informacjach dnia” Telewizji Trwam. Dwie belki formalnie nie były wypowiedziami pytającymi, lecz zawierając słowo *pytania* sugerowały poszukiwanie odpowiedzi. Dwa z trzech pytań z pasków „Wiadomości” były presupozycyjne: *Kto cynicznie gra tragiczną śmiercią?*, *Kto chciał zaszczyć Pawła Adamowicza?*. Do kontekstu politycznego odnosiło się też pytanie Telewizji Trwam, która poddała w wątpliwość *Budowanie wspólnoty?* Wszystkie pozostałe wypowiedzenia pytające (lub sugestie pytań) łączyły się z tematem śledztwa i jego wątków, przy czym „Wiadomości” i „Dzisiaj” łączy fakt szczegółowego dopytywania o podejrzanego – Stefana W.

Autorzy pasków ze wszystkich stacji poza Telewizją Trwam posłużyli się też formą apelu, jawnie zachęcając do podjęcia konkretnego działania: *Apel o pojednanie* (Polsat), *Ostrożnie z mową nienawiści*, *To się nie może powtórzyć* (TV Republika), *Apel o prawdę*, *Apel psychiatrów* (TVN), *Wezwanie do zakończenia wojny polsko-polskiej*, *Apel o narodowe pojednanie i zgodę* (TVP). W materiale znalazło się też jedno wykrzyknienie, pochodzące z „Wydarzeń” Polsatu: *Bezgraniczna hojność!*

Pośród pozostałych pasków poprzedzających informacje na temat zabójstwa Adamowicza można odnaleźć środki stylistyczne zarówno obecne w większości programów, jak i takie, które były typowe tylko dla jednego nadawcy. Wspólnym elementem jest niewątpliwie dobór słownictwa związanego z opisem emocji: *łzy*, *tragedia*, *smutek*, *szok*, *dramat*, *ból*, *przejmujący*. W Polsce zastosowano też obrazowe określenia, zawierające odniesienia do zmysłów, które miały przybliżyć odbiorcy atmosferę wydarzeń: *Hold w ciszy*, *Cisza w sejmie*, *Gorący wieczór w sejmie*.

Określenia nieneutralne wartościująco opisujące kontekst polityczny są obecne tylko w „Wiadomościach” (*Agresja wobec dziennikarzy TVP*, *Hipokryzja Platformy wobec Pawła*

Adamowicza, Oskarżenia i ataki na konwencji PO) i „Dzisiaj: (*Gra na nieszczęściu*). Wydaje się, że również nazwanie żony zmarłego prezydenta Gdańska wdową w tej ostatniej telewizji (*Oskarżenia wdowy*) było zaplanowane i miało na pierwszym planie postawić emocjonalność działania kobiety, która straciła męża, odbierając temu działaniu ufundowanie na faktach. „Dzisiaj” jest też jedynym programem, gdzie podkreślano *brak* czegoś, sugerując jednocześnie, że sytuacją pożądaną byłaby odwrotna: *Ochrona, której nie było, Resetu nie będzie*. Dodatkowo w „Wiadomościach” w jednym z pasków odwołano się do stosowanej już wielokrotnie w innych sytuacjach opozycji *my versus oni*, tytułując jedną z wiadomości *Chcą zapomnieć, co mówili o Adamowiczu*.

Chociaż w Polsce i TVN również jest widoczna konkretna recepcja wydarzeń z Gdańska, to jednak w pojedynczych paskach wskazówka ta jest subtelniejsza. W przypadku „Wydarzeń” kluczowe jest słowo *wreszcie* (*Groźby wreszcie karalne*), natomiast w „Faktach” poprzez pasek *zdaniem prokuratury* sugeruje się widzowi, że mogą istnieć na ten temat poglądy odrębne.

Wśród pozostałych środków trzeba jeszcze wskazać nadawanie nazw konkretnym wydarzeniom i zjawiskom, jak to ma miejsce w „Wydarzeniach”, „Dzisiaj” i w „Faktach”. Do takich pasków należą: *Hold dla Prezydenta* (Polsat, informacja o marszach w innych miastach), *Testament prezydenta* (Polsat, o niezrealizowanych planach Adamowicza w Gdańsku), *Nienawiść po Polsku* (Republika, o badaniu emocji względem polityków), *Gest Kaczyńskiego* (Republika, niewystawianie kandydata w wyborach prezydenckich w Gdańsku), *Stan tymczasowy* (TVN, określenie zarządu komisarycznego do czasu wyborów uzupełniających).

Pozostałe elementy mają funkcję uatrakcyjnienia paska dla odbiorcy. Są to użyte w Polsce i TVN gry formą graficzną czy foniczną oraz powtórzenia (*Nie/zgoda, Akcja i reakcja, Groźna fala gróźb, #Muremzaowskiakiem*), pochodząca z Telewizji Republika parafraza tekstu piosenki *Nienawiść niszczy w sobie*, oraz zastosowana w Polsce peryfraza *Powrót dyrygenta*.

Śmierć Pawła Adamowicza i następujące po niej wydarzenia widziane przez pryzmat pasków dostarczają podobnych wniosków, które wykazano już w poprzednich rozdziałach pracy. Wspólne dla wszystkich programów jest udramatyzowanie przekazu poprzez odwołanie się do obrazów i emocji. Natomiast z drugiej strony obecny jest rozdźwięk zwłaszcza w opisie kontekstów politycznych, gdzie można odnaleźć elementy wartościowania, w niektórych przypadkach nawet określeń pejoratywnych, odwoływania się do presupozycji i istniejących podziałów poprzez opozycję *my vs. oni* (zwłaszcza w

„Wiadomościach”). Choć we wszystkich programach można dostrzec wpływ linii programowej i konkretnych interpretacji wydarzeń na ostateczny kształt nagłówków, to jednak przekaz może być sformułowany w bezpośredni lub subtelny sposób.

VI.3. Strajk „Żółtych kamizelek” we Francji

Problematykę recepcji strajku pracowników transportu we Francji (nazywanych metonimicznie od stroju „żółtymi kamizelkami”) w zawężeniu do treści pasków opisałam już szczegółowo w innej pracy (Kukulak, 2020). W tym miejscu przybliżę wobec tego tylko konkluzje pochodzące z tamtego opracowania. Po pierwsze wykazałam, że czynnikiem różnicującym przekaz poszczególnych programów jest już sam dobór słów opisujących istotę zdarzeń. Inne skutki interpretacyjne mają bowiem określenia neutralne, stosowane w Telewizji Trwam czy Polsacie, jak protest, kryzys, czy zamieszki, a inne – te z TVP1 i Telewizji Republika, które bezpośrednio odwołują się do domeny wojny, jak *bunt*, *bitwa*, *rewolucja*, *chaos* czy *zryw*. Kolejna obserwacja, to istniejąca w „Wiadomościach” tendencja do nazywania protestujących *Francuzami*, co sugeruje konflikt prezydenta z ogółem narodu. Inna ciekawa zauważona praktyka, co stosowanie elementów *storytellingu*, zastosowane w „Dzisiaj” i w „Wiadomościach”, które prowadzą się do ukazania dynamiki i zmienności wydarzeń, gdzie paski są kolejnymi częściami dłuższej opowieści. To co łączy informacje ze wszystkich stacji, to ukazanie prezydenta Emmanuela Macrona, jako drugiej strony konfliktu. Inne jest jednak nasilenie tych wątków (większe w „Dzisiaj” i „Wiadomościach”) oraz (w tych samych stacjach) użycie słów silnie nacechowanych czy obraźliwych: *klęska*, *kapitulacja*, *kontrofensywa*, *pupil europejskich salonów*. Kolejny wątek, który pojawia się tylko w dwóch programach (tym razem w „Wiadomościach” i „Informacjach dnia”) to obecność zakulisowej siły – Unii Europejskiej, której sugeruje się w paskach hipokryzję i konieczność podjęcia działania (*Bruksela ślepa na dramat Francuzów*, *Nie będzie debaty o sytuacji we Francji*). Jedyne elementy łączące paski wszystkich analizowanych programów to obrazowe przedstawienie miejsca wydarzeń. Często pojawiają się określenia związane z ogniem, a więc niebezpiecznym żywiołem, natomiast po zakończeniu protestów skupiono się na opisie niemal postapokaliptycznego krajobrazu. Zarówno jeden, jak i drugi sposób przedstawienia wydarzeń zapewne miał uwypuklić dramaturgię przekazu i poprzez obraz wyolbrzymić jego znaczenie (Bordieu, 2009). Ten jedyny punkt wspólny we wszystkich badanych stacjach ma na celu nie tylko zatrzymanie widza przed telewizyjnym odbiornikiem (na przykład poprzez wywołanie strachu, por. Sobczak, 2018, 195), ale również z funkcjami programu newsowego, gdzie bardziej istotne od informowania jest wywołanie konkretnych

emocji, przybliżenie atmosfery zdarzeń, czy wreszcie zaintrygowanie widza już w *fazie otwarcia newsa* (Grzelka and Kula, 2016: 213).

Ostatni analizowanym przeze mnie elementem było domniemane tworzenie spójności przekazu poprzez wielokrotne powtarzanie podobnych sformułowań. Konsekwentne stosowanie słów kluczowych potwierdziło się jednak tylko w przypadku „Wiadomości” TVP, gdzie wielokrotnie powtarzano sformułowania sprowadzające się do ukazania jednej strony sporu jako osobiście prezydenta Macrona, a z drugiej – ogółu Francuzów.

VII. ODPOWIEŹ WIDZÓW. PRZETWORZENIA, SATYRA I DIALOG. PASEK JAKO ZJAWISKO W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH

VII.1. Nagłówki telewizyjne różnych stacji, jako zjawisko kulturowe

Opisywana w tym rozdziale obecność nagłówka telewizyjnego w mediach społecznościowych (z ang. *social media*) jest doskonałym przykładem dokonanej w ostatnich dziesięcioleciach rewolucji i powstania *nowych nowych mediów* (jako rozwinięcia nowych mediów) (Levinson, 2010, s. 11). Wyróżnione przez Levinsona cechy *nowych nowych mediów* pozwalały szerokiemu gronu odbiorców nagłówków telewizyjnych zostać też twórcami i mieć realny wpływ na rzeczywistość. Oprócz łatwej dostępności i elastyczności bardzo istotny jest fakt, że każdy użytkownik *nowych nowych mediów* może stać się producentem treści i jednocześnie, wobec braku przynależności do danej redakcji, być postrzeganym jako twórca autentyczny, gdyż nie działający w imię zysku. Z rewolucją medialną wiąże się też wielość form i możliwości, w jakich dotychczasowi odbiorcy mogą spróbować swoich sił, jako nadawcy, wiążąc ten wybór ze swoimi predyspozycjami (jako autor krótkiego lub długiego tekstu pisanego, grafiki, materiału wideo czy audio). Kolejna istotna właściwość *nowych nowych mediów* to ich wzajemna relacja między sobą, a także z mediami tradycyjnymi. Treści tworzone w ramach jednej platformy, są również pokazywane i komentowane w innych serwisach, również tych, które należą do grupy mediów starszego typu.

Paski tytułujących telewizyjne informacje jako temat medialny czy też ich wykorzystanie lub przetworzenie celem osiągnięcia efektu satyrycznego są obecne zarówno w mediach tradycyjnych, jak i mediach społecznościowych od 2017 roku, kiedy to przestały być traktowane jako jeden z elementów przekazu medialnego, a stały się autonomicznym i bardzo istotnym przedmiotem dyskursu. Zainteresowanie budziły nie tylko prezentowane treści, ale również zjawiska, wydawać by się mogło marginalne, takie jak błędy ortograficzne czy usterki techniczne. (Chomik i Wojsław, 2018, s. 74–75) Co interesujące, zdecydowana większość treści poświęconych temu zagadnieniu odnosi się do materiałów Telewizji Polskiej, a w szczególności programów anteny informacyjnej (TVP Info) oraz serwisu „Wiadomości” nadawanego w programie pierwszym publicznego nadawcy. W przestrzeni medialnej można też znaleźć (choć bardzo rzadko) materiały komentujące treści pasków emitowane w stacji TVN i TVN24. Należy jednak pamiętać, że są to przypadki pojedyncze, a dodatkowo będące swoistym kontratakiem zwolenników (a czasem nawet reprezentantów) nadawcy publicznego wycelowanym w koncern medialny z Wiertniczej i niewnoszącym nic nowego treściowo, lecz przetwarzającego istniejące już pojęcia i motywy. Zaobserwowałam

też śladową obecność w przestrzeni internetowej pasków Polsatu i Telewizji Trwam, ale było to zjawisko marginalne i występujące jako dodatkowy element obok wymienionych już Telewizji Publicznej i TVN. Przetworzenia przez odbiorców pasków z Telewizji Republika nie odnotowałam.

W kolejnych podrozdziałach zostaną zaprezentowane rozliczne przykłady obecności pasków tytułujących telewizyjne informacje w mediach społecznościowych, a także dostępne na specjalnie w tym celu stworzonych stronach internetowych. W szczególności przyjrę się takim zjawiskom kulturowym, jak memy internetowe, strony tematyczne na portalu Facebook, profile poświęcone belkom na portalu Twitter, filmy zamieszczone w serwisie YouTube, i TikTok, a także generatory czy quizy. Ostatnim opisanym przykładem będzie inspirowana paskami gra planszowa, istniejąca fizycznie, poza światem wirtualnym, chociaż zaznaczająca swoją obecność również w Internecie pod postacią wzmianek i recenzji oraz filmu promocyjnego.

VII.2. Nagłówki w memach Internetowych.

Początek istnienia pasków jako zjawiska obecnego w kulturze łączy się z ukuciem terminu „paski grozy”, który w prześmiewczy sposób wskazuje uczucie, jakie w odbiorcy paski mają wywołać. Autor definicji pojęcia wskazuje dwojaki schemat tworzenia pasków. Pierwszy to skrótowy opis działań opozycji, który ma wydźwięk negatywny. Wskazuje on osobę, czyn (określany słowem o ewidentnie negatywnym zabarwieniu, jak przykładowo atakuje, zagraża) oraz wreszcie wartość, której ów podmiot zagraża. Na drugim jednak biegunie tworzy się treści o wydźwięku pozytywnym gdzie wskazany podmiot wykonuje czynność służącą wartościom lub celom powszechnie uznawanym za dobre i potrzebne (Hassliebe, 2019). Wskazana przez Hassliebe dychotomia została zauważona przez odbiorców i stanowi jeden z elementów, na który zwrócili oni uwagę tworząc treści związane z nagłówkami telewizyjnymi TVP.

Podany powyżej schemat powstawania pasków o wydźwięku negatywnym można zaobserwować na poniższym obrazku, który pozwala na utworzenie wielu różnych nagłówków (poprzez wybranie po jednym członie z każdej kolumny). W ten sposób można stworzyć aż 625 unikalnych połączeń. Został on stworzony przez komika Karola Modzelewskiego i opublikowany w październiku 2017 roku na jego stronie na portalu Facebook, a następnie powielany na wielu stronach Internetowych i w mediach (Dryjańska, 2017).

GOŚĆ WIADOMOŚCI godz. 19:57	WYDANIE SPECJALNE SZKALUJĄCY POLSKĘ	REZYDENCI	KPIĄ I OBRAŻAJĄ	SUWERENA PILNE
GOŚĆ WIADOMOŚCI godz. 19:57	WYDANIE SPECJALNE OPŁACANI PRZEZ ZACHÓD	NIEMCY	CHCĄ SPRZEDAĆ	NAJŚWIĘTSZĄ PANIENKĘ PILNE
GOŚĆ WIADOMOŚCI godz. 19:57	WYDANIE SPECJALNE TOTALNI	PRZYJACIELE I MACKI SOROSA	RADZĄ JAK OBALIĆ	KORNIKA PILNE
GOŚĆ WIADOMOŚCI godz. 19:57	WYDANIE SPECJALNE ZASLEPIENI NIENAWIŚCIĄ	PRZYPADKOWI SPACEROWICZE	ATAKUJĄ	KOTA PREZESA PILNE
GOŚĆ WIADOMOŚCI godz. 19:57	WYDANIE SPECJALNE POWIĄZANI Z UB	LEWACCY GENDEROWCY	OKRADAJĄ	BOHATERÓW DOBREJ ZMIANY PILNE

Rysunek 24 „Stwórz sobie pasek TVP Info na dziś”¹⁷⁵

Autor zapowiadał stworzenie kolejnych generatorów – np. nagłówków „Gazety Wyborczej”, jednak jedynym zestawieniem w tej formie, które udało mi się odnaleźć, jest generator komentarza sportowego, skonstruowany z wypowiedzi dziennikarza i wieloletniego komentatora sportowych rozgrywek, Dariusza Szpakowskiego.¹⁷⁶ Zjawisko schematyczności *pasków grozy* jest zilustrowane powyżej co prawda materiałem pochodzącym ze stacji TVP Info, ale po wpisaniu frazy *paski grozy* w wyszukiwarkę internetową, bez trudu można odnaleźć przykłady również z „Wiadomości” TVP. Kolejna grafika przedstawia dwa kompletnie różne sposoby tytułowania informacji w głównym serwisie newsowym TVP1. Po lewej stronie widoczne są nagłówki poprzedzające informacje na temat działalności opozycji parlamentarnej i osób z nią związanych, np. działaczy lokalnych czy członków grup protestujących. Natomiast po prawej stronie widoczne są paski zapowiadające materiały na temat działalności rządu. Również tutaj znajdują się odniesienia do opozycji, jednak tylko i wyłącznie w kontekście negatywnym, jak na przykład „Rząd oddał Polakom to, co zabrała Platforma”.

¹⁷⁵ Źródło: <https://paczaizm.pl/memy/paski-grozy/page/6/>

¹⁷⁶ Zob. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=338915684265361&set=pb.100044407960359.-2207520000.&type=3>

Rysunek 25 Zestawienie nagłówków „Wiadomości” TVP poprzedzających informacje o opozycji (po lewej) i o działalności rządu – po prawej.¹⁷⁷

Na tym przykładzie wyraźnie widać zaobserwowaną przez widzów, a jednocześnie użytkowników Internetu dychotomię, gdzie o konkretnej grupie ludzi mówi się tylko źle („paski grozy”, a o drugiej – zawsze dobrze („paski glorii”). Warto dodać, że zaprezentowane zestawienie nie jest wyborem najlepszych przykładów z dłuższego okresu czasu, lecz przedstawia wszystkie nagłówki „Wiadomości” z okresu od 16.09.2017 do 25.10.2017 posegregowane tylko w kategorii tematyczne. Dodatkowo autor zaznaczył jaśniejszym kolorem te paski, które jego zdaniem są obiektywne i nie zawierają elementów pozainformacyjnych. Rezultat to 6 nagłówków na 32 po stronie opozycji i 3 na 32 po stronie rządu. Oznacza to, że zdaniem osoby analizującej, aż 81% pasków o opozycji i 91% o

¹⁷⁷ Źródło: <https://paczaizm.pl/memy/paski-grozy/page/6/>

rzędzie (spośród przedstawionej próbki) zawiera elementy subiektywne i nie dające się zweryfikować.¹⁷⁸

Mimo, że zaprezentowane na poprzedniej grafice porównanie miało pierwotnie charakter popularno-naukowy, szybko przedostało się do powszechnego obiegu internetowego i było następnie przetwarzane i rozpowszechniane jako internetowy *mem*. W tym miejscu chciałabym przybliżyć definicję *memu*, którą wprowadził do nauki w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku Richard Dawkins, porównując *mem* do genu – nośnika informacji biologicznej. W przypadku *memu* (którego nazwa wywodzi się od greckiego *mimesis*, angielskiego *memory* czy francuskiego *meme*) przekazywaną i replikowaną jest informacja kulturowa. Dawkins wskazał też na cechy *memu*, takie jak mutacje, kopiowalność, a także trwałość zależna od darwinistycznego doboru naturalnego: niektóre *memy* „żyją” krótko, a inne wykazują się swoistą długowiecznością i wciąż podlegają kopiowaniu i kolejnym mutacjom (Dawkins, 1996, s. 196–201).

Przedstawione w tym podrozdziale przykłady pokazywały wyliczone przez Dawkinsa cechy. Były przetwarzane (mutowały), ulegały kopiowaniu, pojawiając się w różnych mediach społecznościowych oraz tradycyjnych. Co do długowieczności, póki co ciężko jest wyrokować – od momentu przeistoczenia się paska z jedynie drugoplanowego elementu serwisu informacyjnego w *mem* minęło zaledwie kilka lat. Na następnej grafice przedstawiam *memy*, które nie tylko kopiują pasek jako taki lecz dokonują pewnego przetworzenia – zachowując formę graficzną zmieniają tekst, lub pozostawiając tekst niezmieniony, dokonują niewielkiej modyfikacji formy graficznej.

Rysunek 26 Przykładowe *Memy* Internetowe przetwarzające paski „Wiadomości”.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Źródło: <https://www.maltreting.pl/index.php/2017/10/zalozmy-nawet-ze-mamy-do-czynienia-z-propaganda/>

Każdy z zaprezentowanych powyżej przykładów jest egzemplifikacją innego zjawiska, które pobudziło odbiorców pasków, do stworzenia danego przetworzenia. Pierwsze z nich to istnienie domniemyanych wrogów Polski – a więc innych państw i ich obywateli, a także „oligarchów”, „elit” czy „spadkobierców Targowicy”. Są to faktyczne określenia obecne w tytułach newsów „Wiadomości”, ale zebrane w jednym pasku jeszcze bardziej uwypuklają niezamierzony komizm takiego formatowania informacji. Drugi obraz to echo informowania o sukcesach naszego kraju. Przykładem sukcesów są belki takie jak „*Gospodarka w olimpijskiej formie*” czy *Portfele Polaków coraz grubsze*”. Następny obrazek pokazuje w jaki sposób można zatytułować informację stawiającą kogoś w złym świetle (zasłonięcie mieszkań billboardem reklamowym) w pozytywny sposób. Wreszcie ostatni z przedstawionych *memów* to kompilacja prawdziwych pasków, gdzie uwagę zwraca zwiększająca się kwota podwyżki, której żądają protestujący lekarze.

Inna forma obecności pasków jako *memów* w dyskursie to łączenie informacji o nich ze znanymi osobami ze świata polityki oraz rysunki satyryczne, co przedstawia poniższa grafika.

Rysunek 27 Memy inspirowane paskami „Wiadomości” TVP i TVP info.¹⁸⁰

Wszystkie te *memy* łączy jeden temat, a mianowicie społeczna wątpliwość na temat rzetelności pasków oraz ich prawdziwości. Ta ostatnia cecha wiąże się też z oddziaływaniem *memu* jako takiego na odbiorców. W związku z tym, że w Internecie można znaleźć belki prawdziwe i zmyślane, które na pierwszy rzut oka niczym się nie różnią, często nie udaje się na pierwszy rzut oka ustalić czy belka faktycznie pochodzi z programu telewizyjnego. Trudności zadaniu oddzielenia prawdy od fałszu przysparza też fakt, że wśród prawdziwych pasków pojawiają się takie, co do których istnienia są spore wątpliwości, jak na przykład *Nieprawdziwe insynuacje opozycji* czy *Delfin Platformy budzi kontrowersje*. Ta właściwość pasków została też dostrzeżona przez autorów różnorodnych quizów internetowych, o których będzie mowa w jednym z kolejnych podrozdziałów.

¹⁷⁹ Źródło: <https://paczaizm.pl/memy/paski-grozy/page/8/>, <https://paczaizm.pl/memy/paski-grozy/page/3/>, <https://paczaizm.pl/memy/paski-grozy/page/6/>

¹⁸⁰ Źródło: <https://paczaizm.pl/memy/paski-grozy/page/4/>, <https://paczaizm.pl/memy/paski-grozy/page/8/>

Paski pochodzące z serwisów informacyjnych pozostałych opisywanych w tej pracy stacji telewizyjnych również bywają tematem *memów*, jednak nie jest to tak częste, jak w przypadku opisanych nagłówków „Wiadomości”. Spotykanym tematem obrazkowych żartów jest zestawienie tytułów newsa według trzech stacji – gdzie TVP obwinia za daną rzecz opozycję, TVN rząd, a Polsat na pierwszym planie stawia wątek sensacyjno-kryminalny.

Rysunek 28 Zestawienie memów internetowych porównujących treści pasków TVP, TVN i Polsatu¹⁸¹

Zgodnie z humorystycznym schematem TVP przedstawia pasek *Polski sukces gospodarczy drażni Niemców* (jedyne w zestawieniu prawdziwe nagłówki pochodzące z programu), na który odpowiedzą „Faktów” TVN jest *ludzie z biedy kradną pasztetową*, co ma stać w sprzeczności z tezą Telewizji Publicznej. Ostatnie słowo należy tutaj do „Wydarzeń” Polsatu, gdzie wątek pasztetowej jest kontynuowany, ale kompletnie nie w osi sporu: *Matka pomyliła dziecko z pasztetową i zrobiła sobie z nim kanapkę*. Podobna struktura „paskowego” opisywania rzeczywistości przedstawiona jest też na przykładzie katastrofy ekologicznej w Odrze. TVN i TVP wysuwają wzajemnie sprzeczne zarzuty *Dlaczego PiS zatrul Odrę?* oraz *Dlaczego Tusk zatrul Odrę?*, a Polsat po raz kolejny pozostaje w temacie zatrutych ryb oraz w konwencji pytania, ale zupełnie zmienia środek ciężkości zagadnienia: *Czy ryba zjadła dziecko?* Taki format rysunkowego żartu jest dowodem na kilka społecznych przekonań. Po pierwsze według przekazu z „Wiadomości” w Polsce żyje się dobrze, co jest

¹⁸¹ Źródła: <https://memsekcja.pl/mem/tvp-vs-tvn-vs-polsatu/j4vEE8m>, <https://memsekcja.pl/mem/swiat-wedlug-tvp-tvn-i-polsatu/WeXL4me>, <https://memsekcja.pl/mem/tymczasem-w-telewizji-a-propos-odry/fwNRmvz>, dostęp 05.02.2023

zasługą rządu, a jeśli coś złego się wydarzy, to jest to wina opozycji. Odwrotnie w „Faktach”: sytuacja w kraju jest zła i jest to wina rządu. Tymczasem Polsat ukazany jest jako medium stojące z boku. Co prawda „Wydarzenia”, co widać przez pryzmat pasków, relacjonują te same fakty, ale kompletnie dystansują się od możliwych politycznych implikacji, koncentrując się na wątkach sensacyjnych i kryminalnych, bliskim tabloidom.

VII.3. Strony tematyczne na portalu Facebook.com

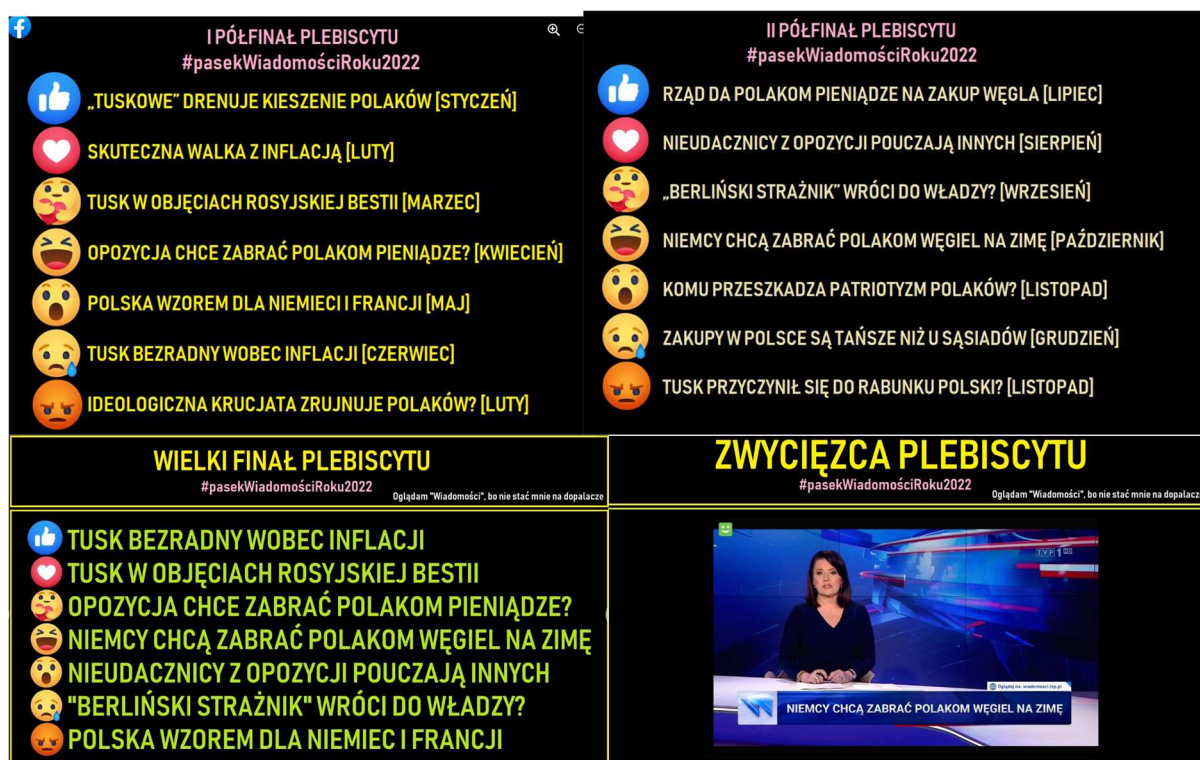
Powstanie serwisu społecznościowego Facebook w 2004 roku oraz gwałtowny wzrost jego popularności dwa lata później określa się obecnie jako jeden z kamieni milowych w rozwoju mediów społecznościowych. Pierwotnie strona umożliwiała podtrzymywanie kontaktów ze znajomymi, jednak stopniowo ta funkcja przestała być najważniejsza, a social media (w tym Facebook) stały się przede wszystkim platformą rozrywkową, a także kanałem wymiany informacji (również tematycznych) pomiędzy użytkownikami, publikacji opinii i poglądów oraz miejscem dyskusji (Popiołek, 2015). Jednym z przejawów opisanych transformacji jest tworzenie w ramach Facebooka grup zainteresowań i stron tematycznych (*fanpejdzy*). To właśnie pośród tych ostatnich można szukać treści dedykowanych bezpośrednio lub pośrednio paskom tytułującym informacje telewizyjne.

Największa tego typu strona nosi nazwę „Oglądam „Wiadomości”, bo nie stać mnie na dopalacze”. Została utworzona 2 czerwca 2016 roku i zakwalifikowana do kategorii „komik”. Wedle samego autora motywem utworzenia tego *fanpejda* była chęć zwrócenia uwagi na brak pluralizmu w Telewizji Publicznej oraz na absurdalne treści pasków (Dryjańska, 2021). Do grona obserwatorów strony należy ponad 210 tysięcy osób.¹⁸² Posty publikowane są prawie codziennie, z reguły są to prawdziwe grafiki pochodzące z oglądanych codziennie przez autora strony „Wiadomości” TVP (oznaczone dodatkowo hasztagiem #real). Zdarzają się też treści zmyślane, oznaczane jako #fake, by nie wprowadzać użytkowników w błąd.

Paski tytułujące newsy są jednym z tematów poruszanych w codziennych wpisach, autor strony dodaje kadry z „Wiadomości” z widoczną belką, co często jest zapowiedzią wpisu na konkretny temat. Same paski są też wątkiem centralnym publikowanych treści, a od dwóch lat autor strony organizuje plebiscyt na pasek roku. Paskiem roku 2022 został nagłówek opublikowany przed materiałem reporterskim 22.10.2022 roku, *Niemcy chcą zabrać Polakom węgiel na zimę..* Zanim doszło do ostatecznego rozstrzygnięcia obserwatorzy strony „Nie oglądam *Wiadomości*, bo nie stać mnie na dopalacze” wybierali w grudniu 2022 roku i w styczniu 2023 roku paski-zwycięzców poszczególnych miesięcy. Głosowanie za

¹⁸² Stan na początek lutego 2023r.

każdym razem odbywało się poprzez wybór odpowiedniego symbolu reakcji na dany wpis. Tytuły, które zwyciężyły w kolejnych miesiącach stały się bazą do utworzonych półfinałów, a następnie na podstawie największych liczb wskazań wyłoniono listę finałową. Zawartość list półfinałowych i finałowej przedstawia poniższa grafika.

Rysunek 29 Plebiscyt na Pasek Roku 2022 na stronie „Nie oglądam Wiadomości, bo nie stać mnie na dopalacze”¹⁸³

Analizując dokładnie nagłówki, które dotarły (dzięki głosom obserwatorów strony) do półfinałów bez trudu można odnaleźć treści, wskazywane już w tej pracy, w trakcie rozważań o *memach*. Ponownie mamy do czynienia z *paskami glorii* (*Polska wzorem dla Niemiec i Francji*), *paskami grozy* (*Ideologiczna krucjata zrujnuje Polaków?*) paskami o Donaldzie Tusku (*Tusk w objęciach rosyjskiej bestii*) czy wreszcie o wrogach zewnętrznych (*Niemcy chcą zabrać Polakom węgiel na zimę*). Podobny schemat można zresztą zaobserwować śledząc przebieg poprzedniej edycji plebiscytu, kiedy wybierano Pasek Roku 2021. Zwycięzcą została wtedy belka *Rosnące zarobki Polaków irytują Niemców*, a w ścisłym finale ponownie można było znaleźć paski pasujące do charakterystyk opisanych powyżej: *Lewacki faszyzm niszczy Polskę*, *Tusk chciałby wrócić, ale nie umie*, *Opozycja chciała popsuć*

¹⁸³ Źródła: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=749369516554339&set=pb.100044438916191.-2207520000.&type=3>,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=744303190394305&set=pb.100044438916191.-2207520000.&type=3>,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=741757147315576&set=pb.100044438916191.-2207520000.&type=3>,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=740501194107838&set=pb.100044438916191.-2207520000.&type=3>.

Polakom święta, Plan opozycji: zabrać Polakom pieniądze, Niemcy zaniepokojeni polską konkurencją. Po raz kolejny zostaje więc potwierdzona teza, o określonych sposobach opisywania rzeczywistości przez paski w „Wiadomościach” TVP, które zwracają uwagę przynajmniej części widzów i są inspiracją do użyć satyrycznych.

Kolejna strona poświęcona pośrednio paskom z „Wiadomości” TVP to „Tymczasem w „Wiadomościach””. *Fanpejdż* posiada ponad 95 tysięcy obserwatorów i został utworzony 2 maja 2017 roku. Na stronie od początku jej istnienia codziennie były publikowane kadry z głównego wydania „Wiadomości”, zgodnie z opisem treści były tylko autentyczne, bez przeróbek i *memów*. Założeniem strony była satyra, której źródło stanowią faktycznie wyświetlane w telewizji paski. Autorką tego *fanpejdża* jest dziennikarka, prywatnie interesująca się paskami, która w ten sposób chciała nie tylko wskazać niezamierzony komizm treści prezentowanych jako tytuły materiałów reporterskich w „Wiadomościach”, ale też stworzyć ich swoiste archiwum (Ławnicki, 2017). Mimo dużego zainteresowania stroną po 2020 roku częstotliwość emisji sukcesywnie spadała, a od listopada 2022 do lutego 2023 nie pojawił się ani jeden wpis. Przegląd publikacji z ostatniego roku pozwala na wyciągnięcie wniosków, że treści wybierane przez autorkę należały ponownie do tych samych kategorii, jak w przypadku omawianej już wcześniej strony. Mamy więc do czynienia z paskami gloryfikującymi działalność rządu, z krytyką opozycji, (w szczególności Donalda Tuska) oraz donoszące o przeciwnikach Polski. Poniżej przedstawiam zestawienie wybranych publikacji z 2022 roku (same paski, bez towarzyszącej im grafiki).

DATA PUBLIKACJI	PASEK
27.10.2022	Kto nie chce reparacji od Niemców?
27.10.2022	Opozycja chce zbankrutować Polskę?
27.10.2022	Opozycja nakręca spiralę nienawiści
27.10.2022	Niemcy chcą zabrać Polakom węgiel na zimę
11.10.2022	Stanowcza walka rządu z Putinflacją
03.08.2022	Atakują NBP żeby zabrać Polsce miliardy
20.07.2022	Komisja Europejska zabierze Polakom gaz?
19.07.2022	Europejska Partia Putina atakuje Polskę
08.07.2022	Tusk mówi jednym głosem z Moskwą
29.06.2022	Opozycyjna kampania nienawiści
27.06.2022	Podwójne standardy lewackiej pseudoelity
26.06.2022	J. Kaczyński: Dobry rząd na trudne czasy
16.06.2022	Eurokraci zrujniają Polaków?
02.06.2022	Opozycja chce zabrać pieniądze Polakom
21.05.2022	Prorosyjska słabość Tuska
28.04.2022	Tusk chciał więcej gazu z Rosji
23.03.2022	Platforma cudzych sukcesów
17.03.2022	Trzeba oczyścić Polskę z reliktywów komuny
16.03.2022	Tusk w objęciach Rosyjskiej Bestii
04.02.2022	Wielka obniżka cen

Tabela 62 Zestawienie pasków publikowanych na stronie „Tymczasem w Wiadomościach” w serwisie Facebook.¹⁸⁴

Dużo mniejszą (pod względem zgromadzonej społeczności) jest strona „Paski z TVP Info”, stworzona 18.07.2017 roku w celu upubliczniania pasków z „Wiadomości” TVP i z TVP Info, chociaż można też tam znaleźć paski z TVN (z „Faktów” lub z całodobowego TVN24), najczęściej zestawione z tymi z Telewizji Publicznej, kiedy ilustrują różne podejście do tego samego tematu. Strona ma 5,5 tysiąca polubień i 5,8 tysiąca obserwatorów, ma więc wielokrotnie mniejszy zasięg niż te poprzednio omawiane i obecnie (od 11 listopada 2022) autorzy nie publikują nowych treści.

Podobną zawartość, przynajmniej wedle opisu, powinna mieć strona „Głupie jak pasek z TVP Info”, jednak obecnie autorzy nie publikują dla zgromadzonej publiczności (13 tysięcy osób) grafik z belkami tytułowymi. Te pojawiały się w początkach istnienia strony regularnie, jednak pod koniec 2018 roku zmienił się jej profil. Odtąd treści pasków były już tematem marginalnym, skupiono się natomiast na *memach* i publikacjach wpisów polityków czy dziennikarzy (pochodzących np. z Twittera) na temat Telewizji Publicznej lub po prostu krytycznych względem poczynań partii rządzącej. Obecnie z paskami łączy się tylko nazwa.

Inny *fanpejdż*, „Świat jest najpiękniejszy na paskach TVP Info” skupiał się prezentowaniu belek z całodobowego serwisu informacyjnego Telewizji Polskiej, chociaż okazjonalnie publikowano też paski z „Wiadomości”. Powstał 14 lipca 2017 roku, ale

¹⁸⁴ Opracowanie własne na podstawie: <https://www.facebook.com/TymczasemwWiadomosciach>

pomimo zgromadzenia 12 tysięcy obserwatorów, zaprzestał regularnych publikacji już rok później, a ostatni wpis na stronie pochodzi z 2020 roku. Kolejna strona, „Tymczasem w TVP” (utworzona w lipcu 2018 roku) ma zaledwie po około 200 polubień i obserwacji. Zarówno nazwa jak i przedstawione treści ewidentnie nawiązują do opisanej już i popularnej strony „Tymczasem w Wiadomościach”, ale jak widać, w tym przypadku twórcom nie udało się odnieść frekwencyjnego sukcesu i strona zakończyła aktywność już w 2018 roku.

Pozostałe strony tematyczne istniejące na Facebooku poświęcają paskom pochodzącym z „Wiadomości” TVP już dużo mniej uwagi. Wspomnę tu o „TVP Korea” (65 tysięcy obserwatorów, 53 tysiące widzów, utworzona w marcu 2017, nieaktywna od kwietnia 2022), gdzie wymyślone paski (utworzone w taki sposób, że dokładnie odwzorowują znany kadr z „Wiadomości”) pojawiają się, jako komentarz do bieżących spraw związanych z Telewizją Polską. Nie odnalazłam w serwisie społecznościowym stron czy grup, gdzie tematem byłyby paski innych stacji i programów telewizyjnych. Jedynie tytuły wiadomości z telewizji TVN sporadycznie są drugoplanowym bohaterem opisywanych *fanpejdzów*, jednak głównie w zestawieniu z belkami z „Wiadomości” TVP, by uwidocznic kontrast w narracji do tego samego newsa.

VII.4. Profile poświęcone paskom w serwisie Twitter

Serwis Twitter przeznaczony jest do publikowania krótkich tekstów (do 280 znaków), które można uzupełniać multimediami (zdjęciami czy plikami wideo). Wpisy są dodatkowo uporządkowane tematycznie za pomocą tzw. „hasztagów” (#), co ułatwia wyszukanie publikacji o konkretnej treści. Levinson nazywa ten serwis najszybszym opartym na piśmie medium w historii oraz najlepiej zintegrowanym połączeniem komunikacji masowej i interpersonalnej (Levinson, 2010, s. 210). Platforma ta jest używana przez dziennikarzy i polityków, stając się miejscem dyskusji i wymiany opinii, chociaż pierwotnie było to narzędzie stworzone do usprawnienia komunikacji wewnątrz instytucji (Szews, 2013, s. 277). Najbardziej znane redakcje i najważniejsi politycy posiadają swoje oficjalne konta na Twitterze i często to właśnie ten serwis staje się miejscem publikacji istotnych oświadczeń i komentarzy, czyniąc z niego narzędzie do komunikacji polityków z opinią publiczną.

Tematyką pasków z programów Telewizji Polskiej (a także szeroko pojętą analizą języka tej telewizji) zajmował się na Twitterze Krzysztof Leski, tragicznie zmarły w 2019 roku dziennikarz pracujący w „Gazecie Wyborczej”, BBC, Telewizji Polskiej czy w „Salonie24”. Od 2011 roku, już jako bezrobotny, rozpoczął działalność internetową jako bloger i aktywny użytkownik Twittera (Cieśla, 2020), gdzie opublikował blisko 26 tysięcy

pojedynczych *tweetów*¹⁸⁵. Od 2016 roku, jako użytkownik *kmleski* zajmował się komentowaniem treści przekazywanej widzom w Telewizji Polskiej, a zwłaszcza w „Wiadomościach” i w serwisach TVP Info. Od października 2017 roku zaczął publikować kadry z „Wiadomości” TVP i komentować wykorzystane w nich belki tytułowe. Stopniowo jego działalność nabrała regularności i *tweety* pokazujące kolejne, ponumerowane paski z danego dnia były publikowane niemalże na bieżąco, każdego dnia w porze emisji programu. Swoją serię nazywał „paskiem po oczach”, używał też nazw „paski grozy” i „paski glorii”, które to nazwy odnosiły się odpowiednio do nagłówków zapowiadających informacje o działalności opozycji i jej polityków oraz do tych poprzedzających relacje na temat dokonań partii rządzącej. W 2018 roku Leski tak poważnie podchodził do tworzenia swego archiwum pasków wiadomości, że na czas, kiedy wiedział, że nie będzie mógł publikować prosił innych użytkowników Twittera o zastępstwo. To dlatego między innymi na początku listopada 2018 roku (ale również w innych dniach tego roku) codzienne wątki składające się z wpisów poświęconych kolejnym paskom publikował użytkownik @Obcy8pasazer.

¹⁸⁵ Tweet to pojedynczy wpis, nie dłuższy niż 280 znaków.

Rysunek 30 Fragment wątku utworzonego w serwisie Twitter przez Krzysztofa Leskiego, poświęconego „Wiadomościom” z 06.09.2018 roku.¹⁸⁶

Krzysztof Leski zakończył codzienną publikację *tweetów* z paskami z „Wiadomości” 27 grudnia 2018 roku, publikując w kolejnym dniu informację o kryzysie rodzinnym i skutkujące nim przerwanie codziennej aktywności. W kolejnych miesiącach wracał do tematu pasków już sporadycznie. Jego pracę próbowali też kontynuować inni użytkownicy, między innymi wspomniany już Obcy 8 Pasażer, a także Mikołaj Wróbelek (@MikiWrobelek_) oraz historyk, Stanisław Żerko (@StZerko). Jednak te materiały nie cechują się już taką

¹⁸⁶ Wycinek z witryny <https://twitter.com/kmlleski/status/1037762274956648448> dostęp 28.10.2020.

regularnością i szczegółowym opisem, co było znakiem charakterystycznym publikacji Krzysztofa Leskiego. Następstwem działalności Leskiego jest fakt, że jego profil z historią wpisów na Twitterze z lat 2017 -2018 (ale również i wspomniane przeze mnie konta innych użytkowników) jest bardzo szeroką bazą danych o paskach „Wiadomości”, gdyż (zwłaszcza w przypadku Leskiego) oprócz wyszczególnienia pasków z danego dnia zawierają także opis materiału reporterskiego.

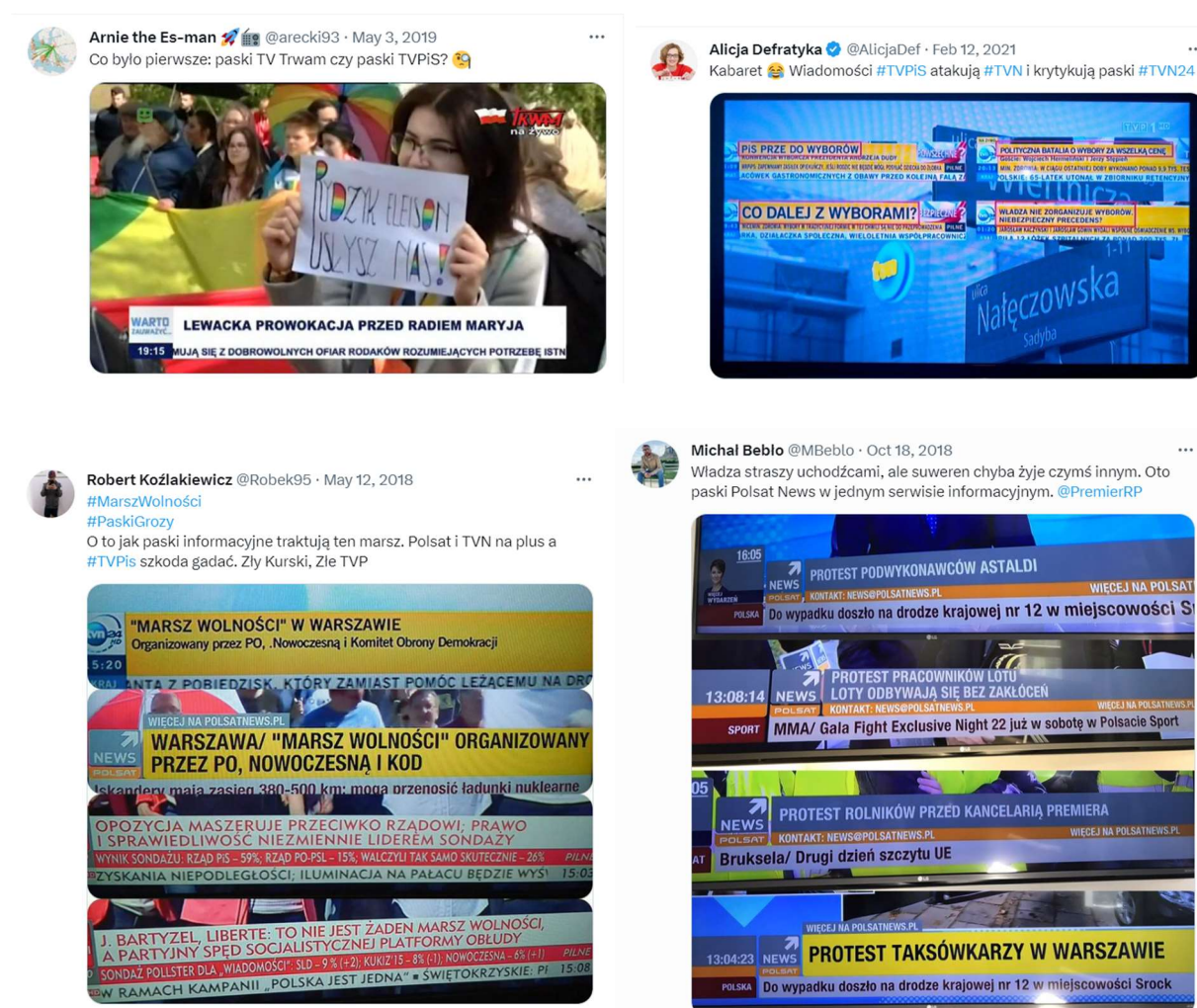
Innym użytkownikiem Twittera, który często zajmuje się tematyką pasków z „Wiadomości” jest FlasH (@FlasH_vikop). W treściach publikowanych przez niego temat tytułów informacji pojawia się przede wszystkim w formie kolażu, gdzie zestawione są grupy pasków o podobnej tematyce i formie. Takie działanie, zdaniem autora zestawień, jest dowodem na zamierzone działanie nadawcy telewizyjnego, który w ten sposób usiłuje wpłynąć na odbiorcę. Poniższy rysunek to przykład dwóch kolaży, z których pierwszy prezentuje nagłówki dotyczące domniemanych przeciwników polski, a drugi zestawia belki tytułowe donoszące o popularności partii rządzącej, wszystkie dokładnie o tej samej treści, ale prezentowane widzom w różnych wydaniach programu.

Rysunek 31 Kolaże użytkownika Twittera FlasH zestawiające paski „Wiadomości” TVP.¹⁸⁷

¹⁸⁷ Źródło: https://twitter.com/FlasH_vikop/media

Paski z innych programów nie cieszą się tak dużym zainteresowaniem w serwisie Twitter, żeby użytkownicy poświęcali im regularną uwagę i sporą część publikowanych w obrębie swoich kont treści. Śladową ich obecność można jedynie zaobserwować podczas dyskusji, gdzie użytkownicy porównują paski TVP z tymi z TVN (przy czym zdecydowanie częściej są to paski z TVN24, a nie z głównej anteny), np. udowadniając, że ta stacja też ma na swoim koncie „paski grozy” lub tworząc kolaże z pasków „Wydarzeń” Polsatu. Obecność pasków pochodzących z serwisów informacyjnych Telewizji Republika i Telewizji Trwam jest zupełnie marginalna – temat jest obecny w niektórych twitterowych dyskusjach. Zdecydowanie te działania mają jednak mniejszy rozmach niż w przypadku publikacji na temat treści z „Wiadomości” TVP.

Rysunek 32 Zestawienie treści z Twittera na temat pasków stacji innych niż „Wiadomości” TVP.

Podsumowując obecność pasków na Twitterze nasuwa się wniosek, że treści prezentowane w tym serwisie mają na celu przede wszystkim archiwizację zebranych danych. Użytkownicy rzadko dokonują przeróbek w celach humorystycznych, koncentrując się raczej

na komentowaniu zaobserwowanych tekstów oraz takiej ich prezentacji, żeby wskazać na konkretne elementy, takie jak powtórzenia, koncentrację na danym zagadnieniu, różnice w narracji dotyczącej tego samego newsa zależnie od stacji czy podobieństwo pasków pomiędzy różnymi stacjami telewizyjnymi. Takie ujęcie tematu różni się od zaprezentowanych wcześniej publikacji z Facebooka (i rzecz jasna od *memu*), gdzie na pierwszy plan wysuwała się funkcja ludyczna. W przypadku Twittera mamy jednak do czynienia z dominacją funkcji poznawczej, a publikowane treści zbliżają się do publicystyki, często operując językiem popularno-naukowym.

VII.5 Paski jako temat mikroblogu

Kolejny rodzaj mediów społecznościowych, w których zaobserwowałam treści dotyczące telewizyjnych nagłówków to mikroblog, a w tym konkretnym przypadku serwis www.wykop.pl. Platforma działa na podobnej zasadzie jak Digg czy Reddit, a więc użytkownicy sami wyszukują treści w Internecie i następnie proponują je do umieszczenia w tym serwisie. Czytelnicy wybierają („wykopują”) dany artykuł i odpowiednią liczbą głosów pozytywnych („wykopów”) i negatywnych („zakopów”) decydują o jego umieszczeniu na stronie głównej. Ten system różni się zdecydowanie od kryteriów doboru treści w innych mediach, co Levinson skonstrastował z mottem „New York Timesa” *„wszystkie wiadomości, które nadają się do druku”* z podejściem, kiedy to popularność danego tematu jest jedynym kryterium jego publikacji bądź jej odmowy, a z procesu decyzyjnego są wyłączeni eksperci, pozostawiając procedurę w rękach czytelników (Levinson, 2010, s. 160).

Oprócz „wykopywania” i „zakopywania” newsów użytkownicy mają też możliwość prowadzenia tzw. mikroblogów, które mogą być subskrybowane przez pozostałych użytkowników, a ilość pozytywnych głosów pod danym wpisem („plusów”) sprawia, że publikacja staje się coraz bardziej popularna i notuje większą liczbę odsłon. Od tradycyjnego blogu ta forma różni się przede wszystkim uzależnieniem od konkretnego portalu społecznościowego, częstotliwością publikacji, interaktywnością i dynamiką (Szews, 2013, s. 287). Na taką formę internetowej aktywności zdecydował się w 2020 roku Adrian Kleć, wówczas student dziennikarstwa, który podjął się zadania tekstowej archiwizacji codziennych wydań „Wiadomości” w taki sposób, że oglądając na żywo główne wydanie o 19:30 notował paski i przedstawiane w każdym newsie tezy, które następnie publikował na mikroblogu, jako użytkownik o nazwie *jaxonxst*, oznaczając te treści tagiem *#tvpiscodzienny* (Wysocki, 2022). Codzienne publikacje rozpoczęły się w kwietniu 2020 roku i trwały aż do 10.05.2021, kiedy to Kleć ogłosił zakończenie działalności w związku z rozpoczęciem pracy jako dziennikarz

sportowy i chęcią bycia apolitycznym¹⁸⁸. W tym czasie autor poza codziennymi opisami wydań publikował też podsumowania miesiąca z zestawieniem newsów każdego dnia, a także przyznawał wspólnie ze swoimi czytelnikami nagrody Złotego, Srebrnego i Brązowego Goebbelsa, czyli subiektywne wskazania materiałów o znacznej zawartości treści propagandowych w trzystopniowej skali.

Mikroblog był prowadzony w lekkiej formie, nie brakowało w nim potocznych zwrotów, gdzie zabiega się o poparcie widzów, czy autorskiego komentarza i oceny publikowanych w programie TVP treści. Trzeba jednak przyznać, że autorowi przez ponad rok udało się stworzyć niezwykle bogate archiwum wydań „Wiadomości”, gdzie zgromadzono nie tylko paski tytułujące każdy news, ale także zapisy wszystkich twierdzeń prezentowanych w ramach materiałów reporterskich oraz streszczenia wypowiedzi rozmówców i ekspertów. Ponownie więc treści z mediów społecznościowych w przypadku pasków ujawniły dominację funkcji poznawczej.

VII.6. Filmy i piosenki wykorzystujące treść pasków, zamieszczone w serwisie Youtube.com

Kolejną część rozważań na temat obecności nagłówków telewizyjnych w mediach społecznościowych chciałabym poświęcić serwisowi YouTube, który służy publikacji materiałów wideo. Powstał w 2005 roku jako połączenie starych i nowych mediów, pozwalające na dzielenie się użytkownikom ze sobą treściami wideo. Jednak z czasem prymarną rolę zaczęły pełnić filmy autorskie, tworzone przez amatorów, co dobitnie podkreśla hasło serwisu *broadcast yourself*, czyli nadaj, wyemituj siebie (Levinson, 2010, s. 98–99).

Ciekawą formą zwrócenia uwagi odbiorców na paski jest ich połączenie z muzyką, a także takie zestawienie, które sprawiło, że zbiór pojedynczych nagłówków stał się spójną całością, z charakterystycznym dla tekstu piosenki rytmem i rymami. Zadania takiego podjął się między innymi Paweł Kieler. Na swoim kanale Kieler zgromadził ponad 52 tysiące subskrybentów¹⁸⁹ (widzów, którzy zadeklarowali się, jako jego odbiorcy i chcą być informowani o nowych filmach publikowanych przez niego w serwisie). Jest aktywny na tym portalu od 2013 roku, jednak początkowo nie cieszył się większą popularnością, a jego filmy miały po kilkaset wyświetleń, co jest w tym serwisie liczbą bardzo małą. W tym okresie twórczości prezentował się jako gitarzysta prezentujący widzom swoje wersje utworów

¹⁸⁸ Zob. wpis z 10.05.2021 roku, źródło: <https://wykop.pl/wpis/57446395/wstrzymuje-dzialalnosc-tvpiscodzienny-to-jest-taki>

¹⁸⁹ Podawane przeze mnie ilości subskrybentów i wyświetleń wspomniane w tym podrozdziale pochodzą z grudnia 2022 roku.

muzycznych oraz wideo-przewodniki ilustrujące krok po kroku jak zagrać na gitarze konkretny utwór. Największe zainteresowanie widzów wzbudziły jednak filmy innego rodzaju, a mianowicie takie, gdzie autor zamieniał w piosenki teksty z telewizji i Internetu. W ten sposób od 2020 do końca 2022 roku powstały następujące utwory: „Gdyby *Trudne Sprawy*¹⁹⁰ były piosenką” (527 tysięcy wyświetleń), „Gdyby strajk był piosenką” (928 tysięcy wyświetleń), „Gdyby *Wiadomości* były piosenką” (ponad 3 miliony wyświetleń), „Gdyby *Pytanie na Śniadanie*¹⁹¹ było piosenką” (335 tysięcy wyświetleń), „Gdyby tweety¹⁹² polityków były piosenką” (338 tysięcy wyświetleń), „Gdyby 2020 był piosenką” (192 tysiące wyświetleń), „Gdyby *Szkoła kontaktowa*¹⁹³ było piosenką” (157 tysięcy wyświetleń), „Gdyby TVP Info było piosenką” (248 tysięcy wyświetleń), „Gdyby *Ukryta Prawda* była piosenką”¹⁹⁴ (84 tysiące wyświetleń), „Gdyby *Pudelek*¹⁹⁵ był piosenką” (85 tysięcy wyświetleń), „Gdyby nagłówki gazet były piosenką” (54 tysiące wyświetleń), „Gdyby *Fakty TVN* były piosenką” (69 tysięcy wyświetleń), „Piosenka z tweetów Krystyny Pawłowicz” (377 tysięcy wyświetleń), „Gdyby *Domestos* był piosenką” (25 tysięcy wyświetleń), „Piosenka z młodzieżowych słów roku” (144 tysiące wyświetleń), „Gdyby 2021 był piosenką” (144 tysiące wyświetleń), „Gdyby *Dlaczego ja*¹⁹⁶ było piosenką” (15 tysięcy wyświetleń), „Piosenka z pasków TVP o Tusku” (104 tysiące wyświetleń), „Piosenka z *Pamiętników z Wakacji*¹⁹⁷” (19 tysięcy wyświetleń), „Gdyby podręcznik HiT¹⁹⁸ był piosenką” (651 tysięcy wyświetleń), „Piosenka z młodzieżowych słów roku 2022” (13 tysięcy wyświetleń) oraz „Gdyby 2022 był piosenką” (26 tysięcy wyświetleń). Jak widać po przedstawionych powyżej liczbach utwory związane z przerabianiem istniejących treści na piosenki znajdowały dużo więcej odbiorców niż pozostałe filmy prezentowane przez tego twórcę, nie dziwi więc fakt, że takie produkcje stały się jego specjalnością. Kieler jest autorem muzyki oraz opracowania tekstu wszystkich piosenek (dokonania drobnych przekształceń w treści, układu w odpowiedniej kolejności wyboru refrenu). Zwraca uwagę fakt, że piosenka kompilująca belki z „Wiadomości” TVP zdobyła największe uznanie widzów, zebrała widownię blisko 10 razy

¹⁹⁰ Paradokumentalny, codzienny serial telewizji Polast opisujący problemy życia codziennego.

¹⁹¹ Program poranny emitowany w TVP2, składający się z rozmów z zaproszonymi gośćmi, porad, itp.

¹⁹² Pojedyncze wpisy użytkowników serwisu twitter.com, pojedynczy tweet (z ang *ćwierknięcie*) może zawierać maksymalnie 280 znaków.

¹⁹³ Publicystyczno-satyryczny program emitowany w telewizji TVN24, gdzie komunikaty widzów są wyświetlane na tickerach.

¹⁹⁴ Paradokumentalny, codzienny serial telewizji TVN opisujący problemy życia codziennego.

¹⁹⁵ Popularny serwis plotkarski publikujący newsy na temat znanych osób.

¹⁹⁶ Paradokumentalny, codzienny serial telewizji Polast opisujący problemy życia codziennego.

¹⁹⁷ Paradokumentalny serial telewizji Polsat opisujący perypetie młodych ludzi na wyjazdach zagranicznych.

¹⁹⁸ Historia i Terazniejszość, przedmiot szkolny w szkołach ponadpodstawowych wprowadzony do programu nauczania w 2022 roku.

większą niż kolejny pod względem popularności film. Oprócz tego utworu paskom poświęcono też dwie inne piosenki – jedną temu samemu programowi, ale w zawężeniu do wzmianek o Donaldzie Tusku, a drugą nagłówkom z „Faktów” TVN.

Pierwsza i zarazem najbardziej znana piosenka Pawła Kielera to „Gdyby Wiadomości TVP były piosenką”, opublikowana 5 listopada 2020 roku, jak pisze autor w opisie, w celach humorystycznych. Jest to utwór, do którego muzykę napisano w stylu rockowym. W warstwie wizualnej utworu (dostępnej dla widzów serwisu Youtube.com, ale niedostępnej dla słuchaczy odtwarzających piosenkę na platformie Spotify¹⁹⁹ czy I-tunes²⁰⁰) na pierwszym planie obecny jest autor śpiewający do mikrofonu, grający na gitarze i wykonujący jednocześnie drobne gesty, powiązane ze śpiewanym tekstem. Natomiast na drugim planie kolejno wyświetlają się pojedyncze kadry z „Wiadomości”, będące dowodem prawdziwości danego paska, a także dające odpowiedź na pytanie o ilość dokonanych przekształceń oryginalnego tekstu.

Rysunek 33 Kadr z wideo „Gdyby Wiadomości były piosenką” autorstwa Pawła Kielera.²⁰¹

Poniżej prezentuję zestawienie pasków tytułujących informacje, pochodzących z głównych wydań „Wiadomości” TVP z ich finalnym brzmieniem, po przetworzeniu na kolejne wersy tekstu utworu.

¹⁹⁹ Serwis umożliwiający dostęp do treści audio: muzyki, podcastów, wywiadów.

²⁰⁰ Program firmy Apple Inc., umożliwiający odtwarzanie plików muzycznych.

²⁰¹ Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=w-9sOuAJcCM>, dostęp 04.09.2022

Pasek	Wers piosenki
Walka z Chrześcijaństwem sprzyja islamizacji	Walka z Chrześcijaństwem sprzyja islamizacji
Polska to wyspa wolności i tolerancji	Polska to przecież wyspa wolności i tolerancji
Polacy cenią rząd za walkę z patologiami	Polacy cenią rząd za walkę z patologiami
Warszawa: narkomani prowadzą autobusy	Autobusy WWA prowadzą narkomani
Musimy obronić demokrację w czasie zarazy	Obrona demokracji w czasie zarazy
Platforma kłamie, chcąc wrócić do władzy	Platforma kłamie, chcąc wrócić do władzy
"Chmura wirusowa" nad demonstrantami	A "chmura wirusowa" nad demonstrantami
Przegrali wybory, chcą wojny domowej?	Chcą wojny domowej, wybory przegrali
Szkalują patriotów, gardzą Polakami	Szkalują patriotów, gardzą Polakami
Pomimo podwyżek nauczyciele grożą strajkiem	Pomimo podwyżek, grożą znów strajkami
Początkujący lekarze żądają miliardów złotych	Młodzi lekarze żądają miliardów
Pozarządowe "Fabryki migrantów"	Pozarządowe "Fabryki migrantów"
Ukrócenie złodziejstwa zawstydziło liberałów	Ukrócenie złodziejstwa zawstydziło liberałów
Prowokacja środowisk LGBT w Boże Ciało	I prowokacja LGBT w Boże Ciało
Ateiści chcą odebrać Polakom 500+	A 500 złotych chcą odebrać ateści
Lewacki faszyzm niszczy Polskę	Nam Polskę zniszczą lewaccy faszyci
Donald Tusk dał sygnał do ataku na Polskę	Donald Tusk dał sygnał do ataku
Zachód zazdrości Polsce godności życia	Godności życia nam zazdrości zachód
Ideologia LGBT niszczy rodzinę	Ideologia nam rodziny zniszczy
Totalna agresja totalnej opozycji	Totalna agresja totalnej opozycji
Trzaskowski przeciwko katolikom	Rafał Trzaskowski przeciw katolikom
Pseudoelity zazdrozczą Polsce Sylwestra	Żal dupę ściska pseudo-elitom

Tabela 63 Zestawienie belek z „Wiadomości” TVP z ich brzmieniem jako wersy piosenki „Gdyby *Wiadomości TVP* były piosenką”. Opracowanie własne na podstawie filmu opublikowanego w serwisie Youtube.²⁰²

Analizując powyższe porównanie można po pierwsze zauważyć, że warstwa znaczeniowa pasków nie podlegała żadnej zmianie. W ostatecznej wersji utworu zostały dodane słowa takie jak *przecież*, *a*, *znów nam* które treściowo nie wnoszą istotnej różnicy co do tekstu pierwotnego lecz sprawiają, że finalnie następujące bezpośrednio po sobie linijki tekstu są równej długości pod względem sylab, co umożliwia traktowanie ich jako jednej całości. Podobny był cel zmiany szyku niektórych pasków – *Zachód zazdrości Polsce godności życia* przekształcono na *Godności życia nam zazdrości zachód*, który to wers dzięki tej zmianie rymuje się z poprzedzającym – *Donald Tusk dał sygnał do ataku* (oryginalny pasek – pierwowiec tej linijki brzmiał *Donald Tusk dał sygnał do ataku na Polskę*). Największej transformacji podlegał pasek będący bazą dla ostatniego wersu, gdzie zamieniono czasownik zazdrościć, na jego pochodzący z młodzieżowego slangu, nieco wulgarny ekwiwalent. Patrząc szerzej na dobór materiału widać też, że są to w szczególności dwa typy nagłówków. Po pierwsze w tekście znalazły się opisywane już wcześniej „paski grozy”, a dokładniej ten ich typ, który skupiał się na opisywaniu działalności opozycji, jak na przykład *Początkujący lekarze żądają miliardów złotych* czy *Lewacki faszyzm niszczy Polskę*.

²⁰² <https://www.youtube.com/watch?v=w-9sOuAJcCM>, dostęp 12.10.2021.

Z drugiej strony pojawiają się też „paski glorii”, a więc te, w których treści można znaleźć treści pochwalne dla polskiego rządu: *Polska to wyspa wolności i tolerancji, Zachód zazdrości Polsce godności życia*. Nie ma wątpliwości, że dobór przykładów, a także ich zestawienie obok siebie miały wywołać efekt humorystyczny.

Dużego zawężenia tematycznego dokonał Kieler przy kolejnym utworze inspirowanym serwisami informacyjnymi Telewizji Polskiej, czyli mającej swoją premierę 22 kwietnia 2022 roku „Piosence z pasków TVP o Tusku”. Tym razem autor wybrał tylko te jednostki tekstu, w których skupiano się na osobie polityka Platformy Obywatelskiej, Donalda Tuska. W tym przypadku jednak kanwą tekstu, oprócz belek pochodzących z „Wiadomości”, były też paski z całodobowej telewizji informacyjnej TVP Info, a także tytuły informacji z serwisu internetowego TVP Info oraz tweety polityków. Jednorazowo inspiracją był też tytuł artykułu Agnieszki Kublik, pochodzący z portalu gazeta.pl. Ta zmiana podejścia skutkowałą też bardziej zróżnicowanym drugim planem, gdzie ponownie pojawiły się kadry z telewizyjnych programów, uzupełnione o wycinki pochodzące z zacytowanych stron internetowych. Muzycznie również ta piosenka zalicza się do rocka, przy czym ma dużo czytelniejszą formę – refren zdecydowanie różni się od zwrotek, a całość dodatkowo kontrastuje z balladowym zakończeniem.

Podobnie jak przy analizie pierwszej piosenki, również tutaj przedstawiam zestawienie poszczególnych wersów. Jednak tym razem oprócz porównania tekstów oryginalnych z piosenką, dodaję dodatkową kolumnę w tabeli, gdzie ze względu na wielorakie pochodzenie materiału, wskazuję na jego źródło.

Pasek	Wers piosenki	Źródło
Tusk planuje zwolnienia dziennikarzy	Donald Tusk planuje zwolnić dziennikarzy	TVP Info
Tusk wrócił z bagażem afer	Donald Tusk powrócił z afer bagażem	"Wiadomości" TVP1
Raid Tuska elektryczną hulajnogą	Donald Tusk na elektrycznej hulajnodze	Strona internetowa TVP Info
Lepiej nie spotkać go na drodze. Tusk pędził limuzyną w terenie zabudowanym	Donald Tusk - lepiej nie spotkać go na drodze	Strona internetowa TVP Info
Nieudany powrót Tuska do Platformy	Nieudany powrót do Platformy	TVP Info
Luksus Tuska: Złote, ale skromne	Luksus Tuska: Złote, ale skromne	"Wiadomości" TVP1
Powrót Tuska ucieszył Niemców	Jego powrót Niemców ucieszył	"Wiadomości" TVP1
"Podatek Tuska" uderzył w Polaków	"Podatek Tuska" w Polaków uderzył	"Wiadomości" TVP1
Sposób Tuska na kryzys: zwolnienia lub podwyżki cen	Będzie zwalniał lub ceny podwyższy	TVP Info
Wzrost Artura Dziambora i Donalda Tuska	I od posta Dziambora jest niższy	Infografika z programu "W tyle wizji"
Kampania kłamstw Donalda Tuska	Na potrzeby kampanii wciąż kłamie	"Wiadomości" TVP1
Niepamięć Donalda Tuska	To, co powie odchodzi w niepamięć	"Wiadomości" TVP1
Plan Tuska: bezrobocie albo drożyzna	Plan: bezrobocie albo drożyzna	"Wiadomości" TVP1
Ruski ład Donalda Tuska	Ruski ład, trzeba to przyznać	"Wiadomości" TVP1
Partia Tuska planuje pucz w Polsce?	Jego partia pucz w Polsce planuje	"Wiadomości" TVP1
Tusk atakuje lewicę. Grzmi o współpracy Czarzasty - Kaczyński	A poza tym lewicę atakuje	Strona internetowa TVP Info
Tusk chciałby wrócić, ale nie umie	Chciałby wrócić, ale nie umie	"Wiadomości" TVP1
"Tuskowe" drenuje kieszenie Polaków	I kieszenie Polaków drenuje	"Wiadomości" TVP1
Tusk w klubie przyjaciół Putina	Tusk w klubie przyjaciół Putina	"Wiadomości" TVP1
Dyskusja Tuska z seniorką. "Dlaczego pan tak sprzyja Niemcom?"	Czemu Niemcom tak bardzo on sprzyja?	Strona internetowa TVP Info
Brukselo nie słuchaj Tuska i oddaj Polakom nie swoje pieniądze	Brukselo nie słuchaj Tuska i oddaj Polsce nie swoje pieniądze	Strona internetowa TVP Info
Tusk gra tragedią młodej kobiety	Gra tragedią młodej kobiety, to oburzające	"Wiadomości" TVP1
Wziął od państwa 1,5 mln zł. Kupił córce Tuska torebkę za 30 tysięcy	Jego córka dostała torebkę za 30 tysięcy	Strona internetowa TVP Info
Dlaczego Donald Tusk przerwał objazd po Polsce? "Po pierwsze mu się nie chce"	Przerwał objazd po Polsce. Mówią, że mu się nie chce	Strona internetowa TVP Info
"Efekt Tuska" czyli wzrost cen energii	"Efekt Tuska" czyli wzrost cen energii	"Wiadomości" TVP1
Powrót Tuska - będzie więcej agresji?	Skoro wrócił będzie więcej agresji	"Wiadomości" TVP1
Tusk pokorny wobec Niemców	Wobec Niemców zawsze pokorny	"Wiadomości" TVP1
Tusk bardziej szkodzi opozycji niż pomaga	W opozycji, to bardziej szkodnik	"Wiadomości" TVP1
"Ceny win pójdą w górę o 20 proc.", "Ale nie wina Tuska"	Ceny win pójdą w górę, ale nie wina Tuska	Tweet Janusza Piechocińskiego i odpowiedź Donalda Tuska
Für Deutschland słyszeliśmy w TVP już ponad 100 razy. Jest kolejna skarga na "Wiadomości"	Für Deutschland już ponad 100 razy wybrzmiało w jego ustach	Tytuł artykułu Agnieszki Kublik z serwisu gazeta.pl
-	Donald Tusk	-

Tabela 64 Zestawienie belek z „Wiadomości” TVP oraz TVP Info, tytułów informacji ze stron internetowych oraz tweetów polityków z ich brzmieniem jako wersy piosenki „Piosenka z pasków TVP o Tusku”Opracowanie własne na podstawie filmu opublikowanego w serwisie Youtube²⁰³.

Pierwsze cztery wersy piosenki, w których dodane imię i nazwisko polityka stało się anaforą, są refrenem utworu. Następne osiem linijek stanowi pierwszą zwrotkę, po czym następuje powtórzenie refrenu i znowu osiem wersów zwrotki. Tej części utworu towarzyszy szybki rytm muzyki i „ciężkie” brzmienie instrumentów. Po wspomnianej drugiej zwrotce od słów *Brukselo, nie słuchaj Tuska* rozpoczyna się łącznik (z ang. *bridge*), kolejny charakterystyczny element muzyki rockowej. Rytm zwalnia, instrumentarium zostaje ograniczone do akordu na początku każdego taktu, a głosowi wokalisty towarzyszą nagrane w tle wokalizy. Wersy są też w tej części dłuższe, a całość tej części utworu ma charakter wręcz

²⁰³ <https://www.youtube.com/watch?v=bKi9iY0mv50>, dostęp 12.10.2022

melancholijny. Po czterech wersach wraca bardzo żywiołowy temat refrenu, po którym następuje skrócona, sześciowersowa ostatnia zwrotka, a po niej wyśpiewane pojedynczymi sylabami „Do-nald – Tusk”, której to frazie towarzyszy stopniowe przybliżanie twarzy Donalda Tuska, która ma nienaturalnie czerwony kolor, a dodatkowo jest tak skadrowana, że element loga partii politycznej układa się w rogi, co można zobaczyć na ilustracji poniżej.

Rysunek 34 Fragment kadru kończącego „Piosenkę z pasków TVP o Tusku”.²⁰⁴

Takie zakończenie utworu sugeruje wyraźnie w jakiej roli przedstawiony jest jego bohater. W Trzydziestu wersach zacytowanej powyżej piosenki autor zestawiał takie jego uczynki i cechy jak kłamstwo, nieudolność, nieuczciwość lenistwo czy agresja. Tusk został przedstawiony, jako przyjaciel Putina, Brukseli i Niemców, a jednocześnie osoba, która w Polsce chce wprowadzić drożynę, bezrobocie, zwolnić dziennikarzy i przeprowadzić pucz. Takie nagromadzenie negatywnych przymiotów i zdarzeń czyni z niego w tej narracji antagonistę Polski i Polaków, chociaż ponownie – nagromadzenie cytowanych zarzutów, a także ich czasem absurdalny charakter (jak przykładowo niski wzrost czy szybka jazda na elektrycznej hulajnodze) nadają temu zestawieniu zamierzony humorystyczny efekt. Zwraca też uwagę fakt, że tym razem przeróbek było dużo więcej niż w pierwszej piosence, jedynie 3 wersy przetrwały w oryginalnej postaci, cała reszta została poddana jakiejś modyfikacji.

Kolejne (i jak na razie²⁰⁵ ostatnie) nagłówki telewizyjne, które zainspirowały Pawła Kielera do napisania do nich muzyki to paski pochodzące z Faktów TVN. Ich kompilacja

²⁰⁴ Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=bKi9iY0mv50> dostęp 10.12.2022.

²⁰⁵ Na czas finalizacji tej pracy, luty 2023. Chronologicznie najnowszy utwór to opisana wcześniej „Piosenka z pasków TVP o Tusku.

stała się tekstem utworu „Gdyby *Fakty* TVN były piosenką”, opublikowanego w serwisie YouTube 19. 08.2021. Jak wynika z zamieszczonego opisu jedną z przyczyn zwrócenia uwagi na telewizję TVN było uchwalenie przez Sejm 11.08.2021 roku nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji, która w nowym brzmieniu miała uniemożliwiać otrzymanie koncesji na nadawanie podmiotom, w których kapitale zakładowym udział osób zagranicznych (przy czym za zagraniczne nie są uważane te działające w Europejskim Obszarze Gospodarczym). (O zmianie ustawy o radiofonii i telewizji). W związku z tym, że telewizja TVN, jako jedyna stacja naziemna posiadała w tamtym czasie kapitał spoza Europy (Discovery to koncern amerykański), projekt został odebrany jako atak na tę telewizję i zyskał przydomek „lex TVN” (Zielińska, 2021). Uchwalenie ustawy przez sejm wywołało protesty społeczne, których hasłem stał się hasztag #WolneMedia (użyty też przez Pawła Kielera w opisie filmu).

Pasek	Wers piosenki
PIT dla młodych	PIT dla młodych
epidemia głupoty	epidemia głupoty
służby w akcji	służby w akcji
chcą informacji	chcą informacji
polska tolerancja	polska tolerancja
nie tylko edukacja	nie tylko edukacja
sąsiedzka pomoc	sąsiedzka pomoc
powrót do domu	powrót do domu
gotowi do startu	do startu gotowi
co wolno prezesowi?	co wolno prezesowi?
życie na kredyt	na kredyt żyć
nie tak miało być	nie tak miało być
na pierwszym planie	na pierwszym planie
zakaz maszerowania	zakazane maszerowanie
głos Ameryki	głos Ameryki
ciało dyplomatyczne	ciało dyplomatyki
oddział zamknięty	oddział zamknięty
miliony od ministra?	milion od ministra wzięty
reaktywacja	reaktywacja
inwazja plastiku	plastiku inwazja
co ujawni ustawa?	co ujawni ustawa?
dowody rzeczowe	dowody rzeczowe
w jednych rękach	w jednych rękach
smoleńska mgła	pod smoleńską mgłą
atak sześciolatka	atak sześciolatka
w poszukiwaniu praworządności	w poszukiwaniu praworządności
prezes z pozycją	prezes z pozycją
teraz on	teraz on (x2)
upadek kontrolowany	upadek kontrolowany
punkt widzenia	z punktu widzenia

Tabela 65 Zestawienie nagłówków z „Faktów” TVN z ich brzmieniem jako wersy piosenki „Gdyby Fakty TVN były piosenką”. Opracowanie własne na podstawie filmu opublikowanego w serwisie YouTube²⁰⁶

²⁰⁶ Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=drkuGbw0lw8>, dostęp 24.11.2022

Podobnie jak w poprzednio przywołanych przykładach piosenka została napisana w stylu rockowym, z charakterystycznym rytmem gitarowym i perkusją. Piosenka charakteryzuje się też najciekawszą strukturą spośród wszystkich tutaj opisywanych. Pierwsze 8 wersów stanowi zwrotkę, następnie autor śpiewa czterowersowy refren (w tabeli pogrubiona czcionka) i od razu przechodzi do kolejnych 8 wersów zwrotki i powtarza refren. Następnie w kompozycji pojawia się łącznik (rozpoczyna się od słów „co ujawni ustawa”), a tuż po nim niemalże wyrecytowane 2 ostatnie wersy. W tym miejscu piosenka znów wraca do pierwszej zwrotki i refrenu, by następnie zakończyć się łącznikiem i słowami „teraz on”.

Wizualnie nie odnotowano zmian w porównaniu do wcześniej opisanych kompozycji, ponownie autor z gitarą jest widoczny na pierwszym planie, a za nim kolejno pojawiają się plansze z „Faktów” TVN, z których pochodzą cytowane paski. To, co zwraca uwagę, to użycie bardzo dużej ilości nagłówków oryginalnych, bez żadnych przeróbek. Aż 23 wersy na 30 nie podlegały żadnej modyfikacji przed włączeniem ich w tekst piosenki. Powodem może być tutaj brak wyraźnego tematu utworu – połączenia logiczne są widoczne czasami w obrębie dwóch następujących po sobie wersów, a czasami nie ma ich wcale. To kolejna różnica z poprzednimi piosenkami Kielera, w których treści do tej pory wyraźnie widoczny był zamysł twórczy. Tym razem wydaje się więc, że utwór nie tyle był komentarzem do treści nagłówków „Faktów”, lecz bardziej manifestem artystycznym, który miał zwrócić uwagę odbiorcy ogólnie na stację TVN, a możliwe że również na fakt kompletnej odmienności nagłówków telewizyjnych informacji od tych znanych już z telewizji publicznej.

Innym autorem, który sięgnął po piosenkę jako formę wyrazu, mającą na celu komentowanie pasków (ponownie pochodzących z „Wiadomości” TVP) jest Mateusz Mirczyński, aktor grający głównie w reklamach i serialach codziennych²⁰⁷. Poza działalnością zawodową publikuje też filmy w serwisie YouTube, podpisując się samym nazwiskiem – Mirczyński. Są to przede wszystkim teledyski do własnych piosenek, a oprócz tego filmy reklamowe, w których wystąpił oraz krótkie etiudy i warsztaty aktorskie. Kanał Mirczyńskiego jest mały, ma zaledwie 612 subskrybentów²⁰⁸, a średnia oglądalność opublikowanych przez niego filmów to kilkaset wyświetleń. Zdecydowanie najpopularniejszą produkcją tego autora jest wideo „Mirczyński – Wiadomości. Piosenka z pasków TVP”, która zadebiutowała w serwisie 25 czerwca 2020 roku. Do tej pory²⁰⁹ obejrzano ją ponad 163 tysiące razy, co sprawia, że zainteresowanie widzów tą produkcją było większe niż

²⁰⁷ Źródło: <https://skene.pl/osoba/8551/Mateusz-Mirczynski>, dostęp 05.01.2023

²⁰⁸ Stan na 31.01.2023

²⁰⁹ Styczeń 2023 roku

wszystkimi pozostałymi łącznie. Co ciekawe utwór Mateusza Mirczyńskiego ma datę premiery wcześniejszą niż piosenka o podobnym tytule wspomnianego wcześniej Pawła Kielera, ale to jednak ten drugi zyskał ogromną popularność i kontynuował z sukcesem format muzycznych podkładów do tekstów z programów telewizyjnych.

Mirczyński skupił się nie tylko na muzyce i ułożeniu pasków w odpowiedniej kolejności, ale również na oprawie wizualnej i aktorskiej przedsięwzięcia. Film rozpoczyna się od sceny, w której autor siedzi w garniturze przy biurku na tle zielonej ściany i poddaje się zabiegom makijażystki, która pędzlem nakłada na jego twarz kosmetyki. Następnie na elementy scenografii zostaje komputerowo nałożony niebieski kolor tła oraz pasek i od tej pory kadr zaczyna przypominać ten znany z „Wiadomości” z tą różnicą, że logo programu i logo stacji pokazane są w odbiciu przez oś poziomą i lustrzanym. Przez cały czas trwania filmu autor uśmiecha się, kiwa głową i patrzy w kamerę, jednak w momencie kiedy utwór się kończy, a komputerowo wygenerowane studio znika, jego twarz staje się poważna, a on sam wpatruje się w kamerę (a domyślnie w widzów) z poważnym wyrazem twarzy.

Rysunek 35 Zestawienie kadrów z filmu „Mirczyński - Wiadomości | Piosenka z pasków TVP”.²¹⁰

Utworowi gatunkowo blisko jest do poezji śpiewanej, głosowi towarzyszy gitara klasyczna. Muzyka w piosence jest raczej monotonna, fraza powtarza się co dwa wersy. Jednak Mirczyński śpiewa coraz głośniejsze, ostatnie linijki wręcz krzyczy. Jednocześnie „prezenter” cały czas się uśmiecha, jego emocje nie zmieniają się przez cały czas trwania piosenki, aż do wspomnianego zdjęcia dekoracji, kiedy „odzyskuje” swoją prawdziwą twarz.

W odróżnieniu od kompozycji Kielera użyte paski nie zostały poddane żadnym przeróbkom. Są jedynie ułożone w takiej kolejności, by dwa następujące po sobie wersy rymowały się. Wszystkie nagłówki odnoszą się do polskiej polityki, gdzie „paski glorii” odnoszące się do działalności rządu i polityków z nim związanych przeplatają się z „paskami grozy” opisującymi działanie opozycji. Całość tekstu Mirczyńskiego prezentuję poniżej.

²¹⁰ Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=O-fcOcYzMCQ>, dostęp 12.12.2022.

*Silna gospodarka irytuje Niemców
Totalna opozycja torpeduje prace sejmu
Romantyzm celów, pozytywizm środków
Gorąca polityka mrozi kierowców*

*Unia zazdrości Polsce silnej gospodarki
Część sędziów chce anarchii
Opozycja gra z kremlem w rosyjską ruletkę
Totalna opozycja podsyca agresję*

*Polski sukces budzi zazdrość w Europie
Kogo drażni polski patriotyzm?
Kompleksy Krystyny Jandy
Cztery lata dobrej zmiany*

*Opozycja próbuje wywołać panikę
Rząd spełnił już prawie wszystkie obietnice
Premier wizjoner twardo stąpający po ziemi
Nie ma zgody na sędziów złodziei*

*Kłęska opozycji, sukces demokracji
Polska to wyspa wolności i tolerancji
Krytyka zamiast programu
Grubsze portfele Polaków*

*Rzekome elity atakują kościół katolicki
Totalna klęska, totalnej opozycji
Reforma służby zdrowia
TVP na straży wolnego słowa*

Film Mateusza Mirczyńskiego bardzo różni się więc od omówionych wcześniej utworów Pawła Kielera. Jest dużo uboższy w warstwie muzycznej, również oryginalne teksty nie zostały w żaden sposób zmodyfikowane, by zwiększyć atrakcyjność końcowego produktu. Z drugiej jednak strony uboższa forma dźwięku i tekstu została uzupełniona aktorskim

performancem, co zupełnie zmienia odbiór utworu i nadaje mu kolejnych poziomów znaczeniowych.

Ostatni kanał, na którym znalazłam piosenki inspirowane paskami to „Wesołe Piosenki o Smutnych Sprawach”, który zrzesza zaledwie 440 subskrybentów. Publikowane są na niej różne utwory muzyczne, do których inspiracją były wydarzenia polityczne i medialne (między innymi „Piosenka o Człowieku Wolności czyli ballada o Danielu Obajtku”, „Piosenka o wyborach w maju” czy „Piosenka o dziku”). Wśród tych kompozycji, gdzie oglądalność waha się od kilkudziesięciu do kilku tysięcy wyświetleń (najpopularniejsza, z wynikiem blisko 8 tysięcy jest piosenka o Danielu Obajtku) znalazły się aż 3 utwory, gdzie inspiracją do ich powstania były paski tytułujące „Wiadomości” TVP. Pierwszy z nich, zatytułowany „Piosenka o Wiadomościach” miał swoją premierę 05.09.2018, a więc była to pierwsza piosenka wykorzystująca jako bazę do tekstu nagłówki informacji telewizyjnych. Utwór ma niecałe 7 tysięcy wyświetleń, więc można stwierdzić, że nie cieszy się taką popularnością, jak podobne publikacje tego typu opisane wcześniej.

Gatunek muzyczny, w którym skomponowano utwór to rock, wokaliście (który uprawia raczej melo-recytację niż śpiew) towarzyszą gitary elektryczna i basowa oraz perkusja. Strukturalnie (w warstwie muzycznej) utwór składa się ze zwrotek i refrenu, przy czym ta kompozycja nie jest odwzorowana w tekście – żaden wers nie zostaje powtórzony. Wizualnie film nagrano w ciemnej przestrzeni (konkretnie w łazience – wokalista stoi w kabinie prysznicowej, gitarzysta siedzi na toalecie). W trakcie śpiewania wersów bazujących na belkach z „Wiadomości” cały kadr zajmuje prezenter i pasek, jednak utrzymani w czarno-białej, tonacji, dodatkowo z elementami graficznymi wprowadzającymi wrażenie, jakby był to materiał stary, z ery telewizji czarno-białej. Jeszcze zanim wybrzmi pierwszy wers, wokalista wita widzów i słuchaczy słowami „*Dzień dobry Państwu minęła godzina 19:30 witamy w "Wiadomościach" i zapraszamy na codzienną porcję łubu-dubu łubu-dubu, niech nam żyje Słońce naszego ludu*”. Oprócz tego w trakcie utworu pojawia się wizualny przerywnik w postaci planszy, na której można przeczytać informację na temat jednego z popularnych w „Wiadomościach” słów. Autorzy piszą, że chociaż słowo *bestialstwo* zostało w „Wiadomościach” użyte w odniesieniu do Niemców i ich zachowań z okresu drugiej wojny światowej, to z drugiej strony w temacie zbrodni w Jedwabnem telewizja polska zachowała powściągliwość, tytułując okolicznościowy pasek *Uroczystości w Jedwabnem*. Następnie widz może zobaczyć encyklopedyczną definicję słowa *szowinizm*. Potem wyświetlają się jeszcze 2 plansze z paskami *Współczesne oblicze targowicy* oraz *4 czerwca - symbol zdrady i zмовy*

elit. Całość kończy kadr z Krzysztofem Ziemcem (prezenterem „Wiadomości”) i paskiem *Nagroda za prawdę.*

Przyglądając się tekstowi utworu bez trudu można dostrzec kilka różnic w konstrukcji względem poprzednio opisanych utworów. Po pierwsze paski nie zostają zastosowane wedle zasady 1:1 – często wers piosenki jest kompilacją dwóch wersów, np. *Rząd dotrzymuje obietnic* i *Prawo i Sprawiedliwość rozmawia z Polakami* złożyły się na *Rząd dotrzymuje obietnic i rozmawia z Polakami*. Po drugie w kompozycji jest wiele wersów, które nie mają „paskowego” rodowodu, lecz są przełożonymi na język piosenki opiniami autorów o „Wiadomościach” i dziennikarzach współtworzących ten program. Dokładne zestawienie pasków (lub wskazanie braku z nimi powiązania) z tekstem utworu można prześledzić w poniższej tabeli.

Oryginalny pasek z "Wiadomości" TVP	Wers piosenki
Rząd dotrzymuje obietnic / Prawo i Sprawiedliwość rozmawia z Polakami	Rząd dotrzymuje obietnic i rozmawia z Polakami
Polacy cenią rząd za walkę z patologiami	A Polacy cenią rząd za walkę z patologiami
Polska gospodarka w doskonałej formie	Polska gospodarka jest w doskonałej formie
Grabież budżetu w czasie rządów Platformy	Mimo grabieży budżetu w czasie rządów Platformy
Premier i prezydent z największym zaufaniem	Więc Premier i prezydent z największym zaufaniem
-	Bo to prawdziwi mężczyźni, a nie ciepła woda w kranie
Wielki projekt Polska / Polski wkład w misję na Marsa	Wielki Projekt Polska, Polski wkład w misję na Marsa
-	Że tym wkładem nie jest Jacek Kurski, to jest jednak farsa
-	Nie no serio, Telewizjo, miejże ciut litości
-	I niech wreszcie ktoś z anteny zdejmie Wiadomości
-	Wolałbym, żeby mi orkiestra głuchych grała
-	Niż przez pół godziny słuchać pana Michała
-	Lepiej wsadzić sobie w ucho brudny kawał druta
-	Niż dowiedzieć się co chce powiedzieć pani Danuta
Krzyki i pohukiwania w ławach opozycji	Krzyki i pohukiwania w ławach opozycji
Platforma Obywatelska przeciw dużym inwestycjom	Platforma Obywatelska nie chce dużych inwestycji
Ogromne łapówki w ratuszu, rządzone przez PO	Ogromne łapówki w ratuszu, rządzone przez PO
Totalna opozycja w totalnej rozsypce	Totalna opozycja nawet w rozsypce to zło
Polityk PO stawia na Berlin, a nie na Warszawę	Polityk PO stawia na Berlin, nie na Warszawę
Politycy opozycji chcą kneblować dziennikarzy	Politycy opozycji chcą kneblować dziennikarzy
Platforma i sędziowie bronią relikwii PRL	Platforma i sędziowie bronią relikwii PRL
Seksbiznes w mieszkaniu polityka Platformy	A w mieszkaniu posła PO działał normalny burdel
-	Gdybym w 2000 roku dostał w przyszłość wziernik
-	Nie uwierzyłbym, że wróci Telewizyjny Dziennik
-	Musiałbym być naprawdę ostro napruty
-	By z godnością znieść agitkę pani Danuty
-	Finezyjna jest jak jaskiniowca pała
-	Propaganda w wykonaniu pana Michała
Niemcy brną w kłamstwa o Polskich bohaterach	Niemcy brną w kłamstwa o Polskich bohaterach
Wspólny front: sędziowie, opozycja i Bruksela	Wspólny front: sędziowie, opozycja i Bruksela
Wojna z Polską na fałszywe informacje	Toczy się wojna z Polską na fałszywe informacje
Polska staje po stronie prawdy	Polska po stronie prawdy, Polska zawsze ma rację
Polska wygrała bitwę o prawdę historyczną	Polska wygrała walkę o prawdę historyczną
-	Drugą w tym tygodniu czy ktoś control-ce-fał wcisnął?
Lekcja historii o heroizmie Polaków	Dała lekcję historii o heroizmie Polaków
-	Kto śmie skrytykować Polskę, ten nie warty funta kłaków
Hołd dla ofiar niemieckiego bestialstwa / Świadkowie ukraińskich zbrodni	Zachód zgnił, Niemcy bydlaki, Ukraińcy jedzą dzieci
Pamięć o polskich bohaterach	Tylko Polska jest wspaniała, Polsce słońce z dupy świeci
-	Drogie Wiadomości, jeśli moje słowo coś waży
-	To podpowiem, że w brunatnym będzie wam do twarzy
-	I wiesz, że wybiła godzina zła
-	Gdy widzisz uśmiech Michała
-	A By zmienić kanał pilot sam się do ręki pcha
-	Gdy zapowiedź czyta Danuta Ha
-	I jak do mózgu wsypany kret
-	Są Wiadomości z Krzysztofem Zet
-	To są twarze Wiadomości, lecz to tylko twarze
-	Więcej ludzi miesza chochlą w tym propagandy garze
-	Reporterzy TVP próbują już dwa lata
-	Udowodnić, że dziennikarz to najstarszy zawód świata
-	I naprawdę trudno orzec, czy ekipie Wiadomości
-	Los bardziej skąpił rozumu, czy może przyzwoitości?
-	I być może bracia Kurscy są naprawdę siebie warci
-	Ale jeden z nich zdecydowanie wart jest siebie bardziej

Tabela 66 Zestawienie oryginalnych pasków z „Wiadomości” TVP z ich brzmieniem jako wersy „Piosenki o Wiadomościach”, opublikowanej w serwisie YouTube. Opracowanie własne.²¹¹

„Piosenka o Wiadomościach” doczekała się również kolejnej wersji, opublikowanej 1 października 2020 roku. Tym razem utwór zatytułowano „Piosenka o Wiadomościach 2020: pierwsza piosenka z pasków TVP, w zupełnie nowej wersji!”. Autorzy w tytule zaznaczają, że nie jest to oryginalna kompozycja, lecz swego rodzaju kontynuacja piosenki sprzed dwóch lat. Faktycznie, w warstwie muzycznej utwór jest bardzo podobny, jednak wizualnie i tekstowo

²¹¹ Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=m2R-YYKOJlo&t=3s>, dostęp 25.11.2022

kompletnie odbiega od pierwowzoru. Tym razem zespół widoczny jest dopiero pod koniec utworu, wcześniej widz może zobaczyć czarne plansze z białym tekstem i kadry z wiadomości wyświetlane w różny sposób – na całym ekranie, powielone, na ruchomym szkieletach czy w zmienionej (z niebieskiej na czerwoną) kolorystyce. Jeżeli zaś mowa o tekście, to wykorzystano zupełnie inne nagłówki niż poprzednio, jednak ogólna zasada pozostała niezmienną: wers może bazować na pasku bądź nawet być z nim tożsamy, ale może być też kompilacją kilku pasków lub całkowicie nową treścią dodaną przez autorów.

Piosenka rozpoczyna się od czarnej planszy, na której pojawia się napisany białą czcionką tekst: *Witamy Państwa w pięknej Polsce telewizyjnych „Wiadomości”. Polsce kwitnącej i odnoszącej sukcesy dzięki mądrej i sprawiedliwej władzy.* Zaraz po tym wstępie rozpoczyna się pierwsza zwrotka piosenki (8 wersów), poświęcona działaniom rządu. W trakcie jej trwania wyświetlane są paski, które posłużyły za inspirację do kolejnych wersów, a każdemu towarzyszy data publikacji. W niektórych przypadkach, kiedy dane paski występowały wielokrotnie w podobnej formie, są one pokazywane w sekwencji, np. *Epidemia pod kontrolą, Epidemia koronawirusa pod kontrolą* lub (w drugiej zwrotce) seria czterech belek ze słowem *bestialstwo* w odniesieniu do Niemców (*Hold dla ofiar niemieckiego bestialstwa, Pamięć o ofiarach niemieckiego bestialstwa* – ta belka powtórzona dwa razy, *Przeciwstawili się niemieckiemu bestialstwu*), czego odzwierciedleniem był wers *Z czego znani są nam Niemcy? To jest jasne, że z bestialstwa.*

Od słów *Redaktorzy Wiadomości klęczą wiernie przed tą władzą* rozpoczyna się refren. W czasie jego trwania, kiedy jeszcze trwa część instrumentalna, widz może zobaczyć najpierw planszę wyjaśniającą ostatni wers pierwszej zwrotki *Raz lekarzom brawa starczą, WOT i kościół wzięli wszystko.* Autorzy tłumaczą, że podziękowania za walkę z pandemią koronawirusa były w „Wiadomościach” kierowane przede wszystkim do żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej, zakonnic i zakonników, a dopiero w ostatniej kolejności do pracowników służby zdrowia. Na dowód pojawiają się następujące paski: *Armia walczy z niewidzialnym wrogiem, Wojsko w walce z epidemią, Pomocna dłoń polskich misjonarek, Terytorialsi walczą z wirusem, Polscy misjonarze ratują ofiary epidemii, Operacja „odporna wiosna”, Wojsko walczy z wirusem, „Odporna wiosna” zatrzymała pandemię, Zawsze gotowi, zawsze blisko* oraz *Na wojsko zawsze można liczyć.* Tłem dla następującej potem partii wokalne (która jest niezwiązana z paskami, a ponownie, tak jak w poprzedniej wersji utworu stanowi odautorski komentarz na temat „Wiadomości w ogóle oraz dziennikarzy w tym programie pracujących) są paski świadczące o polskim dobrobycie i sukcesach TVP: *Polska, tu mi dobrze, Warto spędzić wieczór z Telewizją Polską, Więcej pieniędzy w*

portfelach seniorów, Miliardy złotych dla polskich rodzin, Miliony złotych dla polskiej kultury i Wielkie emocje z Telewizją Polską.

Przed kolejną zwrotką autorzy powtarzają zabieg z umieszczeniem planszy, która ponownie wprowadza w temat zwrotki: *Czy wszystko jest wspaniałe? Otóż nie – oderwana od koryta i rzeczywistości opozycja próbuje sypać piach w tryby dobrze funkcjonującej maszyny polskiego państwa..* Nietrudno więc odgadnąć, że kolejna zwrotka będzie traktowała o opozycji. Schemat powtarza się przez kolejne 9 wersów zwrotki, aż do jej ostatniej linijki, *Defraudacje, łapówki, wędliny.* W tym czasie na ekranie powoli obraca się sześcian, na którym wyświetlane są kadry z „Wiadomości” z widocznym paskiem tytułowym, odpowiadającym śpiewanemu właśnie wersowi.

W trakcie refrenu tym razem widzowie mogą przeczytać teksty z pasków, które nie zostały ujęte w finalnej wersji utworu, jednak autorzy chcieli przybliżyć je publiczności. Był to między innymi cykl belek odliczających kolejne dni, kiedy senat nie podejmował decyzji w sprawie wyborów korespondencyjnych. Konstrukcja paska, to (...) *dzień zwłoki naraża Polaków*, przy czym treść zawarta w nawiasie przedstawiała każdego kolejnego dnia liczbę dni, kiedy senat pracował nad ustawą, ale w interpretacji, którą przedstawiają „Wiadomości” jest to celowa opieszałość członków izby wyższej parlamentu, która godzi w interesy obywateli. Warto nadmienić przy tej sposobności, że w tej sprawie zostały nawet złożone skargi do Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, która uznała, że nadawca publiczny wprowadzał w ten sposób opinię publiczną w błąd. (Erling, 2020). Kolejna zaprezentowana seria dotyczy pasków zawierających słowo *chaos* w odniesieniu do głosowania w sprawie wyborów korespondencyjnych: *Komu zależy na chaosie w czasie epidemii?, Opozycja chce wywołać wyborczy chaos, Opozycja gra na wyborczy chaos, Opozycja próbuje wywołać chaos polityczny, Opozycja antydemokratyczna chce chaosu, Opozycyjna strategia totalnego chaosu.* W następnej kolejności, pod koniec refrenu, wyświetlone są jeszcze paski zapowiadające materiały „Wiadomości” na temat działalności opozycji przed wyborami prezydenckimi w 2020 roku: *Opozycja nie chce silnej Polski? i Koniec brudnej kampanii opozycji.*

Kolejna zwrotka, zgodnie z przyjętym schematem, znowu poprzedzona jest planszą z zapowiedzią tematyki, która będzie poruszana: *Opozycja to nie jedyny problem Polski. Nasze sukcesy przysporzyły nam licznych wrogów poza granicami oraz zaktywizowały tych odwiecznych.* Zgodnie z tym wstępem, trzecia zwrotka prezentuje tekst bazujący na paskach, gdzie pojawiają się informacje o domniemanych przeciwnikach Polski: Unii Europejskiej, Niemcach czy Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE). W warstwie wizualnej

zachodzi w tej zwrotce duża zmiana. Kadr z „Wiadomości” prezentowany jest w kolorystyce imitującej technikę sepii, natomiast sam pasek wyświetlany jest na czerwonym tle. Swoistą kulminacją tej zwrotki, jest wspomniana już wcześniej seria pasków o *niemieckim bestialstwie*, której towarzyszy wizerunek bandery Kriegsmarine (Marynarki Wojennej III Rzeszy, zmodyfikowanej tak, że pośrodku, w białym kole, zamiast swastyki umieszczone jest składające się z połączonych dwóch liter „V” logo „Wiadomości” w czarnym kolorze). Następnie kolorystyka wraca do oryginalnej, niebieskiej, a do końca zwrotki paski chwalące działalność rządu przeplatają się z tymi, które negatywnie opisują działalność jego przeciwników (w kraju i za granicą). Ta część kończy się linijką *Dzięki za zaufanie*. Zaraz po tym autorzy (zespół jest już pokazywany w trakcie grania i śpiewania w łazience) wykonuje ostatnią zwrotkę, będącą tak samo jak refren ich (miejscami bardzo dosadnym) komentarzem na temat treści prezentowanych w „Wiadomościach TVP” oraz ludzi zaangażowanych w produkcję programu. W tabeli zamieszczonej poniżej można szczegółowo prześledzić kolejne wersy piosenki (pogrubioną czcionką oznaczono tekst refrenu) oraz pasków (jeśli linijka piosenki na nich bazowała), z których autorzy czerpali, tworząc tekst utworu.

Pasek	Wers "Piosenki o Wiadomościach 2020 (...)"
5 lat walki o suwerenność i dobrobyt	To już 5 lat walki o suwerenność i dobrobyt
Polska bezpieczna jak nigdy w historii	I Polska jest bezpieczna jak nigdy w historii
Epidemia koronawirusa pod kontrolą / Polskie firmy rosną w siłę	Epidemia pod kontrolą, polskie firmy rosną w siłę
Opozycja nie chce wyborów w terminie	A ta opozycja nie chce wyborów w terminie
Rząd ratuje miejsca pracy / Rząd ratuje domy pomocy społecznej	Rząd ratuje miejsca pracy, domy pomocy społecznej
Jutro idź na wybory! / Bezpiecznie i bez kolejek	Można iść na wybory bez kolejek i bezpiecznie
Wojsko walczy z wirusem / Zawsze gotowi, zawsze blisko	Wojsko walczy z wirusem, zawsze gotowi i blisko
Brawa dla Bohaterów!	Raz lekarzom brawa starczą, WOT i kościół wzięli wszystko
-	Redaktorzy Wiadomości klęczą wiernie przed tą władzą
-	By szefostwo zadowolili, wszystko w usta sobie wsadzą
-	Czemu robią to co robią? Czy w myśleniu są tak marni?
-	Czy też może odpowiedzią jest profesja spod latarni?
Obcy kod kulturowy posłów opozycji	Obcy kod kulturowy posłów opozycji
Kasta chce sparaliżować Sąd Najwyższy	Kasta chce sparaliżować Sąd Najwyższy
Wybircze gierki opozycji narażają Polaków	Gierki opozycji narażają Polaków
Zamach na wolność słowa	Zamach na wolność słowa
Atak na ministra zdrowia	Atak na ministra zdrowia
Kłęska opozycji, sukces demokracji	Wreszcie kłęska opozycji, sukces demokracji
Sędziowska kasta nie chce dekomunizacji	Tylko ta sędziowska kasta nie chce dekomunizacji
Atak aktywistów LGBT za obronę rodziny	Atak aktywistów LGBT za obronę rodziny
Defraudacje, łapówki i wędliny	Defraudacje, łapówki i wędliny
Unijne kary za ochronę Polaków?	Grożą nam Unijne kary za ochronę Polaków
Brukselscy biurokraci atakują Polskę	To brukselscy biurokraci - my już znamy tych łajdaków
TSUE wykracza poza swoje kompetencje	TSUE wykracza poza swoje kompetencje
Niemcy atakują polskiego prezydenta	Niemcy atakują polskiego prezydenta
Niemieckie ingerencje w polskie wybory	Te niemieckie ingerencje w polskie wybory
Nietrafiony atak / Powrót na właściwe tory	To nietrafiony atak za powrót na właściwe tory
Polski sukces gospodarczy drażni Niemców	Polski sukces drażni Niemców - dość tego zuchwalstwa!
Hołd dla ofiar niemieckiego bestialstwa	Z czego znani są nam Niemcy? to jest jasne, że z bestialstwa
Szokujące prowokacje homobojówkarzy	Szokujące prowokacje homobojówkarzy
Sukces w walce z epidemią / Atak na dziennikarzy	Sukces w walce z epidemią ,atak na dziennikarzy
Tańszy gaz, niższy VAT / Bezpieczne wybory	Tańszy gaz, niższy VAT, bezpieczne wybory
Niemiec groził, że zabije, Polaków / To jeszcze nie koniec!	Niemiec groził, że zabije, a to jeszcze nie koniec!
Duda: mam Polskę w sercu	Duda: mam Polskę w sercu
Gdański sąd łaskawy dla Niemca	Gdański sąd łaskawy dla Niemca
Więcej pieniędzy dla Polaków	Więcej pieniędzy dla Polaków
Człowiek-usterka marzy o pałacu?	Człowiek-usterka marzy o pałacu!
Opozycja gra polskim interesem narodowym?	Opozycja gra polskim interesem narodowym
Trudne pytania i nerwowy uśmiech	Trudne pytania i uśmiech nerwowy
Trzaskowski spełni żydowskie żądania?	Czy Trzaskowski spełni żydowskie żądania?
Misja telewizji polskiej / Dziękujemy za zaufanie!	Misja telewizji polskiej, dzięki za zaufanie
-	I tak wieczór za wieczorem, a do piątku także z rana
-	Kurski ze swoją kompanią zawstydzają wciąż Urbana
-	Jeśli musisz to oglądać, flaszkę kup Jacka Danielsa
-	Bo próbują też zawstydząć nawet Josepha Goebbelsa
-	I choć rymy są tu durne, a i nuta dość wesoła
-	To przygnębia to że Polskę ominęła chyba szkoła
-	Jaką daje nam historia z tego co się może zdarzyć
-	Kiedy władza z sobą żeni propagandę i nienawiść

Tabela 67 Zestawienie oryginalnych pasków z „Wiadomości” TVP z ich brzmieniem jako wersy „Piosenki o Wiadomościach 2020 (...)”, opublikowanej w serwisie YouTube. Opracowanie własne²¹²

Podsumowując obie wersje „Piosenki o Wiadomościach” można zauważyć strukturę kolejnych części, gdzie za każdym razem pierwsza poświęcona jest rządowi, kolejna – opozycji, a ostatnia (z tych bazujących na belkach tytułowych) skupia się na domniemanych wrogach zewnętrznych. Refreny i zakończenia obu utworów stanowią natomiast niezwiązany

²¹² Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=IEG08Rdi3Xs>, dostęp 01.02.2023

z tytułami informacji komentarz autorów na temat dziennikarzy i szefostwa „Wiadomości”. Jednak zdecydowanie kompozycja drugiej, nowszej wersji jest bardziej przejrzysta i czytelna w odbiorze dla widza.

Ostatni (choć nie chronologicznie) utwór opublikowany przez „Wesołe Piosenki o Smutnych Sprawach” i nawiązujący do telewizyjnych nagłówków nosi tytuł „Piosenka o husarii lub 12 dni z życia TVP” i zadebiutował na platformie YouTube 14.08.2019. Tym razem tekst nie jest w ogóle związany z treścią pasków, te ostatnie są wyświetlane na ekranie w trakcie śpiewania kolejnych wersów, opowiadających o przykładach nietolerancji i przemocy względem mniejszości etnicznych czy seksualnych i braku reakcji na nie świadków tych zdarzeń. Do telewizji odnoszą się dwa wersy:

*Dla imigrantów, belfrów, gejów czy lekarzy
Główny kanał telewizji koktajl nienawiści warzy*²¹³.

Bezpośrednie odniesienia do pasków tytułujących informacje można odnaleźć, jak już wspomniałam wyżej, w warstwie wizualnej utworu. Tutaj widz może oglądać zmieniające się plansze z oryginalnymi kadrami z „Wiadomości”, z podpisem ile dni minęło od marszu tolerancji w Białymstoku. W ten sposób otrzymujemy sekwencję następujących belek: *Zero tolerancji dla agresji, Zero tolerancji dla przemocy i chuligaństwa, Atak na kościół po zajęciach w Białymstoku, Komu zależy na podsycaniu ulicznych emocji?, Kolejna profanacja Matki Boskiej, Profanacja w imię ideologii LGBT, LGBT w kampanii wyborczej, Atak na kościół, w tle propaganda LGBT, Esbecy pod tęczęwą flagą*. W tym utworze paski są więc zaledwie dodatkiem, który ma wzmocnić przekaz piosenki i wedle zamysłu autorów udowodnić tezy stawiane w tekście.

Nie udało mi się znaleźć innych filmów na platformie YouTube, których tematem przewodnim byłyby paski. Ich tematyka pojawia się jednak drugoplanowo w filmach, które analizują programy informacyjne stacji telewizyjnych. Nie będę więc szczegółowo przedstawiać w pracy tych pozycji, ograniczając się do skrótowego zestawienia w tabeli tych publikacji z opisem treści i kilku informacji ogólnych. Pomijam tutaj klipy zestawiające paski bez żadnego komentarza i jakiegokolwiek odautorskiego dodatku.

²¹³ Cyt. Za: <https://www.youtube.com/watch?v=KE3jIG9Dnvw&t=4s>

TYTUŁ	AUTOR	ILOŚĆ SUBSKRYBENTÓW KANAŁU	DATA PUBLIKACJI	LICZBA WYŚWIETLEŃ	GATUNEK	ŹRÓDŁO OMAWIANYCH PASKÓW	KONTEKST W JAKIM POJAWIA SIĘ TEMAT PASKÓW
TOP 7 Manipulacji TVP	Nie wiem, ale się dowiem	607 tysięcy	23.08.2021	1343 tysiące	popularno - naukowy	"Wiadomości" TVP	W wątku "Polityka strachu" autorzy przedstawiają paski poprzedzające materiały o imigrantach. Część "budowanie narracji" cała jest poświęcona paskom, pojawia się tam również informacja o raporcie Rady Języka Polskiego. Część "Narracja o dobrej zmianie" wspomina o "paskach glorii".
TOP 7 Manipulacji TVN	Nie wiem, ale się dowiem	607 tysięcy	19.02.2022	828 tysięcy	popularno - naukowy	"Fakty" TVN	W części "kreowanie narracji" wspomniano pasek "granice bezduszości", który, jako jeden ze środków miał służyć emocjonalnemu przekazowi o amoralnej działalności Straży Granicznej.
TVP vs Korea Północna	Pozdro z KRLD	102 tysiące	30.06.2020	423 tysiące	popularno - naukowy	"Wiadomości" TVP	Poruszono wątek tzw. "pasków glorii" o dobrobycie w Polsce, autor porównuje je do nagłówków z mediów KRLD, ponowne zestawienie dotyczy pasków o sile militarnej kraju oraz o wrogach - Niemcach i Unii Europejskiej.
Paski TVP - Propaganda czy Fałsz	Suchy	4 tysiące	16.11.2020	4 tysiące	rozrywkowy	"Wiadomości" TVP	Autor rozwiązuje quiz i określa które paski są prawdziwe, a które wymyślone.
WIADOMOŚCI TVPis z okresu Absolutyzmu	Adaś Grzybek	19 tysięcy	03.10.2020	296 tysięcy	rozrywkowy	"Wiadomości" TVP	Fikcyjny program informacyjny stylizowany na "Wiadomości" ze zmontowanym komentarzem prezenterki Danuty Holeckiej, poprzedzony wymyślonymi paskami.
Jak działa TVP!	Krytyczne spojrzenie na TVP	25	27.02.2021	10 tysięcy	popularno - naukowy	"Wiadomości" TVP	W materiale analizującym język i technologie służące formatowaniu przekazu w "Wiadomościach" utworzone w generatorze paski pełnią funkcję tytułów poszczególnych części. Paskom poświęcono rozdziały "O opozycji mówimy tylko źle" i "Posługujemy się manipulacjami". W innych częściach paski posłużyły jako przykłady użycia słów <i>ideologia</i> czy <i>Bruksela</i> oraz o sposobach tytułowania o sędziach i protestujących lekarzach.

Tabela 68 Filmy z serwisu YouTube, gdzie jednym z tematów są paski. Opracowanie własne.²¹⁴

Przedstawiona powyżej szczegółowa analiza twórczości opublikowanej z serwisie YouTube, a poświęconej tematowi pasków tytułujących informacje nasuwa kilka wniosków. Po pierwsze jest to kolejny przykład medium, gdzie swój oddźwięk znalazły przede wszystkim nagłówki z „Wiadomości” TVP, czasem uzupełnione o treści pochodzące z TVP Info. Dodatkowo można też zaobserwować paski z „Faktów TVN”, ale przewaga tych pierwszych jest zdecydowana. Kolejna obserwacja, to powtarzające się tematy, które stały się na tyle interesujące dla twórców wybierających film, jako swój środek wyrazu. W tekstach piosenek inspirowanych paskami, ale także w popularno-naukowych analizach, można znaleźć tematy, takie jak gloryfikowanie poczynań rządu, informowanie o działalności opozycji tylko w kontekście negatywnym (ze szczególnym uwzględnieniem aktywności Donalda Tuska), a także kreowania obrazu Polski otoczonej wrogami zewnętrznymi, przede

²¹⁴ Źródła: <https://www.youtube.com/watch?v=nAoPSv4tsS0&t=354s>, dostęp 31.01.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=fLkzF9QV8yo>, dostęp 31.01.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=fEZGn-8gveE&t=940s>, dostęp 31.01.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=J9fyp7e0b1M&t=117s>, dostęp 31.01.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=qDzAOsJI--8&t=253s>, dostęp 31.01.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=9oR4bCoe1Wc&t=196s>, dostęp 31.01.2023

wszystkim zagrożonej ze strony Brukseli i Niemców. W przypadku „Faktów” TVN w filmie popularno-naukowym paskom poświęcona jest zaledwie wzmianka, również mowa jest o formatowaniu dyskursu, natomiast jest to zarzut popełniony w odniesieniu do manipulowania emocjami widza. Natomiast w treści rozrywkowej (piosenka) nie jest eksponowany żaden temat przewodni, który pozwalałby odpowiedzieć na pytanie o konkretny powód twórczego zainteresowania tą materią (poza opisanym komentarzem do wydarzenia politycznego).

Trzeci i ostatni wniosek dotyczy oglądalności. Większość zaprezentowanych tutaj utworów ma dość dużą liczbę wyświetleń, nawet w przypadku, jeśli pozostałe treści publikowane przez danego twórcę nie cieszą się zainteresowaniem internautów. Z drugiej jednak strony część z opisanych publikacji mimo bardzo podobnego ujęcia tematu, nie mogła przebić się do szerszej publiczności. Takie przypadki można wytłumaczyć „wirusowością” (z ang. *viral*) treści wideo. Niezależnie od autora, kiedy dany film w odpowiednim miejscu i czasie zostanie odszukany i odtworzony przez widzów, to mogą oni zacząć tę treść masowo udostępniać, co sprawi że będzie ona jak wirus rozprzestrzeniać się na coraz większą liczbę nosicieli – w tym przypadku będących widzami (Levinson, 2010, s. 117–119).

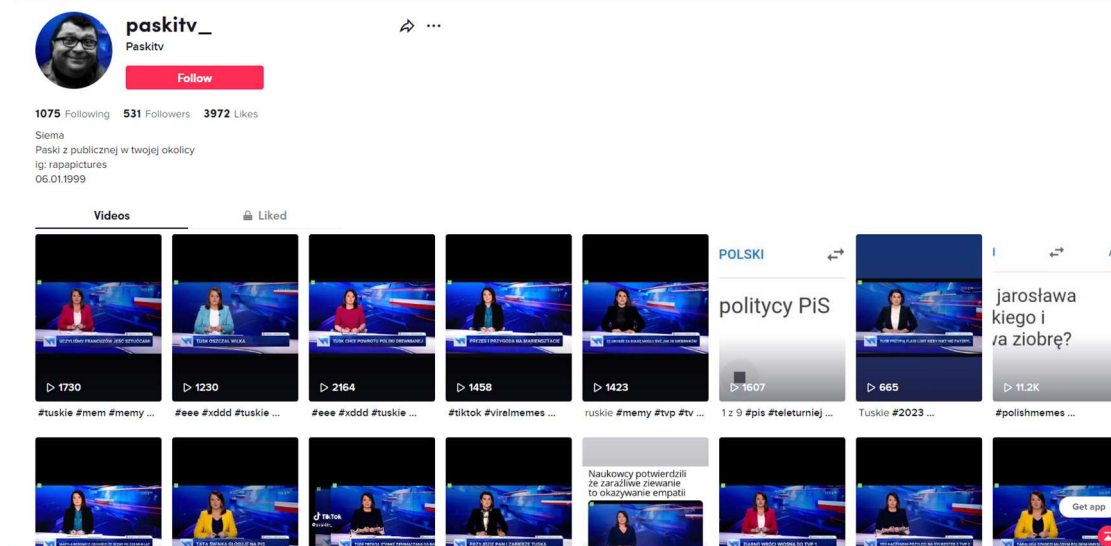
VII.7. Pasek na TikToku

Aplikacja mobilna TikTok jest najmłodsza spośród wszystkich wspomnianych wcześniej form mediów społecznościowych. Powstała w 2018 roku w Chinach, początkowo jako narzędzie umożliwiające symulowanie śpiewania znanej piosenki, która była odtwarzana w tle (z ang. *lip sync*). Jednak z czasem dodano dużo większą dowolność w tworzeniu treści. Materiały publikowane przez użytkowników mają najczęściej formę teledysków trwających od 15 do 60 sekund, a dane publikacje można polubić, udostępniać i wyszukiwać za pomocą hashtagów. TikTok jest szczególnie popularny wśród młodzieży, szacuje się, że 41% użytkowników to osoby w wieku od 16 do 24 lat, a liczba wszystkich użytkowników w październiku 2022 roku wynosiła 1,7 miliarda (Lis, 2022; Paul, 2020).

Biorąc pod uwagę powyższy opis i profil TikToka moją hipotezą roboczą był brak treści poświęconym paskom, które miałyby być przedstawione w atrakcyjnej formie audio-wizualnej. Poszukiwania okazały się zaskakujące, ponieważ znalazłam dwóch użytkowników TikToka, którzy zajęli się tą tematyką. Konto jednego z nich, o nazwie „pasektvnu” nie zawiera jednak żadnych treści i tylko nazwa świadczy o inspiracji, która miała posłużyć jego założeniu.

Drugi ze znalezionych profili nazywa się paskitv_, a w opisie określa swoją twórczość, jako „paski z publicznej w Twojej okolicy”. Nie jest to użytkownik popularny,

zgrupował nieco ponad 500 zwolenników (z ang. *followers*, na polskim gruncie funkcjonuje spolszczenie tego terminu – *followers* w liczbie pojedynczej, *followersi* w liczbie mnogiej). Na 58 opublikowanych materiałów tylko dwa nie dotyczą pasków. Pozostałe są zestawieniem plansz z widokiem na studio „Wiadomości” TVP wraz z sylwetką prezentera i widoczną poniżej belką tytułową. Nie sposób jednak orzec czy którekolwiek z prezentowanych treści faktycznie pochodzą z codziennego serwisu TVP1 (część na pewno nie, chociażby ze względu na wulgaryzmy, błędy i obraźliwe treści). Każdy teledysk posiada temat przewodni, który dodatkowo zilustrowany jest fragmentem piosenki. Przykładowo najpopularniejszy film autorstwa użytkownika paskitv_ (prawie 27 tysięcy wyświetleń) to sekwencja pasków na tle utworu „Zniszczyłeś mi święta” śpiewanego przez piosenkarkę Marissę. W ciągu 17 sekund odbiorcy mogą zobaczyć 7 obrazów „Wiadomości” z następującymi paskami (pomijam te zawierające wulgaryzmy i zapisuję paski bez błędów): *Tusk ukradł 8 z 12 potraw wigilijnych*, *Tusk kradnie choinki prawdziwe i sztuczne*, *Tusk wywołał stan wojenny i teraz się cieszy*, *Tusk chce zhakować Polsat by nie było Kevina*, *Tusk odwołuje Święta w Polsce*. W tym miejscu należy dodać, że Donald Tusk, a konkretniej jego domniemane złe uczynki, jest bohaterem większości filmów omawianego internetowego twórcy. Innymi wątkami są: polski sukces, a więc paski typu *Polska nawraca Mikronezję*, popularność PiS (*Tata Świnka głosuje na PiS*²¹⁵) i komentarz do bieżących wydarzeń (*Mick Jagger nie był do spowiedzi od 1939*). Poniżej przedstawiam stronę użytkownika paskitv_ z widocznymi miniaturami filmów.

Rysunek 36 Treści publikowane na TikToku przez użytkownika paskitv_²¹⁶

Przeróbki z TikToka stanowią bardzo nikły procent obecności pasków w mediach, są jednak warte odnotowania, ponieważ dotyczą medium nowego, mało opisanego w literaturze

²¹⁵ Tata tytułowej bohaterki brytyjskiej animacji dla dzieci „Świnka Peppa”

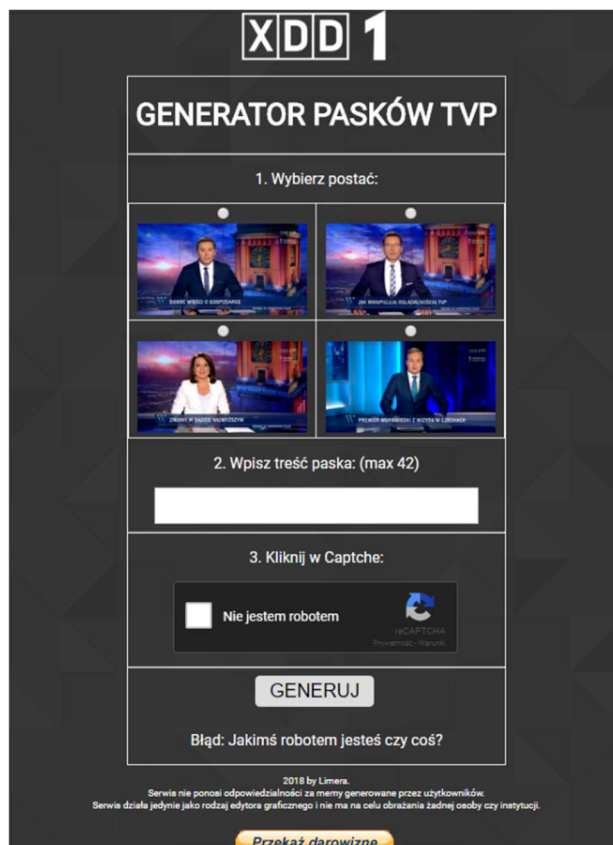
²¹⁶ Źródło: https://www.tiktok.com/@paskitv_

naukowej, (Jasiński, 2021), za to znanego powszechnie szczególnie młodym osobom, a przy tym, jak się wydaje, kompletnie niezwiązanego z polityczną czy komentującą media tradycyjne tematyką. W warstwie treściowej można jednak zaobserwować dokładnie te same wątki, które inspirowały twórców innych platform społecznościowych do publikacji swoich materiałów.

VII.8. Generatory pasków, quizy internetowe

Generator pasków to inaczej prosty program dostępny dla użytkownika poprzez stronę internetową, który może za jego pomocą sam stworzyć sobie pasek telewizyjny i dopasować do niego sylwetkę prezentera. W odróżnieniu od generatora opisanego w podrozdziale o memach, tym razem użytkownik ma pełną dowolność twórczą, nie musi ograniczać się do udostępnionych dla niego segmentów. Pierwszy rozpowszechniony na szeroką skalę generator opublikowano na stronie www.pasek-tvp.pl w lipcu 2018 roku, rejestrując 8 lipca domenę w serwisie nazwa.pl (TVP analizuje kroki prawne wobec twórcy „Generatora pasków”, 2018). Autorem narzędzia był Patryk Wolak, używający w Internecie pseudonimu „Limera”. Użytkownik mógł wybrać prezentera z czterech dostępnych opcji: Michała Adamczyka, Krzysztofa Ziemca, Danuty Holeckiej i Antoniego Trzmiela. Następnie mógł wpisać dowolny tekst, nie dłuższy niż 42 znaki i za pomocą uwierzytelnienia CAPTCHA (z ang. *Completely Automated Public Turing test to tell Computers and Humans Apart*²¹⁷) potwierdzić, że nie jest robotem. Po kliknięciu na przycisk „generuj” program przesyłał odpowiedź zwrotną w postaci skonfigurowanego paska. Mimo ogromnego zainteresowania użytkowników, a także niebagatelnego oddźwięku w mediach, już kilka dni później strona została zamknięta, a Dział Prawny TVP analizował domenę pod kątem naruszenia logotypu stacji (Kominiarczuk, 2018).

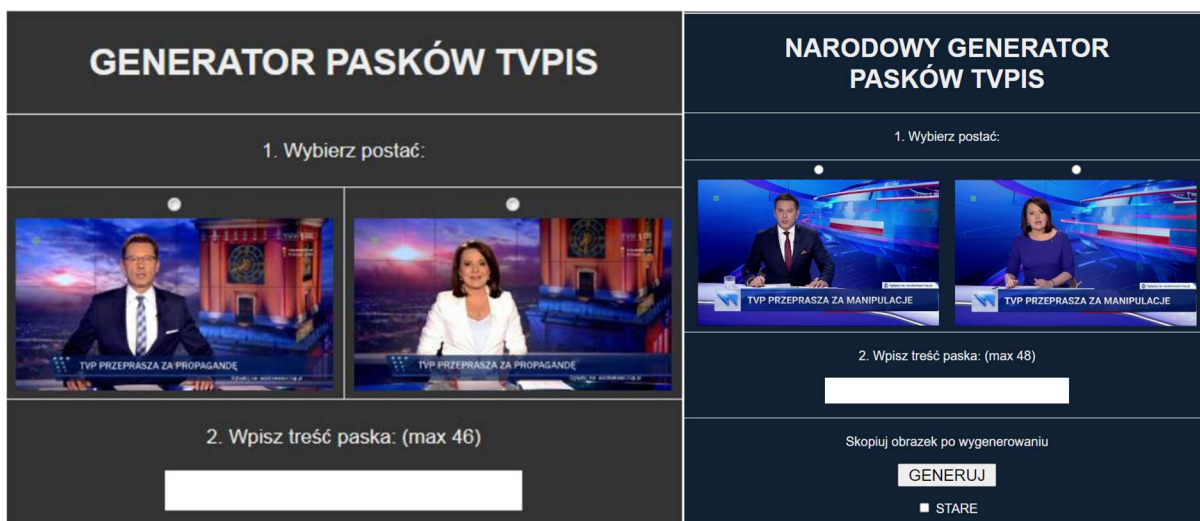
²¹⁷ Kompletnie zautomatyzowany publiczny test Turinga do odróżnienia od siebie komputerów i ludzi.

Rysunek 37 Generator pasków ze strony paskow.tvp.pl – nieaktywny od lipca 2018.²¹⁸

W następnym miesiącu została otwarta niemalże identyczna strona, jednak jej autorzy zapewniali o braku powiązań z Patrykiem Wolakiem (Dembowski, 2018). Zasada działania jest identyczna, z czasem modyfikacji uległy jedynie szczegóły. Ponownie użytkownik musi najpierw wybrać postać – w pierwszej wersji pulę stanowili Krzysztof Ziemięć i Danuta Holecka, przy czym w najnowszej wersji tego pierwszego zastąpił Michał Adamczyk. Następny krok to wpisanie treści paska, przy czym początkowo było to 46 znaków, jednak w wersji dostępnej na początku 2023 roku ograniczenie wynosi 48. Całą procedurę kończy, dokładnie tak samo jak w oryginalnym generatorze Wolaka, wciśnięcie przycisku „*generuj*”, co powoduje otrzymanie żądanego obrazka. W najnowszej wersji programu (odświeżonej kolorystycznie, by nadać za aktualną szatą graficzną „Wiadomości”) można dodatkowo wybrać starą oprawę serwisu TVP1 z Zamkiem Królewskim w tle. Zmianie uległa też nazwa – do pierwotnej *Generator pasków TVPIS* dodano słowo *Narodowy*.

²¹⁸ Źródło: <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/tvp-analizuje-kroki-prawne-wobec-tworcy-generatora-paskow>

Rysunek 38 Generator pasków ze strony <https://pasek-tvpis.pl/> w starej i nowej wersji.²¹⁹

Inny generator, który jest moim zdaniem warty przedstawienia, to narzędzie dostępne na stronie <https://generator-paskow.pl/>. Użytkownik ma tutaj wiele opcji do wyboru, przede wszystkim aż cztery stacje telewizyjne: TVP1 i kadr z „Wiadomości”. Telewizję Trwam z grafiką z „Informacji Dnia”, Polsat z kadrem pochodzącym z „Wydarzeń” oraz TVN i klatkę z „Faktami”. Dodatkowo można dobrać prezentera, a nawet wybrać spośród tych samych osób, lecz w innej garderobie. W ten sposób użytkownik generatora ma aż 26 różnych możliwości. Jeśli chce użyć oprawy graficznej z „Wiadomości” ma do dyspozycji po dwie wersje postaci Edyty Lewandowskiej, Danuty Holeckiej oraz Michała Adamczyka. Zmieniając stację na TVN uzyskujemy kolejnych 8 możliwości (czworo prezenterów, każdy w dwóch wariantach): Piotra Kraśkę, Dianę Rudnik, Grzegorza Kajdanowicza oraz Anitę Werner. Wybranie Polsatu oferuje kolejne 8 opcji na które składają się: Dorota Gawryluk, Katarzyna Zdanowicz, Agnieszka Mosór oraz Michał Cholewiński. Najmniejszy wybór, bo tylko 4 prezenterów, bez możliwości doboru stroju, otwiera się przed użytkownikiem chcącym użyć jako bazy kadru z Telewizji Trwam. Do dyspozycji są: Julita Przyczka, Maria Kupczyk, Justyna Kędra oraz Ewelina Wiśniewska. Kolejna opcja „personalizacji” nagłówka to możliwość uzupełnienia paska o dowolną grafikę (mimo, iż zdjęcie ilustrujące materiał pokazywane jest tylko widzom „Faktów” TVN i „Wydarzeń” Polsatu, a w pozostałych dwóch programach nie występuje). Dodatkowe możliwości to dodanie ramki lub wyświetlenie obrazu w odcieniach szarości. Użytkownik może również wybrać czy chce, żeby jego zdjęcie było prywatne. Jeśli nie zaznaczy tej opcji, jego praca będzie widoczna dla wszystkich, którzy otworzą stronę z generatorem (zgodnie zresztą z regulaminem, gdzie użytkownik wyraża

²¹⁹ Źródła: <https://pasek-tvpis.pl/>, https://www.press.pl/tresc/54335,nowy-_generator-paskow_-tvp-w-odpowiedzi-na-zamkniecie-pasek-tvp_pl

zgoda na publikację swoich grafik w serwisie, oraz odpowiada za ewentualne skutki prawne wykorzystania oprogramowania²²⁰).

Według autorów generator nie ma związku z popularnymi stacjami telewizyjnymi, zaś jego celem jest wywołanie *uśmiechu na twarzach widzów i prezenterów*²²¹. Nietrudno jednak przewidzieć, że skutkiem obecności tego typu narzędzi jest masowe rozpowszechnianie kadrów z różnych serwisów informacyjnych, uzupełnionych o zdjęcia i podpisy wykonane przez użytkowników sieci. W związku z tym nie ma żadnej gwarancji, że paski, które można odnaleźć w wynikach wyszukiwarki internetowej jako odpowiedź na zapytanie pasek + nazwa stacji / programu są rzeczywistymi klatkami z popularnych serwisów informacyjnych. Żeby niejako uprzedzić zarzuty takiej treści, twórcy opisywanego tutaj generatora dopisali w zakładce „misja” następujące zdania: *Misją autorów generatora pasek jest propagowanie poczucia humoru oraz - wbrew pozorom - działanie w interesie popularnych stacji telewizyjnych. Czy dzięki odpowiednio przygotowanemu paskowi można kogoś wprowadzić w błąd? Tak. Co się jednak stanie, gdy ktoś kilka razy zostanie wprowadzony w błąd przez nieprawdziwą informację na portalu facebook? Zacznie wiarygodnej informacji szukać u wiarygodnych źródeł m.in na stronach wiadomosci.tvp.pl, polatnews.pl i tv-trwam.pl. Nie na facebooku u przypadkowych osób.*²²²

Rysunek 39 Generator ze strony generator-paskow.pl, przykłady kompozycji prezentera i tytułu informacji²²³

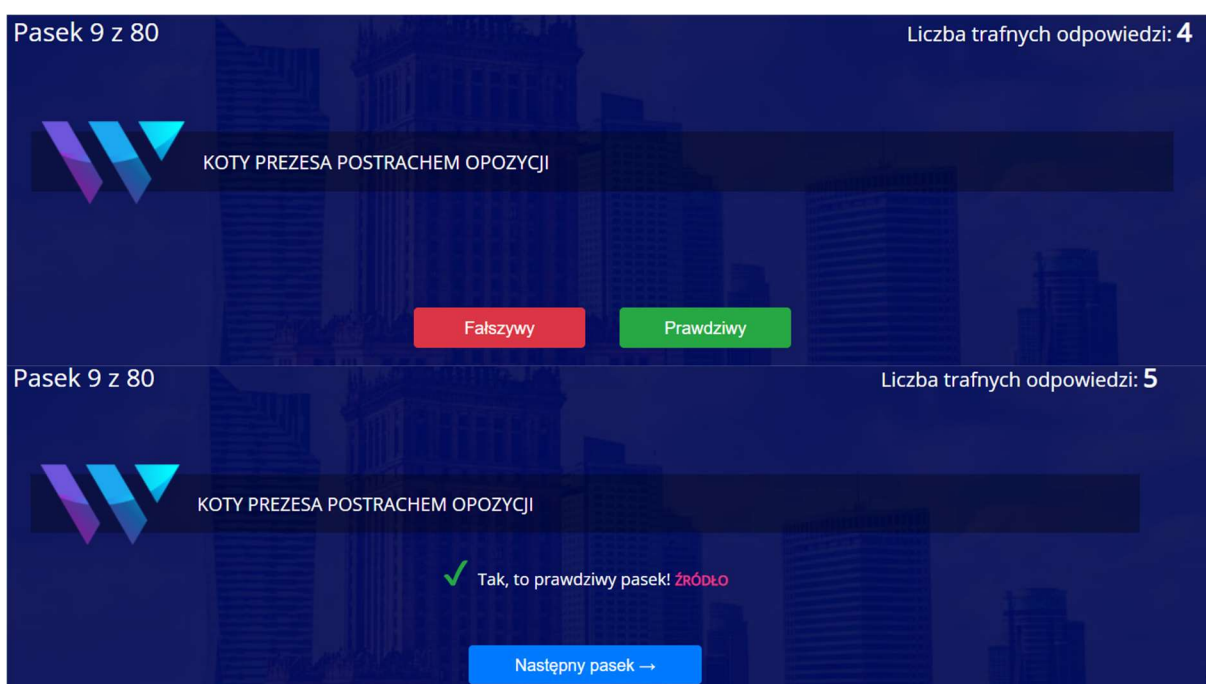
²²⁰ <https://generator-paskow.pl/regulamin>, dostęp 05.02.2023

²²¹ Cyt. Za: <https://generator-paskow.pl/stacja/tvp/4>, dostęp 05.02.2023

²²² Cyt, za <https://generator-paskow.pl/misja>, dostęp 05.02.2023

²²³ Źródła: <https://generator-paskow.pl/stacja/polsat/1>, <https://generator-paskow.pl/stacja/trwam/4>, <https://generator-paskow.pl/stacja/tvn/1>, <https://generator-paskow.pl/stacja/tvp/4>.

Zalew przestrzeni internetowej zarówno prawdziwymi, jak i wymyślonymi przez użytkowników wirtualnej sieci paskami utworzył niszę na rozrywkę polegającą na odgadywaniu, który z tytułów newsów faktycznie pojawił się w programie informacyjnym. Taką zabawę proponuje strona <https://propaganda-czy-falsz.github.io/#!/>. W grze *Propaganda czy fałsz* użytkownik dostaje do oceny 80 pasków, które pochodzą z „Wiadomości” TVP lub z całodobowej TVP Info. Jego zadaniem jest przypisanie wszystkich nagłówków do kategorii *Falszywy* lub *Prawdziwy*. Gra ma nieograniczony czas, a do każdego paska, który faktycznie był wyemitowany w telewizji, dołączony jest link, który pozwala zapoznać się z danym materiałem reporterskim w witrynie tvp.pl.

Rysunek 40 Przebieg gry „Propaganda czy fałsz”: pytanie z możliwościami wyboru odpowiedzi, następnie ocena odpowiedzi i link do źródła.²²⁴

Po ukończeniu rozgrywki użytkownik na ekranie końcowym może odczytać swój wynik, skopiować link do swojego wyniku, a także jeszcze raz zapoznać się z całym „paskowym” materiałem, podzielonym na kategorie pod względem prawdziwości, gdzie zaznaczono odpowiedzi udzielone w trakcie gry, a także ponownie podano źródła prawdziwych pasków. Zestawienie pasków wykorzystanych w grze przedstawia tabela poniżej (nagłówki ułożono w każdej kolumnie w kolejności alfabetycznej).

²²⁴ Grafika na podstawie gry: <https://propaganda-czy-falsz.github.io/#!/game>, dostęp 04.02.2023.

PRAWDZIWE PASKI POCHODZĄCE Z "WIADOMOŚCI" I TVP INFO	PASKI WYMYŚLONE
"KORONA KRÓLÓW" PODBIJA ŚWIAT	BEZPARDONOWY ATAK WŚCIEKŁEGO LEWACTWA NA MAGDALENĘ OGÓREK
"WIADOMOŚCI" DALEKO PRZED KONKURENCJĄ	BRONIARZ I JEGO OŚWIATOWE GESTAPO BIORĄ UCZNIÓW JAKO ZAKŁADNIKÓW
25 PRAWNIKÓW JEDZIE JUTRO DO BRUKSELI Z DONOSEM NA POLSKĘ	BRUKSELA ROBI ZAMACH NA SUWERENNOŚĆ POLSKI
AGRESJA I CHAMSTWO - TYLE ZAPAMIĘTAMY Z DZISIEJSZEJ MANIFESTACJI PRZED SEJMEM	CZY NIEPEŁNOSPRAWNI MAJĄ CZYSTE INTENCJE?
ANTYPOLSKA SZARŻA DONALDA TUSKA	CZYIM AGENTEM JEST RADOSŁAW SIKORSKI?
ARTYKUŁ GAZETY WYBORCZEJ TO KAPISZON	DZIĘKI POLITYCE RZĄDU PIS MAMY KOLEJNY REKORD WIELKIEJ ORKIESTRY ŚWIĄTECZNEJ POMOCY
BRUKSELA POZWALA HISZPANOM PAŁOWAĆ LUDZI, A NAM ZABRANIA ZWALCZAĆ KORNIKA DRUKARZA	HOMOPROPAGANDA W SZKOŁACH ZAGROŻENIEM DLA ROZWOJU DZIECI
DELFIN PLATFORMY BUDZI KONTROWERSJE	JAROSŁAW KACZYŃSKI: WYSTARCZY NIE KRAŚĆ
EUROPOSŁOWIE PO PRZECIWKO POLSCE	KOMU PRZESZKADZA RADIO MARYJA?
GAZETA WYBORCZA OCZERNIA "OJCA MATEUSZA"	KOŚCIÓŁ KATOLICKI POD OBLĘŻENIEM HOMOLOBBY
GOSPODARKA W OLIMPIJSKIEJ FORMIE	ŁÓŻKOWE WOJAZE JURNEGO STEFANA ŚWIADECTWEM NIESZCZEROŚCI TOTALNEJ OPOZYCJI
GRABIEŻ BUDŻETU PAŃSTWA ZATRZYMANA	MINISTER MACIEREWICZ STAWIA NA MŁODYCH
JAK MANIPULUJE NIEMIECKA TELEWIZJA PUBLICZNA	MLECZNOŚĆ POLSKICH KRÓW ZATRWAŻA NIEMCÓW
JAROSŁAW KACZYŃSKI OBNIŻA PENSJE POLITYKOM	MŁODZI LEKARZE SZKALUJĄ POLSKĘ NA ARENIE MIĘDZYNARODOWEJ
KOLEJKI DO LEKARZY STAJĄ SIĘ PRZESZŁOŚCIĄ	MŁODZI LUDZIE STAWIAJĄ NA PIS
KOMU PRZESZKADZA SILNA TELEWIZJA PUBLICZNA?	MORAWIECKI: PROGRAM 500+ POWODUJE ODRODZENIE POLSKI
KOMU PRZESZKADZA SIŁA POLSKIEJ WALUTY?	NAUCZYCIELE AGRESYWNIE ATAKUJĄ RZĄD
KOTY PREZESA POSTRACHEM OPOZYCJI	NOWOCZESNA I PLATFORMA SPISKUJĄ PRZECIWKO POLSCE
LEWACY ZAATAKOWALI PAMIĘĆ O BOHATERZE	NOWOCZESNA TWIERDZI ŻE SAMOTNE MATKI NIE ZASŁUGUJĄ NA 500+
MĄDROŚCI POSŁA GRABCA POD MONOPOLOWYM	PARTYJNY HAREM RYSZARDA PETRU
MORAWIECKI: TWORZYMY PAŃSTWO OPIEKUŃCZE	PIERWSZY PATRIOTYCZNY RZĄD W HISTORII POLSKI
OBROŃCY PEDOFILÓW I ALIMENCIARZY TWARZAMI OPORU PRZECIWKO REFORMIE SĄDOWNICTWA	PIS OBNIŻA PODATKI KTÓRE PODNOŚIŁA PLATFORMA
OSTATECZNY KONIEC PAŃSTWA TEORETYCZNEGO	POLSKA EKONOMICZNYM LIDEREM EUROPY
PAŃSTWO TUSKA ODDAŁO 35 MLN ZŁ GANGSTEROM	POLSKA GWARANTEM BEZPIECZEŃSTWA EUROPY
PLATFORMA I SĘDZIOWIE BRONIĄ RELIKTÓW PRL	POLSKA NAUKA DOFINANSOWANA NAJLEPIEJ W EUROPIE
PLATFORMA OBYWATELSKA GARDZI KOBIETAMI?	POLSKA NIEDOŚCIGNIONYM BASTIONEM CHRZEŚCJAŃSTWA
POLSKA WSCHODZĄCĄ POTĘGĄ	POLSKA TO KRAJ PŁYNAĆCY MLEKIEM I MIODEM
REKORDOWA NADWYŻKA W BUDŻECIE PAŃSTWA	REFORMY RZĄDU JEDNOCZĄ POLAKÓW
ROSNAJĄ MURY TANICH MIESZKAŃ	REKORDOWY WZROST PKB ZASŁUGĄ PROGRAMU 500+
RZĄD ODDAŁ POLAKOM TO, CO ZABRAŁA PLATFORMA	RZĄD SPRZYJA ROZWOJOWI NOWYCH TECHNOLOGII
RZĄD SPEŁNIŁ JUŻ PRAWIE WSZYSTKIE OBIETNICE	RZĄD STAWIA NA ROZWÓJ NAUKI
RZĄD TUSKA KAPITULOWAŁ PRZED ROSJĄ	SPEKTAKULARNY UPADEK GAZETY WYBORCZEJ
SIECI SOROSA OPLOTŁY UNIEJ EUROPEJSKĄ	STUDIO YAYO BAWI POLAKÓW DO ŁEZ
SPECJALNY PŁOT ZATRZYMA GROŻNĄ CHOROBE	TOTALNA OPOZYCJA I JEJ ZWIĄZKI Z ESBEKAMI
ŚWIAT ZAŻDROŚCI POLAKOM SUKCESU GOSPODARCZEGO	TOTALNA OPOZYCJA MUREM ZA ESBEKAMI
TOTALNA KLĘSKA TOTALNEJ OPOZYCJI	TOTALNA OPOZYCJA ROBI ZAMACH NA WARTOŚCI RODZINNE
UKRÓCENIE ZŁODZIEJSTWA ZAWSTYDZIŁO LIBERAŁÓW	TOTALNA OPOZYCJA WRZODEM NA CIELE POLSKIEGO NARODU
UNIA ZAŻDROŚCI POLSCE SILNEJ GOSPODARKI	WYCHOWANIE SEKSUALNE POWODUJE ROZPASANIE UMYSŁOWE
WIELKI SUKCES FESTIWALU W OPOLU	WYCHOWANIE SEKSUALNE ZAGROŻENIEM DLA KRAJU
ZAGROŻONA DEMOKRACJA W NIEMCZACH	ZNAKOMITE WYNIKI FINANSOWE STADNINY W JANOWIE

Tabela 69 Zestawienie prawdziwych i wymyślonych pasków – baza do gry przeglądarkowej : <https://propaganda-czy-falsz.github.io/#!/game>. Opracowanie własne.

Należy dodać, że baza składa się tylko z 80 pasków, a więc kończąc grę użytkownik widział już wszystkie możliwe pytania. Baza pasków prawdziwych składa się z nagłówek, wśród których można znaleźć „paski grozy”, paski informujące o sukcesach rządu, paski zadające presupozycyjne pytania, ale też takie, które wydają się absurdalne, jak „Koty prezesa postrachem opozycji” czy „Gazeta Wyborcza oczernia Ojca Mateusza”. Z drugiej strony autorzy próbują odwzorować znane z „Wiadomości” schematy, przywołując takie sformułowania jak „totalna opozycja”, formułując nagłówki na wzór paska grozy (*Młodzi*

lekarze szkalują Polskę na arenie międzynarodowej) lub glorii Polska niedoścignionym bastionem Chrześcijaństwa) oraz powtarzając formę pytania (Komu przeszkadza Radio Maryja). Wszystkie te zabiegi, mające upodobnić teksty wymyślone do rzeczywistych nagłówków komplikują zadanie gracza, ponieważ twory autorów generatora do złudzenia przypominają faktyczne treści pochodzące z telewizyjnego serwisu informacyjnego.

Na podobnej zasadzie działa inny quiz, dostępny na stronie www.samequizy.pl test „Czy ten pasek ze stacji TVP jest prawdziwy?” W tym przypadku gracz ocenia 16 pasków, które dodatkowo sparowane są z wizerunkiem prezentera „Wiadomości”. Za każdym razem należy zaznaczyć jedną z opcji: „Tak, ten pasek jest prawdziwy” lub „Nie, ten pasek jest fałszywy”. Prawidłowa odpowiedź od razu podświetla się na zielono, a zła – na czerwono. Wszystkie pytania są widoczne od razu na stronie, a po zaznaczeniu wszystkich odpowiedzi gracz otrzymuje swój wynik, wraz z opisem, tak jak to przedstawiono na grafice poniżej.

Rysunek 41 Przykład quizu bazującego na paskach z „Wiadomości” – Test: Czy ten pasek ze stacji TVP jest prawdziwy?²²⁵

VII.9. Gra planszowa inspirowana treścią pasków „Wiadomości” TVP

Unikatową formą przetworzenia kulturowego pasków jest stworzenie gry planszowej, gdzie wymyślanie własnych pasków jest elementem rozgrywki. W odróżnieniu od przedstawionych w poprzednich podrozdziałach przykładów pasków, jako zjawiska kulturowego, jest to twórczość pozostająca na obrzeżu świata wirtualnego, posiadająca fizyczną formę, jednak niedostępna dla szerokiego grona odbiorców, gdyż została stworzona w formie prototypu, jako projekt naukowy.

²²⁵ Źródło: <https://samequizy.pl/test-czy-ten-pasek-ze-stacji-tvp-jest-prawdziwy/>, dostęp 06.02.2023

Gra słowna „Język informacji politycznej” jest inspirowana sprawozdaniem Rady Języka Polskiego ze stanu ochrony języka polskiego za lata 2016–2017 pod tym samym tytułem (Kłosińska, Zimny i Żukiewicz, 2018). Z trzystu przeanalizowanych we wspomnianym raporcie pasków autor gry wybrał i wyodrębnił 180 elementów (które stworzyły następnie płytki do gry) a następnie podzielił je na cztery grupy (analogicznie do opisanego w podrozdziale o *memach* internetowych generatora pasków TVP Info). Dodatkowo każdy kafelek jest punktowany. Więcej punktów mają elementy nacechowane negatywnie, absurdałne lub trudne do połączenia z innymi (wartość wszystkich opisanych parametrów była subiektywnym wyborem autora). Celem graczy (rozgrywka przeznaczona jest dla dwóch osób) jest ułożenie logicznie brzmiącego (pod względem gramatycznym) paska i ułożenie jego elementów na planszy przedstawiającej kadr znany z „Wiadomości” TVP. Warto jednak dodać, że nie użyto wizerunków prezenterów programu lecz fikcyjnych twarzy, wygenerowanych przez sztuczną inteligencję. Po zakończonej turze układania pasków punkty obu graczy sumuje się i zwycięża ten, któremu udało się ułożyć „droższy” tytuł informacji.

Gra nie trafiła (póki co) to komercyjnego obiegu, a informacje o niej można pozyskać jedynie z wpisu samego autora na Facebooku czy z filmu promocyjnego na YouTube pt *Stwórz własne paski TVP! – Gra słowna „Język Informacji Politycznej”*. Jest ona bardzo ciekawym przykładem w jaki sposób zjawisko kulturowe pasków (w tym przypadku „Wiadomości”) może inspirować do przetworzeń, będących też komentarzem. Jak pisze autor w filmie promocyjnym: *Celem powstania gry było zwrócenie uwagi na tendencyjność pasków informacyjnych emitowanych w głównych wydaniach wiadomości Telewizji Polskiej*²²⁶.

Rysunek 42 Grafika na wierzchu pudełka do gry „Język informacji politycznej gra słowna” autorstwa Mateusza Bogusza.²²⁷

²²⁶ Źródło opisu: https://www.youtube.com/watch?v=tEe_3v7WMXs

²²⁷ Źródło:

https://www.google.pl/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.youtube.com%2Fwatch%3Fv%3DtEe_3v7WMXs

VII.10. Pasek, jako zjawisko kultury – podsumowanie.

Przyglądając się znaczącej obecności pasków we wszystkich opisanych wcześniej mediach społecznościowych można z całą pewnością uznać ją za dowód tego, iż nagłówki telewizyjne zostały przez odbiorców dostrzeżone i stały się istotnym przyczynkiem do powstania wielu form gatunkowych, takich jak *mem*, strona tematyczna (*fanpejdź*), mikroblog, piosenka, film, gra przeglądarkowa czy gra tradycyjna, które, jak dowiedziono wcześniej, pełnią też różne funkcje, w zależności od wybranego medium, najlepszego dla użytkownika, wykorzystującego w ten sposób swój potencjał twórczy. Z drugiej jednak strony, treściowo materiały nie są już tak bardzo zróżnicowane i w głównej mierze trzeba przypisać inspiracji „Wiadomościami” TVP, w dalszej kolejności „Faktami” TVN i w jeszcze mniejszym stopniu polsatowskimi „Wydarzeniami”. Pozostałe dwa opisywane w tej pracy serwisy informacyjne, a więc „Dzisiaj” Telewizji Republika oraz „Informacje Dnia” Telewizji Trwam niemalże wcale nie znalazły odbicia w aktywności twórczej odbiorców, a jednocześnie użytkowników mediów społecznościowych. Może to wynikać z faktu dużo mniejszej oglądalności tych programów w porównaniu do trzech pierwszych. Dodatkowo, jak wykazano na początku tego rozdziału, to paski TVP jako pierwsze zaznaczyły swoją obecność w mediach tradycyjnych i internetowych, kiedy ukuto odnoszący się doń termin „paski grozy”, natomiast treści dotyczące belek innych stacji były prezentowane bardzo często jako uzupełnienie tych pierwszych, w funkcji porównawczej czy kontrastowej.

Zwraca także uwagę fakt, że mimo podobnych ujęć tematu publikacje na temat pasków mogą mieć różną popularność, od niewielkiego zainteresowania aż do wirusowego rozprzestrzeniania się, z milionami odsłon, który to mechanizm opisano w podrozdziale dotyczącym filmów z portalu YouTube. Kolejną widoczną cechą charakterystyczną jest wzajemnie przenikanie się kanałów mediów społecznościowych. Autorzy publikujący na YouTube posiadają też konta na Facebooku czy Twitterze i również tam umieszczają fragmenty swoich dzieł. Jest to opisana już między innymi przez Levinsona funkcja katalityczna *nowych nowych mediów*, które pomimo rywalizacji i chęci pozyskania jak największej liczby użytkowników działają na zasadzie symbiozy, wzajemnie się dopełniając (Levinson, 2010, s. 13). W tym przypadku wyraźnie widać też współzależność mediów tradycyjnych z ich nowszą generacją, kiedy to treści z telewizji stają się bazą publikacji w

rozmaitych mediach społecznościowych, zdecydowanie wydłużając życie codziennego programu informacyjnego.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Analiza zebranego w okresie trzynastu miesięcy materiału pokazała paski jako stały element każdego z wybranych do badania polskich serwisów informacyjnych. Przyjęło się, że w większości z nich (poza „Faktami” TVN, gdzie istnieje pewna wybiórczość) każda wiadomość poprzedzana jest nagłówkiem, który w zamierzeniu ma wprowadzić odbiorcę w kontekst prezentowanego następnie materiału dziennikarskiego, co zbliża go do formuły tytułu prasowego. Część z nich natomiast, poprzez polemiczny charakter i zachętę do działania, może być porównywana ze sloganem.

Pomimo relatywnie niewielkiej objętości, nieprzekraczającej kilkudziesięciu znaków, stosowane w polskich programach informacyjnych (przynajmniej w zawężeniu do pięciu zbadanych) paski tytułowe mają ogromne znaczenie w kształtowaniu dyskursu medialnego, a także w procesie budowania wspólnoty interpretacyjnej na linii nadawca – odbiorca. Zawdzięczają to z jednej strony eksponowanemu miejscu na telewizyjnym ekranie (oraz brakowi konkurencji ze strony innych pisemnych komunikatów) i byciu częścią programu informacyjnego, gdzie odbiorca spodziewa się faktów, a nie opinii, ale z drugiej - niejawnym dla odbiorcy intencjom autora, który ma wielkie możliwości wpływu na konkretną recepcję przez widza nie tylko samego nagłówka, ale także omawianego w materiale dziennikarskim wydarzenia oraz całego kontekstu tegoż.

Jak wykazałam w pracy, odsetek nagłówków telewizyjnych, w których dominuje funkcja przedstawieniowa (zapowiedź tego, co zostanie opowiedziane w materiale reporterskim, a jednocześnie – bardzo skrótowy opis wydarzenia, pozbawiony takiego wkładu autora, jaki znacząco implikowałby konkretną interpretację) jest różny w zależności od badanego programu i waha się od 35% w Telewizji TVN, poprzez zbliżone wartości w przedziale 40% - 50% dla Telewizji TVP, Republika i Polsat, aż do 70% w Telewizji Trwam, gdzie najczęściej nagłówek pozostaje prostym opisem rzeczywistości pozajęzykowej. W przypadku tego ostatniego nadawcy, komponent odautorski pojawia się zazwyczaj w zawężeniu do konkretnych wątków tematycznych, które szczególnie związane z prokatolicką linią stacji. W przypadku TVN z kolei, gdzie procent ów jest największy, trzeba wiązać go z praktyką takiego tytułowania newsów, która wiąże się z ukrytymi znaczeniami i wchodzeniem w swoistą grę z odbiorcą.

Wskazałam również na korelację tematyki newsa z odsetkiem środków zależnych od autora, która najwyższa była w przypadku informacji związanych z polityką krajową. W pozostałych kategoriach tematycznych dużo łatwiej było o schematyczność i wzajemne podobieństwa nagłówków z różnych programów. Ilość nie jest jednak jedynym parametrem

różnicującym zastosowanie elementów odautorskich w paskach. W analizie trzeba bowiem zwrócić uwagę również na wachlarz środków używany w danym programie, na konsekwencję w wartościowaniu zjawisk i osób, a także na dobór leksykalny, ze szczególnym uwzględnieniem powtarzalności wykorzystanych słów i fraz.

Analizując podobieństwa i różnice w zastosowanych środkach o potencjale perswazyjnego wpływu na odbiorcę zauważyłam, że część z nich wynika już z samej formy gramatycznej wypowiedzenia. W odróżnieniu od równoważnika zdania czy zawiadomienia, zdanie z osobową formą czasownika skupia uwagę odbiorcy na podmiocie, co daje dodatkowe możliwości ukazania go jako sprawcę i odpowiedzialnego za zjawiska pozytywne lub negatywne. Zgodnie z tą logiką, w „Wiadomościach” TVP zdecydowana większość zdań, gdzie *agensowi* przypisuje się działanie pozytywne, dotyczy polskiego rządu bądź pochwał pod jego adresem, wyrażanych przez różne grupy społeczne (w tym największą zbiorowość, definiowaną jako *Polacy*). Z kolei w przypadku opozycji, w przypadku TVP wszystkie zdania opisywały zdarzenia interpretowane jako negatywne, co wskazywało jako odpowiedzialnego szczególnie *opozycję (totalną opozycję), Platformę (Platformę Obywatelską, PO, Koalicję Obywatelską), Donalda Tuska (Tuska)*. Podobne rozróżnienie jest też widoczne w opisie stosunków naszego kraju z innymi, gdzie podmiotowej *Polsce* przypisywane są działania jednoznacznie pozytywne, natomiast *Brukseli, Komisji Europejskiej, Niemcom, Europie, migrantom* – te negatywne. Bardzo podobny, czytelny rozdział na *agensów* pozytywnych i negatywnych widoczny jest w programie telewizji Republika, z tym, że w tym przypadku ci ostatni ujęci są jako nieokreśleni *oni*, co tworzy wyraźną opozycję z domyślną kategorią *my* (dobrzy, reprezentujący poglądy właściwe). Istnienie takiej opozycji można zaobserwować również w „Wiadomościach”, a w obu tych telewizjach – katalog wartości pozytywnych (*my*) i negatywnych (*oni*) łączy się z postrzeganiem danego zjawiska przez nadawcę.

Wyraźny podział na podmioty *dobrze* i *złe* w „Dzisiaj” Telewizji Republika nie występuje jednak w opisie wydarzeń z zagranicy. W takich sytuacjach wartościowanie zależy od konkretnego wydarzenia. Podobnie w programie Telewizji Trwam - również nie ma stałego podziału na podmioty wartościowane negatywnie i pozytywnie, wyraźna krytyka może być skierowana zarówno w stronę rządu (za likwidację branży futrzarskiej w Polsce czy politykę migracyjną), jak i ku opozycji (liberalny światopogląd, polityka historyczna w miastach). Podobnie z tematyką światową – większość zdań, gdzie rządy krajów były *agensem* przedstawionym w negatywnym świetle, dotyczyła kwestii aborcji czy wprowadzania rozwiązań korzystnych dla mniejszości seksualnych. Zupełnie inne podejście natomiast widoczne jest w dwóch pozostałych programach, „Faktach” i „Wydarzeniach”,

gdzie zdania służą raczej pokazaniu dynamizmu czy pokazaniu sekwencji wydarzeń (zwłaszcza w programie Polsatu, w odniesieniu do tematyki kryminalnej), niż wskazywaniu na negatywne i pozytywne podmioty.

Kolejne różnice można zaobserwować w przypadku wykorzystania pytań w paskach. Chociaż pojawiają się one we wszystkich badanych programach, to różnice w sposobie użycia są dość wyraźne. Podczas gdy cele autora, jakimi są wyrażenie wątpliwości lub wskazanie tezy w pytaniu o rozstrzygnięcie, są powszechne, to już dominacja pytań presupozycyjnych (szczególnie rozpoczynających się od zaimka *kto* lub *komu*) jest charakterystyczna przede wszystkim dla „Wiadomości” TVP i „Dzisiaj” Telewizji Republika. W obu tych programach kluczowe dla autorów było sformułowanie tezy wskazującej na istnienie *kogoś*, kto działa przeciwko istotnym dla interesu społecznego (czy państwowego) wartościom. Ponownie oba wymienione wyżej programy łączy stosowanie pytań o rozstrzygnięcie, gdzie odbiorcy wskazuje się do wyboru dwie opcje, z których jedna jest jednoznacznie wartościowana pozytywnie lub negatywnie, a konkretne warianty są dobrane manipulacyjnie, by posłużyć narzucanej przez nadawcę tezie (np. *Demokracja czy dyktat Brukseli?*). Jest to też okazja dla nadawcy do wartościowania negatywnego słów posiadających w rzeczywistości znaczenie neutralne (np. *Protest rolniczy czy polityczny?*). Takie podejście nie występuje w ogóle w pozostałych trzech telewizjach (w „Informacjach dnia” tego typu pytania nie są stosowane w ogóle, a w „Wydarzeniach” i „Faktach” widzowi przedstawia się realną alternatywę).

Zastosowanie pozostałych form gramatycznych jest już wspólne dla wszystkich badanych programów. Wypowiedzenia rozkazujące w sposób jawny zachęcają do konkretnego działania, często jako kampania edukacyjna. Ukazanie ciągłości w czasie to element *storytellingu*, potwierdzenie rozrywkowego charakteru newsów, które mają zatrzymać widza przed odbiornikiem nie tylko w konkretnym dniu emisji programu, ale także zachęcić do obejrzenia programu w kolejnych dniach. Natomiast informacja o tym, że czegoś *nie będzie*, w przypadku wszystkich nadawców była wskazaniem, że wydarzenie oczekiwane nie dojdzie do skutku.

Ciekawych wniosków dostarcza analiza cytatów używanych w paskach. W telewizjach TVN i Polsat zaznaczają one swoją obecność jedynie marginalnie, natomiast w pozostałych trzech ich występowanie jest daleko częstsze. Istotne znaczenie ma tutaj fakt czytelnego oznaczenia cytatu, czego nie robi się w „Dzisiaj”, dodatkowo stosując praktykę przytaczania w pasku radykalnych opinii, zebranych w procesie sondy ulicznej. Wszystkie trzy programy telewizyjne łączy też cel stojący za doborem osób lub instytucji, którym oddaje

się głos. Z jednej strony może to służyć uwiarygodnieniu konkretnej tezy, jednak z drugiej – również ośmieszeniu, poprzez zniekształcenie cytatu czy wyrwanie słów z kontekstu.

Wydaje się, że największą siłę perswazyjną ma jednak wartościowanie, poprzez czytelny podział na to, co *dobre* i *złe*. Jak wykazano w pracy, można to zrobić na kilka sposobów. Użycie peryfraz może być zarówno gloryfikujące (zwłaszcza wobec zmarłych czy sportowców), jak i piętnujące (wobec przestępców czy podmiotów, reprezentujących inne wartości, niż te, które są bliskie linii programowej danego nadawcy). Jakkolwiek przypadki, przedstawiające konkretną osobę czy grupę w dobrym świetle, są podobne we wszystkich badanych programach, to już stosowanie takiego zabiegu w celu odwrotnym przybiera inny kształt. W „Faktach” takie użycia nie występują w ogóle, natomiast w „Wydarzeniach” zastępowanie neutralnych nazw osób negatywnymi określeniami zarezerwowane jest dla przestępców. Tymczasem w pozostałych trzech programach istnieje praktyka stosowania pejoratywnych określeń wobec osób o odmiennych poglądach (w tym przypadku, są to politycy partii opozycyjnych, politycy wypowiadający się w imieniu Unii Europejskiej itp.). Dodatkowo w tych programach stosuje się nazwy nieneutralne podmiotów politycznych, jak *totalna opozycja*, czy zjawisk społeczno-politycznych, jak *dzika reprivatyzacja*, *złodziejska reprivatyzacja*, *zbrodnia vatowska*, Analogicznych określeń wymierzonych w jakąkolwiek siłę polityczną nie można się doszukać w programach informacyjnych Polsatu i TVN.

Wyraźna linia podziału pomiędzy programami TVP1, Telewizji Trwam i Telewizji Republika, a tymi z Polsatu i TVN, jest też widoczna w analizie pasków, dotyczących informacji na tematy światopoglądowe, jak aborcja i prawa kobiet, mniejszości seksualne, wprowadzenie zakazu handlu w niedziele, czy wreszcie rola kościoła katolickiego w życiu publicznym. Widać wyraźnie, że „Informacje dnia” niezwykle konsekwentnie i radykalnie wyrażają swoje stanowisko, popierające całkowity zakaz przerywania ciąży nie tylko w Polsce, ale i w innych krajach, natomiast w „Dzisiaj” zawsze w negatywny sposób przedstawia się osoby związane ze społecznością LGBTQ+, posuwając się nawet do określeń obraźliwych. W „Wiadomościach” oba te tematy są obecne, wyrażane w paskach poglądy są podobne, jednak stosowany język nie jest aż tak skrajny, natomiast sformułowania zawarte w nagłówkach przede wszystkim mają służyć wyrażaniu negatywnych opinii, czy to o polskiej opozycji, czy to o organach Unii Europejskiej. Jednak w przypadku pozostałych dwóch programów, pomimo w widoczny sposób odmiennego spojrzenia na opisywane kwestie, nie jest obecne aż tak stanowcze wartościowanie, nie ma też mowy o określeniach pejoratywnych czy obraźliwych.

Chociaż wartościowanie jest obecne we wszystkich badanych programach, gdzie często bezpośrednio wskazuje się aspekty pozytywne i negatywne omawianych wydarzeń czy zjawisk, to jednak jest to kolejny przykład na odmienne podejście do zagadnienia u danego nadawcy. Istnieją bowiem takie słowa, którym nadaje się sens negatywny zależnie od kontekstu. Dobrym przykładem jest tu *polityczny*, które to określenie jako antyteza merytoryczności przeniknęło już do pasków wszystkich telewizji. Co jednak ponownie łączy serwisy informacyjne TVP1, Telewizji Trwam i Telewizji Republika, to używanie w znaczeniu negatywnym również słów *niemiecki*, *Berlin*, *tęczowy*, *Bruksela*, *celebryta*. Wspólne natomiast dla wszystkich nadawców (choć najlepiej wykorzystane w Polsce) jest umiejętne odwoływanie się do ludzkich emocji, w tym granie na strachu (przykładowo: w kontekście relacjonowanych konfliktów zbrojnych, klęsk żywiołowych czy, w niektórych programach, kryzysu migracyjnego w Europie).

Część pozostałych środków retorycznych można przypisać do konkretnej stacji telewizyjnej, gdzie używane są najczęściej. Wyjątkiem będzie metafora, obecna w każdym z badanych programów, zwłaszcza nawiązująca do domeny wojny, pomocnej w opisie wyborów czy sporów ideologicznych. Inne środki występują mniej powszechnie, a ich użycie jest jednoznacznie związane z intencją autora. Przykładowo, deprecjonująca animalizacja występuje tylko w „Wiadomościach” i „Dzisiaj”, a metonimia jest ważnym tropem w „Informacjach dnia”. W tym ostatnim programie nie pojawiają się natomiast w ogóle ironia, gry językowe czy stylizacje lub nawiązania do tekstów kultury, większość treści podaje się odbiorcy wprost. W Telewizji Republika ważną rolę odgrywa język młodzieżowy i potoczny (co przywodzi na myśl, że grupą docelową mają być młodzi widzowie), a „Fakty” TVN obfitują w paski ironiczne i wieloznaczne, prowadząc grę z odbiorcą w odgadywanie faktycznego znaczenia, bardzo częste jest też w tej stacji stosowanie elementów komicznych, niekoniecznie w funkcji ośmieszenia (jak dzieje się to często w „Dzisiaj” czy w „Wiadomościach”), ale znalezienia zabawnych elementów sytuacji i wskazania ich widzowi.

Wnioski z analizy jakościowej (zwłaszcza tej dotyczącej doboru leksykalnego i wartościowania) zostały potwierdzone podczas badań ilościowych nad korpusami. Oprócz potwierdzenia hipotezy o podobnej jak w przypadku nagłówków prasowych nominalizacji, wykazałam też, na podstawie badania słownictwa kluczowego, że są stacje, które są pod tym względem do siebie zbliżone (TVP1 i Telewizja Trwam; TVP1 i Telewizja Republika; TVN i Polsat) i takie, które nie mają ze sobą prawie żadnych podobieństw w tym zakresie (TVN i Telewizja Trwam; TVN i Telewizja Republika; Polsat i Telewizja Trwam).

Badanie opisu konkretnych wydarzeń (zabójstwa Pawła Adamowicza i strajku „żółtych kamizelek”) z perspektywy pasków pokazało po pierwsze konsekwencję nadawcy publicznego w budowaniu opozycji (my – oni w sprawie krajowej; Francuzi – Emmanuel Macron / Unia Europejska w opisie zajęć z Francji), po drugie zaś – wielość możliwości formatowania przekazu wtedy, gdy istnieje kontekst polityczny, mogący zostać wykorzystanym na własny użytek konkretnego nadawcy. Dodatkowo oba przebadane wydarzenia dostarczyły dowodów na używanie w paskach emocji i obrazów po to by wyolbrzymić dramatyzm faktów i sprawić, że widz będzie ciekawy dalszego ciągu.

Mimo tego, że paski „Wiadomości” TVP nie stanowią zbioru szczególnie wyróżniającego się na tle innych (są do nich wszak podobne treściowo nagłówki z Telewizji Trwam czy Telewizji Republika), to jednak tylko one stały się inspiracją dla odbiorców dla wielu przetworzeń, czego dowodem jest różnorodna twórczość w postaci memów, stron tematycznych na Facebooku, kont na Twitterze, mikroblogów, utworów muzycznych, generatorów i quizów, czy wreszcie, istniejącej w świecie realnym, gry planszowej. Wynika to na pewno z większej popularności „Wiadomości” od pozostałych dwóch serwisów, ale również z faktu bycia przezeń programem nadawcy publicznego, podlegającego obowiązkom ustawowym, wymienionym w Ustawie z dnia 29 grudnia 1992 roku o radiofonii i telewizji (obligującej m.in. do ukazywania różnorodności zjawisk, a także prezentowania zróżnicowanych poglądów), z których odbiorca w ten sposób nadawcę rozlicza. W publikacjach podkreślane są więc schematyczność pasków, narzucenie podziału na *dobrych* i *złych*, tworzenie opozycji *my versus oni*, czy wreszcie wyolbrzymianie sukcesów krajowych i doniesień o dobrobycie.

Nie ulega wątpliwości, że na bazie pasków bez trudu można wyciągnąć wnioski tak na temat linii programowej każdej z badanych w tej pracy stacji, jak i światopoglądu, który stoi u podstaw formułowanych w nagłówkach tez. Podatne na odautorskie formatowanie wydają się szczególnie wiadomości, dotyczące polityki krajowej i relacji międzynarodowych, ale często wydaje się, że treść wiadomości jest drugorzędna względem ogólnie przyjętej w danej stacji narracji na konkretny temat. Widoczny podział na z jednej strony trzy programy o wspólnej interpretacji wydarzeń i dwa poniekąd im przeciwstawne nie jest jednak symetryczny i tylko jeden z tych światopoglądów jest przedstawiany odbiorcy w sposób radykalny, konsekwentny i dodatkowo deprecjonujący koncepcje przeciwne.

Zaproponowane przeze mnie badania porównawcze, poza odpowiedziami na postawione we wstępie pytania operacyjne, rodzą jednak dalsze przypuszczenia i hipotezy, między innymi na temat zmian dynamiki pasków w funkcji czasu, a więc zależnie od partii

politycznej sprawującej aktualnie władzę, co wydaje się mieć niebagatelne znaczenie dla treści nagłówków telewizyjnych. Jednocześnie trzeba podkreślić, że rozszerzenie zbioru pasków poddawanych badaniom do liczebności kilkunastu tysięcy (jak uczyniono w tej pracy) stwarza solidne podstawy do dostrzeżenia niektórych, wymykających się przy mniejszych korpusach, zależności czy sformułowania wniosków istotnie nowych, opartych o analizy ilościowe, jakich przeprowadzenie na korpusie mniej licznym zwyczajnie nie byłoby możliwe.

BIBLIOGRAFIA

Antas, J., 2023. Semantyczne zmiany znaczenia słowa „polityczny” we współczesnej polszczyźnie.

Bachryj-Krzywaźnia, M., 2019. Dedykowany storytelling – psychologiczne przesłanki perswazyjnej efektywności narracyjnego marketingu politycznego. *Środkowoeuropejskie studia polityczne*, (1), s. 193–210.

Bańko, M., 2008. *Google*. [online] sjp.pwn.pl. Dostępne na: <<https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/Google;9771.html>> [dostęp 12.04.2020].

Bartoszcze, R. i Kołodziej, J., 2006. Infotainment. W: W. Pisarek, red., *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, s. 82.

Bauer, Z., 2008. Gatunki dziennikarskie. W: Z. Bauer i E. Chudziński, red., *Dziennikarstwo i świat mediów*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.

Bordieu, P., 2009. *O telewizji. Panowanie dziennikarstwa*. tłum. K. Sztandar-Sztanderska, i A. Ziółkowska. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Bralczyk, J., 2000. Manipulacja językowa. W: E. Chudziński i Z. Bauer, red., *Dziennikarstwo i świat mediów*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.

Buras, P., 2019. The killing of Gdańsk’s mayor is the tragic result of hate speech. *The Guardian*. 17 sty.

Chomik, D. i Wojsław, J., 2018. Pasków TVP Info życie po życiu. Internetowy dyskurs wokół współczesnych tickerów telewizyjnych. *Rocznik Bibliograficzno - Prasoznawczy*, 10/21.

Cieśla, W., 2020. Krzysztof Leski. Swoją drogą. *Newsweek*, 26.01, s. 30–33.

Czechowski, W., 2019. „Totalna opozycja” i „poprzedni rząd” w polityce informacyjnej programu telewizyjnego Wiadomości TVP. W: I. Benenowska, E. Laskowska i B. Morzyńska-Wrzošek, red., *Aksjologiczne aspekty komunikacji, materiały z forum etyki słowa*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Daszkiewicz, D., 2018. *Dobry tytuł to połowa sukcesu, także w telewizji. Paski w serwisach informacyjnych TVP i TVN*. [online] www.medioznawca.com. Dostępne na: <<http://www.medioznawca.com/badania/16-aktualnosci/271-dobry-tytul-to-polowa-sukcesu-takze-w-telewizji-paski-w-serwisach-informacyjnych-tvp-i-tvn>>.

Dawkins, R., 1996. *Samolubny gen*. wyd. 2. tłum. M. Skonieczny. Warszawa: Wydawnictwo Prószyński i S-ka.

Dąbała, J., 2010. Styl telewizyjnego serwisu informacyjnego w 1989 r. W: Ł. Szurmiński, red., *Media a rok 1989. Obraz przemian i nowe zjawiska na rynku*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Aspra-JR.

Dembowski, P., 2018. *Powstał nowy „generator pasków” TVP*. [online] www.press.pl. Dostępne na: <https://www.press.pl/tresc/54335,nowy-_generator-paskow_-tvp-w-odpowiedzi-na-zamkniecie-pasek-tvp_pl> [dostęp 14.11.2022].

Długosz-Kurczabowa, K., 2008. *Wielki słownik etymologiczno historyczny języka polskiego*". Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Dryjańska, A., 2017. „Szkalujący Polskę Niemcy radzą, jak obalić kota prezesa”. *Ten komik wymyślił genialny generator „pasków grozy” z TVP*. [www.natemat.pl] Dostępne na: <<https://natemat.pl/221039,szkalujacy-polske-niemcy-radza-jak-obalic-kota-prezesa-komik-wymyslil-generator-paskow-tvp>> [dostęp 19.01.2020].

Dryjańska, A., 2021. *Ogląda „Wiadomości”, bo nie stać go na dopalacze. „Nie robię tego dla fejmu” [WYWIAD]*. [online] natemat.pl. Dostępne na: <<https://natemat.pl/348177,ogladam-wiadomosci-bo-nie-stac-mnie-na-dopalacze-wywiad-z-autorem-strony>> [dostęp 18.11.2022].

Dwornik, M., 2018. *Historia telewizyjnego tabloidu Ruperta Murdocha*. [online] reporterzy.info. Dostępne na: <<https://reporterzy.info/3723,fox-news-channel-historia-telewizyjnego-tabloidu-rupert-murdocha.html>> [dostęp 10.12.2018].

Erling, B., 2020. *KRRiT: paski „Wiadomości” TVP wprowadzały opinię publiczną w błąd*. [online] www.press.pl. Dostępne na: <https://www.press.pl/tresc/62637,krrit_-paski-_wiadomosci_-tvp-wprowadzaly-opinie-publiczna-w-blad> [dostęp 30.01.2023].

Filas, R., 1999. Dziesięć lat przemian mediów masowych w Polsce (1989-1999). Propozycja periodyzacji. *Zeszyty Prasoznawcze*, (1-2), s. 31-58.

Filas, R., 2010. Dwadzieścia lat przemian polskich mediów (1989-2009) w ujęciu periodycznym. *Zeszyty Prasoznawcze*, (3-4 (203-204)).

Fischer, B., 2006. Linia programowa. W: W. Pisarek, red., *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, s. 111.

Fruittaldo, A., 2017. *News Discourse and Digital Currents: A Corpus-Based Genre Analysis of News Tickers*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Fudala-Barańska, A., 2015. Przemiany w newsach na przykładzie Aktualności – serwisu informacyjnego Telewizji Katowice. W: W. Godzic, A. Kozieł i J. Szyłko-Kwas, red., *Gatunki i formaty we współczesnych mediach*. Warszawa: Wydawnictwo POLTEX.

Furman, W., 2006a. Lid. W: W. Pisarek, red., *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, s. 110.

Furman, W., 2006b. Nadtytuł. W: *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, s. 127.

Furman, W., 2006c. Nagłówek. W: W. Pisarek, red., *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.

Furman, W., 2006d. Tytuł. W: W. Pisarek, red., *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.

- Gołaszewska, M., 1987. *Śmieszność i komizm*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Grzelka, M. i Kula, A., 2016. Rewolucja czy ewolucja? Przemiany polskiego newsa telewizyjnego. *Język a kultura tom 26. Kulturowe uwarunkowania zachowań językowych — tradycja i zmiana*, (26), s. 209–219.
- Habrajska, G., 2005. Nakłanianie, perswazja, manipulacja językowa. *Acta Universitatis Lodzianis Folia Litteraria Polonica*, (7), s. 91–124.
- Hassliebe, Ł., 2019. *Pancerna brzoza. Słownik prawicowej polszczyzny*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- Jakobson, R., 1960. Poetyka w świetle językoznawstwa. *Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*, (51/2).
- Jakubowska, A. i Snopkiewicz, J., 1991. *Telewizja naga*. Warszawa: Wydawnictwa „Alfa”.
- Jasiński, W., 2021. Czym jest TikTok i jak działa? *Remedium. Profilaktyka programowa i promocja zdrowia psychicznego.*, (7-8 (334)), s. 44–46.
- Jaszczyk-Grzyb, M. i Bielak, A., 2018. Mowa nienawiści w Polsce w świetle najnowszych badań: perspektywa interdyscyplinarna. W: *Naokoło migracji*. Poznań: Wydział Neofilologii UAM, s. 47–56.
- Jędrzejowski, G., 2010. Dwadzieścia sześć minut, czyli wydało się. W: A. Skworz i A. Niziołek, red., *Biblia Dziennikarstwa*. Kraków: Wydawnictwo Znak, s. 665–677.
- Jupowicz-Ginalska, A., 2015. Serwisy informacyjne a autopromocja środków przekazu – na przykładzie „Faktów” TVN. *Zeszyty Prasoznawcze*, 58(3 (223)), s. 688–703.
- Kajtoch, W., 2007. Retoryka dziennikarska. W: E. Chudziński, red., *Słownik wiedzy o mediach*. Warszawa - Bielsko-Biała: Wydawnictwo Szkolne PWN, s. 405–420.
- Kamińska-Szmaj, I., 2004. Propaganda, perswazja, manipulacja - próba porządkowania pojęć. W: P. Krzyżanowski i P. Nowak, red., *Manipulacja w języku*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Karaškiewicz, A. i Lubawy, M., 2012. Wpływ pasków informacyjnych na zapamiętanie pozostałych elementów przekazu telewizyjnego. *Studia Medioznawcze*, 4(51), s. 69–81.
- Kieraś, W. i Kobylński, Ł., 2021. Korpusomat – stan obecny i przyszłość projektu. *Język Polski*, (2), s. 49–58.
- Kłosińska, K., 2019. Potencjał perswazyjny tzw. pasków. W: Ż. Sładkiewicz, A. Klimkiewicz i M. Noińska, red., *Perswazja językowa w różnych dyskursach*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 149–159.
- Kłosińska, K. i Rusinek, M., 2019. *Dobra zmiana, czyli jak się rzędzi światem za pomocą słów*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Kłosińska, K., Zimny, R. i Żukiewicz, P., 2018. *Sprawozdanie ze stanu ochrony języka polskiego za lata 2016–2017 – Język informacji politycznej*. Dostępne na: <<http://www.rjp.pan.pl>>.

- Kochan, M., 2002. *Slogany w reklamie i polityce*. Warszawa: Wydawnictwo Trio.
- Kołodziej, J., 2006. Gate keeping. W: W. Pisarek, red., *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.
- Kołodziejczyk, M., 2019. Dźwięki ciszy. *Polityka*, (4 (3195)), s. 13–16.
- Kominiarczuk, M., 2018. *Wyłączenie „generatora pasków TVP” to decyzja twórcy*. [online] www.press.pl. Dostępne na: <https://www.press.pl/tresc/53959,wylaczenie-_generatora-paskow-tvp_-to-decyzja-tworcy> [dostęp 14.11.2022].
- Kopaliński, W., 2007. *Słownik wyrazów obcych i obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Rytm.
- Korolko, M., 1998. *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*. Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- Kowalewski, M., 2019. *TV Propaganda*. Warszawa: Wydawnictwo Arbitor sp. z o. o.
- Kukulak, M., 2020. Zamieszki, bitwa czy zryw przeciwko prezydentowi? Paski tytułujące wiadomości w telewizyjnych serwisach informacyjnych na przykładzie relacjonowania protestów pracowników transportu we Francji z przełomu 2018 i 2019 roku. 12(2).
- Lakoff, G. i Johnson, M., 2010. *Metafory w naszym życiu*. tłum. T. Krzeszowski. Warszawa: Wydawnictwo Aletheia.
- Levinson, P., 2010. *Nowe nowe media*. tłum. M. Zawadzka. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Lis, M., 2022. *Jest już w telefonie co trzeciego Polaka. Tak rośnie biznes TikToka nad Wisłą*. [online] [Businessinsider.com](https://businessinsider.com). Dostępne na: <<https://businessinsider.com.pl/biznes/tik-tok-jest-w-telefonie-co-trzeciego-polaka-tak-rosnie-biznes-nad-wisla/xcwb481>> [dostęp 15.10.2022].
- Lisowska-Magdziarz, M., 2004. *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów: wersja 1.1*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Lisowska-Magdziarz, M., 2006. Dyskurs – semiotyka – wspólnota interpretacyjna. W stronę modelu zintegrowanego instrumentarium badań nad zawartością mediów (zaproszenie do dyskusji). *Global Media Journal-Polish Edition*, (1).
- Lisowska-Magdziarz, M., 2019. Identyfikacja i analiza cilckbaitów w informacyjnych tekstach dziennikarskich - rekonensans metodologiczny. W: A. Hess, M. Nowina Konopka i W. Świerczyńska-Głownia, red., *Dynamika przemian w mediach*. Kraków: Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej.
- Loewe, I., 2014. Dyskurs medialny – przegląd stanowisk badawczych. *Forum Lingwistyczne*, (1).
- Ławnicki, T., 2017. *Na Facebooku śledzi ją 35 tys. osób. Ma kultowy fanpejdż, na którym dokumentuje propagandę TVP*. [online] natemat.pl. Dostępne na: <<https://natemat.pl/221115,tworzy-archiwum-propagandy-kim-jest-osoba-ktora-prowadzi-fanpejdz-tymczasem-w-wiadomosciach>>.

Maj, K. i Lewandowsky, S., 2020. Is bad news on TV tickers good news? The effects of voiceover and visual elements in video on viewers' assessment. *Plos One*, (15 (4)).

Marciniak, M., Mykowiecka, A. i Rychlik, P., 2016. TermoPL - a Flexible Tool for Terminology Extraction. W: *Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'16)*. Portorož.

Mąka-Malatyńska, K., 2016. W stronę rozrywki - przemiany polskich serwisów informacyjnych. *Przegląd humanistyczny*, (1), s. 101–113.

Mielczarek, T., 2016. Telewizja w Polsce w latach 1989–2013. *Rocznik Prasy Polskiej*, XIX(1 (41)), s. 102–121.

Mormol, P. i Kuraś-Szczepanek, K., 2019. Językowe i retoryczne środki tworzenia opozycji „MY” i „ONI” w paskach informacyjnych „Wiadomości”. *Półrocznik Językoznawczy Tertium*, (4 (2)).

Mosiołek-Kłosińska, K., 1997. Metafora w tekście użytkowym – charakterystyka, próba oceny normatywnej. *Poradnik Językowy*, 10.

Mowa nienawiści, 2019, Centrum Badania Opinii Społecznej.

Muszyński, J., 2001. *Leksykon marketingu politycznego*. Wrocław: Alta2.

Najszybszy program informacyjny, 2014 [online] Teleexpress.tvp.pl. Dostępne na: <<https://teleexpress.tvp.pl/16862324/najszybszy-program-informacyjny>> [dostęp 19.03.2021].

Ocena wiarygodności telewizyjnych programów informacyjnych i publicystycznych, 2017, Centrum Badania Opinii Społecznej.

O zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (projekt ustawy)

Pallus, P., 2017. *Discovery kupuje amerykańskiego właściciela TVN*. [online] <https://businessinsider.com.pl>. Dostępne na: <<https://businessinsider.com.pl/media/tv-radio/discovery-kupuje-firme-scripps-networks-interactive/5vnlg0l>> [dostęp 10.12.2019].

Paul, K., 2020. *Should you delete TikTok? Here's what experts say about the app Trump wants to ban*. [online] The Guardian. Dostępne na: <<https://www.theguardian.com/technology/2020/jul/16/tiktok-video-sharing-app-should-you-delete-it>> [dostęp 12.10.2022].

Pisarek, W., 1967. *Poznać prasę po nagłówkach*. Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych RSW „Prasa”.

Pisarek, W., 1972. *Frekwencja wyrazów w prasie*. Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych RSW „Prasa”.

Pisarek, W., 2002. *Polskie słowa sztandarowe i ich publiczność*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.

Pisarek, W., 2008. Podstawy retoryki dziennikarskiej. W: Z. Bauer i E. Chudziński, red., *Dziennikarstwo i świat mediów*. Kraków.

Popiołek, M., 2015. Serwisy społecznościowe w przestrzeni internetowej – (social)mediatyżacja życia codziennego. *Zeszyty Prasoznawcze*, 58(1 (221)).

Postrzeganie telewizyjnych programów informacyjnych i publicystycznych. 2021 Centrum Badania Opinii Społecznej.

Powiedz mi, który program informacyjny najchętniej oglądasz, a powiem ci, kim jesteś, 2016, Centrum Badania Opinii Społecznej.

Puzynina, J., 1992. *Język Wartości*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Radkowski, M., 2022. *Telewizja Polsat nadaje od 30 lat. „Solorz wiedział, co się ludziom podoba”*. www.wirtualnemedia.pl.

Reboul, O., 1980. Kiedy słowo jest bronią. tłum. J. Arnold. W: Głowiński, red., *Język i społeczeństwo*. Warszawa: Wydawnictwo Czytelnik, s. 299–338.

Rok 2019 pod znakiem wyborów i obaw przed zmianami klimatycznymi, 2020 Centrum Badania Opinii Społecznej.

Rutkowska, A., 2013. Dziennikarskie sposoby wywierania wpływu na odbiorcę w telewizyjnych serwisach informacyjnych. *Acta Universitatis Lodzianis Folia Litteraria Polonica*, (2(20)), s. 139–155.

Sadowska, A., 2007. Tytuły prasowe - ich budowa i funkcja. *Acta Universitatis Lodzianis Folia Litteraria Polonica*, (9), s. 401–413.

Sajór, G., 2022. *Głupi jak pasek. Jak powstają paski w TVP i kim jest belkowy? Oto, co myśli prezes*. [online] www.press.pl. Dostępne na: <<https://www.press.pl/tresc/51324,glupi-jak-pasek>> [dostęp 12.09.2022].

Sobczak, B., 2016. News telewizyjny jako akt retoryczny. *Acta Universitatis Lodzianis Folia Litteraria Polonica*, (1 (31)), s. 97–112.

Sobczak, B., 2018. *Retoryka Telewizji*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Stoeffel, K., 2011. *Ticker Taped: The 9/11 News Crawl*. [online] observer.com. Dostępne na: <<https://observer.com/2011/09/ticker-taped-the-911-news-crawl/>> [dostęp 12.04.2020].

Strutyński, J., 1997. *Gramatyka polska*. Kraków: Wydawnictwo Tomasz Strutyński.

Szalkiewicz, W.K., 2006. *Kandydat. Jak wygrać wybory*. Bydgoszcz: Oficyna Wydawnicza Branta.

Szarłat, A., 2015. *Przeziwki. Tele PRL*. Warszawa: Wydawnictwo Świat Książki.

Szczepankowska, I., 2011. *Semantyka i pragmatyka językowa. Słownik podstawowych pojęć z zadaniami i literaturą przedmiotu*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

Szews, P., 2013. Mikroblog – odmiana blogu czy oddzielny gatunek? *Acta Universitatis Lodzianensis Folia Litteraria Polonica*, (2 (20)), s. 271–289.

Ślawska, M., 2008. Tytuł: najmniejszy tekst prasowy. *Rocznik Prasoznawczy*, (2(2008)), s. 117–126.

Świerczyńska-Głownia, W., 2006. Dziennik Telewizyjny, radiowy. W: W. Pisarek, red., *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.

Trojanowska-Bis, A. i Francuz, P., 2007. Rozumienie przekazu audiowizualnego zawierającego „tekst taśmowy” (TV-ticker) przez osoby zależne i niezależne od pola. W: P. Francuz, red., *Psychologiczne aspekty komunikacji audiowizualnej*. Lublin: Wydawnictwo KUL.

TVP analizuje kroki prawne wobec twórcy „Generatora pasków”, 2019 [online] Wirtualne media. Dostępne na: <<https://www.wirtualnemedialna.pl/arttykul/tvp-analizuje-kroki-prawne-wobec-tworcy-generatora-paskow>> [dostęp 14.11.2022].

Wiarygodność mediów, 2019 Centrum Badania Opinii Społecznej.

Wojtak, M., 2004. *Gatunki prasowe*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Wolny-Zmorzyński, K. i Kaliszewski, A., 2006. Informacja. W: W. Pisarek, red., *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, s. 81–82.

Wolny-Zmorzyński, K., Kaliszewski, A. i Furman, W., 2006. *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

Wydarzenie roku 2018 w Polsce i na świecie, 2019 Warszawa: Centrum Badania Opinii Społecznej.

Wysocki, A., 2022. *Obejrzał 250 wydań „Wiadomości” TVP. „Jak biuletyn informacji partyjnej”*. [online] wtv.pl. Dostępne na: <<https://wtv.pl/wiadomosci-tvp-040221-mk-online>> [dostęp 25.01.2023].

Zielińska, A., 2021. *Zrobili to! PiS dopięło swego. Lex TVN przegłosowane*. [online] www.money.pl. Dostępne na: <<https://www.money.pl/gospodarka/zrobili-to-pis-dopieloswego-lex-tvn-przeglosowane-6671068306016800a.html>> [dostęp 23.11.2022].

Żygulski, K., 1976. *Wspólnota Śmiechu*. Warszawa: Wydawnictwo PIW.

FILMOGRAFIA

1. „Wiadomości”, codzienny program informacyjny Programu Pierwszego Telewizji Polskiej, wydania główne z godziny 19:30 z okresu od 01.01.2018 do 31.01.2019, z wyjątkiem następujących wydań: 30.09.2018, 29.-30.10.2018, 10.12.2018.
2. „Fakty”, codzienny program informacyjny telewizji TVN, wydania z godziny 19:00 z okresu od 01.01.2018 do 31.01.2019
3. „Wydarzenia”, codzienny program informacyjny telewizji Polsat, wydania główne z godziny 18:50
4. „Informacje dnia”, codzienny program informacyjny Telewizji Trwam, wydania główne z godziny 20:00 z okresu od 01.01.2018 do 31.01.2019, z wyjątkiem wydania z dnia 21.10.2018, a także następujących dat, kiedy zamiast wydań głównych źródło stanowią wydania wieczorne z godziny 21:10: 24.01.2018, 28.01.2018, 21.02.2018, 10.03.2018, 22.03.2018, 28.03.2018, 01.04.2018, 03.05.2018, 07.05.2018, 01.07.2018, 07.07.2018, 18.07.2018, 01-02.09.2018, 04.09.2018, 10.09.2018, 24.10.2018 10.01.2019 oraz wydania z godziny 12: 17.05.2018 i 26.05.2018.
5. „Dzisiaj”, codzienny program informacyjny Telewizji Republika, wydania z godziny 18:30 z okresu od 01.01.2018 do 31.01.2019, z wyjątkiem 30.10.2018, 05.11.2018, 21.11.2018 i 02.01.2019.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Pierwszy pasek z tekstem taśmowym, telewizja Fox News, 11.09.2001.....	6
Rysunek 2 Wykorzystanie pasków w Polsce i TVP1 po śmierci Jana Pawła II, 02.04.2005.	7
Rysunek 3 Pierwsze próby tytułowania informacji w „Wiadomościach”, lata 1990 – 1997...	12
Rysunek 4 Tytuły informacji w „Wiadomościach TVP” w latach 1998 – 2004.	12
Rysunek 5 Ewolucja nagłówka „Wiadomości”, lata 2006 – 2008.....	13
Rysunek 6 Paski „Wiadomości” TVP w latach 2008 – 2013	15
Rysunek 7 Paski „Wiadomości” TVP w latach 2013-2020.	15
Rysunek 8 Tytułowanie newsów w „Informacjach” Polsatu, lata 1994 – 2001.	16
Rysunek 9 Tytułowanie newsów w „Informacjach” Polsatu, lata 2002-2003.	17
Rysunek 10 Tytułowanie newsów w „Wydarzeniach” Polsatu, lata 2004-2013.	17
Rysunek 11 Pasek tytułowy w telewizji „Polsat”, lata 2014-2023.	18
Rysunek 12 Tytuły informacji w „Faktach” TVN w latach 1997-2010.....	19
Rysunek 13 Tytuł Informacji w Faktach TVN od 2012 do 2021 roku	19
Rysunek 14 Tytuły informacji w programie „Informacje Dnia” Telewizji Trwam w latach 2014-2021.....	20
Rysunek 15 Tytuły informacji w programie „Dzisiaj” Telewizji Republika w latach 2013-2021.....	20
Rysunek 16 Sposób eksponowania paska w „Wiadomościach” TVP.	31
Rysunek 17 Informacja bez, tytułu w głównym wydaniu „Faktów” TVN z 06.07.2020, godz. 19:00.....	34
Rysunek 18 Informacja tytułowana, pasek widoczny pod zdjęciem. „Fakty” TVN.....	35
Rysunek 19 Eksponowanie nagłówka informacji w „Wydarzeniach” Polsatu.....	40
Rysunek 20 Pasek tytułowy w programie „Informacje dnia”,	44
Rysunek 21 Telewizja Republika, „Dzisiaj”, zapowiedzi informacji.....	49
Rysunek 22 Telewizja Republika „Dzisiaj”, filmowy skrót informacji wraz z belką tytułową.	50
Rysunek 23 Fragmenty programów „Dzisiaj” ilustrujące zmiany szaty graficznej.....	51
Rysunek 24 „Stwórz sobie pasek TVP Info na dziś.....	218
Rysunek 25 Zestawienie nagłówków „Wiadomości” TVP poprzedzających informacje o opozycji (po lewej) i o działalności rządu – po prawej.....	219
Rysunek 26 Przykładowe <i>Memy</i> Internetowe przetwarzające paski „Wiadomości”.....	220
Rysunek 27 <i>Memy</i> inspirowane paskami „Wiadomości” TVP i TVP info.	221

Rysunek 28 Zestawienie memów internetowych porównujących treści pasków TVP, TVN i Polsatu	222
Rysunek 29 Plebiscyt na Pasek Roku 2022 na stronie „Nie oglądam Wiadomości, bo nie stać mnie na dopalacze”	224
Rysunek 30 Fragment wątku utworzonego w serwisie Twitter przez Krzysztofa Leskiego, poświęconego „Wiadomościom” z 06.09.2018 roku.	229
Rysunek 31 Kolaże użytkownika Twittera FlaSH zestawiające paski „Wiadomości” TVP..	230
Rysunek 32 Zestawienie treści z Twittera na temat pasków stacji innych niż „Wiadomości” TVP.	231
Rysunek 33 Kadr z wideo „Gdyby Wiadomości były piosenką” autorstwa Pawła Kielera. .	235
Rysunek 34 Fragment kadru kończącego „Piosenkę z pasków TVP o Tusku”.	239
Rysunek 35 Zestawienie kadrów z filmu „Mirczyński - Wiadomości Piosenka z pasków TVP”.	242
Rysunek 36 Treści publikowane na TikToku przez użytkownika paskitv_.....	254
Rysunek 37 Generator pasków ze strony pasek.tvp.pl – nieaktywny od lipca 2018.	256
Rysunek 38 Generator pasków ze strony https://pasek-tvpis.pl/ w starej i nowej wersji.	257
Rysunek 39 Generator ze strony generator-paskow.pl, przykłady kompozycji prezentera i tytułu informacji.....	258
Rysunek 40 Przebieg gry „Propaganda czy fałsz”: pytanie z możliwościami wyboru odpowiedzi, następnie ocena odpowiedzi i link to źródła.....	259
Rysunek 41 Przykład quizu bazującego na paskach z „Wiadomości” – Test: Czy ten pasek ze stacji TVP jest prawdziwy?.....	261
Rysunek 42 Grafika na wierzchu pudełka do gry „Język informacji politycznej gra słowna” autorstwa Mateusza Bogusza.	262

SPIS TABEL

Tabela 1 Przykładowe pary pasków i ich nadtytułów z „Wiadomości” TVP w latach 2006-2007.....	13
Tabela 2 Zestawienie par pasków i ich podtytułów, „Wiadomości” TVP.....	14
Tabela 3 Zestawienie informacji poprzedzanych paskami tytułowymi w „Wiadomościach” TVP1 z podziałem na kategorie tematyczne. Opracowanie własne.....	30
Tabela 4 Najczęściej używane tytuły informacji w „Wiadomościach” TVP1. Opracowanie własne.....	31
Tabela 5 Zestawienie informacji poprzedzanych paskami tytułowymi w „Faktach” TVN z podziałem na kategorie tematyczne	36
Tabela 6 Najczęściej używane tytuły informacji w „Faktach” TVN. Opracowanie własne....	37
Tabela 7 Zestawienie informacji poprzedzanych paskami tytułowymi w „Wydarzeniach” Telewizji kobiet z podziałem na kategorie tematyczne. Opracowanie własne.....	40
Tabela 8 Zestawienie najczęściej występujących pasków w „Wydarzeniach” Telewizji Polsat. Opracowanie własne.	41
Tabela 9 Informacje poprzedzane paskami tytułowymi w Telewizji Trwam z podziałem na kategorie tematyczne.....	43
Tabela 10 Zestawienie najczęściej występujących pasków w programie informacyjnym Telewizji Trwam. Opracowanie własne.....	47
Tabela 11 Zestawienie informacji poprzedzanych paskami tytułowymi w Telewizji Republika z podziałem na kategorie tematyczne.....	49
Tabela 12. Zestawienie najczęściej występujących pasków w programie informacyjnym Telewizji Republika. Opracowanie własne.	52
Tabela 13 Liczba pasków w poszczególnych kategoriach tematycznych. Opracowanie własne.	54
Tabela 14 Udział zdań we wszystkich formach składniowych pasków. Opracowanie własne.	73
Tabela 15 Ilość pytań w paskach poszczególnych stacji telewizyjnych. Opracowanie własne.	90
Tabela 16 Zawartość pasków informacyjnych w poszczególnych kategoriach tematycznych. Opracowanie własne.	109
Tabela 17 Zawartość komponentów humorystycznych w paskach zapowiadających informacje na temat polskiej polityki. Opracowanie własne.	148

Tabela 18 Wykaz najczęściej występujących rzeczowników w korpusie z „Wiadomości” TVP. Opracowanie własne.....	164
Tabela 19 Przymiotniki występujące najczęściej w „Wiadomościach” TVP. Opracowanie własne.....	165
Tabela 20 Czasowniki najczęściej używane w paskach „Wiadomości”. Opracowanie własne.	166
Tabela 21 Słownictwo charakterystyczne z pasków „Wiadomości” TVP.....	167
Tabela 22 Najczęstsze kolokacje w paskach z „Wiadomości” TVP.....	168
Tabela 23 „Informacje dnia” Telewizja Trwam – najczęściej występujące rzeczowniki.....	170
Tabela 24 Przymiotniki z pasków „Dzisiaj Informacji” Telewizji Trwam. Opracowanie własne.....	171
Tabela 25 Najczęstsze czasowniki w paskach „Informacji dnia”. Opracowanie własne.....	171
Tabela 26 Słownictwo charakterystyczne z korpusu pasków użytych w „Informacjach dnia”. Opracowanie własne.	172
Tabela 27 Kolokacje z korpusu pozyskanego z „Informacji dnia”. Opracowanie własne.....	172
Tabela 28 Rzeczowniki z korpusu „Dzisiaj” Telewizji Republika. Opracowanie własne.....	174
Tabela 29 Przymiotniki występujące najczęściej w „Dzisiaj” Telewizji Republika. Opracowanie własne.	175
Tabela 30 Najczęstsze przymiotniki w korpusie z pasków „Dzisiaj” Telewizji Republika. .	175
Tabela 31 Słownictwo charakterystyczne wyodrębnione z korpusu „Dzisiaj” Telewizji Republika. Opracowanie własne.	176
Tabela 32 Najczęstsze kolokacje w korpusie nagłówków „Dzisiaj” Telewizji Republika....	177
Tabela 33 Najczęstsze rzeczowniki używane w „Wydarzeniach” Polsatu. Opracowanie własne.....	178
Tabela 34 Przymiotniki najczęściej występujące w paskach „Wydarzeń” Polsatu. Opracowanie własne.	179
Tabela 35 Lista czasowników występujących najczęściej w paskach „Wydarzeń” Polsatu. Opracowanie własne.	179
Tabela 36 Słownictwo charakterystyczne z nagłówków „Wydarzeń” Polsatu. Opracowanie własne.....	180
Tabela 37 Powtarzalne kolokacje w paskach z „Wydarzeń” Polsatu.	180
Tabela 38 Lista najczęściej występujących rzeczowników w korpusie z pasków z „Faktów” TVN. Opracowanie własne.	182

Tabela 39 Lista frekwencyjna przymiotników z nagłówków „Faktów” TVN. Opracowanie własne.....	182
Tabela 40 Lista najczęściej używanych czasowników w nagłówkach „Faktów” TVN. Opracowanie własne.	183
Tabela 41 Słownictwo charakterystyczne wyodrębnione z pasków z „Faktów” TVN. Opracowanie własne.	183
Tabela 42 Kolokacje występujące w paskach z „Faktów” TVN. Opracowanie własne.....	183
Tabela 43 Słowa Kluczowe z pasków „Wiadomości” TVP1 porównanie z pozostałymi korpusami.....	185
Tabela 44 Słowa kluczowe w paskach „Informacji dnia” Telewizji Trwam. Opracowanie własne.....	186
Tabela 45 Słowa kluczowe w paskach „Dzisiaj” Telewizji Republika. Opracowanie własne.	187
Tabela 46 Słowa kluczowe z „Wydarzeń” Polsatu. Opracowanie własne.....	188
Tabela 47 Słowa kluczowe z nagłówków „Faktów” TVN. Opracowanie własne.	189
Tabela 48 Słowa kluczowe wspólne dla wszystkich pięciu programów informacyjnych.....	190
Tabela 49 Słowa kluczowe typowe tylko dla jednego programu informacyjnego. Opracowanie własne.....	191
Tabela 50 Ilość tożsamyh słów kluczowych w korpusach. Opracowanie własne.....	191
Tabela 51 Ranking podobieństw pomiędzy korpusami na podstawie porównania słów kluczowych.....	192
Tabela 52 Listy rankingowe podobieństw na podstawie analizy występowania słów kluczowych.....	192
Tabela 53 Słownictwo charakterystyczne „Wiadomości” - porównanie.....	194
Tabela 54 Słownictwo charakterystyczne w „Informacjach dnia” – porównanie. Opracowanie własne.....	195
Tabela 55 Słownictwo charakterystyczne w „Dzisiaj” - porównanie. Opracowanie własne.	196
Tabela 56 Słownictwo charakterystyczne „Wydarzenia” – porównanie. Opracowanie własne.	196
Tabela 57 Słownictwo charakterystyczne „Fakty” – porównanie.....	197
Tabela 58 Ilość tych samych elementów słownictwa charakterystycznego w korpusach. Opracowanie własne	198
Tabela 59 Ranking podobieństw pomiędzy korpusami na podstawie porównania słownictwa charakterystycznego.....	198

Tabela 60 Rozkład tematyczny informacji związanych z zabójstwem Pawła Adamowicza – podział na stacje telewizyjne.....	201
Tabela 61 Zestawienie pasków tytułujących newsy o Gdańsku i Pawle Adamowiczu w 2018 roku. Opracowanie własne.....	209
Tabela 62 Zestawienie pasków publikowanych na stronie „Tymczasem w Wiadomościach” w serwisie Facebook.....	226
Tabela 63 Zestawienie belek z „Wiadomości” TVP z ich brzmieniem jako wersy piosenki „Gdyby <i>Wiadomości TVP</i> były piosenką”. Opracowanie własne na podstawie filmu opublikowanego w serwisie Youtube.....	236
Tabela 64 Zestawienie belek z „Wiadomości” TVP oraz TVP Info, tytułów informacji ze stron internetowych oraz tweetów polityków z ich brzmieniem jako wersy piosenki „Piosenka z pasków TVP o Tusku”Opracowanie własne na podstawie filmu opublikowanego w serwisie Youtube.....	238
Tabela 65 Zestawienie nagłówków z „Faktów” TVN z ich brzmieniem jako wersy piosenki „Gdyby Fakty TVN były piosenką”. Opracowanie własne na podstawie filmu opublikowanego w serwisie YouTube.....	240
Tabela 66 Zestawienie oryginalnych pasków z „Wiadomości” TVP z ich brzmieniem jako wersy „Piosenki o Wiadomościach”, opublikowanej w serwisie YouTube. Opracowanie własne.....	246
Tabela 67 Zestawienie oryginalnych pasków z „Wiadomości” TVP z ich brzmieniem jako wersy „Piosenki o Wiadomościach 2020 (...)”, opublikowanej w serwisie YouTube. Opracowanie własne.....	250
Tabela 68 Filmy z serwisu YouTube, gdzie jednym z tematów są paski. Opracowanie własne.....	252
Tabela 69 Zestawienie prawdziwych i wymyślonych pasków – baza do gry przeglądarkowej : https://propaganda-czy-falsz.github.io/#!/game . Opracowanie własne.....	260

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Udział procentowy pasków informacyjnych w zebranych materiale. Opracowanie własne.....	109
Wykres 2 Udział ilościowy części mowy w korpusach. Opracowanie własne.....	161
Wykres 3 Udział procentowy części mowy w korpusach. Opracowanie własne.	162

SPIS TREŚCI

PODZIĘKOWANIA	1
WSTĘP	3
I. PASKI JAKO KOMPONENT TELEWIZYJNYCH SERWISÓW INFORMACYJNYCH .	6
I.1. Pasek ruchomy – historia powstania, perspektywa naukowa.	6
I.2. Pasek - tytuł informacji w perspektywie badawczej.....	8
I.2.1. Tytuł informacji telewizyjnej w perspektywie językoznawczej i medioznawczej... ..	8
I.2.2. Ewolucja nagłówka informacji telewizyjnej – analiza pięciu badanych programów	11
1.2.2.1. „Wiadomości” TVP1.....	11
I.2.2.2 „Wydarzenia” Telewizja Polsat	15
I.2.2.3. „Fakty” TVN.....	18
I.2.2.4 „Informacje dnia” Telewizja Trwam oraz „Dzisiaj” Telewizja Republika	20
I.2.2.5. Ewolucja nagłówka telewizyjnego na gruncie polskim – podsumowanie analizy.	21
I.3. Nagłówek telewizyjny (pasek), a tytuł prasowy	21
II. PREZENTACJA ZEBRANEGO MATERIAŁU I OBSERWACJE WYNIKAJĄCE Z PODZIAŁU NA KATEGORIE	26
II.1. Okres badawczy, materiał do badań, metody pozyskiwania materiału badawczego ...	26
II.1.1. Kryteria doboru materiału badawczego.....	26
II.1.2. Metody gromadzenia materiału badawczego	28
II.2. Ogólne informacje o badanych stacjach telewizyjnych, programach i podejściu do tytułowania poszczególnych informacji w serwisach	29
II.2.1. TVP 1, „Wiadomości”	29
II.2.2. Telewizja TVN, „Fakty”.....	33
II.2.3. Telewizja Polsat, „Wydarzenia”	39
II.2.4. Telewizja Trwam, „Informacje Dnia”	42
II.2.5. Telewizja Republika „Dzisiaj”	48
II.3. Podział materiału badawczego na kategorie tematyczne.....	53
II.3.1. Powody wprowadzenia kategoryzacji tematycznej	53
II.3.2. Polska polityka	54
II.3.3. Zdarzenia losowe i kryminalne.....	55
II.3.4 Świat	56
II.3.5. Relacje międzynarodowe.....	57

II.3.6. Autopromocja	58
II.3.7. Okolicznościowe	61
II.3.8. Sport.....	62
II.3.9. Religia.....	63
II.3.10. Natura	64
II.3.11. Nauka.....	66
II.3.12 Zbiórki charytatywne i akcje dobroczynne	67
II.3.13. Kultura	67
II.3.14. Śmierć i pogrzeb	68
II.3.15. Podział na kategorie tematyczne - podsumowanie.....	70
III. SKŁADNIA NAGŁÓWKA TELEWIZYJNEGO	71
III.1. Wprowadzenie.....	71
III.2. Podział ze względu na postać wykładnika predykcji	71
III.2.1. Paski – równoważniki zdań i zawiadomienia	71
III.2.2. Pasek jako zdanie	72
III.2.2.1 Pasek-zdanie w „Wiadomościach” TVP1	73
III.2.2.2. Paski-Zdania w „Dzisiaj” Telewizji Republika	80
III.2.2.3. Paski-zdania w „Wydarzeniach” Telewizji Polsat	84
III.2.2.4. Paski-zdania w „Informacjach dnia” Telewizji Trwam	85
III.2.2.5. Paski-zdania „Faktach” Telewizji TVN	88
III.3. Podział ze względu na postawę nadawcy wobec treści wypowiedzenia.....	89
III.3.1 Wypowiedzenia oznajmujące.....	89
III.3.2. Wypowiedzenia pytające.....	90
III.3.3. Wypowiedzenia rozkazujące.....	99
III.3.4. Wypowiedzenia wykrzyknikowe	101
III.4. Osoba na pierwszym planie w nagłówku	103
III.5. Czas w nagłówkach telewizyjnych	104
III.6. Zaprzeczenie w pasku	105
IV. ŚRODKI RETORYCZNE I FUNKCJE PASKÓW.....	106
IV.1. Funkcje wypowiedzi, funkcje pasków	106
IV.3. Dyskurs medialny a paski	107
IV.2. Funkcja przedstawieniowa w paskach	108
IV.3. Kształt formalny paska, a jego funkcja.....	116

IV.3.1 Zdania z osobową formą czasownika, zapytania, apele, ostrzeżenia, wypowiedzenia przeczące, wykrzyknienia, czasy i osoby.....	116
IV.3.1.1. Zdania z osobową formą czasownika jako środek retoryczny.....	117
IV.3.1.2. Pytania w paskach – zabieg retoryczny	118
IV.3.1.3. Ostrzeżenie.....	121
IV.3.1.4. Apel.....	121
IV.3.2. Cytat jawny i ukryty.....	123
IV. 4. Przegląd pozostałych środków retorycznych wybieranych przez autorów pasków	127
IV.4.1. Nieneutralne nazwy.....	128
IV.3.2. Dobór leksykalny – kontekst pozytywny, negatywny i emocjonalny, nowe znaczenia słów.....	136
IV.3.2.1. Wartościowanie.....	136
IV.3.2.4. Słowa – nośnik emocji	146
IV.3.3. Budowanie wspólnoty dyskursu poprzez środki językowe – ukryte znaczenia i paski jako sztuka.	147
IV.3.3.1. Środki retoryczne w budowie wspólnoty interpretacyjnej – zawartość w materiale, funkcja humoru w paskach.....	147
IV.3.3.2. Metafora	149
IV.3.3.3. Metonimia	152
IV.3.3.4. Ironia, absurd i oksymoron	152
IV.3.3.5. Animalizacja i antropomorfizacja.....	154
IV.3.3.6. Nawiązanie do istniejącego tekstu kultury (parafraza, przytoczenie).....	154
IV.3.3.7. Stylizacja (związek frazeologiczny, bajka).....	155
IV.3.3.8. Język młodzieżowy, potoczny, anglicyzmy.....	155
IV.3.3.9. Nazywanie opisywanych zjawisk, neologizmy.	156
IV.3.3.10. Gry językowe	157
IV.3.3.11. Paski stworzone według wzoru.....	157
V. SŁOWA KLUCZOWE - ANALIZA ILOŚCIOWA ZAWARTOŚCI LEKSYKALNEJ.	160
V.1. Metody i narzędzia analizy.....	160
V.2. Analiza frekwencyjna – wyniki dla poszczególnych korpusów	161
V.2.1. „Wiadomości” TVP1	162
V.2.2. „Informacje dnia” Telewizja Trwam.....	168
V.2.3. „Dzisiaj” Republika.....	173
V.2.4. „Wydarzenia” Polsat	177

V.2.5. „Fakty” TVN	181
V.3. Podobieństwa leksykalne korpusów	184
V.3.1. Porównanie słów kluczowych	184
V.3.2. Porównanie słownictwa charakterystycznego	192
VI. STUDIUM PRZYPADKU –PORÓWNANIE OPISU WYDARZENIA NA PODSTAWIE ANALIZY PASKÓW W POSZCZEGÓLNYCH BADANYCH PROGRAMACH.....	199
VI.1 Wprowadzenie	199
VI.2. Zabójstwo Pawła Adamowicza	200
VI.2.1. Wprowadzenie	200
V.2.2. Podobieństwa i różnice leksykalne w paskach tytułujących informacje z podziałem na kategorie tematyczne.	201
V.2.3 Odautorskie formatowanie treści nagłówka telewizyjnego z uwzględnieniem środków retorycznych.	211
VI.3. Strajk „Żółtych kamizelek” we Francji.....	214
VII. ODPOWIEŹ WIDZÓW. PRZETWORZENIA, SATYRA I DIALOG. PASEK JAKO ZJAWISKO W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH	216
VII.1. Nagłówki telewizyjne różnych stacji, jako zjawisko kulturowe	216
VII.2. Nagłówki w memach Internetowych.	217
VII.3. Strony tematyczne na portalu Facebook.com	223
VII.4. Profile poświęcone paskom w serwisie Twitter	227
VII.5 Paski jako temat mikroblogu	232
VII.6. Filmy i piosenki wykorzystujące treść pasków, zamieszczone w serwisie Youtube.com	233
VII.7. Pasek na TikToku	253
VII.8. Generatory pasków, quizy internetowe	255
VII.9. Gra planszowa inspirowana treścią pasków „Wiadomości” TVP.....	261
VII.10. Pasek, jako zjawisko kultury – podsumowanie.	263
PODSUMOWANIE I WNIOSKI	265
BIBLIOGRAFIA.....	272
FILMOGRAFIA.....	279
SPIS RYSUNKÓW	280
SPIS TABEL	282
SPIS WYKRESÓW	286
SPIS TREŚCI	287